

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİNOP HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1932–1951)

Hazırlayan
Hakan YAŞAR

Tarih Anabilim Dalı
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Selçuk DUMAN

TOKAT – 2008

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİNOP HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1932–1951)

Hazırlayan
Hakan YAŞAR

Tarih Anabilim Dalı
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Selçuk DUMAN

TOKAT – 2008

SİNOP HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1932-1951)

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 14 / 11 / 2008

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Prof. Dr. E. Semih YALÇIN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Selçuk DUMAN (Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. İsa TAK

İmzası

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 15.11.2008 tarih ve 2234 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: ..... Prof. Dr. Faah Coşkun ERTA ..... ENSTİTÜ MÜDÜRÜ -

T.C.
GAZIOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

(10.10.2008)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Hakan YAŞAR

İmzası

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en önemli kültür ve halk eğitimi kurumlarından biri olan Halkevlerinin temel amaçları, Atatürk ilke ve inkılâplarını geniş halk kitlelerine anlatmak ve benimsetmek, halkı her açıdan aydınlatmak ve halkın modernleşme sürecine uyum sağlamasını kolaylaştırmaktı.

İlk olarak 19 Şubat 1932’de 14 il merkezinde açılan Halkevleri kısa sürede bütün bir yurt geneline yayılarak kapatıldıkları 1951 tarihinde sayıları 478’e ulaşmıştır.

Halkevleri zincirinin bir halkası olarak 24 Haziran 1932 tarihinde faaliyetlerine başlayan Sinop Halkevi, kısa sürede Sinop’un başlıca kültür merkezi haline gelmiştir. Dokuz çalışma şubesiyle sosyal ve kültürel hayata ilişkin her alanda faaliyet gösteren Sinop Halkevi, özellikle dil ve edebiyat, tiyatro, güzel sanatlar ve sosyal yardım alanlarında başarılı çalışmalar yürütmüştür. Çok partili hayata geçilmesiyle birlikte işlevini yitirmeye başlayan Sinop Halkevi, dönemin siyasi gelişmelerine paralel olarak diğer Halkevleriyle birlikte 8 Ağustos 1951 tarihinde kapatılmıştır.

Sinop Halkevi’nin yaklaşık 19 yıllık süreçte gerçekleştirdiği faaliyetler ve bu faaliyetlerin halk üzerindeki etkileri özelde Sinop’un sosyal ve kültürel hayatına genelde ise, Halkevlerinin Türk modernleşmesine sağladığı katkılar açısından ışık tutacak niteliktedir.

Anahtar kelimeler: Halkevleri, Sinop Halkevi, Halkodaları, Modernleşme, Halk Eğitimi

ABSTRACT

The principle goals of the community centers, which were the most important culture and public training institutions of the history of Turkish Republic, were to communicate and adopt Atatürk's Principles and Revolutions to wider masses of public, enlighten the public in every aspect, and facilitate the conformance of public to modernization process.

Extending across the country in a short time, the number of the community centers, which were first established in 14 province centers on 19 February 1932, reached 478 in 1951 when they were closed.

Sinop Community Center, which started up as one of the branches of the community centers chain on 24 June 1932, became the main culture center of Sinop province soon. This community center, which was active in every field relating to social and cultural life with its nine branch offices, conducted successful works particularly in language and literature, theatre, fine arts and social welfare fields. Losing its function after the transition to multiparty system, Sinop Community Center was closed on 8 August 1951 in parallel to the political circumstances of the time.

The activities Sinop Community Center realized during a 19-year period and the impacts of these activities on public have a characteristic to shed light on the social and cultural life of Sinop in particular, and contributions of community centers it provided for the Turkish modernization in general.

Key words: Community centers, Sinop Community Center, public halls, Modernization, Public Training.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
MATERYAL VE YÖNTEM	ix
ÖNSÖZ.....	xi
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

HALKEVLERİNİN KURULUŞU, AMAÇLARI, İŞLEYİŞİ VE GELİŞİMİ

1. TÜRK OCAKLARINDAN HALKEVLERİNE GEÇİŞ.....	17
1.1 Türk Ocaklarının Kuruluşu ve Gelişimi.....	17
1.2 Türk Ocaklarının Kapatılması.....	20
2. HALKEVLERİNİN KURULUŞUNU HAZIRLAYAN NEDENLER ve HALKEVLERİNİN AÇILIŞI.....	27
3. HALKEVLERİNİN KURULUŞ AMAÇLARI, İDARİ YAPISI, İŞLEYİŞİ VE GELİŞİMİ.....	38

II. BÖLÜM

SİNOP HALKEVİ'NİN AÇILIŞI ve İDARİ YAPISI

1. SİNOP HALKEVİ'NİN AÇILIŞI.....	58
2. SİNOP HALKEVİ BİNASI.....	64
3. SİNOP HALKEVİ BAŞKANLARI.....	67
4. SİNOP HALKEVİ YÖNETİM KURULU.....	69
5. SİNOP HALKEVİ ŞUBE KOMİTELERİ ve ÜYELERİ.....	76
6. SİNOP HALKEVİ BÜTÇESİ.....	87
7. SİNOP HALKEVİ'NİN TEFTİŞİ.....	90

III. BÖLÜM

SİNOP HALKEVİ'NİN ŞUBELERİ VE FAALİYETLERİ

1. DİL, TARİH ve EDEBİYAT ŞUBESİ ve FAALİYETLERİ.....	100
1.1 Dil, Edebiyat ve Folklor Çalışmaları.....	101
1.2 Tarih Çalışmaları	107
1.3 Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Tarafından Verilen Konferanslar.....	110
1.4 Sinop Halkevi Dergisi: Dıranaz.....	125
2. GÜZEL SANATLAR ŞUBESİ ve FAALİYETLERİ.....	142
2.1 Sinop Halkevi Bاندosu.....	152
3. SOSYAL YARDIM ŞUBESİ ve FAALİYETLERİ.....	158
4. TEMSİL ŞUBESİ ve FAALİYETLERİ.....	168
4.1 Tiyatro Faaliyetleri.....	171
4.2 Sinema Faaliyetleri.....	182
5. SPOR ŞUBESİ ve FAALİYETLERİ.....	187

6. HALK DERSHANELERİ ve KURSLAR ŞUBESİ ve FAALİYETLERİ.....	201
7. KÜTÜPHANE ve YAYIN ŞUBESİ ve FAALİYETLERİ.....	214
8. KÖYCÜLÜK ŞUBESİ ve FAALİYETLERİ.....	225
9. MÜZE ve SERGİ ŞUBESİ ve FAALİYETLERİ.....	235

IV.BÖLÜM

SİNOP HALKEVİ'NİN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ DİĞER SOSYAL VE KÜLTÜREL FAALİYETLER

1. SİNOP HALKEVİ'NDE DÜZENLENEN ŞENLİKLER.....	243
2. SİNOP HALKEVİ'NİN DÜZENLEDİĞİ, KATILDIĞI TÖRENLER ve ÖZEL GÜNLER.....	249
2.1 <i>Sinop Halkevi'nde Milli Bayramların Kutlanması</i>	249
2.2 <i>Sinop Halkevi tarafından Kutlanan Belirli Gün ve Haftalar</i>	257
2.3. <i>Sinop Halkevi'nde Düzenlenen Anma Günleri</i>	266
2.3.1 <i>Atatürk'ün Ölümü'nde Sinop ve Atatürk'ü Anma Günleri</i>	266
2.3.2 <i>Sinop Halkevi'nde Düzenlenen Diğer Anma Programları</i>	269
3. SİNOP HALKEVİ'NDE DİĞER KURUM VE KURULUŞLARIN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ FAALİYETLER.....	271

V. BÖLÜM

HALKEVLERİNİN KAPATILMASI VE SİNOP HALKEVİ.....	276
SONUÇ	393
KAYNAKÇA.....	304
ÖZGEÇMİŞ.....	316

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo I. 3. 1. Halkevlerinin 1932–1940 Yılları Arasındaki Çalışmaları

Tablo II. 3. 1. Sinop Halkevi Başkanları ve Görev Süreleri

Tablo II. 4. 1. 1935 Yılında Sinop Halkevi’nde Yapılan Toplantı Sayıları

Tablo II. 4. 2. Sinop Halkevi’nin 1938 Yılı İlk Beş Aylık Faaliyet Programı

Tablo II. 5. 1. 1932–1940 yılları arasında Sinop Halkevi Üyelerinin Meslek Grupları ve Cinsiyete Göre Sayıları

Tablo III.1. Halkevi Şubelerinin Yıllara Göre İsim Değişiklikleri

Tablo III. 2. 1. Güzel Sanatlar Şubesinin 1932–1935 Yılları Arasında Şube Üyeleri ve Bunların Mesleklere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo III. 3. 1 Sosyal Yardım Şubesinin 1932–1935 Yılları Arasında Şube Üyeleri ve Bunların Mesleklere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo III. 4. 1. Temsil Şubesinin 1934–1935 Yılları Arasında Şube Üyeleri ve Bunların Mesleklere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo III. 5. 1. Spor Şubesinin 1932–1935 Yılları Arasında Şube Üyelerini ve Bunların Mesleklere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo III. 6. 1. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin 1932–1935 Yılları Arasında Şube Üyeleri ve Bunların Mesleklere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo III. 6.2 Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin 1932–1949 Yılları Arasında Açmış Olduğu Kursların Konusu, Sayısı ve Katılan Kişi Sayısı

Tablo III. 7. 1. 1935 yılında Sinop Halkevi Kütüphanesinden ve Okuma Odasından İstifade Eden Okuyucuların Yararlandığı Kitap ve Süreli Yayınların Sayıları

Tablo III. 7. 2. 1935 Yılında Halkevi Kütüphanesi ve Okuma Odasından İstifade Eden Okurların Mesleklere Göre Dağılımı

Tablo III. 7. 3. 1944 Yılında Sinop Halkevi Kütüphanesinde Bulunan 3.131 Kitabın Türlerine Göre Dağılımı ve Bir Yıl İçerisinde Gelen Okuyucu Sayısı

Tablo III. 7. 4. Kütüphane ve Yayın Şubesinin 1932–1935 Yılları Arasında Şube Üyelerini ve Bunların Mesleklere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo III. 8. 1. Köycülük Şubesinin 1932–1935 Yılları Arasında Şube Üyeleri ve Bunların Mesleklere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo III. 9. 1. Müze ve Sergi Şubesinin 1932–1935 Yılları Arasında Şube Üyeleri ve Bunların Mesleklere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

KISALTMALAR

BCA: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

Bkz.: Bakınız

C.: Cilt

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

CHF: Cumhuriyet Halk Fırkası

DP: Demokrat Parti

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

S: Sayı

s: sayfa

SCF: Serbest Cumhuriyet Fırkası

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK: Türk Dil Kurumu

TTK: Türk Tarih Kurumu

vb: Ve benzeri

Y: Yıl

MATERYAL VE YÖNTEM

Sinop Halkevi ve faaliyetlerine ilişkin yapılan ilk çalışma olan tezimizde, kaynak tespiti ve temini çalışmalarını sürdürürken Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nden, Milli Kütüphane'den, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi, Türk Tarih Kurumu ve çeşitli üniversitelerin kütüphanelerinden istifade ettik.

Bunun yanı sıra Halkevleriyle ilgili hazırlanmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerini YÖK Tez Merkezi'nden fotokopi yoluyla temin ettik. Ayrıca kaynak tespitinde Türkiye Makaleler Bibliyografyası'ndan ve internet tabanlı kütüphane kataloglarından büyük ölçüde faydalandık.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde yapmış olduğumuz incelemeler sırasında Sinop Halkevi'nin faaliyetleri, teftiş raporları ve Halkeviyle ilgili istek ve şikâyetler hakkında çok önemli belgelere ulaştık. Fakat, Halkevinin her altı ayda bir CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği faaliyet raporlarının hiç birinin bulunamaması çalışmalarımız açısından büyük eksiklik teşkil etti.

Tezimizde kullandığımız başlıca kaynaklardan biri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi ve Milli Kütüphane'den temin ettiğimiz Sinop Gazetesi'dir. Sinop Halkevi'nin gerçekleştirdiği hemen hemen bütün faaliyetler hakkında bilgi veren Sinop Gazetesi, Halkevinin faaliyette bulunduğu süre içerisinde ilde yayınlanan tek gazete olması nedeniyle de çalışmalarımız açısından büyük önem arz etmiştir. Söz konusu gazetenin 1932–1951 yılları arasındaki bütün sayıları taranmak suretiyle Halkeviyle ilgili çıkan haberlerin tamamı değerlendirmeye tabii tutulmuştur.

Tezimizde kullandığımız bir diğer temel kaynak ise, Sinop Halkevi'nin yayın organı olan ve 1936–1941 yılları arasında toplam 52 sayı yayınlanan Dıranaz Dergisi'dir. Milli Kütüphane'den bütün sayılarını temin etme imkânı bulduğumuz dergi, ayrıntılı bir şekilde incelemeye tabii tutulmuştur. Yine Sinop Halkevi'nin yayını olan Sinop Halkevi Broşürü adlı

yayından Halkevinin açılışından 29 Ekim 1933 tarihine kadar geçen sürede gerçekleştirilen bütün faaliyetler hakkında ayrıntılı bilgiye ulaştık.

Bunların yanı sıra Cumhuriyet Halk Partisi'nin yayınlamış olduğu Halkevleri Faaliyet Raporları Hülasaları, Halkevleri Talimatnamesi, Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, Halkevleri ve Halkodalarının Yıldönümü Broşürleri ve Kılavuz Kitaplar çalışmalarımızda başvurduğumuz başlıca kaynaklar arasındadır. Ayrıca Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin 1931–1945 yılları arasında Parti Teşkilatlarına, Valiliklere ve Halkevi Başkanlıklarına gönderdiği tamimleri içeren ve toplam 22 cilt olan eserden de geniş ölçüde istifade ettik.

Halkevlerinin kapatılmasına giden süreçte yaşanan gelişmeleri ve tartışmaları birinci el kaynaklardan tespit etmek amacıyla CHP'nin Yedinci Kurultay Tutanakları ve TBMM Tutanak Dergisi'nden istifade ettik. Bunların yanı sıra çalıştığımız konuyla ilgili telif ve tetkik eserlerden yararlanma imkânı bulduk.

Bazı kaynaklarda Halkevlerinin faaliyetlerine ilişkin rakamların abartılarak verildiğine dair yapılan eleştirileri de dikkate almak suretiyle, özellikle Sinop Halkevi'nin faaliyetlerine ilişkin rakamları arşiv belgeleri, CHP'nin resmi yayınları, Sinop Gazetesi ve Dıranaz Dergisi'ndeki bilgileri karşılaştırmalı olarak tahlil ettik. Sonuç olarak ulaştığımız bütün kaynakları bilimsel metotlar dâhilinde değerlendirerek Sinop Halkevi ve faaliyetlerine ilişkin orijinal bir çalışma ortaya koymaya çalıştık.

ÖNSÖZ

Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlandırılmasının ardından Mustafa Kemal Atatürk ve O'nun etrafındaki inkılâpçı kadro tarafından siyasi, iktisadi ve sosyo-kültürel açıdan bir dizi reform gerçekleştirilmişti.

Fakat, 1930'lu yılların başında yaşanan bir takım gelişmeler geniş halk kitlelerinin henüz, yapılan inkılâpların anlamını kavrayamadığını ortaya koymuştu. Bu doğrultuda Atatürk ilke ve inkılâplarını bütün bir millete anlatacak ve benimsetecek kurumlara ihtiyaç duyulmuştu. Bu ihtiyacı karşılamak için 1932 yılında kurulan Halkevleri, Atatürk'ün halkçılık ilkesinin de pratiğe döküldüğü başlıca kurumlar olmuştu.

Ümmetten millete geçiş sürecinde halka milli bilinç ve birlik duygusu aşıl原因an Halkevleri, üniter ve milli devletin en temel kültür ve halk eğitimi kurumlarından biri olmuştur. Halk ile yeni rejim arasında bir köprü vazifesi gören bu kuruluşlar, kadın-erkek, genç-yaşlı ve köylü-kentli milyonlarca kişiyi çatısı altında buluşturarak milli bir halk örgütlenmesi haline gelmiştir.

Kısa sürede ülkenin her köşesine yayılan ve kapatıldıklarında sayıları 478'e kadar yükselen Halkevleri, kuruldukları yerleşim merkezlerinde yeni rejimin ilkeleri ışığında gerçekleştirdikleri faaliyetlerle, bütün bir sosyal ve kültürel hayata etki etmişlerdir.

Biz de bu doğrultuda şimdiye kadar hiçbir bilimsel çalışmaya konu edilmeyen Sinop Halkevi'nin 1932–1951 yılları arasında gerçekleştirdiği faaliyetleri inceleyerek Sinop'un sosyal ve kültürel kalkınmasındaki etkilerini değerlendirerek Sinop Halkevi'nin diğer Halkevleri arasındaki yerini ve Türk modernleşmesine katkılarını tahlil etmeyi amaçladık.

Giriş ve beş ana bölümden oluşan tezimizin giriş kısmında, tezimizde sıkça değindiğimiz “halk” ve “halkçılık” kavramlarını açıklamaya çalıştık.

Birinci bölümde, Türk Ocaklarından Halkevlerine geçiş süreci, Halkevlerinin kuruluşunu hazırlayan siyasi, iktisadi ve sosyo-kültürel nedenler, bu kuruluşların amaçları, çalışma ilkeleri ve gelişim süreci hakkında genel bilgiler verdik.

İkinci bölümde, Sinop Halkevi'nin açılışı, idari yapısı, üye sayısı ve nitelikleri, bütçesi, Halkevi binası ve Halkevi'nin teftişi değerlendirildi.

Üçüncü bölümde, Sinop Halkevi'nin dokuz çalışma şubesinin, Halkevinin açılışından kapanışına kadar geçen sürede gerçekleştirdiği faaliyetleri değerlendirdik.

Dördüncü bölümde, Sinop Halkevi'nin düzenlediği ve katıldığı törenler ile anma günleri, balo, şölen vb. etkinliklerle Halkevinin mekân olarak kullanıldığı faaliyetleri inceledik.

Beşinci ve son bölümde ise, çok partili hayata geçişin Halkevleri üzerindeki etkileri, Halkevlerinin kapatılış süreci ve bunun Sinop Halkevi'ne yansımaları hakkında bilgi verdik.

Sinop Halkevi'ni araştırırken çalışmamın her aşamasındaki katkılarından dolayı danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Selçuk Duman'a teşekkürü bir borç bilirim.

Özellikle kaynakların temini noktasında büyük yardımlarını gördüğüm CHP Genel Merkez Kütüphanesi, Milli Kütüphane'nin Süreli Yayınlar Bölümü ve TTK Kütüphanesi çalışanlarına çok teşekkür ederim. Ayrıca tezimi okuyarak kıymetli eleştirilerini benden esirgemeyen Sayın Yrd. Doç. Dr. Alpaslan Demir'e, Okt. İsmail Özer'e ve Okt. İsmet Türkmen'e ve kıymetli arkadaşım Esat Aktaş'a müteşekkirim. Çalışmalarımın her aşamasında bana sağladıkları maddi ve manevi destek için ev arkadaşlarıma ayrıca çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

HALK VE HALKÇILIK KAVRAMLARI

Öncelikli amacı Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını geniş halk kitlelerine yaymak ve benimsetmek olan Halkevleri, Atatürk'ün halkçılık ilkesinin pratiğe döküldüğü kurumlardan en önemlisidir. Gerçek manada sınıfsız bir toplum öngören, Atatürk'ün halkçılık ilkesi doğrultusunda yaş, cinsiyet, meslek ve sosyal statü ayırt etmeksizin bütün bir halka hitap etmesi düşünülen Halkevleri, “Halkın Evi” olarak kurulmuştur.

Cumhuriyet döneminin en kapsamlı kültürel kalkınma ve halk eğitimi deneyimlerinden biri olan bu kurumların kuruluş amaçlarının ve işleyişlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için tezimizde sık sık değineceğimiz “*halk*” ve “*halkçılık*” kavramlarının açıklanmasında büyük yarar olduğu kanaatindeyiz.

Biz burada söz konusu kavramların ilk kez ortaya çıkışı, tarihi süreç içerisindeki evrimi ve çeşitli ideolojiler açısından ne anlam ifade ettikleri konusundaki tartışmaya girmeyeceğiz. Bunun yerine bu kavramları ana hatlarıyla açıklamak suretiyle, kavramların Atatürkçü düşünce sistemi ve Halkevleri açısından ne anlam ifade ettiklerini ortaya koymaya çalışacağız.

Günümüzde kesin bir tanıma kavuşturulamayan kavramlardan bir tanesi de “halk” kavramıdır. Bunun sebebi ise, her bilimsel yaklaşımın ve siyasal görüşün kendine göre bir tanımlamaya gitmesidir. Sözcük ve kavram olarak Arapça'dan dilimize geçen halk sözcüğü, Arapça kökenli olup, yaratma ve yaratılma manasına gelmektedir¹. Bu sözcük zamanla anlam genişlemesine uğrayarak “Tanrının yarattıkları” manasında kullanılmaya başlanmıştır². Halk sözcüğü, eski sözlüklerde ise ahali, tebaa, raiye, reaya,

¹ Ferit Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi, Ankara 2003, s.318.

² Anıl Çeçen, **Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri**, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul 2000, s.22.

avam ve avam-ı nas gibi sözcüklere karşılık olarak gösterilmektedir³. Halk sözcüğü, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Türkçe Sözlük'te ise şu anlamlarda kullanılmaktadır:

1. Aynı ülkede yaşayan, aynı uyrukta olan insan topluluğu,
2. Aynı soydan gelen, ayrı ülkelerin uyruğu olarak yaşayan insan topluluğu,
3. Bir ülke içerisinde yaşayan değişik soylardan insan topluluklarının her biri,
4. Belirli bir bölgede veya çevrede yaşayanların bütünü,
5. Yöneticilere göre bir ülkede yaşayanların bütünüdür⁴.

Görüldüğü üzere bu sözcüğe, zaman içerisinde “*yurttaş*” ve “*millet*” kavramlarını da karşılayabilecek mahiyette oldukça geniş bir anlam yüklenmiştir.

Halk kavramını toplumbilim açısından değerlendiren Sezgin Kızılcıkel ve Yaşar Erdem, söz konusu kavramı; belli bir ülkede yaşayan, kan birliği taşıyan, aynı dili konuşan, benzer yaşama alışkanlıklarını sürdüren, ortak bir tarihi olan, az ya da çok birlik bilincine sahip olan insanların oluşturduğu büyük birlik, birbirleriyle dil ve köken bakımından ayrı olan ama ortak bir devlet yönetimiyle birleşmiş olan ahali; daha geniş anlamda ise, bir ulusun belli bir çevre içinde yaşayan kısmı gibi çok geniş bir yelpaze içerisinde de tanımlamışlardır⁵. Hilmi Ziya Ülken'e göre ise, halk sözcüğü kavim manasında da kullanılmaktadır. Bu anlamıyla da halk kavramı, “belirli bir toprakta oturan ve bir dereceye kadar bir cinstenliği olan değişik yerli zümrelerden ibaret toplum” manasına gelmektedir⁶.

³ M. Rauf İnan, **Gazi'nin (Atatürk'ün) Halkçılık Ülküsü Halkevleri ve Sonrası**, Belleten C.L.II, Kasım 1988, Atatürk Özel Sayısı 204'ten Ayırbaşım, TTK Basımevi, Ankara 1988, s.870.

⁴ **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. Baskı, Ankara 2005, s.835.

⁵ Sezgin Kızılcıkel-Yaşar Erdem, **Açıklamalı Sosyoloji Terimleri Sözlüğü**, Göksu Matbaası, Konya 1992, s.196.

⁶ Hilmi Ziya Ülken, **Sosyoloji Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969, s.124.

Halk sözcüğü terim olarak ise, en genel yaklaşımla, bir ülkenin yurttaşlarının tümü anlamında ve bir kökten gelen çeşitli tarihi, sosyal ve kültürel şartlar gereğince başka ırkların da karışmış olabileceği bir sosyal topluluk anlamında da kullanılmıştır⁷. Genellikle sosyal bir statü ifade etmek için kullanılan halk kavramı, ilim ve eğitim görmemiş, sosyal mevkileri aşağı olanlar için de kullanılmıştır⁸.

Osmanlı Devleti'nde aydınların ve imtiyaz sahibi olanların dışında kalan insan topluluğunu ifade eden halk kavramı⁹ gerek devletin dağılma sürecinde ve gerekse Cumhuriyetin ilk yıllarında farklı şekillerde tanımlanmıştır. Örneğin, Yusuf Akçura'ya göre halk; yoksul köylüler, küçük esnaf ve şehirlerin ücretli emekçilerinden oluşmaktadır. Bu ifadelerden de hareketle; Akçura'ya göre halk kavramından kasıt, yoksul kesimlerdir ve millet ile halk aynı şeyi ifade etmemektedir. Dönemin önde gelen düşünürlerinden Ziya Gökalp'e göre ise halk, güzidelerin yani eğitilmiş elitlerin dışında kalan bütün katmanları ifade etmektedir¹⁰. Nusret Kemal ise halkı; "Bir memleketin hudutları içinde, memleketin en umumi kültürüyle birbirine bağlı olan ve aşağı yukarı aynı kazanç ve yaşayış seviyesinde bulunan büyük orta tabaka" şeklinde açıklamış ve halkı hem kültür birliğine bağlamış hem de ortak bir gelir ve yaşam standardına sahip olan insanları ifade etmek için kullanmıştır¹¹.

Yukarıdaki tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere, halk kavramı çoğunlukla millet kavramından farklı olarak değerlendirilmektedir. Örneğin İlhan Tekeli'ye göre halk kavramı, sınıfsal bir temele dayanmadığı durumlarda, belli bir zaman ve mekân

⁷ Cezmi Eraslan, **Yakın Dönem Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk**, Kumsaati Yayınları, İstanbul 2003, s.12–13.

⁸ Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C.I, MEB. Yayınları, İstanbul 2004, s.112.

⁹ Nejat Tüzün, "Atatürk Halkçılığı", **Atatürk'ün 50. Ölüm Yılı Anma Konferansları**, Gazi Üniversitesi İnkılâp Tarihi ve Atatürk İlkeleri Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara 1989, s. 21.

¹⁰ M. Asım Karaömerlioğlu, "Tek Parti Döneminde Halkçılık", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Kemalizm**, C.2, İletişim Yayınları, İstanbul 2001, s.274.

¹¹ Nusret Kemal, "Halkçılık", **Ülkü**, C.I, S.3, Nisan 1933, s.185.

boyutu içinde fiilen yaşamakta olan bir insan kitlesini ifade ederken, buna karşılık millet ise; dil, tarih, kültür birliği fikri üzerine kurulmuş ve tüm zamanlar için geçerli soyut bir kavramı ifade etmektedir¹².

Anıl Çeçen de benzer bir yaklaşımla, halk ile millet tanımlamalarındaki temel farkı “tarih ve ülkü birlikteliği” olarak değerlendirmiştir. Çeçen tarafından halk, ortak sınırlarla çevrelenmiş bir toprak parçasında ve belirli bir dönemde topluca yaşayan insan kitlelerinin bütünü olarak tanımlanırken millet ise, daha çok ortak bir tarihsel geçmişe ve ortak bir gelecek ülküsüne bağlı kalarak yaşayan insan topluluğu olarak ifade edilmektedir¹³.

Atatürkçü düşünce sistemine göre halk, millet demektir. Millet ise, ayrıcalıksız, sınıfsız bir toplumun ifadesi olduğu gibi, egemenliğin de yegâne kaynağıdır¹⁴. Bir başka ifade ile Atatürkçü düşünce sisteminde halk mefhumu, hiç kimsenin, ailenin veya sınıfın ayrıcalığını ve üstünlüğünü kabul etmemekle beraber aralarında ayırım gözetilmeyen insanlardan oluşmuş bir topluluğu ifade etmektedir¹⁵. Sonuç itibariyle, bu anlayış halkçılık ilkesinin de önemli bir unsurudur.

Halk kavramı, zamanımızın ekonomik gelişmelerine paralel olarak daha çok az gelişmiş ülkelerde ön plana çıkmıştır. Bu ülkelerde “çoğunluğun ezilmesi” neticesinde

¹² Levent Köker, **Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi**, İletişim Yayınları, İstanbul 2000, s.158.

¹³ ÇEÇEN, **Atatürk'ün Kültür...**, s.23.

¹⁴ Yusuf Sarınoy, **Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005, s.267; Cahit Akçakayalıoğlu, **Atatürk Komutan, İnkılâpçı ve Devlet Adamı Yönleriyle**, ATASE Yayınları, Ankara 1998, s.559; Atatürk lüğatinde halk kavramının daima milleti ifade ettiğini belirten İbrahim Kafesoğlu ve Mehmet Saray, Sosyalist-Komünist rejimlerde halk denildiği zaman “proletarya” anlaşılmasına karşın bazı çevrelerin “Atatürk halkçılığı proletarya halkçılığıdır” diye ülke genelinde büyük bir propaganda ve istismar faaliyetinde bulunduğunu ifade etmektedir. Bkz: İbrahim Kafesoğlu-Mehmet Saray, **Atatürk İlkeleri ve Dayandığı Tarihi Temeller**, İstanbul Üniversitesi Yayını No: 4174, İstanbul 1998,; Halk kavramını yanlış şekillerde kullanmanın ülke bütünlüğüne zarar vereceğini belirten Nejat Tüzün'e göre Türk halkı yerine Türk halkları ifadesini kullanmak yanlıştır ve bu ifade tarzı yabancı ideolojilere hizmet eder. Ayrıca Türkiye'de farklı topluluklar olmamasına karşın ülkenin bölünmesini hedef alan ayırıcı bir politikanın Türkiye aleyhine propagandasını yapmaya yarar. Bkz: Nejat Tüzün, “Atatürk Halkçılığı”,s. 21.

¹⁵ **Atatürkçülük (Atatürkçü Düşünce Sistemi)**, Atatürk Dizisi No:2, MEB. Yayınları, No:326, İstanbul 2001, s.40.

halkçılık bir akım olarak gündeme gelmiştir. Günümüzde de halkçılık kavramı gelişmiş ülkeler karşısında ezilmemek ve sömürülmemek olarak değerlendirilmektedir. Bundan hareketle; kurtuluş yolu arayan gelişmekte olan ülkeler, halkçılığı bir çıkış yolu olarak görmüştür¹⁶.

Tıpkı halk kavramının tanımlamasında olduğu gibi halk sözcüğünden türetilen halkçılık kavramında da bir fikir birliği söz konusu değildir. Çünkü, halkçılık kavramı her siyasal örgüt ya da partinin söylemlerinde farklı içerikler kazanmış, her grup bu kavramı kendi ideolojisi içine oturtmaya çalışmıştır.

Cumhuriyet dönemi ideolojisi dâhilinde halkçılığın ayrı bir yeri olmuştur¹⁷. Şöyle ki; Atatürkçülüğün diğer beş ilkesi toplumun farklı kesimleri tarafından eleştirilmesine karşılık halkçılık, bu eleştirilerin dışında kalmış ve her siyasî görüş samimi olarak ya da görünüşte bu ilkeyi benimsemiştir. Cumhuriyet tarihi boyunca sürekli olarak gündemde kalan bu ilkenin birbirinden çok farklı siyasal görüşler tarafından geniş bir yelpaze içerisinde yorumlanmış olması, halkçılık kavramının bir türlü tam olarak açıklığa kavuşturulamamış olmasına da temel teşkil etmiştir¹⁸. Aynı zamanda söz konusu kavramın muğlâkta kalması Türkiye'ye özgü olmayıp dünya literatüründe de farklı şekillerde kullanılmıştır¹⁹. Çünkü halkçılık düşüncesi farklı

¹⁶ ÇEÇEN, **Atatürk'ün Kültür...**, s.28.

¹⁷ İsmail Arar'a göre halkçılık, Atatürk devrimlerinin sosyal yönünü belirten, ona gerçek kimliğini veren en önemli ilkedir. Bkz: İsmail Arar, **Atatürk'ün Halkçılık Programı**, Baha Matbaası, 1963, s.3; Muharrem Tünay'a göre de Cumhuriyetin en temel öğelerinden biri olan halkçılık, Atatürk ve çalışma arkadaşlarının çok partili demokrasiden kalkınmaya, siyasî rejim sorunundan çalışma hayatına kadar pek çok alanda bakış açısını şekillendirmiştir. Bkz: Muharrem Tünay, "Atatürk'ün Halkçılık İlkesi ve Çalışma Hayatı, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.II, S.5, Mart 1986, s.505.

¹⁸ İlhan Tekeli-Gencay Şaylan, "Türkiye'de Halkçılık İdeolojisinin Evrimi", **Toplum ve Bilim**, Yaz-Güz 1978, s.45-46.

¹⁹ KARAÖMERLİOĞLU, "Tek Parti Döneminde Halkçılık", s. 272; Ortaya çıktığı her toplumda değişik tanımları yapılan halkçılık, "en genel manası ile halkın yararını her sahada en önde ve vazgeçilmez olarak saymak" olarak ifade edilmektedir. Halkçılık kavramı ortaya çıktığı toplum içerisinde bir aydın hareketi, bir orta sınıf yaklaşımı veya bürokrat aydın kesimin iktidarı ele geçirmek için kullandığı bir söylem olarak kullanılmak gibi pek çok farklı açıdan ele alınmıştır. Bkz.: ERASLAN, **Yakın Dönem Türk...**, s.16-17.

coğrafya, tarihî-kültürel miras ve dünya görüşüne sahip toplumlarda farklı boyutlarda ortaya çıkmıştır²⁰.

Cumhuriyet döneminde çok önemli bir işlev görmekte olan halkçılık ilkesinin temelleri diğer pek çok fikir akımında olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin son döneminde atılmıştır. Osmanlı'da halkçılığın ortaya çıkışı Jön Türk hareketiyle birlikte yeni bir aydın sınıfının belirmesine paralel bir seyir izlemiştir²¹. Bu dönemde devletin içinde bulunduğu durum halkçılık akımının yayılması için son derece elverişli bir ortam oluşturmuştur. Çünkü devletin büyük bir çöküşün içine girmiş olması, bu süreçte sahipsiz kalan halk kitlelerini bir arayışa sürüklemiştir. Devletin giderek dağıldığı bu dönemde, halka eğilmek ve bölünmeyi önleyerek halk arasında dayanışma ortamı sağlamak ve kitlesel bütünleşmeyi sağlamaştırmanın yolunun halkçılıktan geçtiği düşünülmüştür²².

Toplumsal uzlaşma ve dayanışmadan kaynaklanan “Solidarist Düşünce” Meşrutiyet Dönemi'nin son yıllarında Ziya Gökalp ve etrafındakiler tarafından benimsenerek halkçılık adı altında Türk siyasî yaşamına dâhil edilmiştir²³. Ayrıca Türk Ocakları etrafında birleşen Türk aydınlarının milliyetçilik anlayışlarının sosyal, siyasî, iktisadî ve kültürel hedefleri bu anlayışa tamamen halka dayanan bir akım özelliği kazandırmıştır. Diğer yandan Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu ve Hüseyinzâde Ali gibi aydınların Marksizm yerine siyasi Türkçülük ve halkçılık fikirlerini savunmaları

²⁰ ERASLAN, *Yakın Dönem Türk...*, s.271.

²¹ Jön Türklerin halka ve halkçılığa bakış açıları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: ERASLAN, *Yakın Dönem Türk...*, s.47-96; Halkçılık akımının Osmanlı Devleti'ne girişinde ve gelişiminde 19. yüzyılın son çeyreğinde Rusya'da gelişen “Narodnik” hareketinden ve Fransa'da ortaya çıkan “Dayanımcılık” akımından etkilenilmiştir. Başlangıçta İttihat ve Terakki içerisinde “Narodnik” akımı etkili olmuşken Ziya Gökalp'in İttihat ve Terakki'nin ideoloğunu üstlenmesi üzerine Fransa kökenli “Dayanımcılığın” etkileri ön plana çıkmaya başlamıştır. Bkz: İlhan Tekeli, “Türkiye’de Halkçılık”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.7, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, s.1929–1930.

²² ÇEÇEN, *Atatürk'ün Kültür...*, s.43.

²³ Zafer Toprak, “Halkçılık İdeolojisinin Oluşumu”, *Atatürk Dönemi Ekonomik ve Toplumsal Sorunlarıyla İlgili Sorunlar Sempozyumu*, 14–16 Ocak 1977, İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi Mezunları Derneği Yayını, İstanbul 1977, s.14.

Türkiye’de halkçılığın gelişiminde önemli rol oynamıştır. Bu dönemde Türkçü aydınlar halkı yakından tanıyarak, onları her açıdan yükseltmeye ve halk ile aydınlar arasında bir birliktelik sağlamaya çalışmışlardır²⁴.

Bu dönemde gelişen halkçılık çerçevesinde üç ayrı soruna çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Bu sorunlardan ilki; halkın siyasal hayata ve yönetime katılımının nasıl yaygınlaştırılabileceğidir. İkincisi; Türk halkının kendine özgü niteliklerinin toplumun gelişimine engel teşkil etmeyecek şekilde nasıl korunabileceğidir. Sonuncusu ise; toplumsal dayanışmanın yüksek olduğu adil bir ekonomik düzenin nasıl kurulabileceği sorunudur ve İttihat ve Terakki idaresi tarafından bu meselelere çözüm yolları aranmıştır²⁵.

Tarihi süreçte halkçılık ilkesi, Milli Mücadele Dönemi’ne gelindiğinde ilk günden itibaren milliyetçilik, milli egemenlik ve tam bağımsızlık ilkeleri ile birlikte en fazla vurgulanan unsurlardan biri olmuştur²⁶. Mustafa Kemal Atatürk, Milli Mücadele’nin başlangıcından itibaren millet iradesinin milletin istikbalini belirleyecek yegâne unsur olduğunun üzerinde hassasiyetle durmuştur. Mustafa Kemal Atatürk’ün, hakimiyetin kayıtsız şartsız millete devredilmesi, bir başka ifade ile millet egemenliğine dayalı bir idari yapının oluşturulması fikrine rağmen, bu dönemde O’nun yakın çevresi de dahil olmak üzere eski yönetimin devamından yana olan bir muhalefet söz konusudur. Bu fikir ayrılığına paralel olarak Meclis’te oluşan grupların hemen hepsi için gerek iç gerekse dış politikada halkçılık ilkesi büyük önem arz etmiştir. Çünkü halkçılık ilkesi, ülkenin siyasî ve sosyal yapıdaki birliğini sağlamak açısından olduğu kadar içerdeki iktidara sahip olmak için de, gerekli olan geniş halk kitlelerinin desteğini

²⁴ SARINAY, *Türk Milliyetçiliğinin...*, s.221-223.

²⁵ TEKELİ-ŞAYLAN, “Türkiye’de Halkçılık...”, s.64-65; TEKELİ, “Türkiye’de Halkçılık”, s.1930.

²⁶ Ergun Özbudun, “Atatürk ve Halkçılık”, *Atatürkçü Düşünce*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 1992, s.433.

sağlayabilecek başlıca yol olarak görülmüştür. Ayrıca bu dönemin halkçılık anlayışı dış politikada Bolşeviklerden yardım alınabilmesinde önemli bir araç konumundadır²⁷. Özetle; halkçılık ilkesin benimsenmesi Milli Mücadele'nin hem gereği hem de sonucu olarak ortaya çıkmıştır²⁸.

Halkçılık ilkesinin en önemli özelliklerinden bir diğeri de Milli Mücadele'nin geniş ittifakını belirlemesidir. Milli Mücadele tek bir sınıfa ya da gruba bağlı olarak değil, toplumun bütün kesimlerini içine alan bir ittifakın ürünü olarak kazanılmıştır. Halkçılık ilkesinin bu bütünleştirici niteliği, ilerleyen dönemde Cumhuriyetin herhangi bir sınıfa dayanmadığının vurgulanması amacıyla da kullanılmıştır²⁹.

Milli Mücadele'nin kaynağını Mustafa Kemal Atatürk'ün "*Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir.*" sözü teşkil etmekteydi ve halkçılık halk yönetimi manasında kullanılmaktaydı. Mustafa Kemal Atatürk, 12 Temmuz 1920 tarihinde TBMM'de yaptığı konuşmasında halkçılığın "*halkın yönetimi*" manasına geldiğini şu sözlerle ifade etmiştir: "Sanırım bugünkü varlığımızın ana mahiyeti milletin genel eğilimlerini ispat etmiştir, o da halkçılıktır ve halk hükümetidir. Hükümetlerin halkın eline geçmesidir"³⁰.

Milli Mücadele'nin en önemli iki belgesinden biri 17 Şubat 1920 tarihli Misak-ı Milli, diğeri ise hazırlanış biçimi bakımından bir nevi hükümet programı olan 13 Eylül 1920 tarihli "Halkçılık Programı"dır³¹. Mustafa Kemal Atatürk, TBMM'nin açılışının üzerinden henüz bir yıl dahi geçmeden İttihatçı grupların Bolşevizm'den etkilenerek

²⁷ ERASLAN, *Yakın Dönem Türk...*, s.98-99; ÇEÇEN, *Atatürk'ün Kültür...*, s.47; TEKELİ-ŞAYLAN, "Türkiye'de Halkçılık...", s.65-66; TEKELİ, "Türkiye'de Halkçılık", s.1931.

²⁸ Esat Öz, *Otoriterizm ve Siyaset, Türkiye'de Tek Parti Rejimi ve Siyasal Katılma (1932-1945)*, Ankara 1996, s.111.

²⁹ Emre Kongar, *Atatürk ve Devrim Kuramları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1981, s.401-402.

³⁰ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, (Bugünkü Dille), Bugünkü Dille Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Ali Sevim, Prof. Dr. İzzet Öztoprak, Prof. Dr. M. Akif Tural, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2006, s.122.

³¹ Mustafa Oral, "Halkevlerinin Toplumsal ve Kültürel İşlevi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XVIII. S.53, Temmuz 2002, s.4.

hazırlamış oldukları halkçılık programının etkisini ortadan kaldırmak ve savaş ortamında Rusya ile gelişen ilişkiler doğrultusunda Bolşevikliği destekleyen siyasi havayı kontrol altına almayı kolaylaştırmak için “Halkçılık Programı”³² adı altında bir program hazırlamıştır. Söz konusu program, Meclis’te 22 Ağustos 1920 tarihinde reddedilmesine rağmen Mustafa Kemal Atatürk tarafından uygun zaman geldiğinde “Teşkilat-ı Esasiye Kanun Lahiyesi” adı altında 13 Eylül 1920 tarihinde Meclis’e sunulmuştur. Hükümetin siyasî, sosyal, idari ve askeri bakış açılarının özeti mahiyetinde olan bu program, aynı zamanda Teşkilat- Esasiye Kanunu’nun da temelini oluşturmuştur³³.

Hükümet programı niteliğini de kazanan halkçılık programında amaç; halkı emperyalizm ve kapitalizmin baskısından ve zulmünden kurtarmak, ulusal sınırlar içinde bağımsız yaşamak ve halkı yönetim ve egemenliğin tek sahibi yapmaktır. Mevcut hükümet şekline de buradan hareketle “*Halk Hükümeti*” denilmiştir³⁴. Yine aynı programda halkın “uzun süredir içinde bulunduğu sefaletin nedenlerinin kaldırılarak, yerine refah ve saadet getirmek Meclis’in başlıca hedefidir” denilmiş ve bütün kurumların halkın ihtiyaçlarına göre yenileneceği belirtilmiştir³⁵.

Mustafa Kemal Atatürk’ün halkçılık anlayışında toplumsal düzen emeğe dayalıdır. Milleti oluşturan her fert toplumun huzur ve refahı için çalışmak zorundadır. Mustafa Kemal Atatürk, halkçılık hususundaki bu görüşünü 1 Aralık 1921 tarihinde

---

³² Mustafa Kemal’in 13 Eylül 1920 tarihinde Meclis’e sunduğu halkçılık programı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: ERASLAN, *Yakın Dönem Türk...*, s.105-112; ARAR, *Atatürk’ün Halkçılık...*, s.1963; İhsan Güneş, *Birinci TBMM’nin Düşünce Yapısı (1920-1923)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1997, s.196-202; Sebahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, C.2, Kastaş Yayınları, İstanbul 2004, s.522-528; Şerafettin Turan, “Atatürkçülük/Kemalizm”, *Atatürkçü Düşüncenin Bilimsel ve Felsefi Temelleri*, Derleyen: Nazife Güngör, Gazi Üniversitesi Yayını No:2, Ankara 2007, s.60.

³³ Söz konusu Halkçılık programının mahiyeti ve bu programın Mecliste görüşülmesi sırasında ortaya çıkan tartışmalar hakkında bkz: ERASLAN, *Yakın Dönem Türk...*, s.105-112.

³⁴ GÜNEŞ, *Birinci TBMM’nin...*, s.199.

³⁵ SELEK, *Anadolu İhtilali*, s.522.

Bakanlar Kurulu'nun görev ve yetkisini belirten kanun teklifi dolayısıyla yaptığı konuşmasında şu şekilde tanımlamıştır:

Konumumuzu bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız! Bundan dolayı her birimizin hakkı vardır. Yetkisi vardır. Fakat çalışmak sayesinde bir hakkı kazanırsınız. Yoksa arka üstü yatmak ve hayatını çalışmaktan arınmış geçirmek isteyen insanların bizim toplumumuz içerisinde yeri yoktur, hakkı yoktur. O halde ifade edelim ki Efendiler! Halkçılık, sosyal düzenini çalışmasına, hukukuna dayandırmak isteyen bir mesleki çalışmadır...³⁶.

Mustafa Kemal Atatürk yine aynı konuşmasında halkçılık anlayışının ve hükümet sisteminin sosyalizmle bir alakası olmadığını ve tamamıyla Türk milletine özgü bir sistem olduğunu şu sözleriyle vurgulamıştır:

“...Bu hükümet demokrat bir hükümet midir, sosyalist bir hükümet midir, yani şimdiye kadar okuduğumuz kitaplarda ismi söylenen hükümetlerden hangisidir?” buyurdular! Efendiler bizim hükümetimiz demokratik bir hükümet değildir. Sosyalist bir hükümet değildir. Ve gerçekten kitaplarda var olan hükümetlerin bilimsel mahiyeti bakımından, hiçbirine benzemeyen bir hükümettir. Fakat milli hâkimiyeti, milli iradeyi oluşturan tek bir hükümettir, bu öze sahip bir hükümettir! İlmi ve sosyal noktadan bizim hükümetimizi ifade etmek gerekirse “halk hükümeti” deriz... O halde ifade edelim

---

³⁶ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, s.262.

ki Efendiler! Halkçılık, sosyal düzenini çalışmasına, hukukuna dayandırmak isteyen bir mesleki çalışmadır...³⁷.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, Mustafa Kemal Atatürk'ün halkçılık anlayışının Komünizmle hiçbir ilgisi bulunmamaktadır ve O'nun halkçılık anlayışı tamamıyla Türkiye'nin gerçekleri doğrultusunda ve Türkiye'ye özgü şartlar içinde şekillenmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, bu durumu 6 Kasım 1921 tarihinde yaptığı bir konuşmasında şu şekilde ifade etmektedir:

Komünizm toplumsal bir konudur. Ülkemizin toplumsal şartları din ve milli geleneklerinin gücü Rusya'daki komünizmin bizde uygulanmasına uygun olmadığı düşüncesini güçlendirir durumdadır. Son zamanlarda ülkemizde komünizm ilkeleri üzerine oluşan partiler de bu gerçeği yaşayarak öğrenmişler ve çalışmalarına son vermişlerdir...³⁸.

Halkçılık kavramı çoğunlukla demokrasi kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılmış ve bu anlamıyla halk devleti, halk hükümeti tanımlamalarıyla ifade bulmuştur. Halkçılık ilkesi aynı zamanda milli egemenlik ilkesinin tabii ve zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü egemenliğin millette ait olduğu bir yönetim biçiminde halkın kendi kendini yönetmesi gerekmektedir. “Atatürkçü Düşünce Sistemi”nde de milli egemenlik ilkesinin halkçılık ilkesiyle tamamlanması ona demokratik bir içerik kazandırmıştır³⁹. Mustafa Kemal Atatürk, 13 Ağustos 1923 tarihinde Meclisin II. dönem açılış söylevinde:

---

³⁷ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, s.262.

³⁸ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, s.208.

³⁹ ÖZBUDUN, “Atatürk ve Halkçılık”, s.434–435.

Gerçekten, Türkiye Devleti'nin bu yeni kuruluşun dayandığı temeller, niteliği bakımından kendinden önceki tarihsel kuruluşların temellerinden başkadır. Bunu bir sözcük ile belirtmek gerekirse, diyebiliriz ki, yeni Türkiye Devleti bir halk devletidir, halkın devletidir. Geçmişteki kuruluşlar bir kişi devleti idi, kişilerin devleti idi...⁴⁰

demek suretiyle halkçılık ilkesinin siyasi cephesine vurgu yapmıştır.

Halkçılığın siyasî boyutu Cumhuriyetçilik ilkesi içinde değerlendirilmiştir. Halkın, siyasî hayata ve yönetime katılımı anlamında demokratik bir ilke olan halkçılık, Milli Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarını kapsayan süreçte, "...Hâkimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olduğu ve yine milletin kendi geleceğine sahip olması" şeklinde formüle edilmiştir⁴¹. Cumhuriyet dönemi halkçılık anlayışı, cumhuriyetçilikle olduğu kadar milliyetçilikle de sıkı bir ilişki içinde olmuştur. Bu dönemde halk ortak hedefler etrafında birleşmiş bölünmez bir kütle olarak telakki edilmiştir. Bu bağlamda milliyetçilikle tarihî, etnik ve kültürel tekdüzeliğe işaret edilirken halkçılık tekdüze toplumsal dokuda temellendirilmiştir⁴².

Halkçılık söylemi, Türkiye'de 1923 sonrasında da güncelliğini ve önemini korumasına karşılık, zaman içerisinde çeşitli değişikliklere ve vurgu kaymalarına uğramıştır. Nisan 1923'te kabul edilen "9 Umde" de ve CHP'nin 1927 yılındaki ikinci kurultayında halkçılık düşüncesini görmek mümkündür. Yine CHP'nin 1931 ve 1935'deki kurultaylarında halkçılık diğer ilkelerle birlikte partinin temel vasıflarından biri olarak kabul edilmiştir. Cumhuriyetçilik ile halkçılık ilkeleri arasında sıkı bir ilişki

⁴⁰ İNAN, **Gazi'nin Halkçılık...**, s. 877.

⁴¹ KÖKER, **Modernleşme, Kemalizm...**, s.137-138.

⁴² KARAÖMERLİOĞLU, "Tek Parti Döneminde Halkçılık", s.275-276.

söz konusu olmuştur. Burada ifade edilen yeni rejimin meşruiyet kaynağının halk olduğudur⁴³. Tek parti döneminin halkçılığı, siyasî boyutu ile yine cumhuriyetçilik ilkesi içerisinde ve ulusal egemenlik kavramıyla ifade edilmiştir. Fakat iki çok partili hayata geçiş denemesinin de başarısızlıkla sonuçlanması ulusal egemenliğin çok partili bir rejim içerisinde kullanılmasının birtakım sakıncalar taşıdığını ortaya koymuştur⁴⁴.

Mustafa Kemal Atatürk'ün halkçılık ilkesi sınıfsız bir toplum yapısını öngörmektedir. Atatürk'e göre, sınıfsız bir toplum içerisinde topyekûn bir kalkınma gerçekleştirilebilirdi ve Türkiye'de henüz sınıflar birbirleriyle menfaat çatışmasına girecek kadar belirginleşmemişti. Mevcut meslek erbabının ise böyle bir çatışma içerisine girmesi söz konusu olamazdı⁴⁵. Nitekim Mustafa Kemal Atatürk'ün halkçılık ilkesi doğrultusunda CHP'nin 1931 yılı parti programında, hiçbir ferde, aileye, sınıfa ve cemaate ayrıcalık tanınmamıştır. Böylelikle fertler halka giden bütünlüğün parçaları olarak görülmüş ve halkçı olarak kabul edilmiştir⁴⁶.

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye İktisat Kongresi'nin açılış konuşmasında (17 Şubat 1923) Türk milletinin birbirinden ayrılan, birbirinin aleyhinde hareket eden sınıflardan meydana gelmediğini, aksine toplumda çeşitli mesleklere sahip olanların birbirlerinin çalışmalarına muhtaç olduğunu şu sözleriyle ifade etmiştir:

Bizim halkımız yararları birbirinden ayrılır sınıflar halinde değil, tersine varlıkları ve çalışma sonucu birbirine lazım olan sınıflardan ibarettir. Bu dakikada dinleyicilerim, çiftçilerdir, sanatkârlardır, tüccarlardır ve işçilerdir. Bunların hangisi birbirinin karşıtı olabilir. Çiftçinin sanatkâra, sanatkârın çiftçiye ve çiftçinin

⁴³ KARAÖMERLİOĞLU, "Tek Parti Döneminde Halkçılık", s.275.

⁴⁴ KÖKER, **Modernleşme, Kemalizm...**, s.146.

⁴⁵ ERASLAN, **Yakın Dönem Türk...**, s.132.

⁴⁶ **CHF Program**, Devlet Matbaası, İstanbul 1931, s.11.

tüccara ve bunların hepsine, birbirine ve işçiye muhtaç olduğunu, kim inkâr edebilir⁴⁷.

Mustafa Kemal Atatürk'ün halkçılık ilkesiyle öngörmüş olduğu sınıfsız toplum ülküsünün Halkevleri vasıtasıyla nasıl tezahür ettiğini Kâzım Nami Duru, şu sözlerle ifade etmektedir:

Halkevi! Adı üstünde... Bu bir padişah sarayı, bir bey konağı değildir; bu tamamen halkçı olan bir milletin, sınıf tezatlarına imkân vermeyerek, bütün Türk halkını sinesinde toplayan milli bir müessesedir. Orada sen, ben yokuz; biz varız. Orada, siyasî veya içtimaî en yüksek bir mevkii tutan vatandaşla, bir köylü, bir işçi dirsek dirseğe oturur...⁴⁸.

Halkçılığın siyasî ve sosyo-kültürel boyutunun yanı sıra ekonomik boyutu da bulunmaktadır. Halkçılık halkın mevcut bütün olanakları ile ekonomiye katılmasını ifade ettiği gibi, yaratılan ekonomik ve sosyal değerden de halkın hakkı olan payı alması anlamına gelmektedir. İstikrarlı ve adaletli bir ekonomik düzenin oluşturulabilmesi için halkın ve devletin birbirine güvenmesi ve destek olması şarttır⁴⁹.

Halkçılık ve cumhuriyetçilik ilkeleri doğrultusunda halkın yönetimde etkin hale getirilmesi sadece onlara bir takım siyasî haklar tanımakla mümkün değildi. Çünkü bireylerin sahip oldukları hakları kullanabilmesi için kendilerine verilen hakların öneminin farkına varması ve bunları gerektiği gibi kullanabilmesi için belli bir bilgi birikimine sahip olmaları gerekmektedir. Bunu gerçekleştirmek için ise, uzun yıllar boyunca cahil bırakılmış olan geniş halk kitlelerinin yeni rejimin ilkeleri doğrultusunda

⁴⁷ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, s.478.

⁴⁸ Kazım Nami Duru, "Halkevleri ve Halk Terbiyesi", *Ülkü*, İkinciteşrin 1939, s.205.

⁴⁹ Yücel Özkaya, "Atatürk ve Halkçılık", *Atatürkçü Düşünce*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 1992, s.461.

eğitilmesi gerekmektedir. Bu nedenle henüz Milli Mücadele yıllarında eğitime büyük bir önem verilmiştir. Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlandırılmasının ardından ise eğitim alanında köklü reformlar yapılmış ve örgün eğitimin yanı sıra her kesimden halkın eğitilmesi amacıyla Millet Mektepleri kurulmuştur. Halk eğitimi adına en geniş kapsamlı proje ise 19 Şubat 1932 yılında kültür ve halk eğitimi kurumu olarak kurulan Halkevleri olmuştur⁵⁰.

Mustafa Kemal Atatürk'ün halkçılık anlayışında halkçılık, halkı sevmek olduğu kadar halkın da devleti sevmesi ve halkçı devletin işlerlik kazanmasıydı. Halkçı devletin oluşumu ve Cumhuriyet aydınlanmasının geniş halk kitlelerince benimsenmesi işinde gençler büyük rol oynayacak ve bu gençlerin bir çatı altında örgütlenmelerini Halkevleri sağlayacaktı⁵¹.

Dönemin halkçılık anlayışı milleti iç farklılıklardan arındırarak bütünleştirmek gibi önemli bir işlev görmekteydi. Nitekim Halkevlerinin kuruluş amaçlarından birini Ankara Halkevi'nin açılış konuşmasında Recep Peker, "Milleti şuurlu, birbirini anlayan, birbirini seven aynı ideale bağlı bir halk kütlesi halinde teşkilatlandırmak" şeklinde ifade etmekteydi⁵². Halkevleri bu amaca ulaşabilmek için ise, her türlü sportif, sanatsal, kültürel faaliyeti gerçekleştirerek Cumhuriyet kazanımlarının özümsemesi ve toplumsal yapıyla bütünleştirilmesi adına çağdaş ve birleştirici bir rol oynayacaktı⁵³. 19 Şubat 1932 tarihinde ilk kez 14 ilde açılan Halkevleri kısa sürede her türlü sosyal-

⁵⁰ Şerafettin Turan, "Atatürkçülük/Kemalizm", s.61–62.

⁵¹ Ali Nejat Ölçen, **Halkevleri**, İnönü Vakfı Yayınları, Ankara 2001, s.8.

⁵² "Recep Bey'in Nutku", **Hâkimiyeti Milliye**, 20 Şubat 1932; **Halkevleri 1932–1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı?**, s.3; **Söylevler 1932–1942**, C.HP. Genel Sekreterliği Halkevleri ve Halkodalarının Onuncu Yıldönümü Yayınlarından, (Halkevleri ve Halkodalarının Yıldönümlerinde Verilmiştir), Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1941, s.42.

⁵³ ÖLÇEN, **Halkevleri**, s.9.

kültürel faaliyetin organize edildiği birer kültür merkezi haline gelmiş ve bu kuruluşlar vasıtasıyla bir bakıma halkçılık ilkesi de geniş ve yaygın anlamı ile uygulanmıştır⁵⁴.

Ceyhun Atuf Kansu, Mustafa Kemal Atatürk'ün halkçılık ilkesiyle Halkevlerinin kuruluş amaçları arasındaki paralelliği şu şekilde ifade etmektedir: “Halkevleri, ulusçuluk ülküsünün mayalaştığı Türk Ocaklarının ardından, Ulusal Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Devrimleriyle uluslaşma süreci sağlam ve gerçekçi yoluna oturduktan sonra, devrimin en sağlam öğretisi olan “halkçılık” öğretisini işlemek, uygulamak için kurulmuştur”⁵⁵.

Anıl Çeçen, Halkevlerini incelemek üzere Türkiye'ye gelen toplum bilimcilerin ortak kanaatlerinin Halkevleri uygulamasının her yönüyle çok başarılı olduğu hususuna temas etmiştir. Bu kanaatten hareketle Çeçen, Halkevlerinin gerçek anlamıyla halkçılık politikasının somut bir denemesi olarak gelişmekte olan ülkeler için her bakımdan iyi bir örnek teşkil ettiğine işaret etmiştir⁵⁶.

---

⁵⁴ A. Afetinan, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998, s.186.

⁵⁵ Ceyhun Atuf Kansu, “Halkevlerinin Kaynağı”, **Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler**, TTK Basımevi, Ankara 1974, s.86.

⁵⁶ ÇEÇEN, **Atatürk'ün Kültür...**, s.90.

I.BÖLÜM

HALKEVLERİNİN KURULUŞU, AMAÇLARI, İŞLEYİŞİ VE GELİŞİMİ

1. TÜRK OCAKLARINDAN HALKEVLERİNE GEÇİŞ

1.1 Türk Ocaklarının Kuruluşu ve Gelişimi

CHP'nin birer kültür kolu olarak kurulan Halkevlerinin temelinde yeni rejimin ilkeleri doğrultusunda geniş halk kitlelerini eğitmek yani, yetişkinlerin eğitimi düşüncesi yer almaktadır. Halkevlerinin kuruluşunda gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında bulunan kurum ve kuruluşların az ya da çok etkili olduğunu görmek mümkündür. Fakat bu kuruluşlar içerisinde Halkevlerinin gerek kuruluş amaçları ve gerekse çalışma alanları açısından en fazla etkinin Türk Ocaklarından geldiği anlaşılmaktadır. Tezimizin ilerleyen bölümlerinde diğer kuruluşların Halkevlerinin kuruluşunda ne derece etkili olduğunu ve Halkevi çalışmalarına nasıl katkı sağladığını değerlendireceğiz. Fakat gerek Türk Ocaklarının ve gerekse de Halkevlerinin kuruluş amaçlarının Türk milletinin çağdaş batı uygarlığı doğrultusunda sosyal, kültürel ve ekonomik bakımdan geliştirmek olması ve yine her iki kuruluşun bu amaca yönelik gerçekleştirdiği faaliyetlerdeki benzerlik, Türk Ocaklarının Halkevleri üzerinde önemli ölçüde etkili olduğunu göstermektedir⁵⁷. Ayrıca Ocakların kapanmasının ardından pek çok il ve kazada Türk Ocağı üyelerinin Halkevlerine üye olarak, çalışmalarını burada sürdürmeleri⁵⁸ ve böylece Halkevlerinin Türk Ocaklarından dinamik bir kadro devralmış olması nedeniyle Türk Ocaklarının kuruluşu, gelişimi ve özellikle de

---

⁵⁷ Sefa Şimşek, **Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Olarak Halkevleri 1932–1951**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2002, s.28.

⁵⁸ Howard E. Wilson-İlhan Başgöz, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Milli Eğitim ve Atatürk**, Dost Yayınları, Ankara 1973, s.194.

kapatılma sürecine değinmenin konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

II. Meşrutiyet Dönemi'nin milliyetçi kuruluşları içerisinde en büyüğü, en tanınmış ve en uzun ömürlüsü olan⁵⁹ Türk Ocakları, Osmanlı'nın son yılları ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında önemli bir işlevler görmüş gönüllü bir kültür kuruluşudur⁶⁰.

Türk Ocaklarının doğuşunda Osmanlı Devleti'nin II. Meşrutiyet'in ilanından sonra yaşadığı bir dizi siyasi, iktisadi ve sosyal buhranın etkisi büyük olup; söz konusu dönemde Osmanlı Devleti'ni en fazla sarsan ise, kaybedilen Balkan Savaşları neticesinde Rumeli'de binlerce Türkün göçe ve katliama maruz kalması olmuştur. Bu gelişmeler Osmanlıcılık ideolojisinin de iflasını hazırlamıştır. Bu dönemde, Türklerin dışındaki unsurlar arasında milliyetçilik ve bağımsızlık hareketleri de önüne geçilemeyecek boyutlara ulaşmıştır. Söz konusu süreçte ortaya çıkan bütün bu iç ve dış buhranlar karşısında çeşitli cemiyet ve dergiler etrafında toplanmaya başlayan Türkçü aydınlar, milli ülküden ve şuurdan mahrum olarak yaşayan Türkleri⁶¹ bir millet bilinci içerisinde bir araya toplamanın gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Bu aşamada, Osmanlı Devleti'nin siyasi bütünlüğünü koruma endişesiyle, İttihat ve Terakki Osmanlıcı bir politika takip etmektedir. İşte böyle bir ortamda Türk milli varlığını tehlikede görek imparatorluktan ziyade, Türkleri kurtarmaya yönelik olarak Türk gençlerinin ve

⁵⁹ Kenan Akyüz, "Türk Ocakları", **Bellekten** C.L, S.196, (Nisan 1986)'dan Ayrıbasım, TTK Basımevi, Ankara 1986, s.201.

⁶⁰ Kenan Akyüz, "Atatürk ve Türk Ocakları", **Türk Kültürü**, Y.XVIII, S.332, 1990, s.714.

⁶¹ Hasan Ferit Cansever, II. Meşrutiyet'in ilan edildiği yıllarda Türklerin içinde bulunduğu durumu şu şekilde özetlemektedir: "Kime hangi millettensin diye sorulsa Müslümanım diye cevap verirdi. Hatta Türk olmak bir gerilik manasına gelirdi. Bu haller Türk Milleti'nin ne kadar büyük bir tehlike ve gaflet içinde bulunduğunu aşikâr bir surette gösteriyordu. Koma haline girmiş bir hasta nasıl kendi varlığından hayat ve sıhhatinden ve içinde bulunduğu tehlikelerden habersiz bir hasta ise, işte o koskoca Türk Milleti de hemen hemen böyle bir koma haline girmiş gibi bir durumda bulunuyordu. Bkz: Hasan Ferit Cansever, "Türk Ocağının Doğuşundaki Sebep ve Saikler", **Türk Ocağının Kuruluşundaki Sebep ve Saikler...**, Türk Yurdu Neşriyatı, No:8, Ankara 1993, s.27.

aydınlarının girişimleriyle kurulmuş olan Türk Ocaklarının ilk çekirdeği Askeri Tıbbiyeliler arasında bir düşünce hareketi olarak ortaya çıkmıştır⁶².

20 Haziran 1911’de fiili olarak kurulan Türk Ocaklarının resmi açılışı 12 Mart 1912 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Türk Ocaklarının ilk yönetim kurulunda Ahmet Ferit Tek, Yusuf Akçura, Mehmet Ali Tevfik ve Dr. Suat Sabit yer almıştır⁶³. Türk Ocakları, kuruluşundan hemen sonra önemli sarsıntılar geçirmesine karşın 18 Mayıs 1913’te Hamdullah Suphi Tanrıöver’in başkan olarak seçilmesi ve mali sıkıntıların aşılmasıyla birlikte bir canlanma sürecine girmiştir⁶⁴. Ayrıca, Balkan Savaşları’nın ardından Selanik’teki Genç Kalemler hareketini yürüten Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin gibi isimlerin İstanbul’a gelerek Türk Ocağına katılmaları Türk Ocaklarını daha da güçlendirmiştir⁶⁵.

Türk Ocakları, kuruluşundan kısa bir süre sonra üye sayısını ve faaliyetlerini artırmış; ilk faaliyet döneminde verilen konserler, konferanslarla milliyetçi bilincin yükselmesine önemli ölçüde katkı sağlamışlardır. Ocaklar II. Meşrutiyet Dönemi’nden sonra Türk milletinin Osmanlıcı politikalar nedeniyle kimlik bunalımına düştüğü bir dönemde bu bunalımı çözmeye önemli bir işlev üstlenmiş ve yeni bir seçkin tipi yaratmıştır⁶⁶.

I. Dünya Savaşı’nı takip eden işgal döneminde İzmir’de Yunan işgali, İstanbul’da ise İtilaf Kuvvetlerine karşı düzenlenen protesto mitingleri nedeniyle Türk Ocaklarının İstanbul’daki merkezleri ile Bursa ve İzmir’deki şubeleri kapatılmıştır⁶⁷.

⁶² SARINAY, *Türk Milliyetçiliğinin...*, s.31-133.

⁶³ SARINAY, *Türk Milliyetçiliğinin...*, s.141.

⁶⁴ SARINAY, *Türk Milliyetçiliğinin...*, s.142-145; ÜSTEL, *İmparatorluktan Ulus-Devlete...*, s.56.

⁶⁵ SARINAY, *Türk Milliyetçiliğinin...*, s.144-147; Şevket Süreyya Aydemir, “Türkocağından Halkevine”, *Halkevleri*, Y.7, S.76, Şubat 1973, s.4.

⁶⁶ ÜSTEL, *İmparatorluktan Ulus-Devlete...*, s.62.

⁶⁷ Arzu Öztürkmen, *Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik*, İletişim Yayınları, İstanbul 1998, s.49.

Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlanmasının ardından Türk Ocakları büyük bir gelişme dönemine girmiş ve şube sayısı hızla artmıştır. Bunun temel sebebi ise Mustafa Kemal Atatürk'ün ocaklara sahip çıkan tutum ve davranışlarıdır. Mustafa Kemal, Meşrutiyet döneminde milliyetçi, halkçı ve medeniyetçi fikirleri savunan aydın ve gençleri biraraya toplamayı başaran ve Milli Mücadele döneminde de milli uyanışın sağlanmasında büyük yararlılıklar gösteren Türk Ocaklarına maddi yardımda bulunduğu gibi, çıktığı yurt gezilerinde de her gittiği yerin Ocağında konuşmalar yapmış ve çeşitli adlar altında çalışan derneklerin Türk Ocaklarının çatısı altında birleşmelerini tavsiye etmiştir⁶⁸. Mustafa Kemal Atatürk'ün ve Hükümet'in sahip çıkıp destek vermesi neticesinde Cumhuriyet döneminde hızlı bir teşkilat sürecine giren Türk Ocakları 1912–1920 yılları arasında yalnızca 30 şube açabilmişken şube sayısı 1924'te 71'e, 1927'de 257'ye ulaşmıştır⁶⁹.

1927 yılı Türk Ocakları açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü bu yıl içinde yapılan kurultayda Türk Ocaklarının “CHF ile devlet siyasetinde beraber olduğu” açıklanmış, daha sonra ise Türk Ocaklarının CHF Nizamnamesi'nde yer alan 40. madde ile partinin murakabesi altında bir kuruluş olduğu belirtilmiştir⁷⁰.

1.2 Türk Ocaklarının Kapatılması

Türkiye'de 1930'lu yıllarda yaşanan bir takım siyasi, iktisadi ve sosyal olaylar Atatürk ilke ve inkılâplarının geniş halk kitleleri arasında henüz yerleşmediğini göstermiştir. 1929'da gerçekleşen büyük ekonomik krizin Türkiye'ye etkileri, SCF ile çok partili hayata geçiş denemesinin başarısızlıkla sonuçlanması ve Menemen Olayı,

⁶⁸ **Türk Ocakları ve Atatürk**, Türk Yurdu Neşriyatı No:11, Ankara 1993, s.4–5; AKYÜZ, “Atatürk ve Türk Ocakları”, s.716.

⁶⁹ AKYÜZ, “Atatürk ve Türk Ocakları”, s.715.

⁷⁰ ÜSTEL, **İmparatorluktan Ulus-Devlete...**, s.227.

CHP'yi yeni bir politika arayışına itmiş ve bu süreçte Türk Ocaklarının durumu da gündeme gelmiştir⁷¹.

Mustafa Kemal Atatürk, 1930'un sonlarında ülkedeki mevcut sorunları yerinde görmek amacıyla yapmış olduğu yurt gezilerinde, birçok yerde Türk Ocaklarına da uğrayarak bu kuruluşların mevcut durumlarını tahlil etme imkânı bulmuştur. Türk Ocaklarının CHP'ye devredilerek doğrudan partiye bağlı Halkevlerinin kurulma fikri de işte bu yurt gezilerinde gündeme gelmiştir. 1931 yılının ilk günlerinde basın, CHP'nin il ve ilçelerde Halkevleri kuracağını, bu kuruluşlarda sinema, kitaplık, konferans salonlarının bulunacağı ve Atatürk'ün bu konuda direktif verdiğini duyurmuştur. Bu vesile ile Türk Ocaklarının kapatılacağı ilk kez gayri resmi olarak basın vasıtasıyla duyurulmuştur⁷².

Türk Ocaklarının CHP ile birleştirilmesi kararının artık kesinleşmesinden sonra, Mustafa Kemal Atatürk'ün huzurunda Celal Bayar, Sadi Maksudi Arsal, Siirt Milletvekili Mahmut Soydan, Dr. Reşit Galip, Vasıf Çınar ve Hamdullah Suphi Tanrıöver'in katılımıyla Çankaya'da yapılan toplantıda "Ocakların artık yapacak bir işi kalmadığına dair" bir rapor hazırlanır ve bu toplantıya katılanlar tarafından imzalanır⁷³.

⁷¹ SARINAY, *Türk Milliyetçiliğinin...*, s.360.

⁷² SARINAY, *Türk Milliyetçiliğinin...*, s.360-361; ÜSTEL, *İmparatorluktan Ulus-Devlete...*, s.362-365.

⁷³ SARINAY, *Türk Milliyetçiliğinin...*, s.362; Mustafa Baydar, *Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları*, Menteş Kitabevi, İstanbul 1968, s.76-77; Halkevlerinin bütün taşınır taşınmaz mallarının tasfiye edilmesini 5830 sayılı kanun teklifi Meclis'te görüşülürken Türk Ocaklarının feshiyle ilgili de bir tartışma çıkmış, CHP'lilerin Türk Ocaklarının gönül rızası ile feshedildiğine ilişkin iddialarını Hamdullah Suphi Tanrıöver reddetmiş ve ocakların nasıl kapatıldığına ilişkin bir açıklamada bulunmuştur. Hamdullah Suphi'nin anlatımına göre; bir gece Atatürk'le aynı sofradayken Atatürk'ün Vasfi Bey'e "Hamdullah Suphi bey bu akşam aramızdadır. Türk Ocaklarının lüzumsuzluğuna dair bir şey söylemişiniz tekrar eder misiniz?" demesiyle konunun açıldığını, bunun üzerine Büyükelçi Vasfi Bey'in Türk Ocaklarının Osmanlı devrinde vazife gördüğünü, şimdi hiçbir lüzumunun kalmadığını belirtmesi üzerine, Atatürk'ün kendine fikrini sorduğunu ifade eden Tanrıöver, Türk Ocaklarının yaptığı faaliyetlerin ne kadar gerekli olduğunu, ıslah edilmesi gereken yanlar varsa derhal ıslah edeceklerini, eğer sorun kendisindeyse Kuzey Amerika'ya konsolos olarak gitmeye hazır olduğunu belirtmiştir. Tanrıöver, o gece sabaha kadar Türk Ocaklarını müdafaa edeninin yalnızca kendisi olmadığını, Sadri Maksudi Bey, Semih Rifat Bey, İsmail Hakkı Uzunçarşılı ve Yusuf Akçura'nın da Türk Ocaklarını müdafaa ettiklerini, fakat bunun bir işe yaramadığını, Türk Ocaklarının feshi için toplanan imzaya istemeyerek iştirak edeceği

Bu karara binaen yapılan çağrı üzerine 10 Nisan'da Türk Ocakları Kurultayı olağanüstü toplanmış ve Türk Ocaklarının kendini feshederek CHP'ye katılması ve bütün mal varlığının partiye devredilmesi oy birliği ile kabul edilmiştir. Türk Ocaklarının fesih ve sahip olduğu bütün haklarının CHP'ye devredilmesine ilişkin karar Parti'nin Üçüncü Büyük Kurultay'ında onaylanmış⁷⁴ böylece Türk Ocakları kapanmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk, Türk Ocaklarının kapatılma gerekçelerini 25 Mart 1931'de Hâkimiyeti Milliye'ye verdiği demeçte şu şekilde açıklamıştır:

Milletlerin tarihinde bazı dönemler vardır ki, belirli amaçlara ulaşabilmek için maddî ve manevî ne kadar güç varsa hepsini bir araya toplamak ve aynı yöne yönlendirmek gerekir. Yakın yıllarda milletimiz böyle bir toplanma ve birleşme hareketinin önemli sonuçlarını anlamıştır.

Ülkenin ve inkılâbın içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korunması için bütün milliyetçi ve cumhuriyetçi güçlerin bir yerde toplanması gerekir.

Kuruluş tarihinden beri bilimsel alanda halkçılık ve milliyetçilik fikirlerini yaymak için bağlılıkla inançla çalışan ve bu yolda memnunluk verici görevleri yapmış olan Türk Ocakları'nın, aynı kuralları siyasal ve uygulama alanında gerçekleştiren partimle tam anlamıyla tek vücut olarak çalışmalarını uygun gördüm.

---

sırada davetlilerden bir bayanın Atatürk'e hitaben "Paşam, bu sofranızdaki kararınızla Türk Ocaklarını feshetmek ve Cumhuriyet Halk Partisi'ne devretmeniz garip olur. Hiçbir salahiyetiniz yoktur, kurultayı davet edelim kararını o versin" demesi üzerine Atatürk'ün "Pek doğru. Meşruiyet aramak meselesi karşısındayız" cevabını verdiğini belirterek, Türk Ocaklarını feshetmek için toplanan kurultayın bu sofrada alınan kararı uyguladığını ifade etmiştir. Bkz: **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, C.9, 6.8.1951, D.IX, Top.1,Otr.1, T.B.M.M. Basımevi, Ankara 1951, s.615-617.

⁷⁴ **C.H.F Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları**, 10-18 Mayıs 1931, Devlet Matbaası, İstanbul 1931, s.280.

Bu kararım ise, millî kuruluş konusunda duyduğum güvenin göstergesidir. Aynı cinsten olan güçler ortak amaç yolunda birleşmelidir⁷⁵.

Türk Ocaklarının kapatılma sebepleri o dönemde “tarihi görevlerini tamamlamış olmaları” ve “aynı cinsten olan kuvvetlerin birleştirilmesi”, “ocakların görevlerini devrimler doğrultusunda yeterince yerine getirememesi” olarak açıklanmışsa da Ocakların kapatılış sebeplerine ilişkin pek çok farklı neden ileri sürülmektedir⁷⁶.

Bu sebepler şu şekilde maddeler halinde özetlenebilir:

1. Türk Ocaklarının siyasi bir güç olarak CHP'nin karşısına çıkabileceği endişesinin taşınması⁷⁷,
2. Ocakların yasası gereği siyasetle uğraşması yasakken SCF'nin kurulmasından sonra Ocak mensuplarının açıkça politika ile uğraşmaya başlaması, bazı CHP'nin müfettişlerinin “Ocakların buldukları yerlerde Halk Fırkasının teşkilat yapmadığını” ileri sürmesi; Hamdullah Suphi'nin “Bu Sesi Koruyacaksınız” adlı yazısında aydınları ve gençleri adeta muhalefet partisinin saflarına çekmesi; SCF'nin kapatılmasından sonra CHP dışında teşkilatlı bir aydın grubunun varlığına imkân verilmek istenmemesi⁷⁸,

⁷⁵ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, s.783–784.

⁷⁶ SARINAY, **Türk Milliyetçiliğinin...**, s.366; Türk Ocaklarının kapatılma sebeplerine ilişkin farklı bakış açıları için bkz: ÜSTEL, **İmparatorluktan Ulus-Devlete...**, s.370-371.

⁷⁷ BAYDAR, **Hamdullah Suphi...**, s.71; Yılmaz Gülcan, **Cumhuriyet Halk Partisi 1923-1946**, Alfa Yayınları, 2001, s.168; **Türk Ocakları ve Atatürk**, s.19; Yusuf Bayraktutan, **Türk Fikir Tarihinde Modernleşme, Milliyetçilik ve Türk Ocakları**, T.C., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, s.106; Mete Tunçay, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)**, Yurt Yayınları, Ankara 1981, s.296.

⁷⁸ SARINAY, **Türk Milliyetçiliğinin...**, s.366-367; AKYÜZ, “Türk Ocakları”, s.214-215; Mete Tuçay'a göre Atatürk'ün zaman zaman kendisinden yararlanmakla birlikte Türk Ocakları Genel Başkanı Hamdullah Suphi Bey'i “pek tutmaması” da ocakların feshedilmesinde etkili olmuştur. Bkz: TUNÇAY, **Türkiye Cumhuriyeti'nde...**, s.298.

3. Türk Ocakları içinde savunulan milliyetçilik anlayışının Turancı ve yayılmacı bir temele dayandırılması ve ocakların Rusya'dan kaçan Türklerin uğrak yeri olması nedeniyle bu durumdan Rusya'nın duyduğu rahatsızlık⁷⁹,

4. Atatürk'ün 1930'lu yıllarda gençliği Faşist akımın tehlikelerinden korumak istemesi ve Hamdullah Suphi ile Dr. Reşit Galip arasındaki çekişme⁸⁰,

5. CHP'nin 1931 yılında yapılan kurultayında partinin gençlik kuruluşlarını denetleme gereksiniminin ortaya konulmasına karşın Türk Ocaklarının liberal dünya görüşü ve özerk yapısının böyle bir denetimle çelişecek olması⁸¹,

6. Türk Ocakları Genel Merkezi'nin şubelerini denetleyecek otoriteye sahip olmaması ve Ocak mensupları içerisinde Atatürk inkılâplarına muhalefet edenlerin bulunması⁸²,

Yukarıda değindiğimiz sebeplerin dışında ocakların kapatılmasına ilişkin farklı fikirler ileri sürenler de olmuştur. Örneğin Cemal Kutay'a göre Türk Ocaklarının feshinde CHP teşkilatlarının bu kuruluşların temsil ettiği hizmet heyecan ve kudretine erişememiş olmasının çekememezliği de etkili olmuştur⁸³. 1951 yılında Ulus Gazete'sinde Türk Ocaklarından Halkevlerine geçiş sürecini değerlendiren Agâh Sırrı Levent'e göre ise, Türk Ocaklarının tarihi misyonunu tamamlamış ve doğal bir sürecin sonucunda kapanmıştır⁸⁴. Kapatıldıklarında Türk Ocakları Genel Başkanı olan

⁷⁹ SARINAY, *Türk Milliyetçiliğinin...*, s.368; ÜSTEL, *İmparatorluktan Ulus-Devlete...*, s.360-361; BAYRAKTUTAN, *Türk Fikir Tarihinde...*, s.106-107; Zeki Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", *Atatürk Yolu*, Y.12, C.6, S.23, s.265.

⁸⁰ SARINAY, *Türk Milliyetçiliğinin...*, s.369; AKYÜZ, "Türk Ocakları", s.218; ŞİMŞEK, *Bir İdeolojik...*, s.31; BAYDAR, *Hamdullah Suphi...*, s.73.

⁸¹ ÜSTEL, *İmparatorluktan Ulus-Devlete...*, s.359.

⁸² Ali Nejat Ölçen, *Halkevlerinin Yokedilişi*, Halkevleri Genel Merkezi Yayını, Ankara 1998, s.16.

⁸³ Cemal Kutay, *Türk Ocakları ve Türk Milliyetçiliği*, Yayına Hazırlayan: Yücel Hacıoğlu, Türk Yurdu Yayınları, s.32-33.

⁸⁴ Agâh Sırrı Levend, "Türkocaklarından Halkevlerine", *Ulus*, 17.1.1951.

Hamdullah Suphi ise daha sonra Türk Ocaklarının yalnızca siyasi endişeler yüzünden kapatıldığını iddia etmiştir⁸⁵.

Halkevlerinin kuruluşu yerine, Türk Ocaklarının tüzüğünde gerekli değişiklikler yapılarak Halkevlerinin üstleneceği işlevin bu kuruluşlar tarafından üslenilip üstlenilemeyeceğini sorgulayan Ali Nejat Ölçen de Türk Ocakları Genel Başkanı olan Hamdullah Suphi'nin Atatürk inkılâplarına karşı bir tavır alarak bazı konuşmalarında İtalyan Faşizmini övmesi ayrıca laik ve halkçı cumhuriyet kavramının Türk Ocakları elinde gelişemeyeceği kanısı uyanmasının bu kuruluşların kapanmasında etkili olduğunu savunmuştur⁸⁶.

Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlanmasının ardından Mustafa Kemal Atatürk'ün gerçekleştirmiş olduğu inkılâplarla Türk milliyetçiliğinde artık teori devri kapanmış ve uygulama devri başlamıştır. Atatürk'ün milli ve çağdaş bir devlet kurma yolunda gerçekleştirdiği inkılâplar çerçevesinde toplumun çok derinlerine kadar kök salmış olan kurumların ortadan kaldırılması bir takım tepkileri de ortaya çıkarmıştır. Özellikle de Menemen Olayı milli ve çağdaş bir devlet olma yolunda gerçekleştirilen inkılâpların halka benimsetilmesi için aynı amaca yönelik çalışan bütün kuruluşların ve aydınların hedefe birlikte yürüme gereksinimini ortaya koymuştur⁸⁷. İşte bu gereksinim Türk Ocaklarının kapatılmasının genel sebeplerini oluştururken yukarıda değindiğimiz sebepler ise özel sebepleri teşkil etmektedir. Bu dönemde sadece kapatılan Türk Ocakları olmayıp Türk Muallimler Birliği, Türk Matbuat Cemiyeti, Türk İhtiyat

⁸⁵ Hamdullah Suphi Tanrıöver, "Müessesemizin Mazisine Bir Bakış", **Türk Yurdu**, S.238, Kasım 1954, s.229.

⁸⁶ ÖLÇEN, **Halkevleri**, s.12.

⁸⁷ AKYÜZ, "Türk Ocakları", s.208.

Zabitleri, Türk Kadınlar Birliği, Milli Türk Talebe Birliği'nin de kapatılması⁸⁸ Türk Ocaklarının kapatılmasında genel sebeplerin daha etkili olduğuna işaret etmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk, 18 Aralık 1928 tarihinde İstanbul Türk Ocağı'nı ziyaret ettiğinde söylediği şu sözlerle:

...Demokrasinin ne olduğunu halka anlatmak özellikle sizin görevinizdir. Birtakım kelimeler vardır ki, sık sık söylendiği halde, hatta aydınlarımız arasında, onu tamamıyla anlayan çok değildir. Halkçılığımızın ne olduğunu, kuralların neyden ibaret olduğunu, halkçuların halka karşı ne gibi görevler yüklemek zorunda kalacaklarını madde madde açıklamak gereklidir.

Cumhuriyeti, onun gereklerini yüksek sesle anlatınız. Cumhuriyet prensiplerini sevdiniz. Bunu kalplere yerleştirmek için hiçbir fırsatı kaçırmayınız⁸⁹.

Cumhuriyetin prensiplerini halka anlatmak, sevdirmek ve benimsetmek görevini Türk Ocağı mensuplarına vermiştir. Mustafa Kemal, 4 şubat 1931 tarihinde Aydın Türk Ocağı'nda yaptığı bir konuşmada Türk Ocaklarının CHP'nin kültür ocakları olduğunu bir kez daha hatırlatmış ve ocaklıların Halk Partisi'nin programını vatandaşlara açıklamakla gerçek görevlerini yapacaklarını belirtmiřtir⁹⁰. O'nun bu konuşmayı yapmasından kısa bir süre sonra ocakların CHP ile birleştirilme kararının alınması üzerine burada ocak mensuplarına verilen bu görevi yerine getirmek Halkevlerinin de başlıca kuruluş gayesi olacaktır.

⁸⁸ SARINAY, *Türk Milliyetçiliğinin...*, s.370.

⁸⁹ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, s.771-772.

⁹⁰ "Gazi Hz. Türk Ocaklarının Vazife ve Vaziyetlerini Bir Defa daha İşaret Buyurdular", *Milliyet*, 5 şubat 1931.

Türk Ocaklarının kapatılmasının üzerinden bir yıl dahi geçmeden kurulan Halkevleri büyük ölçüde bu kuruluşların bilgi, birikim ve deneyimlerinden faydalanmış ve bu kuruluşların tarihi rolü hiçbir zaman yadsınmamıştır⁹¹.

2. HALKEVLERİNİN KURULUŞUNU HAZIRLAYAN NEDENLER VE HALKEVLERİNİN AÇILIŞI

1932–1950 yılları arasında Türkiye'nin sosyal ve kültürel hayatına önemli ölçüde damgasını vuran ve sosyal hayatta çok önemli değişikliklere sebep olan Halkevlerinin kuruluşunda dönemin siyasi, iktisadi ve sosyo-kültürel gelişmelerinin büyük etkisi olmuş, söz konusu etkiler aynı zamanda bu kuruluşların kuruluş felsefesini ve amaçlarını da büyük ölçüde şekillendirmiştir. Bu nedenle Halkevlerine hangi tarihsel oluşum ve gelişim süreci neticesinde ihtiyaç duyulduğuna değinmekte yarar olduğu kanaatindeyiz.

Halkevlerinin kurulduğu 1932 tarihine kadar olan süreçte Türk siyasi hayatı açısından çok önemli dönüm noktaları yaşanmıştır. Bu süreç içerisinde saltanat ve hilafet kaldırılmış, cumhuriyet ilan edilmiş, yeni bir anayasa hazırlanmış, toplumsal hayata ilişkin pek çok yenilik getirilmiş ve bu surette yeni rejimin büyük ölçüde şekillenmesi temin edilmişti. Ayrıca yine bu süreçte Şeyh Sait isyanı bastırılmış ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası gibi ülkede baş gösteren muhalif yapılanmalar ortadan kaldırılmıştır⁹². Yani, Mustafa Kemal Atatürk'ün inkılapçı eyleminin kurumsallaşma dönemi önemli ölçüde tamamlanmış ve artık cumhuriyet ideolojisi

⁹¹ ARIKAN, “Halkevlerinin Kuruluşu...”, s.266.

⁹² ŞİMŞEK, *Bir İdeolojik...*, s.5.

doğrultusunda yeni bir toplum yaratmak için uygulama safhasına geçmenin zamanı gelmiştir⁹³.

1930'lu yıllara gelindiğinde Atatürk'ün halkçılık ilkesi gereği halkçı bir düzenin hayata geçirilebilmesi için sosyo-ekonomik alanda da inkılâpların yapılması gerekmektedir. Bu hususta bazı başarılar sağlanmakla birlikte bu başarılar geleneksel toplum düzenini değiştirebilecek kapsamda değillerdi. Atatürk ve O'nun çevresindeki inkılâpçı kadro Osmanlı Devleti'nin enkazı üzerinde bağımsız bir Türkiye kurarak büyük bir rejim değişikliği sağlamış çok uluslu, çok dinli kozmopolit bir imparatorluktan üniter bir ulus devlet oluşturmayı başarmıştı. Ancak, geleneksel toplumdan modern topluma geçişte önemli bir aşama olan sosyo-ekonomik alanda köklü inkılâplar sağlanamamıştı. Bu devrimlerin yapılamamasının en önemli nedenleri ise, bu konularda tecrübeli ve bilgili bir kadronun yoksunluğunun yanı sıra devletin ekonomik inkılâpları gerçekleştirmede finansman gücünün sınırlı olmasıydı⁹⁴.

1929 yılına gelindiğine ülkede siyasal istikrar temin edilmesine karşın halkın ekonomik durumunda iyileşme sağlamamıştı. Ayrıca 1929'da patlak veren Dünya Ekonomik Buhranı Türkiye'nin yegane ihrac kalemini teşkil eden tarımsal ürünlerin fiyatlarında ani bir düşüşe yol açmış ve savaşın yaralarını sarmaya çalışan ülke ekonomisinin durumunu daha da ağırlaştırmıştı⁹⁵.

Ekonomik krizin ülkede kendini iyice hissettirmeye başladığı 1930 yılı ise Halkevlerinin alt yapısının hazırlanmaya başladığı dönem olmuştu. Dünya Ekonomik Bunalımı'nın etkisi iktisadi yapının yanı sıra toplumsal yapıyı da sarsmış, 1923'ten itibaren fiili olarak varlığını sürdüren asker, bürokrasi, ticaret burjuvazisi ve büyük

⁹³ KONGAR, *Atatürk ve Devrim Kuramları*, s.351.

⁹⁴ Suna Kili, *1960–1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1976, s.69–70.

⁹⁵ Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Çeviren: Yavuz Alogan, Kaynak Yayınları, İstanbul 2005, s.76.

toprak sahipleri arasındaki işbirliği ve denge, büyük toprak sahipleri ve ticaret burjuvazisi aleyhine bozulmuş, böylece ülkede bürokrat kesimin ağırlığı iyice hissedilmeye başlamıştı. Ayrıca 1923–1929 yılları arasında vergiler yoksul halkın yükünü daha fazla artırmış bu da geniş halk kitleleri ile bürokratlar arasındaki uçurumun derinleşmesine sebep olmuştu⁹⁶. Söz konusu ekonomik krizin de etkisiyle ülke genelinde bir huzursuzluk hâkim iken bu dönemde Mustafa Kemal Atatürk, eskisi kadar halkın içinde değildir ve büyük ölçüde Çankaya’da dil ve tarih meseleleriyle meşgul olmaktadır. Halkın karşısında ise, daha ziyade hükümet vardır ve halk, parti hükümetten memnun değildir⁹⁷.

Söz konusu bunalım karşısında sorunu ekonomik yollarla aşamayacağını anlayan yöneticiler ideolojik açıdan geliştirilecek bir çözüm arayışına girmişlerdir. Ekonomik krizin ülkede geniş çaplı tartışmalar meydana getirmesi ve halk ile devlet arasındaki uçurumun daha da derinleşmesinden endişe duyan yönetim, halk arasında yeni bir heyecan başlatmak ve halk ile devlet arasındaki mevcut kopukluğu gidermek adına Halkevlerinin kuruluşunu gerçekleştirmiştir⁹⁸.

1925 yılından itibaren bir siyasi muhalefetin olmayışı ve basının sindirilmesi içeride bir takım eleştirilere yol açarken Batı’da ise, CHP iktidarının tek parti diktatörlüğü olarak algılanmasına yol açmıştır⁹⁹. Ayrıca ekonomik krizin ülkede bir çaresizlik havası oluşturması bir takım tedbirlerin alınmasını gerekli kılmıştır. İşte tam bu dönemde Mustafa Kemal Atatürk artık, mevcut havayı değiştirmek için yeni bir

⁹⁶ Tefik Çavdar, “Halkevleri”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.4, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, s.879; Tefik Çavdar, “Bir Yaygın Eğitim Deneyi Halkevleri”, **Türkiye’de Yaygın Eğitim (Seminer Tebliğleri)**, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları No: 138/84, s.205–206.

⁹⁷ Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam, Mustafa Kemal (1922–1938)**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1973, s.395.

⁹⁸ ÇEÇEN, **Atatürk’ün Kültür...**, s.91–92.

⁹⁹ ÖZ, **Otoriterizm ve Siyaset...**, s.80–81.

teşebbüse girişmiştir. Bu teşebbüs ise, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasıyla birlikte vesayet altında bir muhalefet oluşturulması ile sonuçlanacaktır¹⁰⁰.

Yukarıda da değindiğimiz üzere doğal bir muhalefet olmaktan ziyade bir takım iç ve dış şartların zorlaması neticesinde bizzat Mustafa Kemal tarafından Fethi Bey'e kurulma talimatı verilen SCF, kısa sürede halktan yoğun bir ilgi görmüş ve SCF'nin, iktidarın alternatifi olarak ortaya çıkması CHP içinde önemli ölçüde rahatsızlık yaratmıştır. 1930 yılı sonbaharında yapılan belediye seçimlerinde SCF'nin beklenmeyen bir başarı elde etmesi, Fethi Bey'in İzmir'de binlerce kişi tarafından karşılanması ve burada çıkan olaylar iki parti arasındaki gerginliği daha da artırmıştır. Bundan sonraki süreçte ise, muhalifler ve CHP'nin politikalarından hoşnut olmayanlar, SCF'de toplanmaya başlamış ve her iki parti arasında karşılıklı eleştiriler gerginleşmiştir¹⁰¹. CHP iktidarının tehlikeye düşmesi SCF'ye karşı olan baskıların artmasına ve nihayet Atatürk'ün de onayıyla 17 Kasım 1930 tarihinde Fethi Bey tarafından partinin fesih kararının yayınlanmasına sebep olmuştur¹⁰².

1930 yılında SCF ile hayata geçirilmeye çalışılan çok partili sistem denemesi güdümlü bir muhalefet olmasına karşın, Türk siyasal yaşamında pek çok açıdan önemli bir hadisedir. Çünkü bu deneme aynı zamanda ciddi siyasal sonuçlar da doğurmuştur. SCF'nin kısa süredeki gelişimi ve halktan gördüğü teveccüh bu partinin başlangıçta öngörüldüğü şekilde bir “parlamento içi denetim organı” olmadığını ve parlamento dışında gelişen ve kitle partisi hüviyeti kazanmaya başladığını aynı zamanda SCF'nin CHP iktidarının ciddi bir alternatifi olduğunu göstermesi açısından önemlidir¹⁰³.

¹⁰⁰ AYDEMİR, *Tek Adam...*, s.397.

¹⁰¹ GÜLCAN, *Cumhuriyet Halk Partisi...*, s.133–137.

¹⁰² ÖZ, *Otoriterizm ve Siyaset...*, s.86.

¹⁰³ ÖZ, *Otoriterizm ve Siyaset...*, s.86–87.

SCF ile çok partili hayata geçiş denemesinin başarısızlıkla sonuçlanması Türk halkının çok partili hayata yatkınlığının tespit edilmesi bakımından önemli sonuçlar vermiştir. Üç aylık bu güdümlü demokrasi denemesi halkın henüz tam olarak demokrasiyi anlayamadığı, çok partili hayata geçiş için sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik alt yapının henüz hazır olmadığı gerçeğini ortaya koymuştur¹⁰⁴.

SCF denemesi, 1930 yılı öncesinde gerçekleştirilen inkılâpların halk tarafından benimsenme derecesini göstermesi açısından önemli bir deneyim olmuş ve SCF'nin kısa süredeki gelişimi göz önüne alındığında inkılâpların halk tarafından yeterince benimsenemediği ya da başka bir ifadeyle CHP tarafından benimsetilmekte yetersiz kaldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç CHP'yi toplumla ilişkilerini yeniden yapılandırması sürecine sokacaktır¹⁰⁵. Bu sürecin ise istenilen amaç doğrultusunda başarıya ulaşması için doğrudan halkla temas halinde bulunacak, bütün bir sosyal hayata hitap edecek ve yurdun her yerinde faaliyet göstererek, Cumhuriyetin temel prensiplerini geniş halk kitlelerine iletcek ve benimsetecek kurumlara ihtiyaç duyulmuş, Halkevleri de bu temel ihtiyacı karşılamak üzere kurulmuşlardır.

SCF'nin kapatılmasının ardından Menemen Olayı'nın patlak vermesi yöneticilerin halkla olan ilişkilerini yeniden gözden geçirmelerine sebep olmuş ve mevcut rejime karşı gerici ayaklanmaların çok gerilerde kalmadığını göstermiştir. Bu olay aynı zamanda bütün bir yurt genelinde faaliyet göstererek yeni rejimin temel değerlerini halka anlatacak ve benimsetecek kurumlara olan ihtiyacı gündeme getirmiştir. İşte Halkevleri de Menemen benzeri gericilik olaylarının bir daha yaşanmaması ve bu tip olayların halk tabanında destek bulamaması için halkın

¹⁰⁴ GÜLCAN, *Cumhuriyet Halk Partisi...*, s.158–159.

¹⁰⁵ ÖZ, *Otoriterizm ve Siyaset...*, s.88; SCF ile çok partili hayata geçiş denemesinin sonuçlarına ilişkin benzer değerlendirmeler için bkz: ERASLAN, *Yakın Dönem Türk...*, s.139–140; GÜLCAN, *Cumhuriyet Halk Partisi...*, s.155; Ayşe Öncü, *Örgüt Sosyolojisi*, Sevinç Matbaası, Ankara 1976, s.46.

Cumhuriyet ilkeleri doğrultusunda belirli bir bilinç düzeyine ulaştırılması amacına hizmet edecektir. Nitekim Halkevlerinin kuruluş ve işleyiş esaslarını tespit eden 1932 tarihli Halkevleri Talimatnamesi'nde Menemen Olayı'na açık bir vurgu yapılması¹⁰⁶ bunun bariz göstergelerindedir.

Halkevlerinin kuruluşuna zemin hazırlayan siyasi ve iktisadi gelişmelere yukarıda kısaca değinmeye çalıştık. Şüphesiz ki yukarıda değindiğimiz siyasi ve iktisadi etkenlerin yanı sıra dönemin sosyal ve kültürel dinamikleri de Halkevlerinin kuruluşuna karar verilmesinde önemli ölçüde etkili olmuştur. Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlandırılmasının ardından yeni bir devlet ve yeni bir rejim kurulmuştu ve bu yeni rejime yeni bir insan tipi gerekliydi. Kozmopolit imparatorluk yapısından milli devlete geçiş süreci yeni bir toplumsal dönüşümü gerekli kılmaktaydı. Yüzlerce yıllık bir imparatorluk tecrübesinden gelen geleneksel toplumun hem yeni ve çağdaş bir anlayışla millet seviyesine yükseltilmesi hem de çağdaşlaşma sürecini idrak etmesi gerekiyordu¹⁰⁷. Özetle yapılması gereken Sefa Şimşek'in de belirttiği üzere, Türkiye Cumhuriyeti'nin devamını sağlamak için "Cumhuriyetçi Türklerin" yaratılmasıydı¹⁰⁸.

Mustafa Kemal Atatürk Gençliğe Hitabesi'nde Cumhuriyeti ve Türk milletinin geleceğini gençlere emanet etmiş olmasına karşın bu görevi yerine getirecek nesillerin henüz yetişmediğinin bilincindeydi. Bu nedenle büyük bir titizlikle ve her açıdan yapılan inkılâpları benimseyecek genç nesiller yetiştirmek gerekliydi¹⁰⁹. Bu gereksinim doğrultusunda CHP 1931 yılı parti programında eğitim alanındaki amacını; cehaletin tamamıyla ortadan kaldırılması ve cumhuriyetçi, milliyetçi, laik vatandaşlar

¹⁰⁶ C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 1932, s.1–2; C.H.P. Halkevleri Öğreneği, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1938, s.4.

¹⁰⁷ Mustafa Özodaşık, Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çalışmaları 1923–1950, Çizgi Kitabevi, Konya 1999, s.249–250.

¹⁰⁸ ŞİMŞEK, Bir İdeolojik..., s.6.

¹⁰⁹ AKYÜZ, "Türk Ocakları", s.211.

yetiřtirmek olarak tespit etmiřti¹¹⁰. Halkevlerine dūřen görev ise, birer halk eēitimi kurumu olarak faaliyet göstermek ve söz konusu parti programında belirtilen amaçlar doērultusunda vatandařlar yetiřtirmektir.

Yūzyıllar boyunca bŸyŸk bir ihmâl neticesinde cahil bırakılan TŸrk halkının aēdař dŸnyaya, Ÿlkedeki yeni yönetime ayak uydurması için kklŸ bir halk eēitimi gereksinimine ne derece muhtaç ise, devrin aydınlarının önemli bir kısmı da halkın öz benliēinde yaşayan milli deēerleri tanımaya o derece muhtaç idi. Bu doērultuda milli deēerlerin gŸniřiēina çıkarılması suretiyle, aēdař bir anlayışla yeni milli deēerler ortaya koymak Halkevlerinin başlıca grevlerindendi¹¹¹.

Bilindiēi Ÿzere Osmanlı eēitim sistemi kendi öz kŸltŸrŸnden kopuk aydınlar yetişmesine sebep olmuş, özellikle de Tanzimat Dönemi'nde aydınlar arasında Batı hayranlıēı geniş lŸde hayat bulmuştu. Kendi milli kŸltŸrŸne yabancılaşan aydınların Tanzimat'tan itibaren Batı'dan devşirdikleri kurumlar bu salt taklitçi anlayış nedeniyle, hiçbir zaman halkın bŸnyesine uyum saēlamamıř ve iēreti kalmıřtı¹¹².

Osmanlı Devleti'nden yabancı unsurların ayrılması, TŸrklerin kendi milli benliklerine dnŸřŸ yolunda önemli bir katkı saēlamıř ve TŸrk milletinin en buhranlı gŸnlerinde milleti ayakta tutacak yegâne gŸcŸn yine milletin kendisi olduēu anlaşılmıştı. Kurtuluş Savaşı yıllarında Ÿlkede TŸrk aydını ve TŸrk halkı arasında tam baēımsız olması için Mustafa Kemal ve onun kurmuş olduēu TBMM etrafında bir birlik oluşturulmuştu. Halkın her kesimi arasında meydana gelen bu birlik ve dayanışma ruhunun Genç TŸrkiye Cumhuriyeti'nde de devam ettirilmesi istenmekteydi. Nitekim

¹¹⁰ CHF Program, s.25–26.

¹¹¹ Kadri Kaplan, "Halkevlerinin Doēuř Bilinci ve Tarihsel Görevi", **AtatŸrk ve Halkevleri-AtatŸrkŸ DŸřŸnce Ÿzerine Denemeler**, TTK Basımevi, Ankara 1974, s.52.

¹¹² M. Fuat KprŸlŸ, "Halkevlerinin İçtimai RolŸ", **ŸlkŸ**, C.14, S.84, şubat 1940, s.482.

Halkevlerinin kuruluşunu gerekli kılan en temel nedenler arasında, bu ideal yer almaktaydı¹¹³.

Halkevlerinin açılışını hazırlayan siyasi, iktisadi ve sosyo kültürel gelişmelere kısaca göz attıktan sonra bu kuruluşların açılış hazırlıklarına ve açılışına değinebiliriz. Türkiye’de Halkevleri kurulma fikrinin ne zaman ortaya çıktığı ve nasıl şekillendiği konusunda farklı fikirler mevcut olmasına karşın genellikle bu kuruluşların düşünce temelleri Türk Ocaklarına kadar götürülmektedir. Örneğin Tefik Çavdar, Halkevlerinin 1932 yılında kurulmasına karşın düşünce ve uygulama olarak Türk Ocaklarının kuruluşuna kadar uzandığını belirtirken¹¹⁴ Sefa Şimşek de benzer bir düşünceyle Halkevlerinin kuruluş fikrinin Türk Ocaklarının kurumsallaşmış varlığıyla birlikte ve ona rağmen Cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar götürülebileceğini ifade etmektedir¹¹⁵.

Halkevlerinin kurulması fikrinin temellerinin Cumhuriyetin ilanından önceki sürece ait olması olasıdır. Çünkü Mustafa Kemal Atatürk inkılâpları gerçekleştirmek için akılcı bir yöntem kullanmış ve her inkılâbı gerçekleştirmeden önce bir kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır. O, belki öğrencilik yıllarından itibaren gerçekleştirmeyi düşündüğü inkılâpları sabırla ve en uygun zamanda mantıklı bir dizi halinde, bir sistem içerisinde sıralamayı başarmıştır¹¹⁶.

Nitekim Mustafa Kemal Atatürk’ün Cumhuriyetin ilanından önce TBMM’nin dördüncü toplanma yılını açarken söylediği şu sözler:

...Böylece memleketin çeşitli bölümlerinde güçlü elemanlardan kurulu birer öğretim merkezi kurulmuş olacaktır.

¹¹³ Mustafa Ergün, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ocak Yayınları, Ankara 1997, s.190.

¹¹⁴ ÇAVDAR, “Halkevleri”, s.878.

¹¹⁵ ŞİMŞEK, **Bir İdeolojik...**, s.59.

¹¹⁶ Cevdet Perin, **Atatürk Kültür Devrimleri**, İnkılâp ve Aka Kitabeveleri, İstanbul, 1982, s.78.

Bu merkezlerde bilimsel temsiller ve konferanslar düzenlemek ve halkın okuyup yazmayan kısmının en kolay şekilde okumasını sağlamak ve onlara birinci derecede gerekli olan bilgiler verecek gece dersleri açmak, yerel basının özellikle genel eğitim ve halk bilgileriyle ilgili yayınlarla uğraşmasını sağlamak, öğretmen kurulunun sürekli yapacağı görevler olacaktır¹¹⁷.

Halkevleri olmasa bile onlar ile benzer işlevleri görececek halk eğitimi kurumları kurma düşüncesinin Cumhuriyetin ilanından önce onun düşüncesinde olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Ayrıca 1925 yılında Türk Ocaklarının Halkevlerine dönüştürülmesine ilişkin bazı fikirlerin ortaya atıldığını görmek mümkündür. İstanbul Türk Ocağı'nın 10 Ekim 1925'te yapılan kongresinde İdare Heyeti'ne verilen bir raporda Türk Ocaklarının bir kulüpten çok "Halkevleri" olması fikrinin savunulması ve Türk Ocaklarının Halkevi olarak telakki edildiği takdirde faaliyet alanının daha da genişleyeceği belirtilmiştir. Yine aynı raporda her Halkevinin kurulduğu yörenin gereksinimleri dikkate alınarak köyde ve kentlerde ayrı bir örgütlenmeye gidilmesinin önerilmesi¹¹⁸ ise Türk Ocaklarını daha o tarihte Halkevlerine çevirme düşüncesinin yanı sıra köylerde ayrı bir örgütlenmeye gidilmesi fikri bize 1940 yılında kurulan Halkodalarını hatırlatmaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk çok önemli kararlar vermeden önce genellikle toplumun nabzını tutmaya halkın istek ve beklentilerini değerlendirmeye çalışmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün Halkevlerinin kuruluşuna ilişkin nihai kararını da Türk Ocaklarının feshinden önce ve SCF krizinden hemen sonra çıktığı yurt gezilerinde verdiği anlaşılmaktadır. Bu dönemde ulusal basın, O'nun gezisi devam ederken Halkevlerinin

¹¹⁷ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, s.494-495.

¹¹⁸ ÜSTEL, İmparatorluktan Ulus-Devlete..., s.166-167.

kuruluş kararı alındığına ilişkin haber vermektedir¹¹⁹. Basında çıkan haberlere göre Türk Ocakları feshedilecek, CHF tarafından Faşist teşkilatı andırır gençlik teşkilatı kurulacaktır¹²⁰.

Yapılan toplumsal inkılâpları sürdürme istekleri ve ekonomik krizin getirmiş olduğu yıpranmışlık, Latin Alfabesi'ne geçişten sonra okur-yazar sayısını hızla yükseltme gereksinimi, Avrupa'ya öğrenim görmek için giden öğrencilerin orada tahlil ettiği kurumların Türkiye'de uygulanabilirliği ve ulusal kalkınmaya sağlayacağı katkı aydınlar arasında tartışılmaya başlanmıştır¹²¹. Söz konusu tartışmalara Vildan Aşir Savaşır'ın Avrupa'daki eğitimi sırasında halk eğitimine ve Çekoslovakya'nın başarılı halk eğitimi kurumları olan Skollar'a ilişkin izlenimlerini konferans ve radyo vasıtasıyla duyurması yeni bir boyut kazandırmıştır. Çünkü Vildan Aşir Savaşır bu konuşmalarında Türkiye'de de Skollar benzeri Halkevleri kurulup kurulamayacağını sorgulamış ve bu konuşmalar Mustafa Kemal tarafından da beğenilmiştir Bundan sonraki süreçte Halkevlerinin kuruluşuna esas teşkil edecek prensiplerin belirlenmesi için bir dizi toplantılar yapılmaya başlanmıştır¹²².

Bundan sonraki süreçte yapılması gereken ise, hem Türk Ocaklarının feshini onaylamak hem de Halkevlerinin resmi kuruluş kararını bildirmek olacaktır. Nitekim, Türk Ocakları Kurultayı'nın 10 Nisan 1931 tarihinde Ocakların feshine ve cemiyetin

¹¹⁹ İlhan Başgöz, **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk, Sorunlar-Çözüm Aramaları-Uygulamaları**, T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, s.194; 1951 yılında Halkevlerinin işlevlerini yitirmesine neden olan 5830 sayılı kanun, TBMM'de tartışılırken DP adına söz alan Bahadır Dülger de Türk Ocaklarının feshedilerek yerlerine Halkevleri kurma kararının Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılma ve akabinde Menemen Hadisesi'nin patlak vermesi üzerine Atatürk'ün yaptığı Anadolu gezisinde alındığını belirtmektedir. Dülger yine aynı konuşmasında, Atatürk'ün böyle bir karara varmasında üç buçuk aylık gezisi sırasında gittiği yerlerdeki Türk Ocaklarını ziyareti sırasında ocaklıların aldıkları serbest terbiye nedeniyle ülkedeki icraatların kötülüklerinden samimi olarak bahsetmelerinin etkili olduğunu iddia etmiştir. Bkz: **T. B.M.M. Tutanak Dergisi**, C.9, 7.8.1951, D.IX, Top.2, Otr.2, T.B.M.M. Basımevi, Ankara 1951, s.656-657.

¹²⁰ TUNÇAY, **Türkiye Cumhuriyeti'nde...**, s.296.

¹²¹ ÇEÇEN, **Atatürk'ün Kültür...**, s.92.

¹²² ÇEÇEN, **Atatürk'ün Kültür...**, s.93-94; Bu konuda ayrıca bkz: Cemalettin Canlı, Halkevleri Tarihin Dönüm Noktası", **Mülkiye**, S.227-228, C.XXV, Mart-Nisan 2001, s.247; ARIKAN, "Halkevlerinin Kuruluşu...", s.267-268.

sahip olduğu hak ve vecibelerin CHP'ye devredilmesine ilişkin almış olduğu karar partinin 10–18 Mayıs 1931 tarihleri arasında gerçekleştirilen Üçüncü Büyük Kongresi'ne CHP Genel Sekreteri Recep Peker tarafından sunulmuş ve kurultayda tartışılmaksızın kabul edilmiştir¹²³. Yine bu kongrede kabul edilen Cumhuriyet Halk Partisi Nizamnamesi ve Programı'na göre, İl İdare Kurulları'na talimatnamelerin gerekleri doğrultusunda icap eden yerlere Halkevi açmak ve idare etmek görev ve yetkisi verilmiştir¹²⁴. Bundan sonraki süreçte ise Halkevlerinin açılışı için hızlı bir hazırlık dönemine girilerek partinin bütün imkânları seferber edilmiş, ayrıca basında bu kuruluşların nasıl işleyeceğine ve halkı Halkevlerine kayıt olmaya özendirici yazılar yayınlanmaya başlamıştır¹²⁵.

Bütün hazırlıkların tamamlanması üzerine 19 Şubat 1932 tarihinde 14 il merkezinde Halkevlerinin açılışı büyük bir coşku ve törenlerle gerçekleştirilmiştir. İlk olarak açılan Halkevlerinin açıldığı il merkezleri şunlardır: Ankara, İstanbul, Eskişehir, Afyon, Çanakkale, Aydın, Bolu, Malatya, Diyarbakır, Konya, Samsun Bursa, İzmir ve Denizli¹²⁶.

İlk açılan Halkevleri, açıldıkları bölgelerde büyük bir coşkuyla karşılanmış ve iyi bir üye potansiyeli yakalamıştır. CHP Genel Sekreterliği de bu coşkunun ve Halkevlerine olan ilginin sürdürülebilmesi için parti teşkilatlarına uyarıcı bir takım

¹²³ CHF Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları, s.279–280.

¹²⁴ Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi ve Programı, T.B.M.M. Matbaası, Ankara 1931, s.16.

¹²⁵ Selçuk Duman, Türk Modernleşme Sürecinde Sivas Halkevi (1933–1951), Berikan Yayınları, Ankara 2008, s. 62–63.

¹²⁶ “Halkevinde Çalışma Hazırlığı”, *Hâkimiyeti Milliye*, 16 İkinci Kanun 1932; **Halkevlerinin Doğuşu 19 Şubat 1932 Açılışının İlk Haftası**, Halkevleri Genel Merkezi Yayını, Ankara 1971, s.22–26; Ankara Halkevi'nde yapılan açılış programı ve töreni hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin F. Teşkilatına Umumî Tebligatı**, Mayıs 1931'den Birincikanun 1932 Nihayetine Kadar, C.1, Hakimiyeti Milliye Matbaası 1933, s.63; “Büyük İdeal Yolunda; Bugün Ankara'da ve 14 Vilayette Halkevleri Filen İşe Başlıyor”, *Hâkimiyeti Milliye*, 19 Şubat 1932; “Ankara Halkevi Açılırken Büyük Merasim Yapılacak”, *Milliyet*, 19 Şubat 1932.

yazılar göndermiştir¹²⁷. İlk açılan Halkevlerine halkın yoğun ilgisi ve bunların kısa sürede gösterdiği başarı CHP'yi mevcut olan Halkevlerini güçlendirmenin yanı sıra yeni Halkevleri açma konusunda da cesaretlendirecektir.

3. HALKEVLERİNİN KURULUŞ AMAÇLARI, İDARİ YAPISI, İŞLEYİŞİ VE GELİŞİMİ

Halkevlerinin kuruluş amaçlarına geçmeden önce bu kuruluşun gerek düşünce aşamasında gerekse çalışma ilkelerinin belirlenmesinde yurt içindekilerin yanı sıra Avrupa'da bulunan pek çok dernek ve halk eğitimi kuruluşundan istifade edildiğini belirtmekte yarar olduğu kanaatindeyiz.

Halkevleri Talimatnamesi hazırlanırken ülkenin mevcut sosyal yapısı, genel halkın kültür seviyesi ve Halkevlerinde görev alabilecek olanların bu kuruluşlara ne kadar mesai harcayabileceği gibi hususlar göz önünde bulundurulmuştur. Bunun yanı sıra değişik ülkelerde bulunan gençlik ve kültür dernekleri incelenmiş fakat hiç biri doğrudan taklit edilmemiştir¹²⁸.

Halkevlerinin kuruluşunda özellikle Avrupa ülkelerinde bulunulan halk eğitimi ve gençlik kuruluşlarından esinlendiği Halkevlerine ilişkin birçok çalışmada belirtilmiştir¹²⁹. 1932 tarihli Halkevi Talimatnamesi'nde de Macaristan'ın "Milli Kültür Cemiyeti", "Uranya Cemiyeti" ve "İşçi Jimnazları"ndan, Çekoslovakya'nın "Mazarik

¹²⁷ **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin...**, C.1, s.73; **1.3.1932 Tarihli ve 23 Numaralı Tamim**, Ankara 1932, s.38; "C.H.Fırkası ve Halkevleri", **Hâkimiyeti Milliye**, 3 Mart 1932.

¹²⁸ "Reşit Galip Bey'in Nutku", **Hakimiyeti Milliye**, 20 Şubat 1932; Reşit Galip Bey'in Ankara Halkevi'nin açılışın töreninde yaptığı konuşma için ayrıca bkz. "Halkevleri Niçin Açıldı Neler Yapacak?..", **Cumhuriyet**, 21-22-Şubat 1932; **Halkevlerinin Doğuşu...**, s.17.

¹²⁹ Örneğin Sefa Şimşek'e göre; İtalya'nın bütün İtalyan halkını Faşist Parti'nin ideolojisi doğrultusunda yetiştirmeyi hedefleyen "Dopolavoro" teşkilatı ile Halkevleri arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Örgütsel yapılanma bakımından da her iki kuruluş arasında büyük benzerlikler söz konusudur. Bkz: **ŞİMŞEK, Bir İdeolojik...**, s.26; Halkevlerinin kuruluşunda Avrupa'da benzer işlevler gören kuruluşların etkili olduğuna dair benzer görüşler için ayrıca bkz: **WILSON- BAŞGÖZ, Türkiye Cumhuriyeti'nde...**, s.193.

Halk Terbiyesi Müessesesi”, İtalya’nın “Dopolavaro” isimli kültür teşkilatı ve Almanların “Halk Kültür Teşkilatları”nın kuruluş amaçlarından ve çalışmalarından bahsedilmesi¹³⁰, Halkevlerinin kuruluşundan önce Avrupa’da Halkevleriyle benzer işlevler gören dernek ve diğer kuruluşların incelenildiğini ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir. Avrupa’da bulunan gençlik ve kültür teşekküllerinin Halkevlerine ne ölçüde tesir ettiğini tespit etmek oldukça güç olmakla birlikte bu çalışmanın kapsamını da aşmaktadır.

Bununla birlikte yurt içinde bulunan çeşitli derneklerin Halkevlerinin kuruluş ve gelişiminde önemli ölçüde rol oynadığını görmek mümkündür. Halkevlerinin kuruluş ve gelişiminde yurt içinde bulunan dernekler içinde en fazla etkinin Türk Ocaklarından geldiğini, Halkevlerinin bu kuruluşların 19 yıllık bilgi, birikim ve deneyimlerinin yanı sıra kalifiye elemanlarından büyük ölçüde istifade ettiğine daha önce değinmiştik. Türk Ocaklarının yanı sıra 1927 yılında kurulan Türk Halk Bilgisi Dernekleri’nin de Halkevlerine önemli ölçüde katkı sağladığını görmek mümkündür. Nitekim bu derneklerin en faal şubesi olan İstanbul Şubesi, İstanbul Halkevi’nin çatısı altında çalışmalarını sürdürmüştü¹³¹ ve derneğin Halk bilgisi Haberleri isimli dergisi Eminönü Halkevi’nin dergisi olarak çıkmaya başlamıştır¹³². Bunun dışında Muallimler Birliği de yapmış olduğu çalışmalarla Halkevlerini etkileyen derneklerden biri olmuştur¹³³.

Daha önce de belirttiğimiz gibi Halkevlerinin kuruluşunu hazırlayan siyasi iktisadi ve sosyo-kültürel süreç bu müesseselerin kuruluş amaçlarını ve bunlardan pratikte ne gibi faydalar beklenileceğini de şekillendirmiştir. Halkevlerinin kuruluş amaçlarına geçmeden önce bu kuruluşların ideoloji üretmekten ziyade “ideoloji taşıyıcı

¹³⁰ C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, s.2; C.H.P. Halkevleri Öğreneği, s.3–4.

¹³¹ Ziyaeddin Fahri, “Halkevlerinin Çalışmasına Dair”, Ülkü, C.13, S.73, Mart 1939, s.31.

¹³² ÖZTÜRKMEN, Türkiye’de Folklor..., s.61.

¹³³ İNAN, Gazi’nin Halkçılık..., s. 898.

örgütler” olarak düşünüldüğünü¹³⁴ belirtmek gerekir. Çünkü hali hazırdaki devlet ideolojisini geniş halk kitlelerine yayacak kurumlara ihtiyaç duyulmuş; Halkevleri de bu ihtiyaca binaen kurulmuşlardır. Bu bağlamda Halkevlerinin başlıca kuruluş amacı yeni rejimin de temel esaslarını teşkil eden CHP’nin altı temel ilkesi doğrultusunda vatandaşlar yetiştirmektir. Bu amaç 1932 tarihli Halkevleri Talimatnamesi’nde şu şekilde ifade edilmiştir¹³⁵:

Fırkamızın program temelleri cumhuriyetçilik, milliyetçilik halkçılık, devletçilik, lâyıklık ve inkılâpçılıktır. Programımız; bu ana ve temel prensiplerin hâkimiyeti ve ebedileşmesi için bu vasıflarda kuvvetli vatandaşlar yetiştirilmesini; millî seciyenin Türk tarihinin ilham ettiği derecelere çıkarılmasını, güzel sanatların yükseltilmesini, millî kültürün ve ilmî hareket ve faaliyetlerin kuvvetlendirilmesini ehemmiyetli vasıtalar olarak tespit ve işaret eder. Bu esas ve vasıtaların hepsi birden medeniyet yolunda Türklüğün kaybettiği uzun yıllar cesur, atılgan ve yorulmaz hamlelerle kazanacak nesiller yetiştirmeyi, medeniyet sahasında Türkün tabîî meziyet ve kabiliyetleriyle mütenasip şeref mevkiini tekrar almasını istihdaf eyer. Halkevlerinin gayesi bu uğurda çalışacak mefkûreci vatandaşlar için toplayıcı ve birleştirici yurtlar olmaktır.

Halkevlerinin kuruluş amaçları ve bu kuruluşlardan beklenen pratik yararlar Halkevlerine ait yayınlarda, CHP’li yöneticilerin yapmış olduğu konuşmalarda ve Halkevlerinin çeşitli kademelerinde görev alan dönemin yazarları tarafından birçok kez

¹³⁴ KONGAR, *Atatürk ve Devrim Kuramları*, s. 363–364.

¹³⁵ *C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi*, s.3; *C.H.P. Halkevleri Öğreneği*, s.4.

ifade edilmiştir. Bu doğrultuda Halkevlerinin kuruluş amaçlarını aşağıdaki gibi maddeler halinde özetleyebiliriz.

1. Atatürk ilkelerini halka ileterek bunları benimsetmek: Halkevlerinin kuruluş amaçlarının ön plana çıkarılması CHP'nin ve dolayısıyla yeni rejimin geniş halk kitlelerine iletilmesi ve benimsetilmesidir. Nitekim Halkevlerinin kuruluşundan önce yapılan CHP'nin Üçüncü Büyük Kongresi'nde de partinin milli eğitim alanındaki amaçlarının cumhuriyetçi, milliyetçi ve laik vatandaşlar yetiştirmeye eğitimin her kademesi için başlıca ihtimam konusu olduğu belirtilmiş¹³⁶ ve Halkevlerinin kuruluş amaçları büyük ölçüde bu doğrultuda şekillenmiştir. Halkevlerinin bu kuruluş amacı, gerek parti gerekse Halkevlerine ilişkin yayınlarda sık sık gündeme getirilmiştir. Örneğin Halkevlerinin 1940 yılı broşüründe Halkevlerinin hangi amaçla kurulduğu şu şekilde ifade edilmiştir:

Cumhuriyet Halk Partisinin yaptığı büyük inkılâbın milli benliğe sindirilmesi lazımdı. İnkılâpların en derin manası ile bütün varlığımızı yeni bir hayata ve yeni bir istikamete götürüyordu. Bu yeni görüşü halka telkin ederek yeni zamanın anlayışına göre milleti tek tek fertler halinden çıkararak onları görüş ve yapıda birlik haline sokmak ve onun iç varlığını inkişaf ettirmek ve benliğinin derinliklerinde kaynayan emsalsiz kıymetleri meydana çıkarmak vazife idi¹³⁷.

Halkevlerinin kuruluşunun yedinci yıldönümü münasebetiyle Ankara Halkevi'nde bir konuşma yapan Başbakan Dr. Refik Saydam Halkevlerinin Kemalist

¹³⁶ C.H.F Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları, s.380–381.

¹³⁷ CHP Halkevleri 1940, Ulusal Matbaa, Ankara, s.3; Nafi Kansu, "Halkevleri Hakkında Bir Konuşma", Konuşmalar, CHP Halkevleri Neşriyatı, Broşür: 3, Ankara 1942, s.5.

inkılâbın, milletin benliğine sindirilmesi için açıldığını ifade ederken¹³⁸ Nafi Atuf Kansu da benzer ifadelerle, Halkevlerinin CHP tarafından politik olduğu kadar sosyal ve kültürel amaçlar ihtiva eden altı temel ilkenin halk arasında yayılıp kökleşmesini temin etmek için kurulan kültür kurumları olduğunu belirtmiştir¹³⁹.

2. “Milleti şuurlu, birbirini anlayan, birbirini seven aynı ideale bağlı bir halk kütlesi halinde teşkilatlandırmak”¹⁴⁰: Halkevlerinin kurulduğu dönemde halk milli bir birlik sergilemekten oldukça uzaktı ve bu durum üniter ve bir ulus devleti niteliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti açısından önemli bir sorun teşkil etmekteydi. Bu dönemde bireyler birbirlerini tek ve aynı topluluğun üyesi olarak görmüyorlardı¹⁴¹. Bu durum ise oluşturulmaya çalışılan ulus devletin temel ilkelerine ters düşmekteydi. Bunun için yapılması gereken bütün bir halkı iç farklılıklardan arındırmak suretiyle halkı duyuşta, düşünüşte ortak idealler etrafında kenetlenmiş bir toplum haline getirmek suretiyle ümmetten millete geçiş sürecinde milli bilincin kuvvetlenmesini sağlamaktı. Bu bağlamda Halkevlerine biçilen temel vazifelerden biri de milli kültür değerlerinin ve milli benliğin geniş halk kitlelerine aşılmasıydı¹⁴². Halkevlerinin kuruluş amaçlarından birinin halkı her açıdan katı bir kütle haline getirmek olduğu partinin üst düzey yöneticileri tarafından pek çok kez dile getirilmişti¹⁴³. Fakat burada katı bir kütleden kasıt Recep Peker’in de belirttiği üzere “kafasını kullanmaksızın yat denildiği

¹³⁸ “Halkevleri Yedinci Yıldönümü Münasebetiyle”, *Ülkü*, C.XIII, S.73, Mart 1939, s.1.

¹³⁹ Nafi Atuf Kansu, “Halkevlerimiz”, *Ülkü*, C.XIII, S.73, Mart 1939, s.7; Halkevlerinin başlıca kuruluş amaçlarının yeni rejimin temel ilkelerini halka ulaştırmak ve benimsetmek olduğuna ilişkin dönemin yöneticileri ve aydınların fikirleri için ayrıca bkz: Necip Ali, “Halkevleri”, *Ülkü*, C.II, S.9, Birinci Teşrin 1933, s.233; H. Sezai Erkut, “Halkevleri ve Halkodalarında Köycülük Çalışması”, *Ülkü*, C.IV, S.39, Mart 1950, s.6; Emin Bilgiç, “Halkevleri ve Halkodaları”, *Ülkü*, C.7, S.75, İkinci Teşrin 1944, s.13–14.

¹⁴⁰ Recep Bey’in Nutku, **Hakimiyeti Milliye**, 20 Şubat 1932; Recep Bey’in Ankara Halkevi’nin açılışında yaptığı konuşma için ayrıca bkz. “Recep Bey’in Nutku”, **Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler**, TTK, Ankara 1974, s.11; **Halkevlerinin Doğuşu...**, s.6-10.

¹⁴¹ ŞİMŞEK, **Bir İdeolojik...**, s.53.

¹⁴² Halkevlerinin milli şuuru pekiştirmedeki rolüne ilişkin bkz: Nebil, “Milli Şuur ve Halkevleri”, *Ülkü*, C.II, S.9, Birinciteşrin 1933, s.216–225.

¹⁴³ CHP’li yöneticilerin bu doğrultudaki konuşmalarına örnek olarak bkz: “Halk Terbiyesi ve Halkevleri”, *Ülkü*, C.XIII, S.97, Mart 1941, s.5; **Halkevlerinin Doğuşu...**, s.6-10; **Söylevler 1932-1942**, s.42; “Necip Ali Bey’in Nutku: Halkevlerinin Yıldönümünde”, *Ülkü*, C.I, S.2, Mart 1933, s.107–108.

zaman yatan kalk denildiği zaman kalkan sürülemiş bir yığın haline getirmek” değildi¹⁴⁴.

3. Halk arasında yaşatılan milli kültür öğelerini araştırmak: Halkevlerinin kuruluş amaçları arasında halkı aydınlatma ve terbiye işlerinin yanı sıra milli kültüre ilişkin unsurların araştırılması bu hususta yapılacak bilimsel çalışmalara kaynak hazırlama gibi amaçları da söz konusudur. Ayrıca bütün bir Anadolu’nun baştan sona taranarak yeraltı ve yerüstü kaynaklarıyla birlikte ülkenin bütün iktisadi ve sosyal potansiyelinin tespit edilmesi işinde de Halkevine önemli vazifeler verilmişti¹⁴⁵.

4. Aynı ideali paylaşabilecek insanlar için yeni bir sosyal merkez oluşturmak: Halkevleri, aynı ideali paylaşan pek çok insanın bir araya gelip konuşabilecekleri ülke meseleleri hakkında tartışabilecekleri birer merkez olması öngörülmüş ve bu doğrultuda yeni bir sosyal hayatın oluşmasına da katkı sağlanmak istenmiştir¹⁴⁶. Nitekim İsmet İnönü de 1933 yılında Halkevlerinin kuruluş yıldönümünde yaptığı bir konuşmada Halkevlerinin vatandaşların külfetsizce bir araya gelerek özellikle kültür işlerini konuşabilecekleri yerler olduğunu, milli ve sosyal hayatın temellerinin buralarda kurulması gerektiğini ifade etmiştir¹⁴⁷. Halkevleri bu amaç doğrultusunda aynı zamanda yeni kurulan ulus devletin laik kimliğini de simgelemiş ve dini mekânlara alternatif yeni bir toplanma yeri olarak camii ve kiliselerin dışında yer almışlardır¹⁴⁸.

5. Köylü ile kentli, aydın ile halk arasında karşılıklı anlayış, kaynaşma ve dayanışma sağlamak: Halkevlerinin kurulduğu 1930’lu yıllarda halkın büyük bir

¹⁴⁴ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Vatandaşı Çatısı Altında Topladı, 1935–1936, Ankara 1936, s.6.

¹⁴⁵ Ziyaeddin Fahri, “Halkevlerinin Çalışmasına Dair”, s.31–35.

¹⁴⁶ M. Fuat Köprülü, “Halkevlerimiz”, *Ülkü*, C.XIII, S.73, Mart 1939, s.5.

¹⁴⁷ “İsmet Paşa’nın Nutku”, *Ülkü*, C.I, S.2, Mart 1933, s.99; *Milli Şefimiz İsmet İnönü’nün 3. Nutku*, Ankara Halkevi Yayını, No:21, Maarif Matbaası, Ankara 1945, s.3.

¹⁴⁸ Neşe Gurallar Yeşilkaya, *Halkevleri İdeoloji ve Mimarlık*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, s.188.

çoğunluğu köylerde yaşamaktaydı ve köylünün geleneksel yapısı, yapılan inkılâpların bu geniş kitleye ulaştırılmasına büyük ölçüde mani olmaktadır. İnkılâpların uzun vadede başarıya ulaşabilmesi ve ülkenin sosyo-kültürel kalkınmasına köylünün de ortak edilmesi gerekmektedir. Köylü ile iletişim kurarak rejimin ilkelerini onlara benimsetmesi gereken aydınlar ise genel olarak bu idealden oldukça uzak ve ne yapacağını bilmeyen bir görüntü sergilemekteydi.

İşte bu nedenle köylü ile kentliyi, aydın ile halkı aynı çatı altında buluşturacak kurumlara ihtiyaç duyulmuş ve bu doğrultuda Halkevlerine gerek köylerde ve gerekse şehir merkezinde çeşitli faaliyetler yürüterek milli bir bütünlük sağlama görevi verilmişti.

6. Halk arasında yeni bir heyecan ve coşku uyandırmak: Halkevlerinin kuruluş amaçlarından bir tanesi de halkın kendine olan güveni sağlaması, aşağılık hissine kapılmaması ve uzun süren savaş yıllarının getirmiş olduğu bıkkınlığı ve bitkinliği halkın üzerinden atamaması olmuştur. Nitekim Halkevlerinin yapmış olduğu bayram kutlamaları, festivaller, balolar, aile toplantıları ve çay partileri vasıtasıyla bir yandan halk, yeni rejimin ikame etmeye çalıştığı toplumsal düzene uydurulmaya çalışılmış¹⁴⁹ diğer yandan da bu faaliyetlerle halka güven verme ve onları onore edilmesi amaçlanmıştır¹⁵⁰.

7. Gençleri zararlı fikir akımlarından korumak ve onları Atatürk ilkeleri doğrultusunda eğitmek: Halkevlerinin kuruluşunda yukarıda değindiğimiz amaçlarının yanı sıra gençlerin iyi bir şekilde organize edilerek sanatsal ve kültürel faaliyetlerle boş vakitlerini en iyi şekilde değerlendirmelerini sağlamak da yer almaktadır. Bunun yanı sıra gençlerin dışarıdan veya içeriden gelebilecek her türlü

¹⁴⁹ DUMAN, *Türk Modernleşme...*, s.83.

¹⁵⁰ YEŞİLKAYA, *Halkevleri İdeoloji ve Mimarlık*, s.77.

zararlı fikir akımına karşı bilinçlendirilmesi ve korunmasının da bu kuruluşlar sayesinde gerçekleştirilebileceğine inanılmıştır¹⁵¹. Türkiye’de Halkevlerinin faaliyete geçtiği dönem göz önünde bulundurulduğunda bir yandan Kapitalizm ve Sosyalizmin diğer taraftan da Nazizm ve Faşizm ideolojilerinin dünya çapında etkin olduğu bir dönemde Halkevlerinde bu fikirlerin hiç biri yer bulmamıştır. Kemalizm’in altı temel ilkesi ve bu ilkeler çerçevesinde oluşturulan ideoloji Halkevlerinde yaşatılan tek ideoloji olmuş, toplum ideolojik çatışmalardan uzak tutulmaya çalışılmıştır¹⁵².

Halkevlerinin kuruluş amaçları bu kuruluşlara ilişkin hazırlanmış pek çok eserde de farklılıklar arz etmektedir. Bu çalışmaların bazıları Halkevlerinin kuruluş amaçlarını geçmişin somut olgularına dayanarak pragmatist bir yaklaşımla, bazıları bilimsel ölçütlerle bazıları ise duygusal bir havayla açıklamaya çalışmışlardır¹⁵³.

Örneğin İsmail Hakkı Baltacıoğlu Halkevlerinin birer “kültür evi” olarak kurulduğunu bu kuruluşlar vasıtasıyla aydınların halkla buluşmasının, Türk kültürünün yaşanması ve yaşatılmasının, her türlü gericilikle mücadele edilmesinin düşünüldüğünü belirtmektedir¹⁵⁴. Suavi Aydın’a göre ise, Halkevleri Cumhuriyet’in yeni kültür kimliğini üreten kurumlar olarak gördüğü Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu’nun ürettiği mesajı hedef kitlesine ulaştırmak ve Cumhuriyet’in temel ideolojisini popülerleştirmek için kurulmuştur¹⁵⁵. Halkevlerinin iki temel misyonla kurulduğunu belirten Arzu Öztürkmen de bunlardan birincisini, kökü Jön Türk Devrimi’ne kadar uzanan bir sosyal reformu gerçekleştirmek ikincisini ise,

¹⁵¹ Süleyman Kazmaz, “Halkevleri ve Gençlik”, **Ülkü**, S.58 (Yeni Seri), Mart 1944, s.13; İsmail Hakkı Baltacıoğlu, **Halkın Evi**, Ulus Basımevi, Ankara 1950, s.90.

¹⁵² ÇEÇEN, **Atatürk’ün Kültür...**, s.115.

¹⁵³ Halkevlerinin kuruluş amaçlarının farklı kaynaklarda ne şekilde değerlendirildiğine ilişkin bkz: Yaşar Akyol, “Türkiye’de Halkevlerine İlişkin Çalışmalar ve Değerlendirmeler Üzerine”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.II, S.6–7, Y.1996–1997, s.133.

¹⁵⁴ BALTACIOĞLU, **Halkın Evi**, s.32–33.

¹⁵⁵ Suavi Aydın, **Modernleşme ve Milliyetçilik**, Gündoğan Yayınları, İstanbul 2000, s.227–228.

yeni rejimin Batılılaşma projesini pratiğe geçirecek sanatsal ve kültürel faaliyetleri başlatmak ve yürütmek olduğunu ifade etmektedir¹⁵⁶.

Halkevleri hakkında yazı kaleme alan pek çok yazar bu kuruluşların amaçlarını ve Türk milletine kazanımlarından bahsederken büyük bir coşku, beklenti ve heyecan içinde olduklarını yazılarına da yansıtmışlardır. Örneğin “Kızıl Elma ve Halkevleri” başlıklı yazısında Kazım Nami Duru, Türk gençlerine şu şekilde seslenmektedir: “Halkevleri, hür Türk yurdunda, hür Türk milleti için gerçekten bir “Kızıl Elma” yaratacak yerlerdir. Türk gençleri! Siz buralara koşunuz ve Kızıl Elma’ya kavuşmanın yollarını arayınız”¹⁵⁷.

Halkevlerinin hangi amaçlarla kurulduğunun, ülke dışında nasıl algılandığının gösterilmesi bakımından *Ülkü*’nün 69. sayısında¹⁵⁸ aktarılmış olan *Time Dergisi*’nin 9 Ağustos 1938 tarihinde çıkarmış olduğu Türkiye ekinde Halkevlerinin kuruluş amaçlarının aşağıdaki gibi verilmesi bu kuruluşların yurt dışında nasıl algılandıklarını göstermesi açısından önemlidir:

Cumhuriyet Halk Partisi’nin görüşüne göre Türk milletinin hususi vasıflarına uyacak yollardan yürüyecek her derecedeki resmi tahsil müesseseleri dışında bir halk terbiyesi teşkilatı kurmak ve bu vasıta ile Türkiye’de Atatürk’ün sevk ve idaresiyle yapılan büyük inkılâbı geniş halk kütlesine yaymak ve derinleştirmek lazımdı...

Halkevlerinin nasıl bir idari yapıya ve örgütlenme biçimine sahip olduğuna geçmeden önce bu kuruluşların hukuki durumuna ve yasal kimliğine değinmek yerinde olacaktır. Halkevleri kuruldukları 1932 tarihinden kapatıldıkları 1951 tarihine kadar

¹⁵⁶ ÖZTÜRKMEN, *Türkiye’de Folklor...*, s.71.

¹⁵⁷ Kazım Nami Duru, “Kızıl Elma ve Halkevleri”, *Ülkü*, C.15, S.85, Mart 1940, s.10.

¹⁵⁸ “Notlar ve İktibaslar, Halkevleri”, *Ülkü*, C.12, S.69, İkinciteşrin 1939, s.259.

CHP Genel İdare Kurulu'nca hazırlanan ve Genel Başkanlık Divanı'nca onaylanan talimatnameler ile parti genel sekreterliği tarafından gönderilen tamimler vasıtasıyla idare edilmişlerdir¹⁵⁹. Bununla birlikte Halkevleri Talimatnamesi'ne aykırı olmamak kaydıyla her Halkevi kendi çalışma programını oluşturabilmiş¹⁶⁰ ve bu kuruluşlara kendi iç işlerini düzenlemekte kısmi bir serbestlik tanınmıştır.

CHP'nin birer kültür kolu olarak düşünülen Halkevlerinin tüzel kişiliği bulunmamakla¹⁶¹ birlikte bu kuruluşların 25.6.1932 tarihli bir kararnameyle kamu yararına çalışan müesseseler olduğu kabul edilmiş ve Halkevlerine bu doğrultuda bir takım imtiyaz ve muafiyetler tanınmıştır¹⁶². Halkevleri, CHP ile olan organik bağı nedeniyle o dönemde mevcut olan kurum, dernek, tesis ve hayır cemiyetleri ile aynı hukuki statüde olmamış¹⁶³ ve bu durum ilerleyen bölümlerde de değineceğimiz üzere Halkevlerinin kapatılmasında temel gerekçelerden birini oluşturmuştur.

Oldukça merkezîyetçi bir anlayışla yönetilen Halkevleri, bir genel merkez etrafında örgütlenmemiş ve her Halkevi bulunduğu yerleşim biriminin Halkevi sayılmıştır¹⁶⁴. Ayrıca Halkevlerinden yalnızca kendilerini ilgilendiren işlerle meşgul

¹⁵⁹ Halkevlerinin ilk talimatnamesi 1932 yılında çıkarılmış, 1935 yılında ise söz konusu talimatname dilde sadeleşme veya "öztürkçeleşme" politikası sebebiyle Halkevleri Öğreneği ismini almıştır. 1940 yılına gelindiğinde ise, gerek Halkevlerinin sayılarının artması ve gerekse zaman içinde ortaya çıkan değişim ve gelişmelere eski talimatnamenin cevap verememesi nedeniyle Halkevi şubelerinin hangi alanlarda ve ne surette faaliyet göstereceğini tespit etmek üzere "Halkevleri Çalışma Talimatnamesi" ve bu kuruluşların idari işlerini tespit etmek üzere "Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi" yürürlüğe konmuştur.

¹⁶⁰ B.C.A., 490.01/3.15.32; **CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, Zerbamat Basımevi, Ankara 1940, s.3.

¹⁶¹ B.C.A., 490.01/847.353.3; **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, C.9, s.600.

¹⁶² B.C.A., 490.01/847.353.3; **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin...**, C.1, s.241.

¹⁶³ **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, C.9, s.585–594; Halkevlerinin hukuki durumunu değerlendiren Özacun'a göre de Halkevlerine yasal bir kimlik bulmak oldukça zordur. Çünkü Halkevlerinin özel bir yasayla kurulmadığı gibi o tarihteki yasalara göre kurulmuş dernek, şirket, tesis ya da vakıflarla benzerliği yoktur. Yine Özacun'a göre, Halkevlerini Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu ya da Türk Hava Kurumu gibi hayır ve sosyal yardım derneklerine benzetmek mümkün değildir. Ayrıca Halkevleri, yasalarla tarifi yapılan bir kimliği olmadıkları için doğrudan doğruya bağlı ya da ödenti toplayamamışlar ve taşınmaz mal edinmemişlerdir. Bkz: Orhan Özacun, **C.H.P Halkevleri Yayınları Bibliyografyası (1932–1951)**, 2001, s.2.

¹⁶⁴ **1.3.1932 Tarihli ve 23 Numaralı Tamim**, s.40.

olmaları, parti ile hükümeti ilgilendiren işlere müdahil olmamaları ve partiden bağımsız hareket etmemeleri istenmiştir¹⁶⁵.

Bir yerde Halkevi açılabilmesi için bazı asgari şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu şartlardan ilki; en az üç şubenin açılabilmesi için gerekli olan üye sayısına ulaşmak, ikincisi; en az 200 kişilik bir salona, bir kütüphaneye ve açık havada jimnastik yapmaya müsait bir avlusu olan bir binaya sahip olmak ve sonuncusu ise; bir odacı ve memurun aylığı ile Halkevinin zaruri ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir bütçeye sahip olmaktı. Söz konusu asgari şartlar yerine getirildikten sonra Halkevinin bağlı bulunduğu parti idare heyeti Halkevinin açılmasını Genel Sekreterli'ğe teklif ederdi¹⁶⁶. Halkevlerinin açılabilmesinin onay yetkisi CHP Genel Yönetim Kurulu'na aitken Halkevinin kurulması ve düzenlenmesi bağlı bulunduğu il, ilçe veya kazanın parti yönetim kurulunun sorumluluğu altındaydı¹⁶⁷.

CHP'ye bağlı olmasına karşın partiye kayıtlı olsun ya da olmasın bütün vatandaşlar Halkevlerine üye olabilmekteydi. Ancak Halkevi İdare Kurulu ve Şube İdare Kurullarına üye olabilmek için CHP'ye kayıtlı olmak gerekmektedir¹⁶⁸. Halkevleri CHP'ye bağlı olmasına karşın birer kültür müessesesi olarak kabul edildiği için bu kuruluşlara memurların kayıt yaptırmasında herhangi bir sakınca görülmemiştir¹⁶⁹.

Halkevleri başlıca üç idare kademesinden oluşmaktaydı ve bunlardan birincisi Halkevi Başkanlığıydı. Halkevi başkanları, Halkevinin bağlı bulunduğu il, ilçe ve kaza

¹⁶⁵ Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatı, Temmuz 1933'ten Birincikanun 1933 Sonuna Kadar, C.3, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 1934, s.53.

¹⁶⁶ CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.3-4.

¹⁶⁷ B.C.A., 490.01/847.353.3; CHF Halkevleri Talimatnamesi, s.3; CHP Halkevleri Öğreneği, s.5, CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.4; Diğer Halkevlerinden farklı olarak Ankara Halkevi'nin başkanı Parti Genel Yönetim Kurulu tarafından seçilir ve bütçesi yine bu kurul tarafından onaylanırdı. Ayrıca Ankara Halkevi diğer Halkevlerinden farklı olarak doğrudan CHP Genel Sekreteri ile yazışır ve raporlarını da buraya gönderirdi. Bkz: CHF Halkevleri Talimatnamesi, s.3.

¹⁶⁸ B.C.A., 490.01/847.353.3; CHF Halkevleri Talimatnamesi, s.3; CHP Halkevleri Öğreneği, s.5.

¹⁶⁹ B.C.A.,030.10.01/02.30.55.15

Parti Yönetim Kurulu üyeleri arasından seçilmekteydi¹⁷⁰. Halkevi başkanları, Halkevi İdare Kurulu'na da başkanlık eder ve Halkevine atanacak olan memur ve hizmetlilerin kimler olacağına karar verebilirdi¹⁷¹. Bunun yanı sıra Halkevi başkanları cezai bir takım yetkilere de sahipti¹⁷².

Halkevlerinin en geniş yetkilere sahip birimi Halkevi İdare Kurulu olup bu kurul, Halkevi başkanı ve şube komitelerinin temsilcilerinden oluşmaktaydı. Halkevi İdare Kurulları bütün yazışmalarını bağlı oldukları Parti İdare Kurulu ile yapar ancak şubelerin çalışmalarıyla ilgili gerek gördükleri hususlarda Genel Sekreterlik ile yazışabilirlerdi¹⁷³.

Halkevleri bütün üyelerin kendi kabiliyet ve istekleri doğrultusunda bir çalışma sahası bulabilmesi için dokuz çalışma şubesine ayrılmıştı. Halkevi şubelerinin hangi amaçla kuruldukları ve çalışma alanlarına Sinop Halkevi'nin şube faaliyetlerinde geniş ölçüde değineceğimiz için burada sadece şubelerin ismini vermekle yetineceğiz. Söz konusu Halkevi şubeleri şunlardı: 1) Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, 2) Güzel Sanatlar Şubesi, 3) Temsil Şubesi, 4) Spor Şubesi, 5) İctimai (Sosyal) Yardım Şubesi 6) Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, 7) Kütüphane ve Neşriyat (Yayın) Şubesi, 8) Köycülük Şubesi, 9) Müze ve Sergi Şubesi. Halkevlerine üye olmak gönüllülük esasına dayanmaktaydı ve her üye istediği şubeye kayıt yaptırabilirdi¹⁷⁴.

Halkevi şubelerinden üye sayısı ondan elliye kadar olan şubeler üç; elliden fazla olanlar ise beş kişilik şube komitesi seçerlerdi. Halkevi İdare Kurulu şubelerin seçtikleri

¹⁷⁰ **CHP Halkevleri Öğreneği**, s.9; **CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, s.4; 1940 yılından sonra Halkevi başkanlarının parti yönetim kurulu üyesi olması zorunluluğundan vazgeçilerek Halkevinin bulunduğu çevreden bu işi yapabilecek kişilerin de başkan olabilmesi imkânı tanınmıştır. Bkz: **CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları**, Ankara 1941, s.7.

¹⁷¹ **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Örgütüne Genelgesi**, 17 Mayıs 1935'den Birincikanun 1935 Sonuna Kadar, C.7, Ulus Basımevi 1937, s.77.

¹⁷² **CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, s.11.

¹⁷³ **CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, s.8-10.

¹⁷⁴ **B.C.A.**, 490.01/847.353.3; **CHF Halkevleri Talimatnamesi**, s.3-4; **CHP Halkevleri Öğreneği**, s.5, **CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, s.4.

birer temsilciden oluşmaktaydı. Halkevi Şube Komiteleri, faaliyet şekil ve tarzlarına ve komite üyeleri arasındaki iş bölümüne ait özel talimatnameleri Halkevi İdare Kurulu'nun onayından geçmek suretiyle kendileri hazırlayabilirlerdi¹⁷⁵.

1940 tarihli Halkevi İdare ve Teşkilat Talimatnamesi'ne göre şubelerin başlıca görevleri şunlardı: 1) Şube komitesi üyelerini seçmek, 2) Komitenin hazırlayacağı çalışma programını konuşmak ve onaylamak, 3) Çalışma programının tatbiki hakkında şube komitesinden bilgi almak, 5) Şube komitesinin altı aylık çalışma raporunu incelemek ve onaylamak¹⁷⁶.

Halkevlerinde bütün seçimler gizli oyla ve aday gösterilmeksizin yapılmaktadır. Halkevlerinin diğer yönetim kademelerinde olduğu gibi şube komitelerinde de yönetici olabilmek için CHP'ye kayıtlı olmak gerekmektedir. Her şube komitesi yapılan seçimin ardından gerçekleştirdiği ilk toplantıda yıllık bir çalışma programı hazırlar ve bu program şube genel kurulu ve Halkevi idare kurulunun onayından geçtikten sonra uygulamaya konulabilirdi¹⁷⁷.

Halkevleri bağlı buldukları parti yönetim kurullarının sağlayacağı ve saptayacağı para ile yönetilmekte¹⁷⁸ ve bu kuruluşların her türlü mali konuda parti teşkilatlarına müracaat etmesi gerekmektedir¹⁷⁹. Halkevi bütçelerinin nasıl hazırlanacağı ve kontrolünün ne şekilde sağlanacağı ise, "Halkevleri Muhasebe Usulü Talimatnamesi" doğrultusunda belirlenirdi¹⁸⁰. Halkevlerinin bütçelerinin en temel

¹⁷⁵ CHF Halkevleri Talimatnamesi, s.4.

¹⁷⁶ CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.5.

¹⁷⁷ CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.8

¹⁷⁸ B.C.A., 490.01/847.353.3

¹⁷⁹ B.C.A., 490.01/4.21.9

¹⁸⁰ Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin..., C.1, s.246-249.

kaynaklarını Özel İdare ve Belediye bütçelerinden parti kanalıyla Halkevlerine verilen yardım paraları teşkil etmekteydi¹⁸¹.

Daha önce de değindiğimiz üzere Halkevleri CHP'nin birer yan kuruluşu olarak kurulmuştu ve bu kuruluşlarda da partiyle benzer disiplin hükümleri uygulanmaktaydı. Halkevlerinde işlenen suçun mahiyetine göre sözlü uyarı, yazılı uyarı, geçici olarak uzaklaştırma ve tamamen ihraç cezaları verilebilmekteydi¹⁸². Ayrıca Halkevlerinde satranç, domino, bilardo, dama ve salon tenisi gibi oyunların oynanmasına izin verilmekteyken bunlar haricindeki oyunların oynanması yasaktı. Halkevi salonlarında Halkevi mensupları düğün ve nişan gibi merasimlerini yapılabilir, bu özel geceler haricinde Halkevlerinde içki kullanılmasına izin verilmezdi¹⁸³.

Özellikle 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı gibi özel günlerde çocuklara yönelik etkinlikler gerçekleştirilmekle birlikte, çocukların Halkevinin düzenleyeceği diğer etkinliklere katılımına huzuru ve düzeni bozabilecekleri gerekçesiyle izin verilmemekteydi¹⁸⁴. Halkevlerinde disiplin ve düzenin sağlanması kadar temizlik ve bakıma da özen gösterilmekteydi ve bu doğrultuda bir de "Halkevleri ve Halkodaları Temizlik ve Bakım Kılavuzu" hazırlanmış ve her Halkevinin bulunduğu yerin en temiz ve en bakımlı yerleri olması istenmişti¹⁸⁵.

CHP tarafından sürekli olarak kontrol altında tutulan ve oldukça merkeziyetçi bir yapıyla yönetilen Halkevleri, 1936 yılından itibaren parti teşkilatlarıyla birlikte teftiş

¹⁸¹ B.C.A., 490.01/846.347.1

¹⁸² CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.10.

¹⁸³ B.C.A., 490.01/847.353.3; CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.14; CHP Genel Başkanlık Divanı tarafından Halkevlerinde Parti ve Halkevi mensuplarının balo, düğün ve nişan düzenleyebileceği, yalnızca balo gecelerinde yerli olmak kaydıyla içki içilebileceği kararı alınmıştır. Bkz: Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin F. Teşkilatına Umumî Tebligatı, İkinci Kanun 1933'ten Haziran Nihayetine Kadar, C.2, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 1933, s.85.

¹⁸⁴ 1.3.1932 Tarihli ve 23 Numaralı Tamim, s.43; "C.H.Fırkası ve Halkevleri", Hâkimiyeti Milliye, 3 Mart 1932.

¹⁸⁵ CHP Halkevleri ve Halkodaları Temizlik ve Bakım Kılavuzu, Ankara 1944, s.4.

edilmeye başlanmış¹⁸⁶ ve 1940 yılına gelindiğinde teftişler parti teşkilatının bulunmadığı illerdeki Halkevleri ve Halkodalarını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir¹⁸⁷. Halkevlerinin teftişi büyük ölçüde diğer kuruluşlardan farklı yürütülmüştür. Halkevleri teftişlerinde amaç, gönülsüz çalışanları zorla çalıştırmak değil, Halkevinin gerçekleştirdiği faaliyetlerde büyük bir özveriyle çalışan vatandaşların verimli çalışmalarının önündeki engelleri kaldırmak olmuştur¹⁸⁸.

Halkevlerinin, talimatnamelerinde belirtildiği üzere birer kültür kurumu olup olmadıkları ya da bu kuruluşların ne derece politize oldukları gerek Halkevlerinin açık bulunduğu dönemde ve gerekse de kapatılmalarından sonra tartışma konusu olmuştur. Halkevlerinin yayın organlarında ve CHP'li yöneticilerin konuşmalarında sık sık bu kuruluşların siyasi bir amaç taşımadıkları ve tamamıyla kültürel amaçlarla kuruldukları üzerinde durulmuş ise de¹⁸⁹ Halkevlerinin kapatılmasına yol açan 5830 sayılı yasa teklifi mecliste görüşülürken Demokrat Parti milletvekilleri ısrarla bu kuruluşların kültürel amaçlar taşımadığının üzerinde durmuş ve Halkevlerinin CHP propagandası yaparak politize olduklarını iddia etmişlerdi¹⁹⁰.

Halkevi şubeleri bütün bir sosyal ve kültürel hayata hitap edebilecek ölçüde geniş bir çalışma sahasına sahipti. Halkevlerinin çok geniş bir çalışma sahasına sahip olmasında bu kuruluşların açılışından önce faaliyet gösteren birçok derneğin

¹⁸⁶ 1936 yılında CHP Genel Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan teftiş programı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin Parti Örgütüne Genelgesi**, 1 İkindikanun 1936'dan 30 Haziran 1936 Tarihine Kadar, C.8, Ulus Basımevi, 1936, s.11,35-38.

¹⁸⁷ Bkz. **CHP Teşkilatı Kurulmamış Vilayetlerdeki Halkevleri ve Odaları Teftiş Talimatnamesi**, Zerbamat Basımevi, Ankara 1940.

¹⁸⁸ Nurcan Toksoy, **Halkevleri, Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak**, Orion Yayınevi, Ankara 2007, s. 99.

¹⁸⁹ Halkevlerinin siyasi bir mahiyet arz etmeyip tamamıyla kültürel amaçlarla kurulduğuna ilişkin değerlendirmelere örnek olarak bkz: Kazım Nami Duru, "Halkevleri ve Halk Terbiyesi", **Ülkü**, İkinciteşrin 1939, s. 204. Kemal Ünal, "Milli Şef ve Halkevleri", **Ülkü**, C.XIV, S.83, Birincikanun 1940, s.388; **Söylevler 1932-1942**, s. 12; "İsmet Paşa'nın Nutku", **Ülkü**, C.I,S.2, Mart 1933, s.101; Recep Bey'in Nutku", **Milliyet**, 20 Şubat 1932; **CHP XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları**, Ulus Basımevi, Ankara 1947,s.5.

¹⁹⁰ Bkz: **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, C.9, s.606-662.

feshedilmesinden doğan boşluğu kapatmak ve bütün sosyo-kültürel faaliyetleri CHP'nin kontrolünde ve tekelinde yürütülmesi amacı yatmaktaydı.

CHP, kendi eliyle kurduğu Halkevlerinin başarılı olmasına çok önem vermekteydi. Çünkü, Halkevlerine biçilen temel vazife parti prensiplerini geniş halk kitlelerine benimsetmek, demokratikleşme ve çağdaşlaşma sürecine bütün bir milleti ortak etmektir. Halkevlerinin kuruluş ilkeleri doğrultusunda başarılı olması aynı zamanda CHP'nin temel prensiplerinin, yürütülen iç ve dış politikaların geniş halk kitleleri tarafından kabul görmesi manasına gelecekti¹⁹¹. Bu nedenle Halkevlerinin başarılı olabilmesi için devletin bütün imkânları seferber edilecektir.

Bu kapsamda Halkevlerinin açılış kararının ardından çeşitli kamu binaları arsalar ve belediyelere ait gayrimenkuller Halkevlerine tahsis edilmiş¹⁹², ayrıca Halkevleri kamu yararına çalışan kurumlar olarak kabul edilerek bir takım mali imtiyaz ve muafiyetler tanınmıştı¹⁹³.

Halkevlerini başarılı kılabilmek için öncelikle yapılması gereken toplumun bütün dinamik insan unsurunun Halkevlerinin çatısı altında birleşmelerini temin etmektir. Bu doğrultuda 7 Temmuz 1932 tarihinde öğretmen ve memurların

¹⁹¹ Halkevlerinin başarılarında parti teşkilatlarının büyük payı olduğu gibi bazı Halkevlerinin başarısız olmaları durumunda bu başarısızlığın mesuliyeti CHP Genel Sekreterliği tarafından parti teşkilatlarına yüklenmekteydi. Bu nedenle parti teşkilatları kendi denetimleri altındaki Halkevlerinin başarılı faaliyetler yürütmesi için büyük çaba sarf etmiştir. Bkz: **B.C.A.**, 490.01/846.347.1; Behçet Kemal Çağlar tarafından Halkevleri için yazılan şu sözler de CHP'nin, Halkevlerinin başarılı olmasına atfettiği önemin bir göstergesi niteliğindedir: "...Halkevlerinin en hayati görünen ve çoktan kurulup alışılan resmî teşekküller kadar hayati ve zaruri bir müessese olduğunu, Halkevi iyi işlemeyen şehrin kalbi muntazaman çarpmayan bir vücuttan farksız bulunduğunu, içten bir inanla kabul ederek..." "Tahsisatı ve binası varken bir türlü randıman vermeyen, işlemeyen dolup boşalmayan Halkevinin bulunduğu şehrin gençlerini ve münevverlerini ise her gün utançtan yüzleri kızarmış veya miskinlikten sokağa uğramaz olmuş tasavvur etmekte daima haklı olacağız..." Bkz: B. K. Çağlar, "Halkevlerinde Bariz Çalışmalar ve Beliren Değerler", **Ülkü**, C.X, S.56, Eylül 1936, s.87.

¹⁹² TOKSOY, **Halkevleri...**, s.47.

¹⁹³ Halkevleri kamu yararına çalışan kuruluşlar olarak kabul edildikten sonra bu kuruluşlar bina vergisinden ve damga resminden muaf tutulmuş, ayrıca posta masraflarında indirimine gidilmiştir. Bunun haricinde Halkevleri ve Halkodalarının gelir elde etmek için yaptıkları balo, müsamere, temsil, güreş, koşu vb. faaliyetlerde hayır kuruluşlarına tanınan imkânlar tanınmıştır. Bkz: **B.C.A.**, 490.01/847.353.3

Halkevlerinde görev almalarının teşvik edilmesi için bir bakanlar kurulu kararı alınmış¹⁹⁴, ilerleyen süreçte ise parti teşkilatlarında fiili olarak vazife almayan memurlardan Halkevlerinin idaresinde ve çalışmalarında istisnasız ve mutlak surette faydalanılması prensip olarak benimsenmişti¹⁹⁵. Maarif Vekâleti tarafından da öğretim üyeleri ve öğretmenlerin bu kuruluşlarda görev almaları için bir tamim çıkarılmış ayrıca eğitimcilerin Halkevi çalışmalarına katılmalarının gerekliliği hususunda bakanlığa bağlı birimlere birer tamim gönderilmişti¹⁹⁶. Yine aynı şekilde CHP Genel Sekreterliği tarafından valiliklere gönderilen tebligatlarla valilerden Halkevi çalışmalarına daha fazla destek olmaları istenmişti¹⁹⁷.

CHP'nin ilk olarak 14 il merkezinde açılan Halkevlerini başarılı kılmaya yönelik bütün bu girişimleri sonuç vermiş ve ilk açılan Halkevleri halkın her türlü sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştı. İlk açılan Halkevlerinin gösterdiği başarılarla paralel olarak yurdun hemen her yanından kendi illerinde de Halkevi açılmasına yönelik istekler gelmiştir¹⁹⁸. Bu istekler doğrultusunda 24 Haziran 1932 tarihinde Sinop Halkevi'nin de içinde bulunduğu 20 yeni Halkevi açılmış, böylece bu kuruluşların sayısı ilk açılış yılında 34'e yükseltilmiş¹⁹⁹ ve bu sayı her yıl artmıştır.

Halkevlerinin gelişmesi ve kuruluş amaçları doğrultusunda verimli hizmetlerde bulunabilmesi için aydınlara büyük vazifeler yüklenmiştir²⁰⁰. Bu bağlamda, Halkevlerinin sekizinci kuruluş yıldönümünde konuşan Başbakan Refik Saydam'ın

¹⁹⁴ B.C.A., 030.10.01.03/30.55.15.

¹⁹⁵ **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı**, 1 Ocak 1944'ten 1 Ocak 1945 Tarihine Kadar, C.21, Ankara 1945, s.35.

¹⁹⁶ B.C.A., 490.01/846.347.1; **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı**, İkincikanun 1940'dan 30 Haziran 1940 Tarihine Kadar, C.16; Zerbamat Basımevi, 1940, s.110.

¹⁹⁷ **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Örgütüne Genelgesi**, İkincikanun 1938'den 30 Haziran 1938 Tarihine Kadar, C.12, Ulus Basımevi, Ankara 1938, s.66.

¹⁹⁸ Kazım Nami Duru, "Halkevleri ve Halk Terbiyesi", s.204.

¹⁹⁹ **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin...**, C.1, s.88-90.

²⁰⁰ KÖPRÜLÜ, "Halkevlerimiz", s.6.

Türk aydınlarının Halkevleri ve Halkodalarına hizmet etmelerinin bir memleket ve rejim borcu olduğunu ifade ederek Halkevlerini Türk aydınına güvenerek açtıklarını belirtmesi²⁰¹ dikkat çekicidir. CHP'lilerin bu doğrultudaki çabaları sonuç vermiş, Halkevlerinin açılışından sonra yüksek öğrenim gören öğrenciler, aydınlar, parti temsilcileri ve hatta vali ve belediye başkanları dahi Halkevlerine üye olarak bu kuruluşların çalışmalarına destek vermişlerdir²⁰².

Halkevleri, açılışından kısa bir süre sonra inkılâpların yerleştirilmesi hususunda önemli başarılarla imza atmıştır. Özellikle dilde sadeleşme çabaları, Türk Tarih Tezi'nin geniş halk kitlelerine anlatılması, pek çok kişiye okuma-yazma öğretilmesi toplumda yeni oluşan milli ve manevi değerlerin sahnelenen tiyatrolar vasıtasıyla halka telkin edilmesi konularında önemli gelişmeler kaydedilmiştir²⁰³.

Yukarıda değindiğimiz sebeplerden ötürü hızlı bir gelişim süreci yaşayan Halkevlerinin sayıları ve gerçekleştirdikleri faaliyetler özellikle 1940 yılına kadar istikrarlı bir artış göstermiştir. Örneğin 1933'te 35.858 Halkevi üyesi varken bu sayı 1938 yılında 136.535'e yükselmiş, 1938 yılında Halkevine gelenlerin sayısı ise 7.942.160 olmuştur. 1933 yılında Halkevlerinin kütüphanelerinden 428.247 kişi istifade etmişken, bu sayı 1938'de 1.909.910'a kadar yükselmiştir. 1938 yılında Halkevlerinde verilen konferans sayısı ise 2.727 olmuş, bu konferansları dinlemeye gelenlerin sayısı 800.000'i geçmiştir²⁰⁴.

Halkevlerinin kısa sürede gelişmesi ve yurt geneline yayılmasında şüphesiz ki Atatürk'ün bu kuruluşlara verdiği destek ve gösterdiği yakın alaka etkili olmuştur. Atatürk, çıktığı yurt gezileri kapsamında her gittiği yerde Halkevine uğramış ve

²⁰¹ "Halkevlerinin Sekizinci Yıldönümü", *Ülkü*, C.XV, S.85, Mart 1940, s.3.

²⁰² ÇEÇEN, *Atatürk'ün Kültür...*, s.114.

²⁰³ Yasemin Doğaner, "Atatürk İnkılâbının Yerleşmesinde Halkevlerinin Rolü", *Kök Araştırmalar*, C.2, S.2, Güz 2000, s.85.

²⁰⁴ "Aydın Haberleri", *Ülkü*, C.XIII, S.73, Mart 1939, s.80.81.

çalışmaları yerinde takip ederek Halkevi çalışanlarını şevklendirmiştir²⁰⁵. Atatürk kurulma talimatını bizzat verdiği Halkevlerinin çalışmalarından duyduğu memnuniyeti 1935 yılında “Partimizin Halkevleri ile bütün yurttaşlara kucağını açması vatanda sosyal ve kültürel devrim yaptı”²⁰⁶ demek suretiyle ifade etmiştir.

1939 yılına gelindiğinde Halkevleri açılmayacak kadar kısıtlı imkânlarla sahip yerlerde Halkevlerinin üzerine almış olduğu vazifeleri görebilecek kuruluşlar ihdas etmek ve yurdun en ücra köşelerine kadar ulaşabilmek amacıyla Halkodalarının kurulmasına karar verilmiştir²⁰⁷. Halkevlerinin küçük birer alt birimi durumunda olan Halkodaları da tıpkı Halkevleri gibi CHP’nin temel ilkeleri içinde çalışan kültür kurumlarıdır²⁰⁸. İlk kez 1940 yılında 141 yerleşim merkezinde açılan Halkodalarının sayısı 1950 yılına gelindiğinde 4.322’ye kadar yükselmiştir²⁰⁹.

Halkevleri, kuruluşlarını takip eden ilk on yıllık süre içerisinde gerek nicelik ve gerekse nitelik bakımından oldukça gelişmişlerdir. Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere Halkevi sayısının artışına paralel olarak gerçekleştirilen faaliyetlerde de önemli artışlar olmuştur. Nitekim 1932 yılında 34 Halkevi 299 konferans vermişken bu sayı 1940 yılına gelindiğinde 4.353’e kadar yükselmiştir. Sadece 1939 yılında Halkevinin çalışmalarına 8 milyondan fazla kişinin katılması ise bu kuruluşların ne kadar geniş bir kitleye hitap ettiğinin bir göstergesidir.

²⁰⁵ B.K. Çağlar, “Halkevlerinde Bariz Çalışmalar ve Beliren Değerler”, **Ülkü**, S.59, İlkânun 1937, s.369; Atatürk’ün Halkevlerine gösterdiği ilgi ve verdiği destek hakkında ayrıca bkz: ÇEÇEN, **Atatürk’ün Kültür...**, s.115; Ferit Celal Güven, “Halkevlerinin Kuruluş Nedeni”, **Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler**, TTK Basımevi, Ankara 1974, s.61.

²⁰⁶ “CHP’nin Dördüncü Büyük Kurultayı’nda Kemal Atatürk’ün Söylevi”, **Ülkü**, C.5, S.28, Haziran 1935, s.244.

²⁰⁷ **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1943**, Ankara 1944, s.3.

²⁰⁸ **CHP Halkodaları Talimatnamesi**, Ulus Basımevi, Ankara 1939, s.1.

²⁰⁹ **Kuruluşlarının 32. Yıldönümünde Halkevleri, 19 Şubat 1932–19 Şubat 1964**, Hazırlayan: Halim Baki Kunter, Ankara 1964, s.6.

Tablo I. 3. 1. Halkevlerinin 1932–1940 Yılları Arasındaki Çalışmalarını Gösteren Tablo²¹⁰

Yıl	Köy Gezisi	Ders ve Kurs	Sergi	Konferans	Konser	Temsil	Sinema	Halkevi Kütüphanesinin Bulunan de Kitap Sayısı	Okuyucu Sayısı	Halkevlerinin Faaliyetlerine Katılanların Sayısı	Halkevi Sayısı
1932	--	--	--	299	--	--	--	--	--	--	34
1933	--	--	--	915	373	611	--	59.444	149.949	478837	55
1934	--	--	--	1537	402	539	--	97187	428.247	798127	80
1935	495	8392	79	1493	776	782	636	106551	624.551	1.049.002	103
1936	1227	1227	147	2829	1049	1330	713	122809	874.656	4.311.667	136
1937	1495	1495	179	3056	1164	1549	910	129362	1.590.000	6.642.000	167
1938	1279	1279	267	2727	1420	1703	1703	285757	1.909.910	7.942.760	210
1939	1492	--	104	2835	1241	2921	1557	349093	2030761	8.133.829	373
1940	1765	--	267	4533	897	1979	1628	389,618	1719292	--	379

Halkevlerinin yurt dışındaki ilk ve tek şubesi 19 Şubat 1942 tarihinde İngiltere'yi Türk milletine tanıtmak, Türkiye'deki gelişmeleri, Türk kültürünü İngilizlere tanıtmak amacıyla Londra'da açılmıştır. Diğer Halkevlerinden ayrı bir talimatnameyle yönetilen Londra Halkevi'nin ilk başkanlığını Büyükelçi Rauf Orbay yapmıştır²¹¹.

1950 yılına gelindiğinde sayıları 478'e ulaşan Halkevleri geniş halk kitlelerinin birbiriyle kaynaşması hususunda önemli çalışmalarda bulunmuştur. Ülke içinde yapmış olduğu faaliyetlerle toplumsal hayatı büyük ölçüde etkileyen Halkevleri, başka ülkelerle kültürel ilişkiler kurulmasında da başlıca üst işlevi görmüştür. Halkevlerinin Türkiye'de yapmış olduğu başarılı çalışmalar yurt dışında da yankı bulmuş ve Halkevleri diğer ülkeler tarafından araştırmaya tabii tutulmuştur²¹².

²¹⁰ DUMAN, *Türk Modernleşme...*, s.133.

²¹¹ B.C.A., 030.10/117.817.21

²¹² CHP 18. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara 1950, s.3–4.

II. BÖLÜM

SİNOP HALKEVİ'NİN AÇILIŞI VE İDARİ YAPISI

1. SİNOP HALKEVİ'NİN AÇILIŞI

Halkevleri ilk olarak 19 Şubat 1932 tarihinde 14 il merkezinde açılmıştı. Bazı Halkevlerinin açılış törenlerinin de ilk açılan Halkeviyle birlikte yapılması düşünüldüğü halde yapılan hazırlıkların yeterli görülmemesi sebebiyle bu Halkevlerinin açılış tarihleri ertelenmiştir. Bu kapsamda açılışı ertelenen Halkevlerinden bir tanesi de Sinop Halkevi'dir. Sinop Halkevi'nin 19 Şubat'ta resmi açılışının yapılmamasına karşın bu tarihten yaklaşık bir ay önce Halkevinin çalışmaya başladığını görmek mümkündür. Örneğin, henüz ilk olarak açılan 14 Halkevinin dahi resmi açılışının yapılmadığı Ocak 1932 tarihinde, Sinop Gazetesi tarafından Sinop Halkevi'nde bir program yapıldığına ilişkin haber dikkati çekmektedir. Bu programda İl Fırka İdare Reisi Nizamettin Bey tarafından "Halk Fırkası Prensiplerinin İzahı" konulu bir konferans verilmiş, Haşim Nezihi Bey tarafından bir şiir okunmuş ve bir de çay partisi verilmiştir²¹³. Yine 1932 yılı ocak ayı içinde Halkevi salonunda saz heyeti tarafından halka açık bir konser verilmiş olması²¹⁴ ve Hilaliahmer Cemiyeti'nin senelik kongresini 1 Nisan 1932 tarihinde Halkevi salonunda yapacağını duyurulması²¹⁵ da Halkevinin fiili olarak faaliyete geçtiğini doğrulamaktadır. Yine Halkevinin resmi açılış tarihinden yaklaşık üç ay önce faaliyete geçtiğine Sinop Halkevi'nin 1932–1933 yılı teftiş raporunda müfettiş tarafından da işaret edilmiştir²¹⁶.

²¹³ "Halkevi Salonunda Verilen Konferans ve Çay Ziyafeti", **Sinop**, 28 İkincikanun 1932.

²¹⁴ "Halkevi Salonunda Konser Verilmiştir", **Sinop**, 4 Şubat 1932.

²¹⁵ "Sinop Hilaliahmer Cemiyetinden", **Sinop**, 31 Mart 1932.

²¹⁶ **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

Sinop Halkevi'nin resmi açılış tarihinden çok daha önce faaliyete geçmesine karşın CHP Genel Sekreterliği, 29 Şubat 1932 tarihinde 33 il merkeziyle birlikte Sinop Parti İdare Heyeti'ne gönderdiği bir yazıyla parti heyetinden, Halkevinin açılış hazırlıkları tamam olsa bile, diğer Halkevleriyle birlikte açılışların toplu bir şekilde ve aynı tarihte yapılması için beklenilmesi istenmiştir²¹⁷.

CHP Genel Sekreterliği'nden gelen tamimler doğrultusunda açılış hazırlıklarını sürdüren Sinop Halkevi, hazırlıklar açısından en önemli aşamalardan biri olan idari kadronun tespiti için Mart 1932'de Şube Komiteleri seçimlerine başlamıştır. Bu amaçla yapılan seçimlerle Köycülük, Spor, Temsil, Sosyal Yardım ve Dil, Tarih ve Edebiyat Şubelerinin şube idare heyetleri ve temsilcileri belirlenmiştir. Fakat Müze ve Sergi ile Kütüphane ve Yayın Şubelerinin üye sayılarının 10 kişiyi ulaşamaması nedeniyle bu şubelere geçici olarak temsilciler seçilmiştir. Halkevi Şube Komitelerinin seçimlerinin sona ermesiyle birlikte her şube kendi çalışma programını hazırlamak için çalışmalar yürütmüştür. Halkevinin resmi açılışı için CHP Genel Merkezi'nden bildirilecek olan açılış tarihi beklenmeye başlanmıştır²¹⁸.

Açılış tarihine kadar geçen süre içinde, CHP tarafından Halkevlerine sürekli olarak üye kaydına devam edilmesine ilişkin gönderilen tebligatlar doğrultusunda Sinop'ta da üye kaydına devam edilmiştir. Bu çalışmalar neticesinde üye kaydında daha önce yeterli sayıya ulaşamayan şubelerin yeterli üyeye ulaşması sağlanmış ve söz konusu şubelerin seçimleri Mayıs 1932 tarihinde yapılmıştır²¹⁹.

17 Haziran 1932'de açılacak olan 19 Halkeviyle birlikte Sinop Halkevi'nin açılış merasimi, açılış gününün Ankara Gazi Koşuları'na denk gelmesi sebebiyle 24 Haziran

²¹⁷ **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin...**, C.1, s.71.

²¹⁸ "Halkevi Şubelerinin Heyeti İdare İntihabı", **Sinop**, 31 Mart 1932.

²¹⁹ "Halkevi Kütüphane ve Neşriyat Şubesi İdare Heyeti İntihabı", **Sinop**, 12 Mayıs 1932.

1932 tarihine ertelenmiştir²²⁰. Bu bir haftalık süre içerisinde Halkevi açılış töreninin kusursuz olması için büyük çaba sarf edilmiştir²²¹.

Açılışından yaklaşık iki ay önce bütün şubelerini tamamlayarak çalışmaya hazır hale getirilen Sinop Halkevi, 1932 yılında ikinci grupta açılan Halkevleri arasında yer almıştır. Sinop Halkevi'nin açılışı 24 Haziran 1932 tarihinde 19 Halkeviyle birlikte yapılmıştır. Halkevinin açıldığı gün Sinop'ta büyük bir sevinç ve coşku yaşanırken Halkevine kayıtlı gençler tarafından Aka Gündüz Bey'in "Beyaz Kahraman" adlı piyesi sahnelenmiştir²²².

Sinop Halkevi'nin açılış töreninde Sinop gençliği adına Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Başkanı Haşim Nezihi Bey tarafından aşağıdaki konuşma yapılmıştır²²³:

Kardeşlerim; Bugün buraya Sinop gençliğinin içinde yükselen büyük mabedi açmak için toplandık. Gençlik, Türk gençliği; çok yakın zamanlara kadar ihmal, edilen hatırlanmayan bu muazzam varlık, bugün cumhuriyetin mukaddes eli ile kendi mabedini açıyor.

Kardeşlerim; Gençlik himaye ister gençlik heyecandır, gençlik imandır, gençlik istidat ve kabiliyettir.

O, teşkilatlandırılır, istidat ve kabiliyetleri bakımından yürütülürse dahiler, vatanseverler, diplomatlar, siyasiler, hatipler, sanatkârlar yetişir...

Aksi halde hüdai nabit otlar gibi faidesiz birer uzviyet olarak kalır. Bu yüzden biz şimdiye kadar ne yüksek istidat ne dehalar

²²⁰ **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin...**, C.1, s. 95; "Halkevi Küşadı Gelecek Cumaya Tehir Edildi", **Sinop**, 16 Haziran 1932.

²²¹ "Halkevi Açılma Merasimi", **Sinop**, 23 Haziran 1932.

²²² **Sinop Halkevi Broşürü**, Sinop Vilayet Matbaası, Sinop 1933, s.1.

²²³ **Sinop Halkevi Broşürü**, s.1-4.

kaybettik. Ne kabiliyetlerimiz öldü. Biz bu yokluğun bu boşluğun kurbanı olduk. Fakat yeni nesiller geliyor... O, buradan bu mabedden yükselecek ve gür akışı ile tarihi dolduracaktır.

Burada Recep Beyefendi'nin ağzı ile söyleyeceğim. Arkadaşlar, on kişi ayrı ayrı on kişi ise; teşkilata bağlanmış organize edilmiş on kişi yüz kişidir.

Türk gençliği bugüne kadar himayesiz kaldı dedim. Bu biraz muhtacı tavzih bir keyfiyettir. Vakıa memlekette daha düne kadar Türk Ocakları namı altında gençlik teşekküllerine benzer bir müessese vardı... Ancak bu, birazda gençlikten ziyade yetişmişlerin inhisar ve tasarrufları altında idi. Oraya yetişecek ve yetişmek üzere olan gençlik giremiyor. İnkişaf ve istidatlarının yürümesi açılması için bir hız bir teşvik göremiyordu.

Bundan muztar kalan gençlik kendi başına çare bulmaya çalışıyor, ufak tefek anlaşmalarla teşekkül eden spor ve daha buna benzer teşekküller doğuyor. Fakat yüksek ve ihatalı prensiplere bağlı olmayan bu bağlar kolaylıkla çözülüyor, kopuyor, dağılıyordu.

İşte arkadaşlarım tam bu sırada idi. Büyük Gazi'nin kudretkâr ve yaratıcı eli yine uzandı. Artık müfit olamadığı ve olamayacağı gibi bir mana ve mahiyeti de kalmadığı ayan ve aşikâr olan Türk Ocaklarının bu manasız hayatına bir nihayet verdi ve kendi kucağında kendi yüksek ve ihatalı prensip ve direktifi ile hareket edecek, yürüyecek bir gençlik teşekkülünü hazırladı ve bizi vazife başına çağırdı, koşacağız arkadaşlarım.

Dün Cumhuriyeti bize emanet ve tevdi eden bu büyük adam bugün de bu gençliğin mabedini kurmuş oluyor. Atılan beton temeller üzerine kurulan bu bina asırları aydınlatacak, asırlara nur verecek, dehaları ve istidatları yetiştirecek, inkişaf ettirecekti.

Büyük çok büyük ve çok parlak bir devrin arifesindeyiz. Arkadaşlarım; birbirimizi tebrik edelim ve Gazi'nin yüksek şahsiyeti karşısında bir kez daha eğilelim.

Haşim Nezihi Bey'in açılış töreninde yapmış olduğu konuşma Sinop Halkevi idarecilerinin, Halkevinin kuruluş amaçlarını ne şekilde algıladıklarını göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Çünkü Halkevlerinin açıldığı ilk bir yıl içinde bu kuruluşların kuruluş amaçları, hukuki durumu ve parti ile olan ilişkilerinde birtakım yanlış anlamalar ve talimatname hükümlerine aykırı uygulamalar yaşanmıştır. CHP Genel Sekreterliği tarafından Halkevlerine gönderilen tebligatlar vasıtasıyla bu yanlış anlaşılmanın önüne geçilmeye çalışılmıştır²²⁴. Haşim Nezihi Bey'in konuşmasından da anlaşılacağı üzere Halkevi öncelikle bir “gençlik kulübü”²²⁵ olarak algılanmış ve bu doğrultuda Halkevlerinin gençleri himaye etmek ve onların kendi kabiliyetlerini geliştirmek amacıyla kurulduğunun üzerinde durulmuştur. Yine aynı konuşmada, Halkevlerinin kuruluşundan önce feshedilen Türk Ocaklarında gençlere yeterince yer verilmediğinden ve bu kuruluşların mana ve mahiyeti kalmadığından bahsedilmesi Halkevlerinin kuruluşuna haklı gerekçeler gösterme çabası olarak değerlendirilebilir.

²²⁴ 1.3. 1932 Tarihli ve 23 Numaralı Tamim, s.40; Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin..., C.3, s.52–53.

²²⁵ Halkevlerinin çeşitli kademelerinde görevler yapan Nafi Atuf Kansu Halkevlerine ilişkin yapmış olduğu bir konuşmada bu kuruluşların birer gençlik kulübü olmadıklarının ve genç, yaşlı, kadın, erkek herkese Halkevlerinin kapılarının açık olduğunun üzerine özellikle durmuştur. Bkz. Nafi Kansu, “Halkevleri Hakkında Bir Konuşma, **Konuşmalar**, CHP Halkevleri Neşriyatı, Broşür: 3, Ankara 1942, s.9.

Sinop Halkevi, resmi açılışının yapılmasından kısa bir süre sonra üye sayısını artırmış ve talimatname hükümleri doğrultusunda çalışmalarını organize etmeye başlamıştı. Sinop Halkevi, özellikle açılışından sonraki iki yıllık süreçte çok önemli başarılarla imza atmış ve gerçekleştirdiği faaliyetlerle CHP Genel Sekreterliği tarafından takdir edilmiştir. Ayrıca hazırlanan teftiş raporlarında da Halkevinin çalışmaları övülmüştür²²⁶. Sinop Halkevi'nin açılışından kısa bir süre sonra Sinop'un başlıca kültür ve cazibe merkezi haline gelmesinde Sinoplulara o döneme kadar hiç sahip olmadıkları sosyal imkânların tanınmış olması neden olarak gösterilebilir. Ayrıca buradaki ilerleme ve gelişmeye toplumsal hayatı ilgilendiren bütün sosyal ve kültürel faaliyetlerin Halkevinin çatısı altında organize edilmesinin tesiri olduğu düşünülebilir.

Halkevlerinin kısa sürede önemli başarılar elde etmesinde bu kurumlara rakiplik edebilecek ya da onun hitap ettiği kitleye ulaşabilecek bütün dernek ve cemiyetlerin feshedilmesi durumunun etkili olduğu da düşünülebilir. Feshedilen dernek ve cemiyetlerin eşyaları ve paralarının bir kısmı Halkevlerine devrolmuştur. Bu durum Halkevleri için önemli bir temel oluşturmuştur. Örneğin, Sinop Türk Ocağı'nın feshinden sonra buradan temin edilen kitaplar Halkevi kütüphanesinin çekirdeğini oluşturmuştur. Ayrıca Sinop Muallimler Birliği, Halkevinin açılışından kısa bir süre sonra kendini feshetmiştir. Bu kurumun üyeleri ise daha sonra Halkevine üye olarak burada kısa sürede örgütlenmeye gidilmesini kolaylaştırmışlardır. Ayrıca Sinop Halkevi'nin ilk gelirleri arasında Muallimler Birliği'nden devrolunan 26 lira da vardır²²⁷.

---

²²⁶ B.C.A., 490.01/1005.879.1

²²⁷ B.C.A., 490.01/1005.879.1

2. SİNOP HALKEVİ BİNASI

Halkevi binaları, Cumhuriyet idaresinin Tek Parti döneminin önemli bir mimari birikimi olmuş, CHP'ye ait olan bu binalar parti-devlet yapısı olarak tasarlanmış, ayrıca birer eğitim ve kültür müesseseleri olarak algılanmaktan ziyade devleti ve rejimi temsil etmişlerdir²²⁸. Daha önce de belirttiğimiz üzere bir yerde Halkevi açılabilmesinin temel şartlarından biri en az 200 kişilik bir salonla bir kütüphane ve iki çalışma odasından oluşan bir bina temin etmektir²²⁹. Halkevi binaların temini, düzenlenmesi ve döşenmesi sorumluluğu CHP İdare Kurullarına aittir²³⁰.

Sinop Halkevi'nin binası da bu doğrultuda, Sinop CHP İl Yönetim Kurulu tarafından temin edilmiştir. Önünde şehir bahçesi de bulunan Sinop Halkevi binası, şehrin en güzel mevkilerinden birinde konuşlandırılmıştır. Halkevinin kurulmasından evvel CHP il teşkilatınca kullanılmaya başlanan bu bina Sinop'ta Halkevi açılmasının kararlaştırılmasından sonra parti tarafından -kendilerine ayrılan birkaç oda dışındaki yerler hariç- bütün bir bina Halkevine devredilmiştir²³¹.

Bahçesiyle birlikte toplam arsa ölçüsü 448 m² olan ahşap Halkevi binası üç katlıydı²³². Binada bulunan toplam 9 odanın 6 tanesi ve salon Halkevine tahsis edilmiştir²³³. Talimatname hükümleri gereğince Halkevinin açılışından kısa bir süre önce binanın alt katındaki odalardan birkaçı kaldırılmış ve üç yüz kişilik²³⁴ bir salon oluşturulmuştur. Bu salonda on kişinin sahne alabileceği bir tiyatro sahnesi inşa edilmiştir. Binanın alt katında salon dışında büfe, Temsil Şubesi odası ve makyaj odası bulunmaktaydı. Binanın ikinci katındaki salon, dil toplantıları ile şubelerin büyük

²²⁸ YEŞİLKAYA, *Halkevleri İdeoloji ve Mimarlık*, s.188.

²²⁹ **CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, s.3.

²³⁰ **CHF Halkevleri Talimatnamesi**, s.4.

²³¹ **Sinop Halkevi Broşürü**, s.4.

²³² **B.C.A.**, 490.01. 843.333.2

²³³ **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

²³⁴ Sinop Halkevi'nin 1932–1933 teftiş raporu özetinde Halkevi salonunun 400 kişilik olduğu ifade edilmektedir. Bkz: **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

toplantılarına ayrılmıştır. Yine binanın üst katında bulunan dört oda ise geriye kalan sekiz şube arasında paylaştırılmıştır²³⁵. Bunun yanı sıra Halkevinin belediyeden kiralamış olduğu kapalı jimnastik salonu da bulunmaktaydı²³⁶.

1936 yılına gelindiğinde hitap ettiği kitleyi oldukça genişletmiş olan ve faaliyet alanlarını çeşitlendiren Sinop Halkevi'ne mevcut binası yetersiz gelmeye başlamıştır. Halkevi binasının günün ihtiyaçlarını karşılayamayacak hale gelmesi nedeniyle modern bir Halkevi binası yapılması için İl Genel Meclisi'nin 1936 yılı bütçesinden on bin lira tahsisat ayrılmış ve inşa edilecek binanın proje hazırlıkları yapılmıştır²³⁷. Bu maksatla, 1937 yılına gelindiğinde CHP Genel Sekreterliği'nin Halkevi binalarının mevcut durumlarına ilişkin hazırlamış olduğu raporda Sinop Halkevi ile CHP il teşkilatının ayrı binalara alınabileceği belirtilmiştir²³⁸. Ayrıca, 1939 yılında Halkevi binalarına yönelik yapılan teftişler sonucunda Halkevi binaları durumu iyi olanlar, yeterli olmayanlar ve partinin yardımı ile binası yapılacak olanlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu çalışmalar neticesinde altı Halkeviyle birlikte Sinop Halkevi binasının da yeterli olmadığı saptanmıştır²³⁹. Buna karşılık bu tarihten sonra Sinop'a yeni bir Halkevi binası yapılmasına ilişkin esaslı bir girişimde bulunulmamıştır.

1940 yılına gelindiğinde CHP, Halkevlerinin bina meselesini halledebilmek için bir program hazırlamıştır. Bu programa göre CHP Genel Merkezi'nin de desteğiyle Halkevlerinin mevcut ve muhtemel ihtiyaçları Halkevi binaları da dahil olmak üzere 10 yıllık süre zarfında giderilecekti²⁴⁰. Bu kapsamda CHP Genel Sekreterliği tarafından Halkevi binalarının ihtiyacını karşılayabilmek ve aynı zamanda mimari ve sanatsal

²³⁵ Sinop Halkevi Broşürü, s.4.

²³⁶ B.C.A., 490.01/1005.879.1

²³⁷ "Kısa Haberler", Dıranaz, C.I, S.3, 31. 3. 1936, s.16.

²³⁸ B.C.A., 490.01/846.346.4.

²³⁹ B.C.A., 490.01/1081.1308.1

²⁴⁰ B.C.A., 490.01/846.347.1; CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları, Ankara 1941, s.27.

açından en iyi şekilde inşa edilmesini sağlayabilmek maksadıyla kendi bünyesinde bir “Müşavir Mimarlık Bürosu” kurulmuştur²⁴¹. CHP Genel Sekreterliği tarafından 1940 yılında 50 Halkevi yaptırmak için bir takım tedbirler alınmıştır. Yeni yapılacak binalara kavuşturulması düşünülen Halkevleri arasında Sinop il merkezi ve Boyabat ilçesi de bulunmaktaydı. Halkevi binasının inşası için ilin özel idare bütçesinden ödenek ayrılmıştır. Fakat bu ödenek yeterli olmadığı için geri kalan paranın Genel Sekreterlik’ten alınması kararlaştırılmış, ancak II. Dünya Savaşı’nın ortaya çıkardığı olağanüstü şartlar ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle bu girişim sonuçsuz kalmıştır²⁴². 1945 yılına gelindiğinde pek çok Halkevi için yeni bina inşa edilmiş ya da bazı Halkevi binaları esaslı bir tamirattan geçirilmişken Sinop Halkevine ise sadece “döşenti ödeneği” verilmiştir²⁴³.

1950 yılında, Sinop Halkevi binasında CHP’nin yanı sıra Kızılay Sinop Şubesi ve Yardım Sevenler Derneği de bulunmaktaydı. Binanın 3 oda ile bir salonu CHP’nin kullanımına tahsis edilmekle beraber birer odasını ise diğer dernekler kullanmaktaydı²⁴⁴.

1951 yılında “5830 Sayılı Kanun”la birlikte Halkevlerinin taşınır taşınmaz mallarına el konulmuş ve Halkevi binalarının çoğu çeşitli kamu kuruluşlarının kullanımına verilmiştir. Bu kapsamda Sinop Halkevi binası ise Sinop Kız Enstitüsü tarafından kullanılmaya başlamıştır²⁴⁵.

²⁴¹ **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932–1942**, s.20.

²⁴² **CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları**, Ankara 1941, s.27–28; “Sinop Boyabat’ta Yeniden Halkevleri İnşası İçin Umumi Meclis Tahsisat Ayırdı”, **Sinop**, 29 Şubat 1940.

²⁴³ **CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları**, Ankara 1946, s.5.

²⁴⁴ **B.C.A.**, 490.01. /843.333.2

²⁴⁵ **Sinop 1973 İl Yıllığı, Cumhuriyetin 50. Yılında**, s.162.

3. SİNOP HALKEVİ BAŞKANLARI

Halkevlerinin tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar olmaması ve oldukça merkeziyetçi bir yapıyla yönetilmesi Halkevi başkanlarının belirlenmesinde de kendini göstermekteydi. Halkevinin şube komitelerini ve idare kurulunu Halkevi mensupları kendi arasında yaptığı seçimle belirlerken Halkevi Başkanları, bu kuruluşların bağlı bulunduğu parti idare kurulu üyeleri arasından seçilmekteydi²⁴⁶. Halkevi başkanları hâkim gibi yargı mensupları²⁴⁷ ve valinin²⁴⁸ dışındaki diğer memurlardan olabilirdi. Parti İdare Kurullarında sadece Halkevleriyle ilgili hususlarda Halkevi başkanlarının görüşlerine başvurulmasına karşın²⁴⁹ bu makam büyük olasılıkla gerek toplum içerisindeki saygınlığı ve gerekse CHP'nin Halkevlerine verdiği büyük önem nedeniyle parti içinde yükselmek için önemli bir basamak teşkil etmekteydi.

Sinop CHP İl İdare Kurulu tarafından 1932 yılında Halkevi başkanlığına seçilen ilk isim Eczacı Macit Bey (Tekinalp) olmuştur. Macit Tekinalp bu görevini 8 İkincikanun 1933 tarihine kadar sürdürmüştür. Söz konusu tarihte İl İdare Kurulu üyelerinden olup ticaretle uğraşan ve ellili yaşlarında olan Hacı Ömer Zade İzzet Bey Halkevi başkanlığına seçilmiştir²⁵⁰. İzzet Bey'den sonra 1934 yılında, Halkevi başkanlığına getirilen M. Tevfik Turan, iki yıllık görev süresi içinde Halkevinde çok başarılı çalışmalar yürütmüş ve Sinop Halkevi adına gerçekleştirilen pek çok yeniliğe

²⁴⁶ B.C.A., 490.01/847.353.3; **CHP Halkevleri Öğreneği**, s.9.

²⁴⁷ Hâkim ve savcıların kendi işleri dışında başka bir işte görev almaları yasaklanmıştı. Bu nedenle Hâkim ve savcılar Halkevlerinin idare kademelerinde görev alamıyordu. Bkz: **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı**, 1 İkinci Kanun 1942'den 31 İlk Kanun 1943 Tarihine Kadar, C. 20, Ankara 1944, s.136.

²⁴⁸ **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin Parti Örgütüne Genelgesi**, Temmuz 1936'dan Birincikanun 1936 Tarihine Kadar, C.9, Ulus Basımevi, 1939, s.39.

²⁴⁹ **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin...**, C.21, s.36.

²⁵⁰ B.C.A., 490.01/1005.879.1; A. Galip Alçitepe tarafından hazırlanan "Sinop Halkevi Dergisi Bibliyografyası"nda Sinop Halkevi'nin açılış tarihi 17 Haziran 1932 ilk başkanı ise, M.Tevfik Turan olarak gösterilmesine karşın gerek Sinop Halkevi'nin 1932-1933 tarihli teftiş raporunda ve gerekse Halkevinin kendi yayını olan Sinop Halkevi Broşürü'nde verilen bilgilerden Halkevinin açılış tarihinin 24 Haziran 1932, ilk Halkevi başkanının ise, Eczacı Macit Tekinalp olduğu anlaşılmaktadır.

öncülük etmiştir. Örneğin Turan döneminde, Dıranaz dergisi çıkarılmaya başlanmış, Halkevi bandosu kurulmuş, spor sahası yapılmış ve ilk kez Sinop'a sinema getirilmiş ve bir sinema binası satın alınmıştır. 1936 yılında yapılan parti il kongresinde yönetim kurulu üyeliğine tekrar seçilmiş olan M. Tefvik Turan, kurul üyeleri arasındaki iş bölümü sonunda Halkevi başkanlığından ayrılmıştır²⁵¹. Seçim neticesinde yönetim kurulu üyelerinden Macit Tekinalp oyların çoğunu alarak tekrar Halkevi başkanlığına seçilmiştir²⁵². 1938 yılında bilgisine ulaşamadığımız bir sebeple Tekinalp'in görevine son verilmiş ve Ocak 1939'a kadar Halkevi başkanlığını vekâleten Pati İl Başkan Vekili Kazım Doğan yürütmüştür²⁵³. Ancak, 1939'da yapılan seçim neticesinde Halkevi başkanlığına üçüncü kez Macit Tekinalp seçilmiştir²⁵⁴.

Tekinalp, üçüncü başkanlık döneminde yaklaşık bir yıl görev yapmıştır. Ocak 1940'ta işlerinin yoğunluğunu gerekçe göstererek başkanlıktan çekilen Macit Tekinalp'in yerine, yapılan seçim neticesinde Hususi Muhasebe Müdürlüğü'nden emekli olan Necip Yalçinkaya Halkevi başkanı olmuştur²⁵⁵. Necip Yalçinkaya'nın başkanlık görevini hangi tarihe kadar sürdürdüğüne ilişkin elimizde bilgi olmamakla birlikte, Sinop Halkevi tarafından CHP Genel Sekreterliği'ne 1945 yılında gönderilen yazılarda Halkevi başkan vekili olarak M. Aygam'ın ismi geçmektedir²⁵⁶. Aygam'dan sonra başkanlığa kimin seçildiğine ilişkin de elimizde bilgi mevcut değildir. Lakin 1949 yılına gelindiğinde Sinop Halkevi'nin faaliyetlerinde genel bir durgunluk görülmekle beraber bu durgunluğun sebebi CHP Sinop İl İdare Kurulu tarafından, mevcut Halkevi

²⁵¹ "M. Tefvik Turan Halkevi Başkanlığından Ayrıldı", **Dıranaz**, Y.I, S. 12, Aralık 1936, s.15.

²⁵² "Halkevi Başkanlığı", **Sinop**, 24 Birincikanun 1936.

²⁵³ "Halkevi Başkanının Ödevine Son Verildi", **Sinop**, 9 Haziran 1938.

²⁵⁴ "Halkevi Başkanlığı", **Sinop**, 19 İkincikanun 1939; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.III, S.36, İkinci Kanun 1939, s.15; **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1940**, s.73.

²⁵⁵ "Cumhuriyet Halk Partisi Vilayet İdare Heyeti Reisliğine İzzet Koca Yeniden Seçildi, Necip Yalçinkaya Halkevi Reisi Oldu", **Sinop**, 28 Birinci Kanun 1940.

"Parti ve Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.IV, s.42, İkincikanun 1941, s.14.

²⁵⁶ **B.C.A.**,490.01/968.746.1

başkanı olarak gösterilmiştir. CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilen bir yazıyla 29 Ocak 1950 tarihinde yapılacak olan kongrede mevcut başkanın değiştirilmesiyle Halkevinin faaliyetlerine canlılık kazandırılacağı belirtilmiştir²⁵⁷. Muhtemelen söz konusu kongrede göreve gelen Sadi Arcak ise, DP'nin iktidara gelmesinin ardından 23 Haziran 1950 tarihinde bu görevinden istifa etmiştir²⁵⁸.

Tablo II. 3.1. Sinop Halkevi Başkanları ve Görev Süreleri

Halkevi Başkanın Adı	Görev Yaptığı Yıllar
Eczacı Macit Bey	1932–1933
Hacı Ömer Zade İzzet Bey ²⁵⁹	1933–1934
M. Tevfik Turan ²⁶⁰	1934–1936
Macit Tekinalp ²⁶¹	1938–1938
Kazım Doğan (Vekâleten) ²⁶²	1938–1939
Macit Tekinalp ²⁶³	1939–1940
Necip Yalçınkaya ²⁶⁴	1940–?
M. Aygam (Vekâleten) ²⁶⁵	1945?
Sadi Arcak ²⁶⁶	?-1950

4. SİNOP HALKEVİ YÖNETİM KURULU

Halkevi yönetim kurulu 9 çalışma şubesinin seçeceği birer temsilciden ve Halkevi başkanından oluşmaktadır. Şube yönetim kurullarının da her hususta başvuracakları yegâne mercii olan Halkevi yönetim kurulları bu kuruluşların kendi iç işlerinde en önemli karar alma ve uygulama mekanizmasını teşkil etmiştir²⁶⁷.

²⁵⁷ B.C.A., 490.01/ 843.333.2

²⁵⁸ B.C.A., 490.01. 843.333.2

²⁵⁹ B.C.A., 490.01/1005.879.1

²⁶⁰ “M. Tevfik Turan Halkevi Başkanlığından Ayrıldı”, **Dıranaz**, Y.I, S.12, Aralık 1936, s.15.

²⁶¹ “Halkevi Başkanlığı”, **Sinop**, 24 Birincikanun 1936.

²⁶² “Halkevi Başkanının Ödevine Son Verildi”, **Sinop**, 9 Haziran 1938; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.III, S.36, İkinci Kanun, 1939, s.15.

²⁶³ **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1940**, s.73; “Halkevi Başkanlığı”, **Sinop**, 19 İkincikanun 1939; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.III, S.36, İkinci Kanun 1939, s.15.

²⁶⁴ “Parti ve Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, s.42, İkincikanun 1941, s.14.

²⁶⁵ B.C.A.,490.01/968.846.1

²⁶⁶ B.C.A., 490.01. 843.333.2

²⁶⁷ Bkz: **CHF Halkevleri Talimatnamesi**, s.5–6.

1932 yılı Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'ne göre, Halkevi yönetim kurullarının görev ve yetkileri şu şekilde tespit edilmiştir²⁶⁸:

- Milli bayramlara ait genel halk kutlamalarının düzenlenmesi ve idare edilmesi,
- Halkevi müsamere programlarının uygulanması,
- Şubeler arasında çalışma ahenginin sağlanması,
- İtilaf ve anlaşmazlık durumlarında şubeler arasında hakemlik yapılması,
- Şubelerin kendi faaliyetlerini düzenlemek için hazırlayacakları özel talimatnamelerin incelenmesi ve onaylanması,
- Halkevi hesaplarını tutulması ve demirbaş eşyanın bakımının sağlanması,
- Halkevi bütçesinin düzenlenmesi ve uygulanmasını temin etmek.

Sinop Halkevi'nde talimatname şartları gereğince şube yönetim kurullarını belirlendikten sonra Halkevi yönetim kurulu için her şubeden bir temsilci seçilmiş ve Sinop Halkevi'nin 10 kişilik ilk yönetim kurulu şu şekilde tespit edilmiştir²⁶⁹:

Halkevi Başkanı: Eczacı Macit Bey

Şube Temsilcileri

Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi: Mektupçu Cemal Bey

Güzel Sanatlar Şubesi: Hamit Bey

Kütüphane ve Yayın Şubesi: Abdurrahman Bey

Temsil Şubesi: Muallim Ahmet Bey

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi: Riyaziye Muallimi Lütfü Bey

Spor Şubesi: Hususi Muhasebe Müdürü Necip Bey

Köycülük Şubesi: Eski Ziraat Müdürü Arif Bey

²⁶⁸ CHF Halkevleri Talimatnamesi, s.5; Ayrıca bkz: B.C.A., 490.01/847.353.3; CHP Halkevleri Öğreneği, s.9; CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.10.

²⁶⁹ Sinop Halkevi Broşürü, s.5.

Sosyal Yardım Şubesi: Encümen Azasından Mustafa Tevfik Bey

Müze ve Sergi: Eski Maarif Müdürü Hulusi Bey

Halkevi yönetim kurulu üyelerinden her hangi birinin ayrılması veya istifa etmesi durumunda yerine şubeler tarafından yenileri seçilmekteydi²⁷⁰. Sinop Halkevi'nde de 1933 yılına gelindiğinde Halkevi yönetim kurulundaki bazı şube temsilcileri ve Halkevi başkanının görevlerinden ayrılmaları sebebiyle yerlerine yenileri seçilmiştir. 1933 yılında yapılan seçimler neticesinde Halkevi başkanlığına Hacı Ömerzade İzzet Bey, Temsil Şubesi temsilciliğine Maarif Müdürü Şefik Bey, Köycülük Şubesi temsilciliğine, Baytar Müdürü Asım Bey ve Müze ve Sergi Şubesi temsilciliğine de Öğretmen Fatma Hanım seçilmiştir²⁷¹.

Halkevi yönetim kurulu seçildiği ilk günden itibaren çalışmalarını çok yoğun bir tempoda sürdürmüş, haftanın belirli bir gününü toplantılara ayırmış ve toplantılar düzenli olarak gerçekleştirilmiştir. Yönetim kurulunun verimli çalışmaları neticesinde 1932–1933 yıllarında toplam 41 konferans verilirken, 15 temsil sahnelenmiş ve 26 konser verilmiştir²⁷². Sinop Halkevi'nin bu yoğun çalışmaları Halkevi müfettişlerinin 1932–1933 yılı teftiş raporlarına da yansımış ve söz konusu raporlarda Halkevi yönetim kurulu faaliyetlerinin mükemmel görüldüğü ve hesapların da örneklerine uygun olarak hazırlandığı belirtilmiştir²⁷³.

Açılışından kısa bir süre sonra sosyal ve kültürel açıdan bir cazibe merkezi alanı haline gelen Halkevinin, bu başarısında Halkevi yönetim kurulunun çalışmaları önemli ölçüde etkili olmuştur. Her hafta düzenli olarak toplantı yapan Yönetim kurulunun Halkevinin resmi açılış tarihi olan 24 Haziran 1932 tarihi ile 14 Ağustos 1933 tarihleri

²⁷⁰ CHF Halkevleri Talimatnamesi, s.5.

²⁷¹ Sinop Halkevi Broşürü, s.5.

²⁷² B.C.A., 490.01/1005.879.1

²⁷³ B.C.A., 490.01/1005.879.1

arasındaki gerçekleştirmiş olduğu başlıca faaliyetler Sinop Halkevi'nin 1932–1933 teftiş raporunda aşağıdaki gibi özetlenmiştir²⁷⁴:

- Milli bayramların ve diğer önemli milli günlerin yıldönümü kutlama programları ilgili daire ve müesseselerle çalışma birliği yapmak suretiyle düzenlemiş ve kutlama programlarının Halkevine ait kısmı uygulanmıştır.
- Bütün şubelerin çalışma talimatnameleri incelenmiş ve bazıları aynen bazılarında ise çeşitli düzeltmeler yapılarak onaylandıktan sonra CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilmiştir.
- Milli tarihin ana hatlarının bir konferans serisi ile halka anlatılması için Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesine talimat verilmiştir.
- Kadınları çarşaftan kurtarmak ve sosyal hayata alıştırmak için Halkevinde aile geceleri yapma kararı alınmış ve bu karar doğrultusunda iki kez aile gecesi düzenlenmiştir.
- Halkevinin bütçeleri düzenlenmiş ve Parti Yönetim Kurulu'na onaylatılmıştır.
- Faaliyet raporlarını düzenli olarak CHP Genel Sekreterliği'ne göndermiştir. (14 Ağustos 1933 tarihine kadar toplam 4 faaliyet raporu gönderilmiştir)
- Maarif müdürlüğünün şehirde açtığı halk okumasından halkın daha fazla istifade etmesini sağlamak ve köylülerin işlerine yardımcı olmak amacıyla 15 lira ücretle bir memur istihdamına karar verilmiştir.
- Halkevinin hesapları usulüne uygun olarak düzenlenmiştir.

Sinop Halkevi'nin üye sayısı ve faaliyetlerindeki artışa paralel olarak Halkevinin idari birimleri de yapmış oldukları toplantıların sayısını artırmıştır. Sadece 1935 yılı

---

²⁷⁴ B.C.A., 490.01/1005.879.1

içinde yapılan 31 Halkevi yönetim kurulu toplantısına 274 kişi; 41 şube yönetim kurulu toplantısına 1.216 kişi ve 107 şube toplantısına 278 kişi katılmıştır²⁷⁵. Halkevi yönetim kurulu 1936 yılında yapılan toplantı sayısını daha da artırmış ve bu yılın ilk on ayında yapılan toplantı sayısı 51'e yükselmiştir. Halkevi yönetim kurulu yapmış olduğu bu toplantılarda Halkevi ile ilgili gündemdeki işleri görüşerek karara bağlamış, ayrıca Halkevinin daha başarılı çalışmalar yürütebilmesi için fikir teatisinde bulunmuşlardır²⁷⁶.

Tablo II. 4. 1. 1935 Yılında Sinop Halkevi'nde Yapılan Toplantı Sayıları²⁷⁷

Toplantı Yapan Birim	Genel Toplantı	Yönetim Kurulu Toplantısı	Toplam
Halkevi Yönetim Kurulu	--	31	31
Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi	3	12	15
Güzel Sanatlar Şubesi	4	12	16
Temsil Şubesi	5	19	24
Spor Şubesi	6	10	18
Sosyal Yardım Şubesi	5	12	17
Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi	4	14	18
Kütüphane ve Yayın Şubesi	1	12	13
Köycülük Şubesi	5	12	17
Müze ve Sergi Şubesi	8	4	12
Toplam	41	138	179

Halkevlerinin yönetim kurulları, çalışma programlarını hazırlamakla sorumlu olmuştur. Bu doğrultuda; Sinop Halkevi yönetim kurulunun tarafından da Halkevinin yazlık ve kışlık çalışma programlarını tespit etmek için toplantılar yapılmıştır. Örneğin 1937 yılında yapılan toplantıda kış çalışmaları için bir program hazırlanmıştır. Bu programa göre Halkevinde yoğun bir şekilde aile toplantıları yapılacak, tiyatro sahnelenecek ve konferanslar verilecektir²⁷⁸. Halkevi yönetim kurulunun 1938 yılı için hazırladığı ilk beş aylık program da ise, ayda iki konferans verilmesi, iki tiyatro sahnelenmesi ayrıca iki aile toplantısı yapılması karar altına alınmış ve bu programa

²⁷⁵ **Halkevlerinin 1935 Yılı Faaliyet Raporları Hülasası**, Ulus Basımevi, Ankara 1936, s.198.

²⁷⁶ "Evimizin Bu Yıl İçindeki Çalışmasından Bir Yaprak", **Dıranaz**, C.I, S.10, 29.10.1936, s.39.

²⁷⁷ "Sinop Halkevi'nin 1935 Yılı İçinde...", **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.13.

²⁷⁸ "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.23, Birincikanun 1937, s.15.

uyulması için Halkevinin ilgili şubelerine tebligatta bulunulmuştur²⁷⁹. 8 Ocak'tan itibaren uygulamaya konulması kararlaştırılan Halkevinin ilk beş aylık faaliyet programı aşağıdaki gibidir²⁸⁰:

Tablo II. 4. 2. Sinop Halkevi'nin 1938 Yılı İlk Beş Aylık Faaliyet Programı

Faaliyetin Yapılacağı Tarih	Hangi Faaliyetlerin Yapılacağı	Faaliyetin Yapılacağı Tarih	Hangi Faaliyetlerin Yapılacağı
8 Ocak	Aile Toplantısı, Temsil, Konferans	2 Nisan	Aile Toplantısı
22 Ocak	Müsamere ve Musiki	9 Nisan	Temsil ve Konferans
29 Ocak	Temsil, Halkevi Konulu Konferans, Mektepliler Korosu	16 Nisan	Aile Toplantısı
5 Şubat	Aile Toplantısı	23 Nisan	Konser
13 Şubat	Aile Toplantısı	30 Nisan	Aile Toplantısı
20 Şubat	1938 Halkevleri Açılma Töreni "Devrim Yolcuları" adlı piyes	7 Mayıs	Temsil ve Konferans
3 Mart	Aile Toplantısı	14 Mayıs	Konser ve Konferans
12 Mart	Konser ve Konferans	21 Mayıs	Temsil ve Konferans
19 Mart	Aile Toplantısı	28 Mayıs	Aile Toplantısı
26 Mart	Temsil ve Konferans		

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere 1938 yılının ilk beş ayında çok yoğun bir çalışma dönemi geçiren Sinop Halkevi'nde, bu programın başarıyla tamamlanmasının ardından aynı yılın yaz ayları için uygulanacak çalışma programını tespit için Vali Kazım Doğan'ın başkanlığında bir yönetim kurulu toplantısı yapılmıştır. Bütün bir yıl boyunca Sinop Halkevi'ni kuruluş amaçları doğrultusunda daha verimli hale getirmeye çalışan Halkevi yönetim kurulunun 1938 yılı içindeki toplantı sayısı 28 olmuştur²⁸¹.

Sinop Halkevi yönetiminin, Halkevini daha faal hale getirmek için gerçekleştirdiği çalışmalar kısa sürede sonuç vermiştir. Nitekim Halkevlerinin 1940 yılı ilk altı aylık çalışma programlarını inceleyen CHP Genel Sekreterliği tarafından kendi imkânları içinde en iyi çalışan Halkevlerinden birinin de Sinop Halkevi olduğu

²⁷⁹ "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.24, İkincikanun 1938, s.16.

²⁸⁰ "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.III, S.25, Şubat 1938, s.16.

²⁸¹ "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.III, S.29, Haziran 1938, s.15.

belirtilmiş ve Sinop Halkevi'ne bir tamim gönderilerek başarılarından dolayı tebrik edilmiştir²⁸².

1940 yılına kadar Halkevi yönetim kurulu, Halkevi şube yönetim kurullarından seçilen birer temsilci ve Halkevi başkanından oluşuyorken bu tarihten sonra şube başkanlarının yönetim kurulu üyesi olması prensibi benimsenmiştir²⁸³. Böyle bir değişikliğe gidilmesinin sebebi ise, şube başkanlarını Halkevi yönetim kurulu üyesi yapmak suretiyle onları hem karar alan hem de alınan kararları uygulayan mevkiine getirerek çalışmalarının kolaylaştırılmak istenmesidir²⁸⁴. 1940 yılında yapılan bu değişiklik uyarınca Sinop Halkevi'nin yönetim kurulunda da değişikliğe gidilmiş ve 5 şube temsilcisi yönetim kurulundan çekilmiştir²⁸⁵.

Sinop Halkevi'nde 1940 yılında idari faaliyetler oldukça yoğun geçmiş ve bir yıllık dönemde 53 yönetim kurulu ve 183 komite toplantısı yapılmıştır²⁸⁶.

CHP'nin birer kültür kolu durumunda olan ve yasal dayanaktan yoksun bulunan Halkevlerinin mevcut durumu çok partili hayata geçişle birlikte DP'nin başlıca eleştiri konularından birisi olmuştur. Tüzel kişiliğe sahip olmayan Halkevlerine devlet bütçesinden yapılan yardımlar ise başlıca eleştiri konusunu oluşturmuştur. DP'nin 1950 yılında tek başına iktidara gelmesi ise Halkevlerini artık işleyemez duruma düşürmüştür. DP'nin iktidara gelişi Halkevlerini maddi açıdan büyük bir çıkmaza sürüklediği gibi bu kuruluşların idari kadroları da bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Çünkü Halkevi yöneticilerinin büyük bir çoğunluğunu memurlar oluşturmaktadır. Memurlar DP'nin iktidarda olması nedeniyle ya görevlerinden istifa etmiş ya da bu

²⁸² "Cumhuriyet Halk Patisi Genel Sekreterliğinin Bir Tamimi", **Dıranaz**, C.IV, S.41, Birinci Kanun 1941, s.16.

²⁸³ **Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, s.8.

²⁸⁴ **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942**, s.21.

²⁸⁵ "Parti ve Evimizi Yakından Alakalandıran Hadiseler", **Dıranaz**, C.IV, S.41, Birinci Kanun 1940, s.15.

²⁸⁶ "Halkevlerinin Dokuzuncu Yıl Dönümü Münasebeti İle Parti Vilayet İdare Heyetinden Macit Tekinalp'in Sözü", **Dıranaz**, C.4, S.44, Mart 1941, s.5.

kuruluşlarda görev almaktan kaçınmışlardır. Nitekim 1950 yılına gelindiğinde Sinop Halkevi Başkanı ve Spor Şubesi Başkanı istifa etmiştir. Ayrıca başka illere tayini çıkan Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Başkanı ile Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi Başkanı'nın yerine yenileri seçilememiştir²⁸⁷.

Aralık 1950 tarihi itibarıyla Sinop Halkevi yönetim kurulu aşağıdaki isimlerden oluşmaktadır²⁸⁸:

Halkevi Başkanı: Ortaokul Müdürü Sadi Arcak (23.6.1950 tarihinde istifa etmiştir)

Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Başkanı: Türkçe Öğretmeni Vedia Altıok (Manisa'ya Nakil)

Güzel Sanatlar Şubesi Başkanı: Yollar Ambar Memuru Hasan Dizdaroğlu

Temsil Şubesi Başkanı: Özel Saymanlık Köy Şubesi Büro Şefi

Sosyal Yardım Şubesi Başkanı: İlhami Oğuz

Spor Şubesi Başkanı: Beden Eğitimi Öğretmeni Zekiye Yalınız (14.04.1950 tarihinde istifa)

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi Başkanı: İlköğretim Müfettişi Baha Göyenc (Van'a Nakil)

Kütüphane ve Yayın Şubesi Başkanı: Milli Eğitim Başkâtibi Haydar Özel

Köycülük Şubesi Başkanı: Merkez Veterineri Orhan Şahinoğlu

Müze ve Sergi Şubesi Başkanı: Tapu Sicil Muhafızı Hikmet Şekeroğlu

5. SİNOP HALKEVİ ŞUBE KOMİTELERİ VE ÜYELERİ

Halkevlerinde üye sayısı ondan elliye kadar olan şubeler 3, elliden fazla olan şubeler ise 5 kişilik şube komitesi (yönetim kurulu) seçmekteydi²⁸⁹. Halkevinde şube

²⁸⁷ B.C.A., 490.01. 843.333.2

²⁸⁸ B.C.A., 490.01. 843.333.2

²⁸⁹ B.C.A., 490.01/847.353.3; **CHF Halkevleri Talimatnamesi**, s.4; **CHP Halkevleri Öğreneği**, s.6; 1940 yılına kadar üye sayısı ondan elliye kadar olan şubeler üç şube komite üyesi seçerken bu tarihten

komite seçimleri iki yılda bir gizli oylamayla yapılmaktaydı ve seçimlerde aday gösterilemezdi. Şube komitelerine üye olabilmek için seçime iştirak eden üyelerin en az üçte birinin, komite başkanı olabilmek için ise yarısının oyunu almak yeterliydi. Yeni açılan Halkevlerinde şube komite seçimlerinin en geç bir hafta içinde bitirilmesi gerekmektedir²⁹⁰.

Sinop Halkevi'nin resmi açılışının 24 Haziran 1932'de yapılmasına karşın resmi açılıştan üç ay önce Halkevi'nin şube komite seçimleri tamamlanmıştır²⁹¹. Mart 1932'de yapılan şube komite seçimlerine göre Sinop Halkevi'nin ilk şube idare kurulu üyeleri ve şube temsilcileri şu şekilde belirlenmişti²⁹²:

Köycülük Şubesi

İdare Kurulu Üyeleri

Sinop Valisi Azmi Bey,
Daimi Encümen Azasından Remzi Bey
Ziraat Memuru Arif Bey

Şube Temsilcisi

Mektupçu Cemal Bey

Temsil Şubesi

İdare Kurulu Üyeleri

Öğretmen Dilaver Bey
Öğretmen Cemal Bey
Öğretmen Bekir Bey

Şube Temsilcisi

Lütfi Bey

Spor Şubesi

İdare Kurulu Üyeleri

Beden Eğitimi Öğretmeni Şeref Bey
Tabiiye Öğretmeni Ragıp Bey
Muhasebe Müdürü Necip Bey

Şube Temsilcisi

Müskirat Baş memuru Vahit Bey

Güzel Sanatlar Şubesi

İdare Kurulu Üyeleri

Ortaokul Türkçe Öğretmeni Nezihi Bey
Resim Öğretmeni Mahmut Bey
Rüsumat Muayene Memuru Kâşif Bey

Şube Temsilcisi

Nafia Fen Memuru Rıdvan Bey

sonra üye sayısı 25'den 50'ye kadar olan şubelerin 3 şube komite üyesi seçmesi kararlaştırılmıştır. Bkz: **Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, s.6.

²⁹⁰ **Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, s.6.

²⁹¹ **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

²⁹² "Valimiz Azmi Beyefendi Köycüler Şubesi İdare Heyetine İntihap Buyuruldu", **Sinop**, 24 Mart 1932.

Sosyal Yardım Şubesi**İdare Kurulu Üyeleri**

Sinop Valisi'nin Eşi Şeref Azmi Hanım

Hastane Başhekimi Semih Arif Bey

Gümrük Memuru Cemil Bey

Şube Temsilcisi

Öğretmen Muazzez Sait Hanım

Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi**İdare Kurulu Üyeleri**

Türkçe Öğretmeni Haşim Nezihi Bey

Tarih Öğretmeni Murat Bey

Hapishane Müdürü Cevdet Bey

Şube Temsilcisi

Mektupçu Cemal Bey

Kütüphane ve Yayın Şubesi ile Müze ve Sergi Şubelerinin üye sayıları 10'a ulaşamadığı için bu şubelerin komite seçimleri ertelenmiştir. Seçimlerin yapılmasına kadar Müze ve Sergi Şubesine Mahmut Hüdayi Bey, Kütüphane ve Neşriyat Şubesine ise Yatılı Okul Müdürü Abdurrahman Şeref Bey'in vekâlet etmesi kararlaştırılmış ve seçimlerinin sona ermesinin ardından her şube kendi çalışma programlarını hazırlamaya başlamıştır²⁹³.

Kütüphane ve Yayın Şubesinin açılabilmesi için gereken üye sayısının 10 kişiye ulaşması sebebiyle 6 Mayıs 1932'de komite seçimleri yapılmıştır. Bu tarihte, Ortaokul Türkçe Öğretmeni İsmail Hakkı, Maarif Kâtibi Haydar Bey ve Remziye Hanım üyeliğe, Yatılı Okul Müdürü Abdurrahman Şeref Bey ise temsilci olarak seçilmiştir²⁹⁴. Müze ve Sergi Şubesinin seçimleri ise Halkevinin açılışından sonra gerçekleştirilmiştir. Yapılan seçime göre; Ziraat Müdürü Ali Bey başkanlığa, Maarif Eski Müdürü M. Hulusi Bey ve Ada Mektebi Öğretmeni Fatma Hanım temsilciliğe, üyeliğe ise Mahmut Bey getirilmiştir²⁹⁵.

Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı üzere diğer Halkevlerinde olduğu gibi Sinop Halkevi şube komitelerinde de memurlar ve özellikle de öğretmenlerin önemli bir

²⁹³ “Halkevi Şubelerinin Heyeti İdare İntihabı”, **Sinop**, 31 Mart 1932.

²⁹⁴ “Halkevi Kütüphane ve Neşriyat Şubesi İdare Heyeti İntihabı”, **Sinop**, 12 Mayıs 1932.

²⁹⁵ **Sinop Halkevi Broşürü**, s.25.

ağırlığı bulunmaktadır. Bunun başlıca sebebi ise devrin aydın kesimi içerisinde önemli bir yeri olan öğretmenlere, Atatürk ilkelerinin halka anlatılması ve benimsetilmesinde çok önemli bir vazife verilmesidir. Başta Sinop Valisi olmak üzere ilin önde gelen yöneticilerinin de Halkevinin şube komitelerinde görev alması ise Halkevinin kuruluş amaçları doğrultusunda başarılı çalışmalar yürütmesinde önemli rol oynayacaktır.

Sinop Halkevi'nde komite seçimleri yapıldıktan sonra şubeler yoğun bir çalışma temposuna girmiş ve Halkevi Talimatnamesi hükümleri gereğince her şube çalışma programlarını belirlemek ve şube faaliyetleriyle ilgili çeşitli konularda fikir teatisi yapmak amacıyla toplantılar düzenlemişlerdir. Bu kapsamda Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi her hafta, Güzel Sanatlar ve Temsil şubeleri 15 günde bir, Kütüphane ve Yayın, Sosyal Yardım ve Spor Şubeleri ise ayda birer defa toplantı yapmışlardır²⁹⁶.

Sinop Halkevi, CHP Genel Sekreterliği'nin direktifleri doğrultusunda sürekli olarak üye kaydına devam etmiş ve üye sayısı 1932 yılının sonuna kadar 23 kadın ve 211'i erkek olmak üzere toplam 234 kişiye ulaşmıştır²⁹⁷. 1933 yılında da üye kaydına devam edilmiş, Temmuz 1933'e kadar üye sayısı 29'u kadın olmak üzere 326'ya yükselmiştir²⁹⁸. Aynı yılın sonunda ise bu sayı 37'si kadın olmak üzere 392'ye ulaşmıştır²⁹⁹.

Tıpkı şube komitelerinde olduğu gibi Halkevi üyelerinde de memurların ve özellikle de öğretmenlerin ağırlığı hissedilmekteydi ve kadın üyelerin 18'i öğretmenlerden oluşmaktaydı³⁰⁰. Bu durum Sinop Halkevi'ne özgü olmayıp bütün Halkevleri için geçerliydi.

²⁹⁶ B.C.A., 490.01.1005.879.1

²⁹⁷ B.C.A., 490.01/846.346.1

²⁹⁸ B.C.A., 490.01/1005.879.1

²⁹⁹ **Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1934, s.82-118.

³⁰⁰ B.C.A., 490.01/1005.879.1

1932 yılı sonu itibariyle Sinop Halkevi üyelerinin meslek gruplarına göre dağılımı şu şekildeydi: Avukat:1, Doktor: 7, Öğretmen: 68, Tüccar: 19, Çiftçi: 7, İşçi: 16, Güzel Sanatlar: 27 ve Diğer Meslekler: 79³⁰¹.

Sinop'ta da Anadolu'nun diğer illerinde olduğu gibi halkın büyük bir çoğunluğunun tarım ve hayvancılıkla uğraşmasına karşın Halkevine üye olan çiftçi sayısının sadece 10 kişi olmasına rağmen öğretmen sayısının 92 oluşu³⁰² Halkevinin en azından ilk kuruluş yıllarında halkın geneline hitap etmekten uzak olduğunu düşündürebilir. Memurların ve özellikle de öğretmen üyelerin sayısının çokluğunda ise CHP tarafından bu unsurların Halkevlerine üye olmaları ve bu kuruluşlarda aktif görev almalarının sürekli olarak teşvik edilmesi etkili olmuştur³⁰³.

Halkevleri Talimatnamesi uyarınca Halkevlerinde şube komitesi seçimlerinin iki yılda bir yenilenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda Sinop Halkevi'nin şube komitesi seçimleri de 25 Mayıs–28 Mayıs 1934³⁰⁴ tarihleri arasında yenilenmiş ve bu seçimlerle başkan, temsilci ve üyeden oluşan şube komiteleri şu şekilde tespit edilmiştir³⁰⁵:

Dil Tarih ve Edebiyat ve Şubesi

Başkan: Ortaokul Türkçe Öğretmeni Haşim Nezih Bey

Temsilci: Ortaokul Türkçe Öğretmeni Avni Bey

Üye: Ortaokul Müdürü İbrahim Bey

Güzel Sanatlar Şubesi

Başkan: Gümrük Muayene Memuru Kâşif Bey

Temsilci: Rasat İstasyon Müdürü Veysi Bey

Üye: İhtisas Kâtibi Hilmi Bey

³⁰¹ B.C.A., 490.01/846.346.1

³⁰² Halkevlerinin 1933 Senesi..., s.82-118.

³⁰³ CHP'nin bu konudaki teşvikleri için bkz: B.C.A., 030.10.01.03/30.55.15; B.C.A., 490.01/846.347.1

³⁰⁴ "Sinop Halkevi Riyasetinden", Sinop, 24 Mayıs 1934.

³⁰⁵ B.C.A., 490.01/843.333.2

Temsil Şubesi**Başkan:** Maarif Kâtibi İsmail Bey**Temsilci:** Maarif Müdürü Şefik Bey**Üye:** Varidat Kâtibi Halil Bey**Spor Şubesi****Başkan:** Terzi Murat Bey**Temsilci:** M. H. Müdürü Necip Bey**Üye:** Elektrikçi Mehmet Bey**Sosyal Yardım Şubesi****Başkan:** Sıhhiye Müdürü Doktor Fehmi Bey**Temsilci:** Encümen Azasından M. Tevfik Turan**Üye** : Tuhafiyeci Halim Bey**Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi****Başkan:** Öğretmen Nuri Bey**Temsilci:** Mediha Hanım**Üye** : Öğretmen Hüseyin Emiri Bey**Kütüphane ve Yayın Şubesi****Başkan:** Başöğretmen Nuri Bey**Temsilci:** Yatılı Okul Müdürü Abdurrahman Bey**Üye:** Maarif Kâtibi Haydar Bey**Köycülük Şubesi****Başkan:** Baytar Müdürü Asım Bey**Temsilci:** Varidat Müdürü Raif Bey**Üye:** Baş komiserlikten Mütেকait Remzi Bey**Müze ve Sergi Şubesi****Başkan:** Ziraat Müdürü M. Ali Bey**Temsilci:** Öğretmen Fatma Hanım

Üye: Vilayet Encümeni Başkâtibi Şevket Bey

1934 yılında yapılan şube komiteleri seçimlerinde de 1932 yılındaki gibi hemen hemen bütün üyeler memurlardan oluşmaktadır. Ayrıca şube komitelerine sadece iki bayan seçilmiştir. 1934 yılında üye sayısı ise, bir önceki yıla göre 5 kişi azalmış ve 390 olmuştur. Bu üyelerin sadece 48'i bayanlardan oluşmaktadır³⁰⁶. 1935 yılına gelindiğinde ise Halkevinin üye sayısı 30 kişi artarak 410'a ulaşmıştır³⁰⁷.

Halkevinde çalışma programlarının hazırlanması ve yapılan faaliyetlerin değerlendirilmesi amacıyla birçok toplantı yapılmıştır. Bu kapsamda Sinop Halkevi'nde de 31 Halkevi yönetim kurulu toplantısı yapılmış ve bu toplantılara toplam 274 kişi katılmıştır. Yönetim kuruluna göre çok daha fazla üyeden oluşan 41 şube komitesi toplantısına ise katılanların sayısı 1.216 kişiye ulaşmıştır. Ayrıca 107 şube toplantısına 278 kişi katılmıştır.

Halkevlerinde şube komitesi seçimleri yapılmadan önce seçimlerin hangi tarihte ve nerede yapılacağıın oy kullanacak olan bütün üyelere bir hafta önceden uygun vasıtalarla duyurulması gerekmekteydi³⁰⁸. Bu nedenle Sinop Halkevi de Sinop gazetesine 1936 yılında yapılacak olan seçimlere ilişkin çeşitli ilanlar vermiştir³⁰⁹. 1936 yılında yapılan komite seçimlerine göre şubelerin yönetim kurulları şu şekilde oluşmuştu³¹⁰:

³⁰⁶ **Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, Ulus Matbaası, Ankara 1934, s.136.

³⁰⁷ **Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, Ulus Basımevi, 1936, s.122-163,198.

³⁰⁸ **CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, s.6.

³⁰⁹ "Sinop Halkevi Şubelerinde Yakında İntihab Yapılacaktır", **Sinop**, 1 Birinciteşrin 1936.

³¹⁰ "Kısa Haberler", **Dranaz**, C.I, S.11, 30.11.1936, s.16; "Sinop Halkevi Yönetim Kurulu Seçimleri Başladı", **Sinop**, 12 İkinciteşrin 1936; "Sinop Halkevi İntihabı Devam Ediyor", **Sinop**, 26 İkinciteşrin 1936; "Spor ve Sosyal Yardım Şubeleri Yönetim Kurulu Seçimleri de Bitti", **Sinop**, 19 İkinciteşrin 1936.

Dil, Edebiyat Tarih Şubesi

Ortaokul Müdürü Bedri Cansel

Ortaokul Türkçe Öğretmeni Bedri Cansel

İlkokul Öğretmeni Ş.Sami Kubilay

Temsil Şubesi

Bayan Misli Yurdakul

Kültür Müdürü İbrahim Ertuğrul

Halil Gencer

Meliha Özmen

Sacide Agan

Spor Şubesi:

Baytar Cemal Yüksel

Ziraat Müdürü Ali Par

Fen Memuru Şahap İzmir

Terzi Murat

İsmail Akyıldız

Kütüphane ve Yayın Şubesi

Başöğretmen Mithat Tunçel

Kültür Başkâtibi Haydar

Rıza Nur Kütüphanesi Memuru Niyazi

Müze ve Sergi Şubesi

Öğretmen Fatma Erinç

Muhasebei Huhusiye Müdürü Necip Yalçinkaya

Öğretmen Rüştü Turan

Sosyal Yardım Şubesi:

Sağlık Müdürü Fehmi Öner

Hastane Başhekimi Bahir İtler

Tuhafiyeci Halim Mergen

Güzel Sanatlar Şubesi:

Emniyet Memuru Cemil

Piyano Öğretmeni Salih

Öğretmen Zişan Akdemir

Cavit Karadeniz

İsmail Diri

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi

Başöğretmen Şevket Bey

Öğretmen Şevket Bey

Öğretmen Hüseyin Dinçer

Maliye Memuru Nazmiye

Köycülük Şubesi

Ali Ersoy

Mustafa Kantarcı

Halil Uğuz

Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi'ne göre şube komite üyelerinin herhangi bir nedenle eksilmesi durumunda yerine yenilerinin seçilmesi gerekmektedir³¹¹. Nitekim Sinop Halkevi Spor Şubesinde bazı üyelerin memuriyetleri nedeniyle ayrılmaları, bazılarının ise işlerinin çokluğunu gerekçe göstererek istifa etmeleri hadisesi yaşanmıştır. Bu gelişmeler nedeniyle Halkevi Başkanı Tevfik Turan başkanlığında toplanan kongrede yapılan oylamayla Spor Şubesinin şube komitesine başkan olarak Cemil Yüksel, delege olarak Tarım Direktörü Ali Par, üye olarak ise Ziraat Memuru Necati Karagüllü, Maliye Memuru İzzet Can ve Elektrikçi Mehmet Eren seçilmiştir³¹².

1936 yılı şube komiteleri de 1932 ve 1934'te olduğu gibi büyük ölçüde memurlardan ve özellikle de öğretmenlerden oluşmakla birlikte kadın üye sayısının artışına paralel olarak diğer yıllarda yapılan seçimlere oranla şube komitelerine seçilen kadın üye sayısında artış olmuş ve kadın yönetici sayısı 5'e yükselmiştir.

Sinop Halkevi'nde şube yönetim kurulu seçimleri 1938 yılında yapılması gerekmektedirken seçimler, 1939 yılına ertelenmiştir. Bilgisine ulaşabildiğimiz son şube yönetim kurulu seçimine göre; Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesine; M. Tekinalp, Cevdet Başoğlu ve Ortaokul Türkçe Öğretmeni Dilaver Can, Güzel Sanatlar Şubesine; Ortaokul Müzik Öğretmeni Neşet Gürçay, Hüseyin Can ve Muhsin Güver, Temsil Şubesine; Kültür Müdürü Fahri Alper, Öğretmen Melahat ve Öğretmen Rüştü Turan, Spor Şubesine; Hususi Muhasebe Müdürü Necip Yalçınkaya, İtfaiye Müdürü Ali Ökten, Murat Aygan, Ali Yavuz ve Osman Büyük, Sosyal Yardım Şubesine; Defterdar Hikmet Koç, Dr. Hüsnü Doğanç ve Halim Mergen, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesine; Öğretmen Şevket Erdem, Öğretmen Fahriye, Öğretmen Nazmiye Taşgan,

³¹¹ CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.6.

³¹² "Halkevi Spor Şubesi Yeniden Seçildi", Sinop, 16 İkincikanun 1936.

Kütüphane ve Yayın Şubesine; M. Tunçel, Öğretmen Ş. S. Kubilay ve Kültür Başkâtibi Haydar Özel, Köycülük Şubesine ise; Veteriner Cemal Yüksel, İnhisarlar Müdürü Selahattin Abanoz ve Ziraat Öğretmeni Necati Karagülle seçilmiştir³¹³.

Bir Halkevinin ne kadar faal çalıştığının ve bulunduğu muhitte ne derece ilgi gördüğünün en önemli göstergelerinden bir tanesinin üye sayısı olduğu düşünülebilir. Bu doğrultuda, her Halkevinin sürekli olarak üye sayılarını arttırmaya çalışmış olmasına karşılık, birbirleri arasında üye sayıları bakımından çok büyük farklar mevcuttur. Bunun temel sebebi ise Halkevleri üye sayılarında asıl belirleyici faktörün Halkevinin bulunduğu yerleşim biriminin nüfusunun çokluğu ya da azlığıdır. Bu doğrultuda Sinop Halkevinin üye sayısında da asıl belirleyici olan şehrin nüfusu olmuştur.

Sinop'un nüfusu Halkevinin kuruluşundan önce yapılan 1927 sayımlarına göre 5006 iken bu sayı 1935 sayımlarında 4872'ye düşmüş, 1940'ta ise daha da gerileyerek 4838'e düşmüştür³¹⁴. Bu rakamlardan da anlaşılacağı üzere Halkevinin faaliyette bulunduğu dönemde Sinop nüfusu en düşük olan iller arasında yer almıştır. Bu nedenle de Halkevinin açıldığı 1932 yılında 234 olan üye sayısı 1940'a gelindiğinde ancak 432'ye yükseltilebilmiştir³¹⁵. Sinop Halkevi'nin üye sayısının diğer il merkezinde bulunan pek çok Halkevine nispetle daha az olmasında yukarıda da değindiğimiz üzere şehrin nüfusunu etken olarak gösterebiliriz. Nitekim bu durum Sinop Halkevi'nin 1932–1933 yılı teftiş raporunda da belirtilmiştir. 14 Ağustos 1933 tarihi itibariyle Halkevinin üye sayısını 326 olarak tespit eden Halkevi müfettişi, Sinop Halkevi'nin üye sayısının az sayılamayacağına işaret etmiş ve Sinop'un nüfusunun ancak bu kadar üye potansiyeline sahip olmaya elverişli olduğu hususuna dikkat çekmiştir³¹⁶.

³¹³ “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, “Y.III, S.37, Şubat 1939, s.14.

³¹⁴ **Sinop İl Yıllığı, 1967**, İl Basımevi, Sinop 1971, s.83.

³¹⁵ **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1940**, s.26.

³¹⁶ **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

Tablo II. 5. 1. 1932–1940 Yılları Arasında Sinop Halkevi Üyelerinin Meslek Grupları ve Cinsiyete Göre Sayıları

Meslek	1932 ³¹⁷	1933 ³¹⁸	1934 ³¹⁹	1935 ³²⁰	1936 ³²¹	1938 ³²²	1940 ³²³	1941 ³²⁴
Avukat	1	1	1	4	2	--	--	--
Doktor	7	9	4	2	2	--	--	--
Öğretmen	68	92	95	61	61	--	--	--
Tüccar	19	27	21	17	25	--	--	--
Çiftçi	7	10	5	27	11	--	--	--
İşçi	16	60	69	215	98	--	--	--
Güzel Sanatlar	27	14	11	76	72	--	--	--
Çeşitli Meslekler	79	195	184	38	161	--	--	--
Kadın	23	37	48	79	--	--	--	67
Erkek	211	358	342	331	--	--	--	373
Toplam	234	395	390	410	432	478	432	440

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere 1933 yılından itibaren Sinop Halkevi'nin üye sayısında çok küçük artışlar olmuştur. Bunun temel sebebi, diğer Halkevlerinde olduğu gibi üyelerin büyük bir çoğunluğunu memur ve öğretmenlerden oluşması ve kuruluştan kısa bir süre sonra bu meslek grubuna dâhil olanların Halkevine üye olmalarıdır³²⁵.

³¹⁷ B.C.A., 490.01/846.346.1

³¹⁸ **Halkevlerinin 1933 Senesi...**, s.82–118; Halkevlerinin 1933 yılı faaliyet raporları hülasalarında Sinop Halkevi'nin üye sayısı 395 olarak gösterilmesine karşın Sinop Halkevi'nin 1933 yılı teftiş raporunda Halkevinin üye sayısı 29'u bayan olmak üzere toplam 326 olarak verilmektedir. 1933 yılı üye sayılarına ilişkin söz konusu farklılık muhtemelen teftiş raporunun 1933 yılı dolmadan önce hazırlanmış olmasından kaynaklanmaktadır. 1933 yılı teftiş raporu için bkz: B.C.A., 490.01/1005.879.1

³¹⁹ **Halkevlerinin 1934 Senesi...**, s.134–184.

³²⁰ **Halkevlerinin 1935 Senesi...**, s.122–163.

³²¹ “Evimizin Bu yıl İçindeki Çalışmasından Bir Yaprak”, **Dıranaz**, C.I, S.10, 29.10.1936, s.39; Halkevlerinin 1937 Yıldönümü Broşüründe Sinop Halkevi'nin üye sayısı 330 kadın ve 6279 erkek olmak üzere toplam 6.690 kişi olarak gösterilmekle birlikte bu bir matbaa hatası olarak gözükmektedir. Çünkü 1935 yılında Sinop merkezin toplam nüfusu sadece 4.838 kişiden ibarettir. Bkz: **1937 Yıldönümü Broşürü Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı**, s.28.

³²² “Halkevimizin Bir Yılda Başardığı İşler”, **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.9.

³²³ **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1940**, s.26.

³²⁴ Halkevlerinin Dokuzuncu Yıl Dönümü Münasebeti İle Parti Vilayet İdare Heyetinden Macit Tekinalp'in Sözü”, **Dıranaz**, C.4, S.44, Mart 1941, s.5.

³²⁵ Halkevi üyelerinin büyük bir çoğunluğunun kamu çalışanlarından ve belirli bir seviyede eğitim görmüş kişilerden oluşması bu kuruluşlara yönelik başlıca eleştirilerden biri olmuştur. Örneğin Cevat Geray'a göre, çeşitli alanlardaki çalışmalarıyla bir çeşit toplum merkezi olarak çalışan halkevleri çalışmalarında örgün eğitim görmemiş alanlardan çok, öğrenci ve devlet görevlilerine yönelmiş bu nedenle de Halkevleri gerçek anlamda “halkın evi” durumuna girememiştir. Bkz: Cevat Geray, **Halk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No:73, s.354; Howard E. Wilson ve İlhan Başgöz'ün benzer eleştirileri için bkz: WILSON- BAŞGÖZ, **Türkiye Cumhuriyeti'nde...**, s.197.

Aynı tablodan anlaşılacağı üzere 1935 yılında erkek üye sayısı 11 kişi azalırken kadın üye sayısında bir önceki yıla oranla önemli ölçüde artış olmuştur. Halkevine üye olan kadınların sayısı 48'den 79'a yükselmiştir. Halkevinin üye sayısı 1936 yılında ise, sadece 30 kişilik bir artışla ancak 410'a yükselebilmştir. 1936 yılında 432'ye kadar yükselebilen üye sayısı 1940 yılına gelindiğinde de aynı kalmıştır.

Halkevlerinin faaliyetlerinde gerek nicelik ve gerekse nitelik olarak ilk on yıllık süre içerisinde önemli başarılar elde edilmiştir. Ayrıca üye sayısında da çok önemli bir artış olmuş fakat CHP'nin bütün telkin ve teşviklerine rağmen bayan üye sayısı istenilen seviyeye ulaştırılamamıştır. Nitekim 1942 yılında bizzat İsmet İnönü tarafından kadın üye sayısının istenilenden düşük olduğu belirtilmiş ve bu hususa Halkevi mensuplarınca önem verilmesi istenmiştir³²⁶. Pek çok Halkevinde olduğu gibi Sinop Halkevi'nde de açılışı takip eden ilk iki yıl kadın üye sayısı erkek üye sayısının %10'unu geçememiştir. 1935 yılında ise 331 erkek üyeye rağmen kadın üye sayısı 79'da kalmıştır.

6. SİNOP HALKEVİ'NİN BÜTÇESİ

Her Halkevi bağlı bulunduğu parti teşkilatınca tespit ve temin edilen bütçelerle yönetilmekteydi ve söz konusu bütçe dışında Halkevleri kendilerine gelir teminiyle uğraşamazdı. Ancak bu kuruluşlara yapılacak bağışlar, sosyal yardım şubesi menfaatine düzenlenen faaliyetlerden elde edilen gelirler ile Halkevi dergilerinin gelirleri istisna tutulmuştu³²⁷. Ayrıca Halkevlerin her türlü mali işlerinde bağlı buldukları parti yönetim kurullarına müracaat etmeleri gerekmekteydi³²⁸.

Parti idare kurulunca Halkevlerine tebliğ edilen bütçenin usul ve mevzuatına göre uygulanması Halkevi yönetim kurulunun göreviydi³²⁹. Sinop Halkevi'nin 24

³²⁶ Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin..., C. 20, s.148.

³²⁷ CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.7-8.

³²⁸ B.C.A., 490.01/4.21.9

³²⁹ CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.10.

Haziran 1932 tarihinden bu yılın sonuna kadar olan süredeki toplam 1.870 liralık gelirinin 1.144 lirası özel idareden, 200 lirası yapılan bağışlardan, 500 lirası müsamerelerden ve 26 lirası ise Halkevinin açılışından kısa bir süre sonra kendini fesheden Sinop Muallimler Birliği'nden devrolunan paradan oluşmaktaydı³³⁰. Söz konusu bütçenin şubeler dışındaki harcama kalemlerini ise şunlar oluşturmaktaydı: Kâtip ücreti 110 lira, müzik öğretmeni maaşı 110 lira, odacı ücreti 302 lira 50 kuruş, resmi ve milli günler masrafı 25 lira, mefruşat 150 lira, icar vergisi 78.50 lira ve aydınlatma ile ısıtmaya 194 lira³³¹. Şubeler için 1932 bütçesinden ayrılan 803 liranın dağılımı ise şu şekildeydi³³²: Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi: 100 lira, Güzel Sanatlar Şubesi: 50 lira, Temsil Şubesi: 50 lira, Sosyal Yardım Şubesi: 200 lira, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi: 33 lira, Kütüphane ve Yayın Şubesi: 146 lira, Köycülük Şubesi: 100 lira, Müze ve Sergi Şubesi: 50 lira.

Halkevlerinin harcamaları genellikle zaruri ihtiyaçlar olan aydınlatma, kira, ısınma ve Halkevinin kadrolu çalışanları olan kâtip ve odacıların maaşlarını karşılamak için yapılmaktaydı³³³. Nitekim Sinop Halkevi'nin de 2.620 lira 18 kuruş olan 1933 yılı bütçesinin 180 lirası kâtip ücretine, 360 lirası odacı ücretine, 200 lirası aydınlatma ve ısınma giderlerine 100 lirası resmi ve milli günlerin kutlanmasına 1.296 lirası ise şubelerin genel masrafları için harcanmıştır³³⁴.

Halkevlerinin en önemli gelir kalemini devlet bütçesinden yapılan yardımlar oluşturmasına karşılık Sinop Halkevi'ne 1936 yılı şehir bütçesinden sadece 500 liralık bir ödenek ayrılmıştır³³⁵. Halkevlerinin kendi ihtiyaçları doğrultusunda hazırladıkları

³³⁰ B.C.A., 490.01/1005.879.1

³³¹ B.C.A., 490.01/1005.879.1; **Sinop Halkevi Broşürü**, s.28.

³³² B.C.A., 490.01/1005.879.1

³³³ **Kuruluşlarının 32. Yıldönümünde...**, s.7.

³³⁴ B.C.A., 490.01/1005.879.1; **Sinop Halkevi Broşürü**, s.30–31.

³³⁵ “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.II, S.5, 31.5.1936, s.16.

bütçeleri il yönetim kurullarında incelendikten sonra onaylanırdı. Lakin bir Halkevinin bütçesini bir önceki yıla oranla artırma ya da azaltma yetkisi CHP Genel Sekreterliği'ne aittir³³⁶. Nitekim Sinop Halkevi'nin 1937 yılı bütçesi de 7.000 liraya kadar çıkarılmış ayrıca Halkevinin gerçekleştireceği spor faaliyetleri için 2.500 liralık bir ek ödenek koyulmuştur³³⁷.

Halkevlerinde tespit edilen bütçe gelişigüzel harcanmayıp daha önceden hazırlanan çalışma planlarına göre her şubeye yapacağı faaliyet nispetinde para aktarılmaktaydı³³⁸. Nitekim toplam 7.440 lira olarak tespit edilen Sinop Halkevi 1937 yılı bütçesinden her şubenin yıl içinde yapacağı faaliyetlere göre dağıtım yapılmış ve bu dağıtımda Sosyal Yardım Şubesinden sonra en fazla pay Spor Şubesine verilmiştir. Bu sayede il genelinde sportif faaliyetler canlandırılmak istenmiştir. 1937 yılı bütçesinin şubelere göre dağılımı şu şekilde gerçekleştirilmiştir: Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi: 250 lira, Güzel Sanatlar Şubesi: 870 lira, Temsil Şubesi:150 lira, Spor Şubesi: 1000 lira, Sosyal Yardım Şubesi: 3200 lira, Kurslar Şubesi:130 lira, Kütüphane ve Yayın Şubesi:120 lira, Köycülük Şubesi:300 lira ve Müze ve Sergi Şubesi:110 lira³³⁹.

Yine 1938 yılında 436.000 lira olarak belirlenen İl Özel İdare Bütçesi'nden Sinop Halkevi'ne 7000 lira ayrılmış ayrıca Halkevine spor tesisleri yapılması için 1.000 lira ek ödenek koyulmuştur. Böylece il özel idaresinden Sinop Halkevi'ne 1938 yılında aktarılan para toplamda 8.000 liraya ulaşmıştır³⁴⁰.

Özellikle 1940'lı yıllardan itibaren Halkevleri büyük ölçüde maddi sıkıntılarla uğraşmaya başlamış ve bu sıkıntılar çoğu Halkevini işleyemez hale getirmiştir.

³³⁶ **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1940 Çalışmaları**, s.15.

³³⁷ "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.15, Nisan 1937, s.15.

³³⁸ **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatı**, İkincikanun 1934'ten Haziran 1934 Sonuna Kadar, C.4, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1934, s.51.

³³⁹ "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.18, Temmuz 1937, s.16.

³⁴⁰ "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.III, S.30, Temmuz 1938, s.15.

Halkevlerinin maddi sıkıntılar yaşamamasında II. Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu ekonomik krizin yanı sıra 1946 yılına gelindiğinde Halkevlerinin sayılarının 455'e ve 1940 yılında açılmaya başlayan Halkodalarının sayılarının ise 4068'e kadar yükselmesi³⁴¹ de etkili olmuştur. Çünkü daha önceden devlet bütçesinden az sayıda Halkevi için ayrılan ödenek artık binlerce Halkevi ve Halkodası arasında paylaştırılmıştır.

Çok partili hayata geçişle birlikte ise Halkevleri ve Halkodalarındaki maddi sıkıntılar daha da derinleşmiş, DP'nin 1950 yılında tek başına iktidara gelmesiyle de bu kuruluşlara devlet yardımı tamamıyla kesilmiştir. Bu durum karşısında ise, diğer Halkevleri gibi Sinop Halkevi de 1950 yılı itibariyle artık işlevini yitirmiştir. Çünkü Sinop Halkevi'nin 879 lira 52 kuruş borcu olmasına karşılık bu borçları karşılayabilecek bir alacağı söz konusu değildir. Ayrıca Halkevi Kâtibi Faik Akgün'ün 75 liralık, Halkevi Odacısı Mehmet Özel'in ise 50 liralık maaşları son altı ay içerisinde ödenememiştir³⁴².

7. SİNOP HALKEVİ'NİN TEFTİŞİ

CHP'nin birer kültür kolu olarak kurulan Halkevlerinde disiplin ve düzenin sağlanmasına oldukça önem verilmekteydi. Merkezi bir yapı içerisinde yönetilen Halkevleri, her açıdan partinin denetimine açık olarak tasarlanmıştır. Partinin bu kuruluşlar üzerindeki otoritesini kuvvetlendirmek amacıyla Halkevlerinin idari ve hizmet kadrolarına seçilecek kişilerin parti üyesi olması zorunluluğu getirilmiştir.

³⁴¹ XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ankara 1947, s.20.

³⁴² B.C.A., 490.01/843.333.2

Bunun yanı sıra her Halkevi, altışar aylık raporlar halinde bütün faaliyetlerini CHP Genel Sekreterliği'ne bildirmek zorundadır³⁴³.

CHP devletin bütün imkânlarını seferber ettiği Halkevlerinin mevcut şartlar içerisinde en üst seviyede verimli çalışmalar yürütebilmesi için bu kuruluşları görevlendirdiği müfettişler tarafından sürekli olarak teftiş ettirmiştir. Halkevlerinin teftişi diğer kamu kuruluşlarından ve parti teşkilatlarındaki benzerlerinden farklılık arz etmiştir. Çünkü Halkevleri gönüllülerin hizmet verdikleri birer kurum mahiyetindeydi ve teftişler daha çok yol gösterici nitelikteydi³⁴⁴.

Halkevlerinin ilk idare ve teşkilat yönetmeliği mahiyetindeki, 1932 tarihli Halkevleri Talimatnamesi'nde bu kuruluşların kimler tarafından hangi esaslar üzerine teftiş edileceğine dair her hangi bir hükme rastlanmaz. Bununla beraber teftişlerin bu kuruluşların faaliyete geçtikleri ilk yıl yapılmaya başlandığını görmek mümkündür. Nitekim Sinop Halkevi'nin de ilk teftiş raporu Halkevinin resmi açılışının yapıldığı 24 Haziran 1932 ile 14 Ağustos 1933 tarihleri arasını kapsamaktadır. Söz konusu teftiş raporu, Sinop Halkevi'nin açılışı, şube komiteleri, yönetim kurulu ve faaliyetleri, üyelerinin sayısı ile cinsiyete ve meslek gruplarına göre dağılımı, bütçesi, gelir ve giderleri, şubelerinin faaliyetleri ve Halkevinin genel durumu hakkında oldukça detaylı bilgiler ve değerlendirmeler ihtiva etmektedir.

Söz konusu teftiş raporunun hangi müfettiş tarafından hazırlandığı raporda belirtilmemekle birlikte, müfettişin Sinop Halkevi hakkında çok detaylı bir araştırma yaptığı ve Halkevine ait bütün kayıtları incelediği anlaşılmaktadır. Halkevi müfettişi, Sinop Halkevi'ne ilişkin yaptığı incelemeler neticesinde oldukça olumlu değerlendirmeler yapmıştır. Örneğin, Halkevi Yönetim Kurulu'nun söz konusu tarihler

³⁴³ ŞİMŞEK, *Bir İdeolojik...*, s.89.

³⁴⁴ **CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları**, Ulus Basımevi, Ankara 1948, s.10.

arasında gerçekleştirdiği bütün faaliyetler sıralandıktan sonra, kurulun Halkevlerinin hesaplarını usulüne uygun ve dürüst bir şekilde tuttuğu belirtilmiştir. Bununla beraber yönetim kurulunun faaliyetlerinin mükemmel olduğu da vurgulanmıştır³⁴⁵. Yine aynı şekilde Halkevi üyelerinin cinsiyete, mesleklere ve şubelere göre dağılımı verildikten sonra, şehrin nüfus potansiyeli göz önünde bulundurularak üye sayısının az sayılamayacağı belirtilmiştir. Sinop Halkevi binası da müfettiş tarafından övülmüş ve Halkevinin karakteristik bir vasfının da binasının temizliği ve düzeni olduğuna da dikkat çekilerek, Sinop Halkevi “temiz bir aile yuvasına” benzetilmiştir³⁴⁶. Raporunda Halkevi şubelerinin çalışmaları hakkında da ayrıntılı bilgi verildikten sonra bütün şubelerin Halkevleri Talimatnamesi’nde belirtilen vazifelerini yerine getirebilmek için mümkün olan bütün gayreti sarf ettiğinin üzerinde de önemle durulmuştur³⁴⁷.

Söz konusu raporun müfettiş kanaatini taşıyan kısmında Sinop Halkevi’nin iyi çalışan Halkevlerinden biri olduğu, Sinop Halkevi’nin bulunduğu ilin küçüklüğüne, maddi imkânların mütevazılığına karşın kendisiyle aynı imkânlarla sahip olan diğer Halkevlerine örnek teşkil edecek şekilde başarılı olduğu ve bu başarısıyla ümit edilenin çok ötesinde bir performans sergilediği belirtilmiştir. Ayrıca raporda, Sinop Halkevi’ndeki bu düzenli ve gayretli çalışmalarda, şehrin küçüklüğü, eğlence vasıtalarının yoksunluğu gibi durumların tesiriyle Halkevi mensuplarının toplanmaya beraber yaşayıp, çalışmaya mecbur oluşlarının tesirinin büyük olduğu belirtilmiştir³⁴⁸.

Sinop Halkevi’nin ilk teftiş raporunda Halkevinin faaliyetlerinden genel olarak övgüyle bahsedilmekle birlikte müfettişin eleştirdiği bazı hususlar da söz konusudur. Örneğin Halkevi üyelerinin bir kısmının çalışmalara devam hususunda ciddiyetsiz

---

³⁴⁵ B.C.A., 490.01/1005.879.1

³⁴⁶ B.C.A., 490.01/1005.879.1

³⁴⁷ B.C.A., 490.01/1005.879.1

³⁴⁸ B.C.A., 490.01/1005.879.1

tavırlarının oluşu, sahnelenen bazı oyunların CHP Halkevleri tiyatro repertuarında yer almaması ve Halkevinin ilk açıldığı dönemde alaturka müziğe daha fazla önem verilmesi başlıca eleştiri konularıdır³⁴⁹.

Sonuç kısmında Sinop Halkevi takdire şayan olarak değerlendirilmiş ve Halkevinin geleceğine de emniyetle bakılabileceği belirtilmiştir. Söz konusu teftiş raporunun özeti aşağıdaki gibidir:³⁵⁰

Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliği “Sinop Halkevi’nin teftiş raporu hülasasıdır.

Bina vaziyeti: İyidir. Ayrıca Kapalı jimnastik salonu vardır. Binasının salonu 400 kişiliktir.

Para vaziyeti: 932–33 senesi zarfında 1390 lira temin etmiştir. 933–34 bütçesini 2620 lira üzerinden tanzim etmiştir.

Çalışma unsurları: 29’u hanım olmak üzere 326 azası vardır. Memurlardan sonra muallimler ekseriyettedir.

Teşkilat: Dokuz şubesi de teşekkül etmiştir.

Halkevi reisi, elli yaşlarında tahsilden mahrum bir tüccar olup müfettişin teftişi sırasında şehirde bulunmamıştır.

Toplantılar: İdare heyetinin haftada bir gün belli toplantı günü olduğu ve bu günlerde muntazaman toplandıkları karar defterinin tetkikinden anlaşılmış, komitelerin içtimaları da oldukça muntazam olmuş, 41 konferans verilmiş 15 müsamere verilmiş, temsil edilen piyeslerin **kısmı azamı kâtibi umumilikçe tetkik ve tavsiye edilmeyen mahallinin intihab ettiği eserlerdendir.** 15’i alaturka 11’i

³⁴⁹ B.C.A., 490.01/1005.879.1

³⁵⁰ B.C.A., 490.01/1005.879.1

alafranga olmak üzere 26 konser verilmiştir. Musiki çalışmalarında Garp musikisi esas tutulmuştur.

İdare Heyetinin faaliyeti: Mükemmel görülmüştür.

İdare Heyetinin hesabı: Numunelerine muvafık ve muntazam görülmüştür.

Müfettişin kanaati: Sinop halkevimiz takdire şayan bir surette çalışmıştır. İlerisine de emniyetle bakabiliriz³⁵¹.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Halkevlerinin teftişine ilişkin esaslar ilk olarak 1936 yılında bir teftiş programıyla tespit edilmiştir. Halkevlerinin yanı sıra parti teşkilatlarının da teftişini ön gören bu programda Halkevlerinin ve parti teşkilatlarının sürekli olarak teftiştten geçirilerek eksikliklerinin tespit edileceğine temas edilmiştir. Bununla beraber görülen eksiklerin bir sonraki teftiş dönemine kadar giderilmesinin isteneceği, ayrıca Halkevlerinin gelişimi ve ilerlemesi için parti teşkilatlarının üzerine düşen vazifeyi yerine getirip getirmediği ve Halkevi idarecilerinin işinin ehli olup olmadığının da araştırılacağı belirtilmiştir³⁵². Teftiş programı çerçevesinde 1936 yılında Sinop parti teşkilatlarını ve Halkevini teftiş etmek üzere Kocaeli Milletvekili ve Parti Müfettişi Ali Dikmen görevlendirilmiştir. Ali Dikmen bu teftiş kapsamında Halkevi yönetim kuruluyla çeşitli görüşmeler yapmış, özellikle köylünün kısa zamanda her yönüyle kalkındırılması gerektiğinin üzerinde durmuş ve Sinop Halkevinin bunu kısa zamanda yerine getireceğine inandığını ifade etmiştir³⁵³. Sinop il merkezinde parti ve

³⁵¹ Yukarıda koyu renkle yazılan kısımlar teftiş raporunda kırmızı renkte yazılan yerler olup, müfettişin özellikle vurgulamak istediği hususları ihtiva etmektedir.

³⁵² Söz konusu teftiş programının tamamı için bkz: **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin...**, C.8, s.11.35–38.

³⁵³ “Ali Dikmen Halkevi Mensupları İle Hasbihal Yaptılar”, **Sinop**, 9 Nisan 1936; “Kocaeli Saylavı Ali Dikmen Sinop’a Geldi”, **Sinop**, 2 Nisan 1936.

Halkevinin teftişlerini bitiren Ali Dikmen, daha sonra ilçelere giderek buradaki Halkevlerini de teftiş etmiştir³⁵⁴.

1937 yılına gelindiğinde yine milletvekillerine parti teşkilatları ve Halkevlerinin teftişi hususunda bir tamim gönderilmiştir. Söz konusu tamim doğrultusunda müfettişlerden, parti teşkilatlarının ve Halkevinin bulunduğu çevredeki münevver zümrenin Halkevlerine gereken ilgiyi gösterip göstermediği, Halkevinin talimatname hükümleri gereğince faaliyette bulunup bulunmadığı hususunda incelemelerde bulunması istenmiştir³⁵⁵. Söz konusu tamim doğrultusunda 1937 yılında Sinop il merkezi ve ilçelerde bulunan parti teşkilatlarını teftiş etmek üzere Yozgat Milletvekili Sungur Bey Sinop'a gelmiş ve buradaki teftişlerini tamamladıktan sonra 28 Eylül 1937 tarihinde şehirden ayrılmıştır³⁵⁶. Teftiş programı kapsamında 1938 yılında Sinop Milletvekili Kerim İncedayı, Sinop'a gelmiş ve burada gerek şehir merkezinde gerekse ilçelerde incelemelerde bulunmuş, Halkevi ve partiyi teftiş etmiştir³⁵⁷.

CHP Genel Sekreterliği tarafından milletvekillerinin seçim gezileri sırasında kendi seçim bölgelerinde parti teşkilatlarıyla birlikte Halkevlerini de teftiş etmeleri istenmiştir. Ayrıca milletvekillerinden Halkevlerini ziyaretleri esnasında parti programının temel esaslarını konu alan konferanslar vermeleri istenmekteydi³⁵⁸. Bu kapsamda Sinop Halkevi'nde de Sinop Milletvekili Hulusi Bey tarafından "Halk Fırkası Umdeleri" konulu bir konferans verilmiştir³⁵⁹.

Halkevlerinin sayısı arttıkça bu kuruluşların faaliyetlerini yakından takip etme ve teftişlerini gerçekleştirme işleri zorlaşmıştır. Bu nedenle 1938 yılında CHP Genel

³⁵⁴ "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.3, 31.3.1936, s.16.

³⁵⁵ **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin Parti Örgütüne Genelgesi**, İkincikânun 1937'den 30 Haziran 1937 Tarihine Kadar, C.10, Ulus Basımevi, 1937, s.26-28.

³⁵⁶ "Parti ve Halkevleri Teftiş Edildi", **Sinop**, 30 Eylül 1937; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.21-22, Birinci-İkinci Teşrin 1937, s.23.

³⁵⁷ "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.III, S.30, Temmuz 1938, s.15.

³⁵⁸ **B.C.A.**, 490.01/3.11.4

³⁵⁹ **Sinop Halkevi Broşürü**, s.7-10

Yönetim Kurulu'nda yapılan değişiklikle Halkevlerinin teftişinde bir takım değişikliklere gidilmiş ve Halkevlerinin teftişi işi M. Ökmen'in başkanlığındaki II. Büro'nun görev alanına dâhil edilmiştir³⁶⁰.

1940 yılına gelindiğinde ise, Halkodalarının da açılması Halkevlerinin teftişini giderek daha da güçleştirmiştir. Bu doğrultuda Halkevlerinden daha verimli çalışmalar elde edebilmek amacıyla CHP Genel İdare Kurulu tarafından bir Halkevleri Danışma Komitesi kurulmuştur³⁶¹. Ayrıca bu dönemde henüz Parti teşkilatlarının olmadığı iller de söz konusuydu ve Parti teşkilatlarının bulunmadığı yerlerde Halkevlerinin Atatürk İlkeleri'ni ve İnkılâpları'nı halka iletme ve benimsetme işlevi daha hayati bir önem arz etmekteydi. Bu nedende Halkevleri ve Halkodalarının mesailerini yakından takip etmek ve bu kuruluşlardan beklenen pratik yararların en üst seviyede yerine getirilebilmesini temin etmek amacıyla gerçekleştirilecek olan teftiş faaliyetlerini belirli esaslar üzerine oturtmak amacıyla “CHP Teşkilatı Kurulmamış Vilayetlerdeki Halkevleri ve Halkodaları Teftiş Talimatnamesi” hazırlanmıştır³⁶².

Yine 1940 yılında Halkevleri ve Halkodalarının teftişini kolaylaştırmak ve daha sistemli hale getirmek amacıyla CHP tarafından teftiş bölgelerinin sayısı 25'e yükseltilmiştir. Sinop ile Samsun'u içine alan 16 numaralı teftiş bölgesinin merkezi olmuş ve buraya Sivas Milletvekili Hikmet Işık müfettiş olarak tayin edilmiştir³⁶³.

³⁶⁰ **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin...**, C.12, s.17.

³⁶¹ **CHP Halkevleri 1940**, Ulusal Matbaa, Ankara, s.4-5.

³⁶² Söz konusu teftiş talimatnamesi doğrultusunda hemen hemen tamamı Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da olmak üzere 12 teftiş bölgesi belirlenmiş ve Halkevi müfettişlerine oldukça geniş yetkiler tanınmıştı. Söz konusu talimatname ile müfettişlerin başlıca görevleri; gerektiğinde Halkevi Yönetim Kurulu'na başkanlık etmek, Halkevlerinin daha başarılı çalışmalar yürütmesinin yollarını aramak ve bu konuda Halkevi yöneticilerine yol göstermek, Halkevlerini dış görünüşüne aldanmadan detaylı incelemelerde bulunmak, Halkevi Talimatnamesi hükümlerine uyulup uyulmadığını kontrol etmek, Halkevi ve Halkodalarının halk üzerinde bıraktığı intibaları gözlemlemek ve teftiş bölgesinde bulunan diğer cemiyet ve derneklerin mevcut durumları hakkında incelemelerde bulunmak olarak tespit edilmişti. Bkz: **CHP Teşkilatı Kurulmamış Vilayetlerdeki...**, s.6-11.

³⁶³ **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı**, Temmuz 1940'dan 31 Birincikanun 1940 Tarihine Kadar, C.17, Zerbamat Basımevi, 1941, s.39.

Kendisine verilen bu görev kapsamında 10 Ekim 1940 tarihinde Zonguldak Milletvekili Atıf Kuyucak ile birlikte Sinop'a gelen CHP Bölge Müfettişi Hikmet Işık, burada parti ve Halkevlerini teftiş etmiştir. Ayrıca Atıf Kuyucak tarafından 11 Ekim 1940 tarihinde Halkevi sinemasında çok kalabalık bir halk topluluğuna “Bugünkü Dünya Vaziyeti Karşısında Memleketimiz” konulu bir konferans verilmiştir³⁶⁴.

Halkevlerini ve parti teşkilatlarını teftiş etmekle görevli olan müfettişlerin teftişleri neticesinde oluşturulan raporları CHP Genel Sekreterliği'ne göndermeleri gerekmektedir³⁶⁵. Bu doğrultuda Sinop genelinde gerçekleştirdiği teftişleri 29 Temmuz 1940 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderen Hikmet Işık, söz konusu raporda, bölgede detaylı çalışmalar yapmak suretiyle köy ve nahiye ocaklarına kadar incelemelerde bulunduğunu ifade etmiştir³⁶⁶.

Halkevi ve parti müfettişlerinin teftiş işlerini yürütürken araştırmaları gereken başlıca hususlardan bir tanesi de zararlı ideolojilere mensup kişilerin ve CHP'ye karşı olumsuz fikirler besleyen kişi ve zümrelerin olup olmadığını tespit etmektir³⁶⁷. Bu doğrultuda 1940 yılındaki Sinop'taki teftişleri doğrultusunda incelemelerde bulunan Halkevi Bölge Müfettişi ve Sivas Milletvekili Hikmet Işık, Genel Sekreterliğe gönderdiği teftiş raporunda il genelinde “zümreci veya zararlı cereyanlara kapılanlar olmadığını” belirtmiştir. Ayrıca “halkın hükümete ve rejime büyük bir dikkatle müteyakkız olduğunu, her fırsat ve vesile ile milli birlik ve beraberlik duygularının kuvvetli, vatanseverlik hislerinin coşkununun iftihara layık şekilde tezahür ettiğini” ifade etmiştir³⁶⁸.

³⁶⁴ “Zonguldak Mebusu Atıf Kuyucak Sinop'ta Halkevi Sinemasında Mühim Bir Konferans Verdi”, **Sinop**, 17 Birincitaşrin 1940.

³⁶⁵ **CHP Teşkilatı Kurulmamış Vilayetlerdeki...**, s.5.

³⁶⁶ **B.C.A.**, 490.01/725.481.1

³⁶⁷ **CHP Teşkilatı Kurulmamış Vilayetlerdeki...**, s.6-7.

³⁶⁸ **B.C.A.**, 490.01/725.481.1

Halkevlerinin göndermiş olduğu çalışma raporları ve teftişi neticesinde talimatname hükümleri gereğince eksikleri görülen Halkevleri samimi bir şekilde uyarılmakta ve başarılı bulunan Halkevleri ise takdir edilmektedir³⁶⁹. Nitekim CHP Genel Sekreterliği tarafından 30 Eylül 1940 tarihinde 379 Halkevi başkanlığına gönderilen bir tamimle o tarihe kadar incelenen Halkevlerinin teftiş ve çalışma raporlarının incelenmesi sonucunda başarılı olan Halkevlerinin tespit edildiği belirtilmiştir. Buna göre, 379 Halkevinden 36 tanesinin başarılı çalışmalar yaptığı ifade edilmiştir. Ayrıca çalışmalarında başarılı olan ve Sinop Halkevi'nin de içinde bulunduğu söz konusu 36 Halkevinin CHP Genel Sekreterliği tarafından takdir ve tebrik edildiği ve bu durumdan diğer Halkevlerinin de haberdar olmasının istendiği ifade edilmiştir³⁷⁰.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla özellikle ilk on yıllık çalışma devresinde çok başarılı çalışmalar yürüten Sinop Halkevi'ni teftiş eden müfettişler Halkevi'nin çalışmalarından hep övgüyle bahsetmiştir. Ayrıca Sinop Halkevi, teftiş raporlarını inceleyen CHP Genel Sekreterliği Halkevleri Bürosu tarafından da tebrik ve takdirle karşılanan Halkevlerinden biri olmuştur. Nitekim 1941 yılında Halkevlerinin açılışının dokuzuncu yıldönümü münasebetiyle bir konuşma yapan ve Sinop Halkevi'nin bir yıllık faaliyetlerini değerlendiren Macit Tekinalp, CHP Genel Sekreterliği'nin Sinop Halkevi'nin bir yıllık çalışmalarını takdirle karşıladığına dikkat çekerek bunu bastırılan broşürde de yinelediklerini ve Halkevinin durumunu çok iyi olarak gösterdiklerini ve bunun ise Halkevi çalışanlarına kuvvet ve cesaret verdiğini ifade etmiştir³⁷¹.

³⁶⁹ **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932–1942**, s.22.

³⁷⁰ **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin...**, C.17, s.92; “Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin Bir Tamimi”, **Dıranaz**, C.4, S.41, Birincikanun 1940, s.16.

³⁷¹ “Halkevlerinin Dokuzuncu Yıl Dönümü Münasebeti İle Parti Vilayet İdare Heyetinden Macit Tekinalp'in Sözü”, **Dıranaz**, C.4, S.44, Mart 1941, s.6.

III. BÖLÜM

SİNOP HALKEVİ'NİN ŞUBELERİ VE FAALİYETLERİ

Halkevlerinde dokuz³⁷² çalışma şubesi bulunmaktaydı ve her şubenin çalışma sahası ve ilkeleri CHP Genel İdare Kurulu tarafından hazırlanan ve Genel Başkanlık Divanı'nca onaylanan talimatnamelerle tespit edilmekteydi.

Kuruluşlarından kapatıldıkları tarihe kadar Halkevi şubelerinin bir kısmında isim değişikliğine gidilirken bazılarında ise isim değişikliği yapılmayıp çalışma sahaları değiştirilmiştir. Söz konusu talimatnameler doğrultusunda yıllara göre şubelerin isim değişiklikleri aşağıdaki gibidir:

Tablo III. 1. Halkevi Şubelerinin Yıllara Göre İsim Değişiklikleri³⁷³

1932 Halkevleri Talimatnamesi	1935 Halkevleri Öğreneği	1940 Halkevleri Çalışma Talimatnamesi
Dil, Edebiyat, Tarih	Dil, Tarih, Edebiyat	Dil ve Edebiyat
Güzel Sanatlar	Ar Şubesi	Güzel Sanatlar
Temsil	Gösterit	Temsil
Spor	Spor	Spor
İçtimai Yardım	Sosyal Yardım	Sosyal Yardım
Halk Dershaneleri ve Kurslar	Halk Dershaneleri ve Kurslar	Halk Dershaneleri ve Kurslar
Kütüphane ve Neşriyat	Kitapsaray ve Yayın	Kütüphane ve Yayın
Köycüler	Köycülük	Köycülük
Müze ve Sergi	Müze ve Sergi	Tarih ve Müze

Sinop Halkevi de diğer Halkevleri gibi Atatürk ilkelerini ve inkılâplarını geniş halk kitlelerine iletmek ve benimsetmek suretiyle aydın vatandaşlar yetiştirmek için kurulmuştur.

372 19 Şubat 1932 tarihinde Ankara Halkevi'nin açılışında Halkevlerinin kuruluş amaçları, çalışma ilkeleri ve şubelerine ilişkin bir konuşma yapan Dr. Reşit Galip eski zamanlardan itibaren Türklerde 9 sayısının uğurlu sayıldığını ve Halkevi şube sayılarının da güzel bir tesadüf neticesinde 9 olduğunu ifade etmiştir. Bkz: **Söylevler 1932–1942**, s. 85; **Halkevlerinin Doğuşu...**, s.17.

373 **CHF Halkevleri Talimatnamesi**, s.4; **CHP Halkevleri Öğreneği**, s.5, **CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.5-29.

Nitekim Halkevinin yayın organı Dıranaz dergisinde Sinop Halkevi'nin "Atatürk inkılâbının gayesini halkın benliğine aşlamak için çalıştığı" ifade edilmiştir³⁷⁴.

Sinop Halkevi, resmi olarak 24 Haziran 1932 tarihinde açılmışsa da bu tarihten yaklaşık üç ay önce 9 şubesini faaliyete geçirmeyi başarmıştır³⁷⁵.

Sinop Halkevi'nin şube çalışmalarının tespiti için temel kaynaklarımızdan olan Dıranaz Dergisi'nin 1941 yılında yayın hayatına son vermesi, Sinop'ta çıkarılan tek gazete olan Sinop Gazetesi'nin de 6 Eylül 1944 ile 22 Nisan 1949 tarihleri arasında yayınlanamaması nedeniyle Halkevi'nin söz konusu tarihler arasında gerçekleştirdiği faaliyetlerinin önemli bir kısmına ulaşamadık.

1- DİL, TARİH VE EDEBİYAT ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Çok uluslu, çok dilli ve çok dinli kozmopolit İmparatorluk yapısından "üniter" ve "milli" bir devlete geçiş sürecinde yeni bir milli kimliğin inşası için dil ve tarih alanında yapılacak olan inkılâplar büyük önem arz etmekteydi.

Bu nedenle Mustafa Kemal Atatürk'ün kültür alanında gerçekleştirmiş olduğu inkılâplar da dil ve tarih alanında yoğunlaşmış ve bu amaçla da TDK ve TTK gibi iki önemli kültür kurumu kurulmuştu.

Her iki kurumla eşgüdümlü olarak çalışan Halkevlerine dil, tarih ve edebiyat alanında verilen en önemli vazife ise, bu kurumların gerçekleştireceği bilimsel çalışmalar için bilgi ve belge toplamak, bunları Halkevi dergileri vasıtasıyla yayımlamak ve Türk dili, tarihi ve edebiyatına ilişkin yapılacak bilimsel çalışmalar neticesinde ortaya çıkan sonuçları geniş halk kitlelerine anlatmak ve benimsetmektir. Bu

---

374 "Halkevimiz", **Dıranaz**, 15. Yıl Sayısı, Y.III, S.33, s.16.

375 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

çalışmaları gerçekleştirebilmek için ise, Halkevlerinde Dil, Tarih ve Edebiyat Şubeleri kurulmuştu.

Halkevlerinin çalışma sahası en geniş olan şubelerinin başında gelen Dil Tarih ve Edebiyat şubelerinin ismi 1940 tarihli Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'yle "Dil ve Edebiyat Şubesi" olarak değiştirilmiş ve şubenin tarih alanındaki çalışmaları Tarih ve Müze Şubesine aktartılmıştı.

Sinop Halkevi'nin söz konusu şube alanına giren faaliyetlerine ilişkin bilgilerin büyük bir çoğunluğunun 1932–1940 yılları arasındaki döneme ait olması sebebiyle biz de Halkevinin bu alandaki faaliyetlerini Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi başlığı altında incelemeyi uygun bulduk.

Sinop Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, resmi olarak faaliyete geçtiği 24 Haziran 1932 tarihinden itibaren çalışmalarını, daha sistemli ve kapsamlı yürütebilmek ve şube bünyesinde çalışan üyelerden kabiliyetleri doğrultusunda daha iyi istifade edebilmek amacıyla dil, halkiyat, Sinop tarihi ve edebiyat kolları oluşturmuştu³⁷⁶. Bizde bu doğrultuda şubenin faaliyetlerini gerçekleştirilen çalışmaların çeşitlilik ve yoğunluğunu göz önünde bulundurarak çeşitli başlıklar halinde incelemeyi uygun gördük.

1.1 Dil, Edebiyat ve Folklor Çalışmaları

Şubenin dil alanındaki başlıca görevi:

"Türkçeyi hak ettiği mevkiine ulaştırmak ve dile her türlü hissi ve fikri mefhumu ifade edebilme kabiliyeti kazandırmaktır."³⁷⁷ Şubenin bu amacı yerine getirebilmesi için öncelikle eski eserlerdeki "öztürkçe" söz ve tabirleri derlemesi, halk dilinde yaşayıp da yazı dilinde kullanılmayan Türkçe söz ve tabirler ile folklor mahsullerini toplaması, eski

376 B.C.A., 490.01/1005.879.1

377 CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.5; Halkevleri 1932-1935..., s.17.

Türkçenin ve halk arasında konuşulan Türkçenin gramer ve şive özelliklerini araştırması, yabancı kökenli sözcüklerin ifade ettiği kavramları karşılayabilecek Türkçe kökenli sözcükler bulup yayınlaması ve günlük konuşmalarda öztürkçe sevgisini yayması gerekmektedir³⁷⁸.

Şubenin edebiyat alanındaki görev ve sorumlulukları ise şunlardı:

- Edebiyat alanında yeni gelişmelere ve canlı hareketlere müsait bir hava ve heyecan uyandırmak,
- Edebi yazılarda yabancı kökenli kelimeler yerine şuurlu ve dikkatli bir şekilde öztürkçe sözcükleri kullanmak suretiyle edebi dilin ifade kabiliyetinden bir şey kaybetmemek suretiyle özleşmesini sağlamak,
- Türk edebiyatını çağdaş gelişimlere kapatmamak suretiyle milli karakterini bozacak zararlı etkilerden korumak,
- Edebiyat alanındaki yeni ve genç kabiliyetleri korumak ve teşvik etmek³⁷⁹.

Dil, Edebiyat ve Tarih Şubeleri TDK'nin nizamnamesi uyarınca bu kuruluşların il merkezlerindeki şubeleri olarak kabul edilmiş ve gerçekleştirilecek faaliyetlerde bu kurumla irtibat halinde olunması istenmişti³⁸⁰.

Bu doğrultuda Sinop Halkevi'nin Dil tarih ve Edebiyat Şubesi de TDK ile işbirliği içinde çalışmış ve bu kurumun direktiflerini yerine getirebilmek için çalışma kadrosunu genişleterek kendisine bir takım yardımcı kollar oluşturmuştur³⁸¹.

TDK tarafından Arapça ve Farsça kelimelere hızlı bir şekilde Türkçe karşılıklar bulmak amacıyla bir dil anketi hazırlanmıştır³⁸². Sinop Halkevi de bu doğrultuda üzerine düşen görevi yerine getirmek için bir "*Söz Derleme Kolu*" kurmuştur. Söz

378 CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.6.

379 CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.6-7.

380 Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin..., C.2, s.17.

381 Sinop Halkevi Broşürü, s.7

382 Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin..., C.2, s.55.

Derleme Kolu, Sinop Valisi Abdülhak Bey'in başkanlığında; her hafta yapılan dil toplantılarında Sinop'un dört bir tarafından derlenen kelime fişlerini tasnif edip, benzer kelimeleri çıkararak, hatalı olanları düzeltip kelime fişlerini belirli gruplara ayırarak kayıt altına almıştır. Bu çalışmalar neticesinde 1933 yılının ilk yarısına kadar yaklaşık dokuz bin kelime fişi gözden geçirilmiş ve 2.123 adet kelime TDK' ya gönderilmiştir³⁸³.

Anket çalışmaları kapsamında, şubeye bağlı Söz Derleme Kolu tarafından 24 Haziran 1932'den Ağustos 1933 tarihine kadar anket listelerini ajanslardan çıkarılıp teksir ettirerek muhtelif yerlere dağıtmış, ayrıca şehrin altı farklı yerine yerleştirilen kara tahtalara anketler yazılmış ve herkes bulduğu kelime karşılıklarını Söz Derleme Koluna göndermiştir. Söz Derleme Heyeti ise, bütün anketleri incelemiş ve oluşturulan listelerden biri TDK merkezine diğeri ise Sinop gazetesine gönderilmiştir. Sinop Halkevi, anket listelerinin doldurulmasında önemli ölçüde başarı sağlamış ve TDK'nin ilan ettiği bütün kelimelerin karşılıklarını göndermiştir³⁸⁴.

Yine şube bünyesinde oluşturulan ve eski eserleri araştırmak ve bulunanları Ankara'ya göndermekle görevli olan Eski Eserleri Arama ve Atalar Kolu tarafından ise, öztürkçe olduğu düşünülen eski bir sözlük bulunmuş ve TDK merkezine gönderilmiştir³⁸⁵.

Birer yaygın eğitim kurumu hüviyetinde olan Halkevleri, bir yandan Türk modernleşmesini Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar yaygınlaştırmaya çalışırken diğer taraftan da halk arasında yüzyıllardan beri yaşatılmakta olan milli kültüre ilişkin

---

383 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.10; Sinop Halkevi'nin 1932–1933 yılı teftiş raporunda anket çalışmaları neticesinde Ağustos 1933 tarihine kadar 8.100 kelimenin incelendiği bu kelimelerden ise 1.730'unun TDK' ya gönderildiği belirtilmektedir: Bkz: **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

384 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1; **Sinop Halkevi Broşürü**, s.11.

385 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1; **Sinop Halkevi Broşürü**, s.11.

öğeleri araştırıp gün yüzüne çıkarmış ve bu yönüyle halka verdiği kadar halktan almasını da bilmiştir³⁸⁶.

Bu kapsamda Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi bünyesinde kurulan “Adetler ve İnanmalar Kolu”nda çalışan 4 kişilik bir kurul, yaptığı araştırmalar neticesinde atasözleri, masallar, mahalli türküler, bilmeceler, deyimler ve maniler de toplayarak TDK merkezine göndermiştir. Yine bu kapsamda âdet ve ananelere ilişkin araştırmalar da yapılmış; düğün, sünnet, doğum, ölüm, okula başlama adetleriyle, ölümle ilgili inanmalar tespit edilmiştir³⁸⁷.

Bu yolla TDK merkezine gönderilen “adet” ve “inanma” sayısı 1933 yılının ilk yarısında 327’e ulaşmıştır³⁸⁸. TDK merkezine gönderilen yüzlerce mani, koşma ve destanın yanı sıra Matbaa Müdürü Mahir Bey tarafından 7.695 adet atasözü vilayet gazetesinde parça parça basılmıştır.

Şube bütün bu faaliyetlerinin yanı sıra gençlerin edebiyata olan ilgisini canlı tutmak ve onları her alandaki gelişmelerden haberdar etmek için “Ülkü”, “Varlık”, “Çığır”, “Yeni Türk” ve “İnkılâp” gibi dergiler getirterek okuma odasında bunları gençlerin istifadesine sunmuştur. Gene bu kol tarafından bayramlarda söylenecek nutuklar hazırlanmış, vilayet gazetesine çeşitli yazılar yazılmış, şube üyelerinden olan Avni Bey tarafından kaleme alınan “Milli Hitabelerle Durmuş Dayıya Açık Mektup” adlı kitabın da basım hazırlıklarına başlanılmıştır³⁸⁹.

Şubenin 24 Haziran 1932 tarihinden 1933 yılının ilk yarısına kadar gerçekleştirdiği en önemli faaliyetlerden bir tanesi de şube mensuplarının yazdığı şiir ve

386 ERGÜN, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, s.200.

387 *B.C.A.*, 490.01/1005.879.1

388 *Sinop Halkevi Broşürü*, s.11.

389 *Sinop Halkevi Broşürü*, s.12–13; Halkevlerinin 1932–1935 yılları arasındaki faaliyetlerinin anlatıldığı broşürde 1933 yılında Sinop Halkevi tarafından derlenen atasözlerinin sayısı 500 olarak verilmektedir: Bkz: *Halkevleri 1932–1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı*, s.18.

diğer yazıların Sinop Gazetesi, İstanbul gazeteleri, Hâkimiyeti Milliye ve Çığır Mecmuası'na gönderilerek yayınlanması sağlamak olmuştur. Yine bu kapsamda “Sümer” adlı bir halk şairinin şiirleri toplanarak Hamiyeti Milliye'ye gönderilmiş ve burada yayımlanmaya başlamıştır³⁹⁰.

1933 yılında olduğu gibi 1934 yılında da çok faal olarak çalışan şube, daha önceki yıllarda olduğu gibi dil ve Sinop folkloruna ilişkin derlemelerini sürdürmüştür. Şube bu yıl içindeki dil ve edebiyat çalışmaları kapsamında Sinop'ta yetişen Âşık Sümmani adlı halk ozanının şiirlerini derlenmiş ve bunlar Sinop Gazetesi'nde yayınlanmıştır³⁹¹. Şubenin bu yıl içerisindeki bir diğer önemli faaliyeti ise, Halkevi mensuplarından Şakir Bey tarafından Yesari Baba'nın hayatı ve eserleri hakkındaki bilgilerin toplanması ve Boyabat Kazası Yiren Mehmetli'de yetişen Gülzari adlı halk şairinin eserlerinin araştırılması olmuştur³⁹².

1935 yılı dil ve edebiyat çalışmaları kapsamında sentaks fişleri üzerindeki çalışmalarına devam eden şube³⁹³, halk şairleri ve eserlerine ilişkin araştırmalarını sürdürmüş ve şiir derlemelerinde bulunmuştur³⁹⁴.

Daha önce de değindiğimiz üzere şube, TDK'nın il merkezlerindeki birer şubesi gibi çalışmış ve CHP Genel Sekreterliği tarafından da Halkevlerinin bu kuruluşların çalışmalarını yakından takip etmeleri istenmiştir.

6 Haziran 1936 tarihinde CHP Genel Sekreteri Recep Peker tarafından Halkevlerine gönderilen bir tamimle, 24 Ağustos 1936 tarihinde Dolmabahçe Sarayı'nda toplanacak olan Üçüncü Dil Kurultayı'na Halkevleri tarafından da birer

---

390 B.C.A., 490.01/1005.879.1

391 “Sinop Halkevi Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi ve Türk Dili Tetkik Cemiyeti Sinop Merkezi Tetkiklerinden: Sümmani”, **Sinop**, 1 İkincikanun 1934; **Sinop**, 15 İkincikanun 1934; **Sinop**, 8 İkincikanun 1934.

392 Haşim Nezihi, “Sinop Halkıyatı”, **Sinop**, 5 Temmuz 1934.

393 **Halkevlerinin 1935 Senesi...**, s.101.

394 **Halkevleri 1932-1935...**, s.24.

delege gönderilmesinde fayda görüldüğü, bu nedenle Halkevlerinin Dil, Tarih ve Edebiyat Şubelerinden seçilecek bir kişinin Kurultay'a katılması gerektiği belirtilmiştir³⁹⁵. Bunun üzerine Sinop Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi tarafından da Halkevini Dil Kurultay'ında temsil etmek üzere şube delegelerinden Ortaokul Müdürü İbrahim Akdoğan seçilmiş ve İstanbul'a gönderilmiştir³⁹⁶.

Sinop Halkevi tarafından söz konusu dil kurultayı yakından takip edilmiş ve kurultay münasebetiyle hazırlanan program gereğince, şehir parkında toplanan halka parkın çeşitli yerlerine konulan hoparlörler vasıtasıyla kurultayın açılışı dinletirilmiştir³⁹⁷. Yine kurultay kapsamında Ragıp Kurt tarafından 24 Ağustos 1936 tarihinde Halkevinde bir konferans verilmiş³⁹⁸ ve Dil Kurultayı'nın tezleri üzerinde öğretmenleri meşgul edecek çalışmalar yaptırılmıştır³⁹⁹.

Şube tarafından bu yıl içersinde Osmanlıca'dan Türkçe'ye karşılıklar kılavuzunun hazırlanmasına devam edilmiş ve yeni kelimelerin yaygınlaşması için de Sinop gazetesi kullanılmıştır⁴⁰⁰. Daha önceki yıllarda olduğu gibi 1936 yılında da dil ve anket çalışmalarına devam edilmiş, halk türküleri derlenmiş ve Sinop Halkevi gerçekleştirdiği bu çalışmalarla bu alanda başarılı çalışmalar yürüten 27 Halkevinden biri olmuştur⁴⁰¹.

Sinop Halkevi edebiyat alanında kabiliyetli olan gençleri ortaya çıkararak onları daimi surette himaye ve teşvik eden Halkevlerinden biri olmuş ve edebiyata yatkın olan gençlerin bütün bir ülke genelinde tanınması için çaba sarf etmiştir. Bunun yanı sıra CHP Genel Sekreterliği tarafından da Halkevine mensup olan genç ve kabiliyetli

395 **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin...**, C.8, s.104.

396 "Gelenler", **Sinop**, 15 Eylül 1936; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.7, 31.7.1936, s.16.

397 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.8, 31.8.1936, s.24.

398 Bkz: "Bir Konferans", **Dıranaz**, S.9, 1.9.1936, s.1.

399 "Evimizin 1936 Yılı İkinci Altı Ayında Yaptığı İşler", **Dıranaz**, Y.II, S.13, 31.1.1937, s.14.

400 "Sinop Halkevinin 1936 Yılı Birinci Altı Aylık Çalışma Raporudur", **Dıranaz**, C.I, S.7, 31.7.1936, s.12.

401 **1937 Yıldönümü Broşürü...**, s.5.

yazarların teşvik edilmesi amacıyla 1939 yılında “Memleket Küçük Hikâyeleri” adlı bir hikâye yarışması düzenlenmiştir⁴⁰².

Jüri üyeliğini dönemin tanınmış edebiyatçılarından Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Kutsi Tecer, Falih Rıfkı Atay gibi isimlerin yaptığı yarışmada katılımcılardan hikâyelerinde yaşadıkları çevrenin tabiat, insan, ahlak, yurtseverlik, sevdâ hisleri, tarih, kahramanlık gibi özelliklerini yansıtacak konuları seçmeleri istenmiştir⁴⁰³. Çeşitli Halkevlerinden 209 eserin başvurduğu yarışmada Sinop Halkevi üyesi Sadi Günel’in “İstanbul Teyze” adlı hikâyesinin de aralarında bulunduğu 9 eser ödüle layık görülmüştür⁴⁰⁴.

1940 yılında folklor derlemelerine büyük önem verilmiş ve bu kapsamda folklor derlemeleri için köy öğretmenleriyle irtibata geçilmiştir⁴⁰⁵. 1941 yılında ise, okullara halk edebiyatı ve sanatına ilişkin bilgilerin yer aldığı kitapçıklar dağıtılmıştır⁴⁰⁶.

Şube, bütün bu çalışmaların yanı sıra çıkarmış olduğu Dıranaz Dergisi’nde kabiliyetli gençlerin yazılarına yer vermek suretiyle onları teşvik etmiş, Sinop’un folklor özellikleri ile dil ve edebiyat alanında çeşitli yazılar kaleme alınmış ve yayımlanan bu yazılarda öztürkçe kelimeler kullanılmak suretiyle bu kelimeler yaygınlaştırılmak istenmiştir.

1.2 Tarih Çalışmaları

Dil, Tarih ve Edebiyat Şubelerinin dil ve edebiyat alanında TDK ile olduğu gibi tarih alanında da TTK ile eşgüdümlü hareket etmesi ve bu kurum tarafından

---

402 Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin..., C.13, s.152–153.

403 Memleket Küçük Hikâyeleri, CHP Yayını, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara 1939, s.3-4.

404 Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, İkinci Kanun 1939’dan 30 Haziran 1939 Tarihine Kadar, C.14, Zerbamat Basımevi, 1940, s.97–99; “Halkevleri Postası”, *Ülkü*, C.13, S.75, Mayıs 1939, s.195; *Memleket Küçük Hikâyeleri*, s.5-6.

405 “Halkevlerinin Dokuzuncu Yıl Dönümü Münasebeti İle Parti Vilayet İdare Heyetinden Macit Tekinalp’in Sözü”, *Dıranaz*, C.4, S.44, Mart 1941, s.5.

406 “Halkevi Dil Edebiyat Şubesi Çalışmaları”, *Sinop*, 15 Şubat 1941.

hazırlanarak Halkevlerine gönderilen çalışma programları doğrultusunda çalışmalarını yürütmesi gerekmektedir⁴⁰⁷. Şubenin tarih alanında yapması gereken başlıca işler şunlardı:

- Milli ve yerel tarihle ilgili uzmanlar ve bilim adamları tarafından ortaya konulan bilimsel gerçekleri tamim mahiyetindeki yazılarla tercümelerle veya konferanslarla geniş halk kitlelerine yaymak,
- Yerel tarih hakkında kendi çevrelerinde yapılacak araştırmalarla yeni ve eski vesikalar elde etmeye ve bunları bilimsel ölçütlere uygun olarak yayımlamaya çalışmak,
- Halkevinin bulunduğu bölgedeki tarihi eser ve abidelerin ilgilileri aydınlatmak ve bu eserlerin korunması amacıyla kurulmuş olan cemiyetlerle müzaheret ederek halkı eserleri koruma konusunda bilgilendirmek⁴⁰⁸.

Yukarıda verdiğimiz talimatname hükümleri gereğince 1932 yılında çalışmalarına başlayan şube tarafından, 1932–1933 yıllarında Türk milli tarih bilgisini yaymak ve Sinoplulara anlatmak için Türk tarihinin ana hatları ve İnkılâplar üzerine pek çok konferans verilmiş, yerel tarih çalışmaları kapsamında ise, “Sinop Tarihi” hazırlanmaya başlanmıştı. Ayrıca Temsil Şubesinin tarihi konularda sahnelemiş olduğu oyunlarda rol alınarak bu şubeye yardımcı olunmaya çalışılmıştır⁴⁰⁹.

Şube, tarihle ilgili çalışmalarında kuruluşundan itibaren yerel tarih incelemelerine ağırlık vermiş ve ilk olarak Rıza Nur Kütüphanesi’nde Sinop tarihine ilişkin biri Yunanca diğeri ise İngilizce yazılmış olan iki kitap tespit edilmiş ve çeviri için İstanbul’a gönderilmiştir. Ancak bu eserlerden Yunanca yazılmış olanı

---

407 Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin..., C.2, s.65.

408 CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.29.

409 Sinop Halkevi Broşürü, s.11–12.

çevrilemediği için geri gönderilmiştir⁴¹⁰. 1935 yılında Sinop tarihine ilişkin yabancı eserlerin tercüme faaliyetlerine devam edilmiştir⁴¹¹.

Şube, 1934 yılında tarih alanında verdiği konferanslar dışında önemli bir faaliyette bulunamazken 1935⁴¹² ve 1936⁴¹³ yıllarında ortaya çıkardığı tarihi eserlerle dikkat çekmiş, bulunan değerli parçalar müzeye kaldırılmıştır.

1937 yılında ise, TTK'nın 20 Eylül 1937 tarihinde açılacak olan ikinci kurultayının Halkevinden dinlenebilmesi için radyo tertibatı kurulmaya çalışılmıştır⁴¹⁴.

Sinop Halkevi'nin kuruluşundan kapanışına kadar geçen sürede tarih çalışmaları kapsamında gerçekleştirdiği en önemli faaliyetlerden biri de verdiği konferanslar olmuştur.

Halkevinde verilen bu konferanslar vasıtasıyla Türk Tarih Tezi kapsamında ortaya koyulan bilimsel bulgular ile Atatürk ilkeleri ve inkılâpları, Türk inkılâbının merhaleleri, Cumhuriyet dönemindeki kazanımlar geniş halk kitlelerine anlatılmak ve benimsetilmek istenmiştir. Şubenin tarihle ilgili verdiği konferansların konu başlıkları şu şekildedir: Türk Tarihinin Ana Hatları, Türkçenin Tarihi, Sinop Tarihi ve Medeniyetler Tarihi, CHP'nin Parti Prensipleri, Halkevi ve Türk İnkılâbı, Halk Fırkası Programı, Türk Tarihine Toplu Bir Bakış, Türk Tarihinin Ana Hatları, Halk Fırkası Umdeleri, 19 Mayıs Gazi'nin Anadolu'ya Geçişi, Sinop Tarihi, Dilimizin Tekâmülü ve Tarihçesi, Cumhuriyet Ve Türk İnkılâbı, Öz Yurt ve Türk Tarihi, İstiklal Harbi ve 23 Nisan, İstiklal, İnkılâp, 19 Mayıs ve Atatürk, Tarihten Birer Yaprak Halinde Geçmiş Medeniyetlere Dair, Soyadlarının Tarihte ve Cemiyet Hayatında Yeri ve Tarihçesi,

---

410 B.C.A., 490.01/1005.879.1

411 Halkevleri 1932-1935..., s.30.

412 Halkevlerinin 1935 Senesi..., s.101.

413 "Sinop Halkevinin 1936 Yılı Birinci Altı Aylık Çalışma Raporudur", **Dıranaz**, C.I, S.7, 31.7.1936, s.12.

414 "Tarih Kurultayı Açılıyor", **Sinop**, 16 Eylül 1937.

Balkan Harbi, Kuruluşundan Son Haline Kadar Cumhuriyet Halk Partisi, Lozan Antlaşması, Türk, İsmet İnönü'nün Hayatı ve Kahramanlıkları ve Atatürk'ün Hayatı, Memleket ve Millet İçin Yaptığı Büyük Hizmetler ve Kahramanlıklar⁴¹⁵.

1.3 Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Tarafından Verilen Konferanslar

Dil, Tarih ve Edebiyat Şubelerinin başlıca görevlerinden bir tanesi de Halkevinin bulunduğu çevredeki halkın genel bilgisinin artmasına, parti prensiplerinin kökleşmesine, yurt sevgisi ve yurttaşlık vazifeleri duygusunun yükselmesine yarayacak konularda konferanslar vermek ve konuşmalar düzenlemektir⁴¹⁶.

Konferanslar, Halkevlerinin kuruluş amaçları doğrultusunda geniş halk kitlelerine istedikleri telkinde bulunabilmeleri için en etkili ve en ucuz vasıtalarından biri olarak görülmekle birlikte⁴¹⁷, Halkevlerinin faaliyete geçtiği dönemde halkın büyük bir çoğunluğunun okuma-yazma bilmemesi, bu iletişim araçlarının önemini bir kat daha artırmaktaydı.

Halkevinde verilen her türlü konferans doğrudan Dil, Tarih ve Edebiyat Şubelerinin faaliyet alanına girmektedir. Fakat bu şube tarafından hazırlanan konferanslarda diğer şube çalışmalarını kolaylaştıracak mahiyetteki konuların seçilmesine de özen gösterilmektedir⁴¹⁸. Bu nedenle Dil, Tarih ve Edebiyat Şubeleri tarafından verilen konferansların konusu spordan sanata, sosyal hayattan ekonomiye ve sağlıktan tarihe kadar çok geniş bir konu yelpazesine sahipti.

---

415 Halkevinde verilen bu konferanslara ilişkin bilgilere Sinop Gazetesi'nin 1932–1950 yılları arasındaki sayıları ve Dıranaz Dergisi'nin tamamı taranarak ulaşılmıştır.

416 **B.C.A.**, 490.01/847.353.3; **CHF Halkevleri Talimatnamesi**, s.6; **CHP Halkevleri Öğreneği**, s.10-11; **CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.5; Kemal Ünal, "Halkevlerinin çalışmasında Bazı Yeni Esaslar", **Ülkü**, C.16, S.91, Eylül 1940, s.5.

417 "Halkevlerinde Göze Çarpan Çalışmalar ve Beliren Değerler", **Ülkü**, C.12, S.69, İkcinciteşrin 1939.

418 **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944**, Ankara 1945, s.7.

Sinop Halkevi'nin en başarılı olduğu çalışma alanlarından bir tanesi konferanslardı. Nitekim Sinop Halkevi henüz Halkevlerinin resmi açılışlarının yapılmadığı Ocak 1932 tarihinde dahi bu alanda faaliyet göstermiş ve Parti Yönetim Kurulu Başkanı Nizamettin Bey tarafından “Halk Fırkasının Prensiplerinin İzahı” konulu bir konferans verilmişti⁴¹⁹. Sinop Halkevi'nde verilen konferanslar, her üç ayda bir hazırlanan program çerçevesinde Sinop sakinlerinden hitabeti güçlü olan, iş adamları, yöneticiler, öğretmenler ve memurlar tarafından verilirdi⁴²⁰.

Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, Halkevinin resmi açılışının yapıldığı 24 Haziran 1932 tarihinden itibaren konferans alanındaki çalışmalarına şaşırtıcı bir hızla başlamıştı. Şube, açılışını takip eden ilk yedi aylık süre içerisinde 29 konferans vermesine karşın, Sinop Halkevi'nden yaklaşık 5 ay önce kurulan ve ilk açılan 14 Halkevi arasında yer alan İstanbul Halkevi 11, Ankara Halkevi 15, İzmir Halkevi 6, Diyarbakır Halkevi 5 ve Konya Halkevi ise ancak 6 altı konferans verebilmiştir⁴²¹.

Şube, ilk 13 ayın sonunda bu konferansların sayısını 41'e yükseltmiş ve ilgiyi artırabilmek amacıyla konferansların büyük bir kısmı müsamere programlarına dâhil edilmiş ya da konferanslarla birlikte konserler de verilmişti. Şubenin katılımı artırmaya yönelik bu teşebbüsü olumlu sonuç vermiş ve müsamere programlarına dâhil edilen veya konserlerle birlikte verilen konferanslara halk büyük ilgi göstermiş, tek başına verilen konferanslara ise, ortalama 100 kişi katılmıştır⁴²².

---

419 “Halkevi Salonunda Verilen Konferans ve Çay Ziyafeti”, **Sinop**, 28 İkincikanun 1932.

420 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.7-10

421 **B.C.A.**, 490.01/846.346.1

422 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

Şubenin gerçekleştirmiş olduğu konferans sayısı ilk 16 aylık süre zarfında 45'e kadar yükselirken⁴²³ bu konferanslarda daha çok sağlık, alış veriş, sosyal yaşam, Kurtuluş Savaşı, Türk tarihi ve inkılâbı konularına ağırlık verilmişti.

Sinop Halkevi'nde ilk 16 aylık süre zarfında verilen konferansların konusu ve konferansı veren kişilerin isimleri aşağıdaki gibidir⁴²⁴:

- Nizamettin Bey (Fırka Eski Başkanı): Halkevi ve Türk İnkılâbı, Halk Fırkası Programı, Cumhuriyet ve Türk İnkılâbı, Medeni Terbiye, İçtimai Terbiye
- Nezihî Bey (Ortaokul Türkçe Öğretmeni): Halkevi ve Gençlik
- Mahmut Bey (Ortaokul Müdürü): Mimar Sinan
- Haşim Nezihî Bey: Bugünün İktisadi Vaziyeti, Türk Tarihine Toplu Bir Bakış, Türkiye'nin Bugünkü İktisadi Vaziyeti, Dilimizin Tarihçesi ve Tekâmül, Ziya Gökalp, Avrupa'nın Bugünkü Siyasi Vaziyeti
- Semih Bey (Hastane Eski Başhekim): Apandisit
- Asım Bey (Dâhiliye Doktoru): Verem
- Asım Bey (Baytar Müdürü): Vebayı Bakarî
- Murat Bey (Tarih Öğretmeni): Türk Tarihinin Ana Hatları (3 kez tekrarlanmıştır)
- Hulusî Bey (Sinop Milletvekili): Halk Fırkası Umdeleri
- Mektupçu Cemal Bey: Sinop Tarihi
- Hulusî (Maarif eski Müdürü): Dil Kurultayı İntibaları
- Hamdi Bey: Türk Hukuku ve Aile Hukuku
- Osman Münir Bey (Sıhhiye eski Müdürü): Meyvelerimiz ve Vitamin
- Semih Bey (Eski Başhekim): İrade Hastalıkları

423 Sinop Halkevi Broşürü, s.7.

424 Sinop Halkevi Broşürü, s.7-10

- Murat Bey (Tarih Öğretmeni): Öz Yurt ve Türk Tarihi, Hun Tarihi ve Mete Han
- Macit Bey (Eczacı): Kooperatifçilik
- Remziye Hanım (Öğretmen): Çocuk Terbiyesi ve Aile Rabıtası
- Necip Bey (Öğretmen): Çocuk ve Aile Terbiyesi
- Tevfik Bey (Vilayet Encümeni Azası): Tütüncülük ve Türk Tütünlere
- Avni Bey (Türkçe Öğretmeni): Yoksul Çocuklara Nasıl Yardım Edelim, İstiklal Harbi ve 23 Nisan, Anadolu İstiklal Hareketi, 19 Mayıs Gazi'nin Anadolu'ya Geçişi, 30 Ağustos Zafer Bayramı
- Hidayet Hanım (Öğretmen): Çocuk Kıymet ve Ehemmiyeti
- Fatma Hanım (Öğretmen): Çocuk ve Çocuklara Şefkat
- Ali Şükrü Bey (Çocuk Doktoru): Çocuk Bakımı
- Doktor Hikmet Süreyya (Sahil Sıhhiye Müfettişi): Kolera, Tifo, Veba
- Macit Bey (Parti Başkanı): Gazi'nin Anadolu'ya Geçişi, Toplanma ve Toplu Yaşama Yolları
- Muazzez Hanım (Öğretmen): İstiklal Hareketi
- Şeref Bey (Beden Eğitimi Öğretmeni): Spor ve Faydaları

Şube tarafından 1933 yılının geriye kalanında da konferanslara devam edilmiş ve bu yıl zarfında verilen konferans sayısı 38'e kadar yükselmiştir⁴²⁵. 1934 yılında verilen konferansların sayısında ise düşüş yaşanmış ve bu yıl içerisinde verilen toplam konferans sayısı 24'te kalmıştır. Konferans sayısındaki bu düşüşe karşın konferansa katılanların sayısı önemli ölçüde artmış ve 5.100 kişiyi bulmuştur⁴²⁶. Söz konusu dönemde Sinop'un merkez nüfusunun 5000'in altında olduğu düşünülürse konferansa

---

425 Halkevlerinin 1933 Senesi..., s.68.

426 Halkevlerinin 1934 Senesi..., s.109.

katılabilecek yaşta olan Sinopluların hemen hepsinin Halkevinin konferanslarına iştirak ettiği kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Sinop Halkevi sosyal hayatın her alanına ilişkin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerle kısa sürede önemli bir cazibe merkezi haline gelmiş, halk kendisi için açılan bu evi benimseyerek Halkevinin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetleri yakından takip etmiştir. Bu kapsamda 1935 yılında Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi tarafından verilen 41 konferansı dinlemeye gelen Sinopluların sayısı 5.160'a kadar yükselmiştir⁴²⁷.

1935 yılında verilen konferans konularından ulaşabildiklerimiz kaynak yetersizli nedeniyle sınırlı olmakla birlikte, Halkevi başkanı Tefik Turan'ın 17 Haziranda vermiş olduğu, "Ankara'nın Bugünkü İmarı ile İnkişafı", konulu konferans⁴²⁸ ve Faik Bey tarafından 20 Ekim'de verilen "Nüfus Sayımının Önemi ve Faydaları" konulu konferansların çok beğenildiği gazetelere yansımıştır⁴²⁹.

1936 yılına gelindiğinde Sinopluların her alandaki bilgisini yükseltmeye, vatandaşlık bilincini güçlendirmeye ve rejimin temel ilkelerini halka benimsetmeye yönelik gerçekleştirdiği konferanslara hız veren şubenin bu kapsamda her hafta salı günleri konferans verme kararı almasının ardından ilk iki ay içerisinde gerçekleştirilen konferanslara toplam 3.500 kişi katılmıştır⁴³⁰.

Bu yılın ilk ayında verilen konferanslardan biri olan İl Kültür Müdürü İbrahim Ertuğrul'un verdiği "İnkılâbımızda Hız" konulu konferansta özellikle, Türk inkılâbının temel özelliklerine değinilmiş ve Türk inkılâbının baş döndürücü bir hızda ilerlediğinden bahsedilmişti⁴³¹. Yine bu ay içerisinde verilen konferanslar kapsamında

---

427 **Halkevlerinin 1935 Senesi...**, s.101.

428 "Konferans", **Sinop**, 20 Haziran 1935.

429 **Sinop**, 10 Birinci teşrin 1935.

430 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.2, 1.2.1936, s.16.

431 "Salı Akşamı Kültür Direktörü Konferans Verdi", **Sinop**, 30 İkincikanun 1936.

Tarım Direktörü Ali Par tarafından “Köylü İle Şehirli-Yetiştiren İle Harcayan” konulu bir konferans verilmiş ve konferanstan sonra müzik dinletisi düzenlenmiştir⁴³².

Halkevlerinin kendi imkânlarıyla düzenlediği konferansların yanı sıra CHP Genel Sekreterliği tarafından seçim bölgelerini gezen milletvekillerinden Halkevlerinin mevcut durumlarının iyi olup olmadığını kontrol etmeleri ve CHP’nin programının temel prensiplerini anlatmak ve yaymak için konferanslar vermeleri istenmekteydi⁴³³. Ayrıca halkın özellikle bilgilendirilmesi ve bilinçlenmesinin gerekli olduğunun düşünüldüğü konularda Halkevlerinde konferanslar vermek üzere yine Genel Sekreterlik tarafından 3 Ocak 1936 tarihli bir yazıyla milletvekilleri görevlendirilmiştir⁴³⁴. Söz konusu görevlendirme kapsamında konferans vermek üzere Sinop’a gelen Samsun Milletvekili ve Parti İl Başkanı Ali Yörüker tarafından şubat ayında iki gün arka arkaya “İnkılâp” ve “İstiklal” konulu konferanslar verilmiştir⁴³⁵. Şubat ayında verilen diğer konferanslar ise Şemseddin Sami tarafından “Dört Muharrir ve Bir Şair” konu bir konferans ile⁴³⁶ Rüştü Turan tarafından verilen “Zehirli Gazlar” konulu konferans idi⁴³⁷.

Yapılan inkılâpların mahiyetinin ve gerekliliğinin geniş halk kitleleri tarafından anlaşılması ve benimsenmesine CHP tarafından büyük önem verilmekteydi. Nitekim 1 Mart 1936 tarihinde CHP İl Yönetim Kurulu Başkanlıkları’na gönderilen bir yazıyla hala soyadı alamayan vatandaşların soyadı almalarının temini için Halkevlerinin güçlü

---

432 “Halkevinde Konferanslar Veriliyor”, **Sinop**, 16 İkincikanun 1936; “Kültür Direktörü Konferans verecek”, **Sinop**, 23 İkincikanun 1936.

433 **B.C.A.**, 490.01/3.11.4; **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin...**, C.7, s.37.

434 **B.C.A.**, 490.01/1015.9.5.2

435 “Samsun Parti Başkanı Saylav Mehmet Ali Yürüker Halkevinde Konferans Vermek Üzere Geliyor”, **Sinop**, 13 Şubat 1936; “Samsun Parti Başkanı Mehmet Ali Yürükler Sinop’a Geldiler”, **Sinop**, 20 Şubat 1936; “Samsun Parti Başkanı Saylav Mehmet Ali Yürüker Parti Konferanslarını Verdiler”, **Sinop**, 27 Şubat 1936.

436 “Ş. Sami Konferans Verdi”, **Sinop**, 6 Şubat 1936.

437 “Rüştü Turan Zehirli Gazlar Hakkındaki Konferansını Verdi”, **Sinop**, 13 Şubat 1936.

telkin vasıtalarına başvurmaları istenmiştir⁴³⁸. Sinop Halkevi de bu kapsamda soyadı almayan Sinopluların soyadı almalarını temin etmek ve ilgili kanunun yararlarını anlatmak için 24 Mart 1936 tarihinde bir program düzenlemiştir. İstiklal Marşı'nın okunması ile başlayan program; Ortaokul Türkçe Öğretmeni Dilaver Can tarafından “Soyadlarının Tarihte ve Cemiyet Hayatında Yeri ve Tarihçesi” konulu konferansla devam etmiş, konuşmanın hemen ardından ilkokul ve ortaokul öğrencileri şiirler okumuş, keman ve flüt düeti yapılmıştır⁴³⁹. Yine bu ay içerisinde halkı soyadı almaya teşvik etmek amacıyla Bekir Bey tarafından “Soyadı ve Faydaları” konulu bir konferans verilmiş⁴⁴⁰ ayrıca “Vatandaş Soyadı Alınız” başlığını taşıyan bir broşür bastırılmış ve dağıtılmıştır⁴⁴¹.

1936 yılının mart ayında yukarıda değindiğimiz konferansların yanı sıra Tefvik Turan tarafından “Zehirli Gazlardan Korunma”⁴⁴² konulu konferans, Bekir Bey tarafından “Zehirli İçkiler ve Tesirleri”⁴⁴³, Bahir İlder tarafından ise “Sinop’un İçilecek Suları” konulu konferanslar verilmiştir⁴⁴⁴.

Şubenin konferans vermesinin yanı sıra önemli bir görevi de iyi konferansçılar yetiştirmektir⁴⁴⁵. Bu kapsamda Sinop Halkevi de gençlerin hitabet yeteneklerini geliştirmek ve onları topluluk karşısında konuşmaya alıştırmak amacıyla her hafta ortaokul öğrencilerine okulda hazırladıkları ders notlarını konferans mahiyetinde

---

438 **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin...**, C.8, s.65.

439 “Gelecek Salı Gecesi Halkevinde Soyadı Hakkında Bir Konferans Verilecek”, **Sinop**, 19 Mart 1936; “Diliver Can Soyadları Hakkındaki Konferansını Verdi Çok Faydalı ve Eğlenceli Bir Gece Geçirildi”, **Sinop**, 26 Mart 1936.

440 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.I, S.3, 31.3.1936, s.16.

441 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.I, S.6, 30.6.1936, s.16.

442 “Turan Zehirli Gazlardan Korunma Cihazları Ve Kullanılması Hakkında Bir Konferans Verecektir”, **Sinop**, 12 Mart 1936.

443 “İspirtolu İçkiler ve Bunların Tesirleri Konulu Bir Konferans Verildi”, **Sinop**, 12 Mart 1936.

444 “Hastane Başhekimi Bahir İlder Konferans Verecek”, **Sinop**, 26 Mart 1936.

445 **CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.5.

sunmalarına fırsat tanıyacak bir program hazırlamıştır⁴⁴⁶. Söz konusu program 1936 yılı mart ayında uygulamaya koyulmuş ve Sinop'ta büyük hatipler yetiştirmek için önemli bir adım atılmıştı⁴⁴⁷.

Şube tarafından verilen konferanslara 1936 yılının nisan ve mayıs aylarında da devam edilmişti. Ortaokul Müdürü İbrahim Akdoğan'ın "İçtimai Hayatta Kadın"⁴⁴⁸, Ortaokul Müdür Yardımcısı Mahmut Kılınç'ın "Koca Mimar Sinan, Hayatı ve Eserleri"⁴⁴⁹, İmam Zühtü'nün "Devlet Teşekküllerinin En Uygunu Cumhuriyet İdaresi"⁴⁵⁰ ve "Tarihten Birer Yaprak Halinde Geçmiş Medeniyetlere Dair"⁴⁵¹, Şemseddin Kubilay'ın "Edip Ömer Seyfettin, Hayatı ve Eserleri"⁴⁵², Askere Alma Başkanı Binbaşı Korkut'un "Hava Tehlikesi"⁴⁵³, Kütüphane Memuru Bekir Bey'in "Ailede Çocuk Terbiyesi", Ortaokul Müdürü İbrahim Akdoğan'ın "Muaşeri Hayat ve Muaşeret"⁴⁵⁴ ve "Çocuk Terbiyesi ve Vicdan"⁴⁵⁵, Ferit Dikmen'in "19 Mayıs ve Atatürk"⁴⁵⁶, Halkevi Başkanı Tevfik Turan tarafından verilen "Erzurum-Sivas demiryolları için satılığa çıkarılan istikraz tahvilleri"⁴⁵⁷ konulu konferanslar bunların en önemlilerindendi. Şube 2 Haziran 1936 tarihinde gerek Halkevi salonunun yetersizliği ve gerekse yazın başlamış olması nedeniyle konferanslara ara vermişti. Şubenin sadece 1936 yılının ilk ayında gerçekleştirdiği konferansların sayısı 30'a ulaşmıştı ve bu

---

446 "Sinop Gençliği İçin Faideli Bir Başlangıç", **Sinop**, 19 Mart 1936.

447 "Halkevinde Zehirli Gazlar Hakkında Konferans Verildi", **Sinop**, 19 Mart 1936.

448 "Ortaokul Direktörü İ. Akdoğan Konferans Verecek", **Sinop**, 2 Nisan 1936.

449 "Sinop Halkevinde 9 Nisan Gecesi Mimar Sinan İhtifali Yapıldı", **Sinop**, 9 Nisan 1936.

450 "Büyük Cami İmamı Halkevinde Konferans Verecek", **Sinop**, 9 Nisan 1936.

451 "Sinop Halkevinde Bay Zühdü Konferans Verdi", **Sinop**, 16 Nisan 1936.

452 "Konferans", **Sinop**, 30 Nisan 1936.

453 "Konferans", **Sinop**, 21 Mayıs 1936.

454 "Bu Hafta İçinde Sinop Halkevi'nde İki Mühim Konferans Verildi", **Sinop**, 14 Mayıs 1936.

455 "Halkevinde Çok Mühim Konferanslar Veriliyor", **Sinop**, 23 İkincikanun 1936.

456 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.II, S.5, 31.5.1936, s.16.

457 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.11, 30.11.1936, s.16.

konferanslarda görev alan konuşmacıların isimleri ve verdikleri konferans sayısı aşağıdaki gibiydi⁴⁵⁸.

Konferansı Veren Kişi	Verdiği Konferansın Sayısı
Samsun Saylavı M.A. Yörüker	2
Halkevi Başkanı M. Turan	4
Ziraat Müdürü M. Ali Par	2
Ortaokul Müdürü İ. Akdoğan	2
Kültür Müdürü İ.Ertuğrul	3
Öğretmen Ş. Sami Kubilay	2
Öğretmen Rüştü Turan	4
Ortaokul Türkçe Öğretmeni Dilaver Can	2
Baştabip B. İtler	1
Ortaokul Müdür Yardımcısı M.Kılıç	1
Yavuz Gemisi Komutanı Miralay Fahri	1
Bay Zühtü	1
Ferit Dikmen	1
Asker Alma Başkanı Rıza Bey	2
İlkokul Öğretmeni Bekir Bey	2
Toplam	30

Şube haziran ayında ara verdiği konferanslara ağustosta tekrar başlamış, yıl içinde verilen konferans sayısı 29 Ekim tarihine kadar 42'ye ulaşmış ve bu konferanslara toplam 9.760 kişi katılmıştı⁴⁵⁹.

Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi tarafından 1937 yılında kaç konferans verildiği ve konferanslara kaç kişi katıldığına ilişkin elimizde yeterli bilgi mevcut olmamakla birlikte, bu yıl içinde gerçekleştirilen konferanslarda daha çok Sinoplu köylülere hitap edecek konuların seçildiğini görmek mümkündür.

Bu kapsamda Ziraat Müdürü Enver Akalın tarafından verilen “Sinop İlinin Zirai Durumu” konulu konferansa çok yoğun bir katılım olmuştur⁴⁶⁰. Köylülere yönelik

458 “Sinop Halkevi’nin 1936 Yılı Birinci Altı Aylık Çalışma Raporudur”, **Dıranaz**, C.I, S.7, 31.7.1936, s.12.

459 “Evimizin Bu yıl içindeki Çalışmasından Bir Yaprak”, **Dıranaz**, C.I, S.10, 29.10.1936, s.39.

olarak İl Baytar Müdürü ve Halkevi Köycülük Şube Üyesi Asım Ergün tarafından “Sâri Hayvan Hastalıkları ve Tedavi Usulleri” konulu⁴⁶¹ bir konferans verilmiş, ayrıca 28 Mart 1936 tarihinde ücretsiz sinema gösterimi için Halkevine davet edilen köylülere Farmalog Macit Tekinalp tarafından bir konuşma yapılmıştır⁴⁶².

Halkevinin 400 kişilik konferans salonu halkın yoğun ilgisi nedeniyle çoğu zaman yetersiz kalmış bu nedenle şube tarafından konferanslardan daha fazla kişinin istifade etmesini temin etmek maksadıyla açık hava konferansları düzenlenmiştir. Örneğin Ağustos 1937’de zehirli gazlarla ilgili verilen konferansları daha çok kişiye ulaştırabilmek amacıyla açık hava konferanslarına başlanmış ve bir ay içerisinde İbrahim Güleç tarafından üç defa açık hava konferansı verilmiştir⁴⁶³.

Şubenin 1937 yılında bilgisine ulaşabildiğimiz diğer konferansları şunlardır: Öğretmen Sami Kubilay’ın verdiği “Ziya Gökalp” konulu konferans⁴⁶⁴, ortaokul tarih öğretmeninin verdiği “Kapitülasyonların Tarihi” konulu konferans Şevket Erdem, Sami Kubilay⁴⁶⁵ ve Macit Tekinalp’in verdiği “30 Ağustos Konulu Konferanslar”, Kazım Baydoğan’ın “Sivas-Erzurum Demiryolları tahvillerinin Satışı” hakkında verdiği konferans⁴⁶⁶ ve Mediha Tekinalp’in verdiği “Kızılay” konulu konferans⁴⁶⁷.

Ocak 1938’de Halkevinin kış çalışma programının hazırlanması için yapılan yönetim kurulu toplantısında ayda iki konferans verilmesinin kararlaştırılması ve Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi’ne bu konuda direktif verilmesine karşın bu program uygulanamamış ve 1938 yılında ancak 7 konferans verilebilmiş ve bu konferanslara

---

460 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.15, Nisan 1937, s.15.

461 “Halkevinde Konferans”, **Sinop**, 1 Temmuz 1937; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.18, Temmuz 1937, s.16.

462 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.15, Nisan 1937, s.15.

463 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.20, Eylül 1937, s.16.

464 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.16, Mayıs 1937, s.15.

465 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.20, Eylül 1937, s.16.

466 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.23, Birincikanun 1937, s.15.

467 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.24, İkincikanun 1938, s.16.

2.350 kişi katılmıştır⁴⁶⁸. Bu yıl içerisinde verilen konferansların konusu ve konuşmacıları şu şekildedir: Macit Tekinalp'in verdiği "Kooperatifçiliğin Doğuşu ve Geçirmiş Olduğu Safahat" konulu konferans⁴⁶⁹, Mediha Tekinalp'in verdiği "Türk Tiyatrosu Tarihi ve Tiyatro Muharrirleri" konulu konferans⁴⁷⁰, Çocuk Esirgeme Kurumu Müfettişi Neşet Bora'nın verdiği "Çocuk Bakımı" konulu konferans⁴⁷¹, Halkevi Başkanı Macit Tekinalp'in verdiği "Türk Bayrağı" konulu konferans⁴⁷² ve Yerli Malları Haftası münasebetiyle Hamit Koç, Dilaver Can ve Naim Ardor tarafından verilen "Ekonomi" konulu konferanslar⁴⁷³.

II. Dünya Savaşı'nın başlaması ve Türkiye'nin de savaşa dahil olma ihtimalinin söz konusu olması nedeniyle Halkevlerinde, halkta sivil savunma bilinci oluşturarak halkı olası bir savaşa hazırlamaya yönelik bir takım faaliyetlerde bulunulmuştur.

Sinop Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi tarafından da bu kapsamda pek çok konferans verilmiştir. 1939 yılında Hastane Başhekimisi Talat İçbilen'in verdiği "Zehirli Gazlar"⁴⁷⁴ ve "Zehirli Gazlar ve Bunların Tesirleri"⁴⁷⁵, Samsun Tümen Komutanı Kurmay Yarbay Bozkurt'un verdiği "Pasif Korunma"⁴⁷⁶, Sinop Halkevi Başkanı Macit Tekinalp'in Samsun Halkevi'nde verdiği "Muhlik Gazlar"⁴⁷⁷ konulu konferanslar bu kapsamda değerlendirilebilir. 1939 yılında verilen diğer konferanslar ise şunlardır:

---

468 "Halkevimizin Bir Yılda Başardığı İşler", **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.9.

469 "Halkevimiz Konferanslara Başladı", **Sinop**, 17 Mart 1938.

470 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.III, S.27, Nisan 1938, s.16.

471 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.III, S.28, Mayıs 1938, s.16.

472 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.24, İkincikanun 1938, s.16.

473 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.III, S.35, Birinci Kanun 1938, s.15.

474 "Halkevlerinin Yedinci Yıldönümü", **Sinop**, 23 Şubat 1939.

475 "Zehirli Gazlar ve Tehlikeleri", **Sinop**, 12 Birinciteşrin 1939.

476 "Halkevi Sinemasında Konferans", **Sinop**, 14 Birincikanun 1939.

477 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.IV, S.40, Mayıs 1939, s.14.

Siyasal Bilgiler Okulu mezunu Rüştü Ozan tarafından verilen “Balkan Harpleri” konulu konferans⁴⁷⁸, M. Tekinalp, Dilaver Can ve M. Turan tarafından verilen “Seçimler” konulu konferanslar⁴⁷⁹, Ortaokul Müzik Öğretmeni Sadi Tek tarafından verilen “Müzik” konulu konferans⁴⁸⁰, Ziraat Memuru Necati Karagülle tarafından verilen “Tütün” ve “Meyve Ağaçlarının Bakımı”⁴⁸¹ konulu konferanslar, Mediha Tekinalp tarafından verilen “Kuruluşundan Son Haline Kadar Cumhuriyet Halk Partisi” konulu konferans, İlçe Yönetim Kurulu Başkanı Ali Ersoy tarafından verilen “CHP Parti Programı” konulu konferans⁴⁸², İnhisarlar Müdürü Selahattin Abanoz tarafından verilen “kooperatif” konulu konferans ve Öğretmen Dilaver Can Tarafından verilen “Tasarruf” konulu konferans⁴⁸³.

1940 yılına gelindiğinde II. Dünya Savaşı’nın giderek daha geniş bir coğrafyaya yayılması ve savaşın Türkiye’ye de sıçrayıp sıçramayacağına ilişkin oluşan belirsizliğin devam etmesi nedeniyle CHP, halkı savaşın genel gidişatı ve Hükümetin mevcut durum karşısındaki politikaları, olası bir savaşa hazırlıklı olunması ve dışarıdan gelebilecek zararlı propagandalara iltifat edilmemesi hususunda bilgilendirme ihtiyacı duymuştur.

Bu kapsamda halk ile en fazla temas içinde bulunan kurumlar olan Halkevlerinde konferanslar vermek üzere milletvekilleri görevlendirilmiştir⁴⁸⁴. Sinop Halkevi’nde konferans vermekle görevlendirilen Zonguldak Milletvekili H. Atıf Kuyucak⁴⁸⁵, Sivas Milletvekili ve CHP Bölge Müfettişi Hikmet Işık ile birlikte 10 Ekim 1940 tarihine Sinop’a gelmiş ve 11 Ekimde Halkevi sinemasında çok kalabalık kitleye

478 “Halkevinde Konferans”, **Sinop**, 9 Şubat 1939; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.III, S.36, İkinci Kanun 1939, s.15.

479 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.IV, S.38, Mart 1939, s.15.

480 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.14.

481 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.IV, S.40, Mayıs 1939, s.14.

482 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.IV, S.40, Mayıs 1939, s.15.

483 “Halkevi Konferansları Devam Ediyor”, **Sinop**, 21 Birincikanun 1939.

484 **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin...**, C.17, s.190-192; “Ayn Hadiseleri, C.H.P Konferansları”, **Ülkü**, C.II, S.98, s.171.

485 **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin...**, C.17, s.194.

“Bugünkü Dünya Vaziyeti Karşısında Memleketimiz” konulu bir konferans vermiştir. Kuyucak, verdiği konferansta mevcut savaşın doğuracağı muhtemel sonuçlara ve Hükümetin takip ettiği siyasetin uygunluğuna değinmiştir⁴⁸⁶. Yine savaş hakkında Sinopluları bilgilendirmek amacıyla bir başka konferans ise, Sinop Milletvekili Kerim İncedayı tarafından verilmiştir. Konferansta, dünyanın mevcut durumunu değerlendiren İncedayı, devletin kendi milletini her türlü tecavüze karşı korumak için gereken bütün tedbirleri aldığından bahsetmiş ve Türk Milleti’ne karşı herhangi bir tecavüzde bulunulmadıkça Türkiye’nin macera aramayacağını belirtmiştir⁴⁸⁷.

II. Dünya Savaşı ve Türkiye’nin mevcut durumu hakkındaki konferanslar 1941 yılında da sürdürülmüştür⁴⁸⁸. Şube tarafından toplam 25 konferansın verildiği 1940 yılında⁴⁸⁹ yukarıda değindiklerimizin dışındaki konferanslar şu şekildedir: Ortaokul Müdürü Ali Ertan tarafından verilen “Namık Kemal’in Hayatı ve Eserleri” konulu konferans⁴⁹⁰, Halkevi Başkanı Macit Tekinalp tarafından verilen “Propaganda” konulu konferans⁴⁹¹ ve Dilaver Can tarafından verilen “Tasarruf” konulu konferans⁴⁹².

Sinop Halkevi’nin kuruluşunu takip eden ilk yıllarda verilen konferanslara dinleyici toplayabilmek için konferanslardan önce konserler verilir ya da piyesler sahnelenirken zaman içerisinde Halkevi kendisine sabit bir dinleyici kitlesi oluşturmayı

---

486 “Zonguldak Mebusu Atıf Kuyucak Sinop’ta Halkevi Sinemasında Mühim Bir Konferans Verdi”, **Sinop**, 17 Birinciteşrin 1940; “Parti ve Evimizi Yakından Alakalandıran Hadiseler”, **Dıranaz**, C.IV, S.41, Birinci Kanun 1940, s.15.

487 “Mebusumuz Kerim İncedayı Şehrimize Geldiler”, **Sinop**, 17 Birinciteşrin 1940; “Parti ve Evimizi Yakından Alakalandıran Hadiseler”, **Dıranaz**, C.IV, S.41, Birinci Kanun 1940, s.15.

488 “Evimizin Faaliyetleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.45, Nisan 1941, s.16; “Halkevinde Konferans”, **Sinop**, 5 Nisan 1941; “Halkevinde Temsil ve Konferans”, **Sinop**, 12 Nisan 1941.

489 “Halkevlerinin Dokuzuncu Yıl Dönümü Münasebeti İle Parti Vilayet İdare Heyetinden Macit Tekinalp’in Sözü”, **Dıranaz**, C.4, S.44, Mart 1941, s.5.

490 “Parti ve Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, s.42, İkincikanun 1941, s.15.

491 “Halkevi Başkanının Konferansı”, **Sinop**, 15 Şubat 1940.

492 “Dilaver Can Sinema Binasına Şehirli ve Köylü Vatandaşlar İçin Faideli Bir Konferans Verdi”, **Sinop**, 2 Mayıs 1940.

başarmış ve artık bu tür uygulamalara başvurulmaksızın çok sayıda insanı konferanslara çekmek mümkün olmuştur.

Halkevinin bu husustaki başarısında, konferansların halkın anlayabileceği bir dille verilmesinin ve toplumun her kesinine hitap edilmeye çalışılmasının büyük payı vardır. Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi tarafından Sinopluları aydınlatmaya yönelik konferanslar 1941 yılında da sürdürülmüştür. Bu yıl içinde verilen konferanslardan bilgisine ulaşabildiklerimiz aşağıdaki gibidir:

Ali Ertan tarafından verilen “İktisat ve Tasarruf”⁴⁹³, “Terbiye”⁴⁹⁴ ve “Halk Edebiyatı” konulu konferanslar, Ortaokul Tarih Öğretmeni Hasan Tarkan tarafından verilen “Türk”⁴⁹⁵ ve “İsmet İnönü’nün Hayatı ve Kahramanlıkları” konulu konferanslar, Sinop Askerlik Şubesi Komutanı Yarbay Yahya Kerim Aktav tarafından verilen “Askeri Vaziyet” konulu konferans⁴⁹⁶, Dr. Muhit Tomerkan tarafından verilen “Sıtma ve Bulaşıcı Hastalıklar” konulu konferans⁴⁹⁷ ve şube üyeleri tarafından verilen “Arıcılık” konulu konferans⁴⁹⁸.

Şubenin 1942 yılında verdiği konferanslardan bilgisine ulaşabildiğimiz üç konferansın ilki Ortaokul Müdürü Ali Ertan tarafından “Çocuk Psikolojisi” hakkında verilmişken⁴⁹⁹, “Bugünkü Cihan Harbi ve Türkiye’nin Durumu” ve “Okul ve Aile-Talebe ve Öğretmen” konulu diğer iki konferans ise, Yazar ve Öğretmen Sedat Ataman tarafından verilmiştir⁵⁰⁰.

1943 yılında Sinop Halkevi’nin çalışmalarına ilişkin elimizde kaynak bulunmaması nedeniyle bu yıl içersinde verilen hiçbir konferansın bilgisine

493 “Parti ve Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, s.42, İkincikanun 1941, s.15.

494 “Parti ve Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.43, Şubat 1941, s.14.

495 “Halkevimizin Bir Aylık Faaliyeti”, **Dıranaz**, C.IV, S.44, Mart 1941, s.8.

496 “Evimizin Faaliyetleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.45, Nisan 1941, s.16.

497 “Sıhhi Konferans”, **Sinop**, 24 Eylül 1941.

498 “Evimizin Faaliyetleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.45, Nisan 1941, s.16.

499 “Halkevinde Bir Konferans ve Bir Konser”, **Sinop**, 1 Şubat 1942.

500 “İki Konferans”, **Sinop**, 3 Haziran 1942.

ulaşamadık. 1944 yılında ise, sadece “Çocuk Terbiyesi” konulu bir konferans verildiğini tespit ettik⁵⁰¹. Halkevleri tarafından verilen konferansların metinleri CHP Genel Sekreterliği tarafından yayınlanmakta olan “Konuşmalar Broşüründe” yayınlanmaktaydı. 1945 yılında söz konusu broşüre konulması düşünülen konferanslar arasında Sinop Halkevi’nde verilenlerde vardı ve bu konferans metinleri CHP Genel Sekreterliği tarafından 7 Şubat 1945 tarihli bir yazıyla Halkevi Başkanlığı’ndan istenmişti⁵⁰².

1944–1949 yılları arasında Sinop Gazetesi’nin yayımlanmaması ve Sinop Halkevi Dergisi Dıranaz’ın da 1941 yılında yayın hayatına son vermesi nedeniyle şubenin bu yıllar arasında verdiği konferansların bilgisine ulaşamadık. Lakin CHP Genel Sekreterliği’nden Halkevlerine gönderilen bir yazıyla 3–9 Ocak 1948 tarihleri arasında “verem haftası” kapsamında Halkevlerinde konuyla ilgili konferanslar verilmesi istenmesi⁵⁰³ ve bu isteğe binaen 1949 yılında Sinop Hastane’si Başhekimisi Dr. Hikmet Ertez tarafından “Verem” konulu bir konferansın verilmiş⁵⁰⁴ olması Halkevinin konferans alanındaki faaliyetlerinin sürdüğünün bir göstergesidir.

---

501 **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944**, s.7.

502 **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin...**, C.21, s.50-51.

503 **B.C.A.**, 490.01/8.41.4.

504 “Güzel Bir Konuşma”, **Sinop**, 11 Ocak 1949.

Tablo III. 1.1. Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Tarafından 1932–1940 Yılları Arasında Verilen Konferans Sayıları ve Bu Konferanslara Katılan Kişi Sayısı

Konferansın Verildiği Yıl	Verilen Konferans Sayısı	Konferansa Katılan Kişi Sayısı
1932 ⁵⁰⁵	29	--
1933 ⁵⁰⁶	38	--
1934 ⁵⁰⁷	24	5.100
1935 ⁵⁰⁸	41	5.896
1936 ⁵⁰⁹	47	9.760 ⁵¹⁰
1938 ⁵¹¹	7	2.350
1940 ⁵¹²	25	--

1.4 Sinop Halkevi Dergisi: Dıranaz

Halkevi dergilerini, Dil, Tarih ve Edebiyat Şubeleri çıkarmakla görevliydi ve dergi çıkarmanın temel şartları arasında eleman ve teknik imkânların varlığı ilk sırada yer almaktaydı. Derginin yazı ve idare işleri ile meşgul olması gereken şube, il içindeki diğer Halkevlerinden de birer yazar üye isteyebilirdi⁵¹³.

Halkevi dergilerinin başarılı sayılabilmeleri için CHP Genel Sekreterliği tarafından gönderilen direktiflere uygun olması, yazı ve baskı kalitesinin yüksek olması, çıkarıldığı çevredeki bütün Halkevleri ve Halkodalarının ortak yayını haline gelmesi gerekmektedir⁵¹⁴.

505 B.C.A., 490.01/846.346.1

506 Halkevlerinin 1933 Senesi..., s.68.

507 Halkevlerinin 1934 Senesi..., s.109.

508 Halkevlerinin 1935 Senesi..., s.101.

509 “Sinop Halkevinin 1936 Yılı Birinci Altı Aylık Çalışma Raporudur”, **Dıranaz**, C.I, S.7, 31.7.1936, s.12; “Evimizin 1936 Yılı İkinci Altı Ayında Yaptığı İşler”, **Dıranaz**, Y.II, S.13, 31.1.1937, s.14.

510 Bu rakam 1936 yılında konferanslara katılan kişilerin tamamını yansıtmayıp sadece 29 Ekim tarihine kadar olanları içermektedir. Bkz: “Evimizin Bu Yıl İçindeki Çalışmasından Bir Yaprak”, **Dıranaz**, C.I, S.10, 29.10.1936, s.39

511 “Halkevimizin Bir Yılda Başardığı İşler”, **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.9.

512 “Halkevlerinin Dokuzuncu Yıl Dönümü Münasebeti İle Parti Vilayet İdare Heyetinden Macit Tekinalp’in Sözü”, **Dıranaz**, C.4, S.44, Mart 1941, s.5.

513 CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.8.

514 B.C.A., 490.01/846.347.1

Dergilerin ilk önce Halkevlerinin diğer faaliyetlerinde olduğu gibi ücretsiz olması esası kabul edilmişken daha sonra dergilerden baskı masraflarını karşılayacak kadar para alınmasına izin verilmişti⁵¹⁵.

Anadolu'nun muhtelif yerlerinde çıkarılan Halkevi dergilerinde daha ziyade yerel folklor çalışmalarına yer verilirken Ankara'da çıkarılan Ülkü dergisi diğerlerinden farklı olarak Atatürk inkılaplarının merkezden taşraya taşıyıcılığı misyonunu üstlenmişti⁵¹⁶.

Genel olarak edebiyat ve dil, müzik, resim, mimari, heykel, tarih, sosyoloji, felsefe, iktisat, ziraat, halk terbiyesi, kadın, fen, halk sağlığı ve nüfus, köycülük, bibliyografi ve Halkevi haberleri⁵¹⁷ gibi konularda yazıların yayınlandığı Halkevi dergilerinin bu yazıları yayımlamaktaki temel amaçları “inkılâp heyecanını yaymak, parti prensiplerini telkin etmek, Halkevi merasimini toplu olarak bildirmektir”⁵¹⁸.

Yayınlandıkları dönem içinde Cumhuriyet ideolojisini geniş kitlelere ulaştırmak, genç yazarları teşvik etmek, çıkarıldıkları çevrenin tarihini, coğrafyasını, folklorunu bütün bir ülkeye tanıtmak gibi çok önemli işlevler gören onlarca Halkevi dergisi, bütün bunların yanı sıra halkta okuma alışkanlığı kazandırılmasında da önemli bir rol oynamıştır.

Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi tarafından yayınlanan ve Sinop Halkevi'nin kültür dergisi olan Dıranaz'ın ilk sayısı 1 Ocak 1936 tarihlidir. Dergi aylık olarak yayınlanmakla birlikte 21–22 sayıları, ilde tek bir matbaa bulunması ve bu matbaanın

---

515 Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, Temmuz 1939'dan 31 Birincikanun 1939'a Kadar, C.15, Zerbamat Basımevi, 1940, s.56.

516 Necdet Sakaoğlu, Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul 1992, s.70; Mustafa Oral, C.H.P.'nin Ülküsü, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, s.69-70.

517 Halkevi Dergilerinin Yazı Kadroları, 1939, s.1–6.

518 Halkevleri 1932-1935..., s.25.

işlerinin çokluğu nedeniyle birlikte basılmıştır⁵¹⁹. Mayıs 1939 tarihli 40. sayıdan sonra yayın hayatına ara veren derginin 41. sayısı ancak Birincikânun 1940 tarihinde çıkarılabılmıştır. Toplam 52 sayı yayınlanabilen derginin son sayısı ise 51. ve 52. sayıların birlikte basıldığı Birinci-İkinci Teşrin 1941 tarihli'dir.

Derginin yazı işleri müdürlüğünü Ocak 1937 tarihli 13. sayıya kadar İl Ziraat Müdürü Ali Par yapmaktayken bu sayıdan sonra Cemal Yüksel yapmaya başlamıştır. Önceki sayılarda derginin sahibi, basım ve idare yeri hakkında dergiye herhangi bir kayıt düşülmemişken 13. sayıdan itibaren derginin sahibi Sinop Halkevi İdare Kurulu'dur denmiş, idare yerinin Sinop Halkevi olduğu belirtilmiş, ayrıca ilk kez yine bu sayıda derginin Sinop İl Basımevi'nde basıldığı belirtilmiştir. Mart 1939 tarihli 39. sayıdan itibaren derginin Yazı İşleri Müdürlüğü'nü Ahmet Cemalettin Yüksel yürütmeye başlamış, fakat derginin sahibi değişmemiştir. Uzun bir aradan sonra İkincikanun 1941 tarihinde çıkarılan 42. sayıda ise derginin mesul müdürünün Macit Tekinalp oluşu bilgisi yer almaktadır. Dergi, ilk sayısından son sayısına kadar il merkezinin tek basımevi olan Vilayet Basımevi'nde basılmıştır. Derginin yıllık aboneliği 100 kuruştur. Ocak 1937 tarihli 13 sayıya kadar aylık ücretin ne kadar olduğu hakkında dergide bilgi olmamakla birlikte bu sayıdan sonra dergide 10 kuruşa satılır ibaresi yer almıştır. Dergi kapandığı tarihe kadar hep bu fiyattan satılmıştır.

Genelde 16 sayfa yayınlanan dergide 8. sayı 24 sayfa, 10. sayı 40 sayfa, 12. sayı 15 sayfa, birlikte çıkarılan 21–22. sayı 24 sayfa, Cumhuriyetin 15. yıldönümü için çıkarılan 15. yıl sayısı ise 32 sayfa olarak yayınlanmıştır. Dergi'nin 10. sayısı Cumhuriyetin kuruluş yıldönümü münasebetiyle özel sayı olarak çıkarılmıştır. Toplam 40 sayfa olan bu sayının ilk 13 sayfasında Atatürk, İnönü, Fevzi Çakmak ve Bakanlar

---

519 "Sayın Okuyucularımıza", Y.II, S.21–22, **Dıranaz**, Birinci-İkinci Teşrin 1937, s.24.

Kurulu üyelerinin fotoğraflarının yer aldığı bir albüm bulunmaktadır. Yine aynı sayıda Cumhuriyet bayramına ilişkin yazılar ve Atatürk'ten vecizeler yer almıştır. Yine aynı şekilde 33. sayı da Cumhuriyetin 15. kuruluş yıldönümü adına özel sayı olarak 32 sayfa çıkarılmıştır. Ayrıca ilk kez bu sayıda derginin kapağına Dıranaz Ormanı'nı simgeleyen bir çam ağacı resmi konulmuştur. Derginin bir diğer özel sayısı ise İkinciteşrin 1938 tarihli 34. sayıdır. Bu sayı Atatürk'ün ölümünün ardından çıkarılan ilk sayı olduğu için derginin hemen hemen tamamında Atatürk'le ilgili yazı ve şiirlere yer vermişlerdir.

Adını Sinop'ta bulunan çam ağaçlarıyla kaplı Dıranaz Tepesi'nden alan dergiye⁵²⁰ hangi ismin verileceği Sinop Halkevi Yönetim Kurulu toplantısında tartışma konusu olmuş “Diyojen” ve “İnceburun” gibi isimler teklif edildiyse de bu isimler kabul görmemiştir. Neticede eski Sinop Milletvekili Savaş Bey tarafından Dıranaz ismi önerilmiş ve bu isim kabul edilmiştir⁵²¹.

Dergide 60'ın üzerinde farklı yazarın yazısı yer almakla birlikte en fazla yazısı yayınlanan yazarlar arasında; Ferit Dikmen, S. Sami Kubilay, Dilaver Can, Nazlı Tengirşenk, Ali Ertan, Macit Tekinalp, İbrahim Öztürk, İbrahim Ertuğrul, Fahri Alper, M. Cemil Solakoğlu, Ali Ersoy, Cihad Rüştü, A Cemal Yüksel, Şeref Kayaboğazı, Rıza Tandoğan, Madi Suten, Sadi Günel, Ali Par, Tefvik Turan, Haşim Nezihî , Dr. Galip Üstün, İsmail Hakkı Kalfaoğlu, İ Öztürk, Hasan Tarkan, M. Ülken, Cemil Özalp, Mustafa İhsan Biga, Şevket Erdem ve Ceyhun Atuf Kansu gibi isimler yer almaktadır.

Dergide Sinop'ta bulunan yazarların yazılarının yanı sıra İstanbul, Ankara ve yurdun diğer illerinden gönderilen yazılar da yer almış ve bazen gönderilen yazılar derginin sayfa sayısını aştığı için yayınlanamamıştır⁵²². Derginin 11. sayısından sonra “Aylık Konuşma” başlığı altında başyazı uygulamasına geçilmiştir. Dergide, bazı kitap

520 “Okuyucularla Baş Başa”, **Dıranaz**, C.I, S.1, 1 Ocak 1936, s.1.

521 Avni Gökmen, “Adı Ne Olsun?”, **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Ocak 1936, s.2.

522 “İtizar”, **Dıranaz**, S.2, 1.2.1936, s.16.

ve dergilerin de reklâmı yapılmıştır. Ayrıca derginin bazı sayılarının arka kapağında Halkevi dergilerinin listesi verilmiştir.

Derginin çıkış amacı ilk sayısında şu şekilde ifade edilmiştir:

Cumhuriyet Halk Partisi, Sinop Halkevi, Türklüğün Atatürk'ten aldığı yeni ülküsünü yurda ulusa yaymak ve bu yoldaki daha özlü ve derin olarak gönüllere perkitmek için, Dıranaz adlı ülkü ve bilgi dergisini çıkarıyor. Nasıl o Dranaz'ın yüksek ve yeşil sırtlarından arığ ve keskin yellere esiyor ve geçiyor ise ve her biri gökçek bir güzeli andıran türlü çam köknar ve diğer ağaçlar, gün batarken ve doğarken çeşit renklerle uzaklardan, seyrine doyulmaz bir görünümle gözlerde beliriyorsa o, eşsiz varlığımız, büyük kurtarıcımız Atatürk'ün, öldürülmek istenen Türkü, çiğnenmek istenen yurdu kurtarmak ve sonradan şenletmek... Yüceltmek için Türkün amacını gösteren, sanki coşkun akan bir pınar gibi ardı kesilmeyen ülküsünü, her Türk genci kendine bir öncü edinerek, yaşayacaktır. Böyle ülkü, ilgi ve bilgi ile varlığını gösteren Türk, bu Dıranaz adındaki dergisinde de, yüksekliğini, esenliğini acuna göstermeğe özenecektir...⁵²³.

Haşim Nezihî tarafından Dıranaz gibi bir dergi çıkarılmaya niçin ihtiyaç duyulduğu ise şu sözlerle ifade edilmektedir:

Sinop gerek tarihi ve gerek harsiyatı itibarıyla çok zengin bir yurt köşesidir. Bu itibarla bütün bir hazineleri ortaya koyup hepimizin bilgilenmesini temin edecek bir dergiye şiddetle lüzum vardı. Dıranaz

---

523 "Okuyucularla Baş başa", **Dıranaz**, C.I, S.1, 1 Ocak 1936, s.1.

işte bu büyük işi üzerine almak dolayısıyla takdire layık ve kutlanmaya haklıdır⁵²⁴.

Dıranaz'ın alelade bir Halkevi dergisi olarak çıkarılmadığını belirten M.Gürer ise, bu derginin Sinop'un ekonomik ve sosyal derterini ortaya dökerek bunlara çözüm aradığını belirtmektedir⁵²⁵.

Dergide sağlıktan ekonomiye, tarihten ziraata kadar çok farklı konularda yazı yayınlanmakla birlikte bazı konuların üzerinde önemle durulduğunu görmek mümkündür. Bu kapsamda Halkevlerinin ideoloji aşılama işlevi doğrultusunda kaleme alınan yazılar dergide önemli bir yer tutmuştur. Atatürk ilke ve inkılâplarını halka anlatmaya ve benimsetmeye yönelik kaleme alınan bu yazılarda sık sık eski yeni karşılaştırmasına gidilmiş ve bir taraftan Osmanlı dönemi eleştirilirken diğer taraftan Cumhuriyetin kazanımlarına değinilmiştir. Her alandaki eski-yeni ikiliği bazen üstü kapalı bir şekilde eleştirilirken bazen de Selahhatin Akdemir'in aşağıdaki yazısında olduğu gibi doğrudan doğruya da aktarılmıştır.

Cumhuriyetten evvel bu güzel anayurtta hak ve adalet namına bir şey yoktu. Zalim padişahlar, aziz Türk ulusunu bir köle sürüsü gibi kullanırlar ve bu mübarek ulusa yapmadıkları hainlikleri bırakmazlardı. Kendi rahatlıkları için milleti ayakaltında ezdirmişler.... Saraylarında keyiflerine bakarlar Anadolü'da yer yer yanan kalplerin kıpkızıl alevleri korkunç bir ürperişle ufukları sarmıştı...⁵²⁶.

Dergide, 19 Mayıs, 29 Ekim, 23 Nisan ve 30 Ağustos'un yıldönümlerinde Milli Mücadele, Atatürk ilke ve inkılâpları ile Cumhuriyetin kazanımlarını konu edinen

524 Haşim Nezihi, "Dıranaz'ın Çıkması Dolayısıyla", **Dıranaz**, S.3, 31.3.1936, s.10.

525 M. Gürer, "Ormanların Medeniyete Hizmetleri", **Dıranaz**, 30.6.1936, s.6.

526 Selahattin Akdemir, "Ulu Bayramınız", **Dıranaz**, S.10, 29.10.1936, s.24.

yazılar kaleme alınmıştır. Bu yazıların içinde en fazla dikkat çekenlerden biri Ferit Dikmen'in daha Atatürk'ün sağlığında, O'nun ve Türk inkılâbı hakkında yabancı devlet adamlarının görüşlerine yer veren yazısıdır⁵²⁷.

Halkevi dergileri, devrin genel ideolojik eğilimlerini yansıtan yazıların yanı sıra çıkartıldığı ilin tarihi, coğrafyası ve folkloru hakkında pek çok yazı yayınlamış ve bu özelliği ile yerel tarih ve folklor araştırmacıları için eşsiz birer kaynak olmuşlardır. Bu kapsamda Dıranaz dergisinde de Sinop tarihine, coğrafyasına ve folkloruna ilişkin çok sayıda yazı yayınlamıştır. Sinop'a ilişkin yazılarda ise Sinop tarihi ile ilgili olanların büyük bir ağırlığı söz konusudur.

Sinop tarihine ilişkin yayınlanan yazılardan en dikkat çekici olanı Amerikan John Hopkins Üniversitesi Profesörlerinden David M. Robinson'un daha önce American Journal of Philology dergisinde yayınlanan "Eski Sinop" adlı makalesinin tercümesidir. Orijinali Rıza Nur Kütüphanesi'nde bulunan bu eser, Sinop Milletvekili Y. Kemal Tengirşenk'in Eşi Nazlı Tengirşenk tarafından çevrilmiş ve Sinop Halkevi'ne bağışlanmıştır⁵²⁸. Sinop'un tarihi önemini, ticaretini, İran, Pontus ve Roma idaresindeki durumunu, dini hayatını kapsayan ve on bölümden oluşan eser⁵²⁹, derginin 11–33 sayıları arasında peyderpey yayınlanmıştır. Söz konusu çeviri Ülkü dergisi tarafından övgüyle karşılanmış ve bulunduğu şehrin tarihini öğretmesi bakımından güzel ve yerinde bir örnek olarak değerlendirmiştir⁵³⁰. Yine bu kapsamda Malatya Milletvekili Mihri Pektaş tarafından İngilizce'den⁵³¹ çevrilen Sir William Ramsey'in "Anadolu'nun

527 Bkz: "F.Dikmen, Cumhuriyetin On Beşinci Yılı Kutlarken Büyük Adamın Büyük Eseri Karşısında Ne Diyorlar?", **Dıranaz**, 15. Yıl Sayısı, Y.III, S.33, s.19–21.

528 "Sayın Bay Süreyya Yurdakul Sinop Valisi", **Dıranaz**, Y.I, S.11, 30.11.1936, s.2.

529 İbrahim Ertuğrul, "Eski Sinop", **Dıranaz**, Y.I, S.11, 30.11.1936, s.1.

530 F.A, "Halkevleri Neşriyatı", **Ülkü**, C.9, S.64, Haziran 1938, s.366.

531 Galip Üstün, "Sinop Hakkında Birkaç Söz Daha", **Dıranaz**, Y.II, S.17, Haziran 1937, s.2.

Tarihi Coğrafyası” adlı eserinin Sinop’la ilgili kısımları derginin 17. sayısında yayınlanmıştır⁵³².

Sinop tarihi hakkındaki M. Şakir’e ait “Sinop (Sinova) Tarihi” başlıklı yazıda ise, Selçuklulardan Osmanlı’nın fethine kadar şehrin tarihine ana hatlarıyla değinilmiştir⁵³³. Yine Ali Ersoy tarafından kaleme alınan ve derginin 1. sayısında “Sinop Tarihi Hakkında Malumat” adlı yazıda ilkçağlardan başlamak üzere Osmanlı’nın fethine kadar Sinop tarihi hakkında özet bilgi verilmiştir⁵³⁴. A. Cemil Özalp tarafından kaleme alınan “Sinop Tarihi Hakkında bir Mütalaa” başlıklı yazıda ise, ilkçağlardan Selçuklu fethine kadar şehrin tarihi hakkında bilgi verilmektedir⁵³⁵. Özalp tarafından aynı başlıkla derginin 8. sayısında kaleme alınan yazıda ise, Türk Tarih Tezi’nin etkileri görülmekte ve Sinop’un ve Sinop kalesinin tarihte ilk defa Türkler tarafından meydana getirdiği belirtilmektedir⁵³⁶.

Dergide yukarıda değindiğimiz yazıların önemli bir kısmı bilimsel metotlara riayet edilmeden yazılmıştır. Nitekim Sinop Milletvekili Dr. Galip Üstün tarafından derginin ilk 16 sayısında Sinop tarihi ile ilgili yayınlanan yazıları değerlendirmeye tabii tutmuş ve yazıların bir kısmının bilimsel metotlara uzak olduğu ve kaynak gösterilmeden yazıldığı eleştirisinde bulunulmuştur⁵³⁷.

Dıranaz’da Sinop tarihine ilişkin yayınlanan yazıların önemli bir bölümü Ferit Dikmen’e aittir. Dikmen, “Sinop Tarihi İle İlgili Mühim Bir Vesika” başlıklı yazısında her yıl törenlerin yapıldığı Şehitler Meydanı veya Cumhuriyet Alanı olarak anılan yerin aslında 1853 yılında Rusların Osmanlı donanmasını yakması sonrası buraya defnedilen

---

532 Sir William Ramsey, Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası “Devlet Yolu”, **Dıranaz**, Y.II, S.17, Haziran 1937, s.4 vd.

533 Bkz: M. Şakir, “Sinop (Sinova) Tarihi”, **Dıranaz**, S.1, 1.1.1936, s.15–16.

534 Ali Ersoy, “Sinop Hakkında Tarihi Malumat 1”, **Dıranaz**, S.3, 31.3.1936.

535 Bkz: A.Cemil Özalp, “Sinop Tarihi Hakkında Bir Mütalaa”, **Dıranaz**, S.4, 30.4.1936, s.6–7.

536 A. Cemil Özalp, “Sinop Tarihi Hakkında Bir Mütalaa”, **Dıranaz**, S.8, 31.8.1936, s.8.

537 Galip Üstün, “Sinop Hakkında Birkaç Söz Daha”, **Dıranaz**, Y.II, S.17, Haziran 1937, s.2.

Türk şehitlerinin mezarlığı olduğundan bahsetmektedir. Bu yazıda Rıza Nur Kütüphanesi'nde bulunan Sinop Limanı baskınına dair hazırlanan bir rapor çevrilerek yayınlanmıştır⁵³⁸.

Dikmen'in derginin 30. sayısında "Sinop Limanı Vakasına Ait Araştırmalar" başlıklı yazısında söz konusu baskın hakkında yapılan çalışmalardan ve bu konuyla ilgili hangi kaynaklardan bilgi edinilebileceğinden bahsedilmektedir⁵³⁹.

Ferit Dikmen tarafından kaleme alınan ve 4. sayıda yayınlanan "Sinop Müzesi'ne Küçük Bir Bakış" başlıklı yazıda da müzenin tarihçesi ve içinde bulunan bazı eserler hakkında bilgi verilirken⁵⁴⁰ 38. ve 40. sayılarında yayınlanan "Eski Eserlere Dair" başlıklı yazıda ise, Sinop ve ilçelerinde tesadüfen fark edilen ya da ortaya çıkarılan bazı arkeolojik eserlere değinilmektedir⁵⁴¹. "Kurtuluş Andaçları" başlıklı yazıda ise Dikmen, Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıkmadan bir gün önce yani 18 Mayıs'ta Sinop Limanı'nda iken yanına giden görevlilere Sinop'un nüfusunu, bunların ne kadarının Türk ne kadarının Rum olduğunu bölgede silah kaçakçılığı olup olmadığını sorduğunu belirtir⁵⁴².

Sinop tarihi açısından en dikkate değer yazılardan bir tanesi de Eylül 1928'de Mustafa Kemal'in yeni alfabeyi halka tanıtmak için çıktığı yurt gezilerinin ilki olan Sinop gezisi hakkında M. Şakir Ülkütaşır'ın kendi anılarını kaleme aldığı yazısıdır. Ülkütaşır, "Harf İnkılâbımıza Ait Bir Hatıra" başlıklı yazısında Atatürk'ün Sinop'a

538 F. Dikmen, "Sinop Tarihi İle İlgili Mühim Bir Vesika, **Dıranaz**, Y.III, S.28, Mayıs 1938, s.10-11.

539 Bkz: Ferit Dikmen, "Sinop Limanı Vakasına Ait Araştırmalar", **Dıranaz**, C.III, S.30, Temmuz 1938, s.13-15.

540 Fert Dikmen, "Sinop Müzesine Küçük Bir Bakış", **Dıranaz**, S.4, 30.4.1936, s.6-7.

541 Bkz: F. Dikmen, "Eski Eserler Dair", **Dıranaz**, Y.IV, S.38, s.38-39.

542 F.Dikmen, "Doğan Işık, Kaçan Böcek Kurtuluş Andaçları", **Dıranaz**, S.5, 30.4.1936, s.8.

gelişinden ayrılışına kadar geçen sürede yaşananları ayrıntılı bir şekilde aktarmaktadır⁵⁴³.

Derginin yayın hayatının son döneminde de Sinop tarihine ilişkin yazılara ağırlık verildiğini görmek mümkündür. Örneğin derginin 48. sayısında Makridi'nin “Milattan Evvel Sinop” yazısı yayınlanmıştır. Yine aynı sayıda, Ali Ertan tarafından kaleme alınan “İbni Batuta'ya Göre Sinop, 520 Yıl Önce” ve “Evliya Çelebi'ye Göre Sinop: 300 Yıl Önce” başlıklı makalelerde yer almaktadır⁵⁴⁴.

Dergide Sinop tarihine ilişkin yazıların yanı sıra genel olarak tarihle ilgili yazılarda mevcuttur. Tarihle ilgili kaleme alınan yazıların büyük bir çoğunluğunda doğrudan ya da dolaylı olarak Türk Tarih Tezi işlenmiştir. Örneğin Şeref Kayaboğazi bir yazısında Anadolu'nun ilk halkını şu şekilde ifade etmektedir: “Tarihten 5.000–6.000 yıl önce merkezi Asya'dan Batı'ya göç eden Sümer, Akat adındaki Türk boyları, yani atalarımız bu yolu izleyerek Dicle-Fırat ırmaklarının kıyılarına geldiler, oralarda yerleştiler”⁵⁴⁵.

Dıranaz'da Sinop'un tarihinin yanı sıra ekonomisi, tarım ve hayvancılığı, coğrafyası ve iklimi hakkında da çeşitli yazılara yer verilmiştir. Bu kapsamda birinci sayıda yer alan Tarım Müdürü Ali Par'a ait “Sinop'un Tarım Rehberi” başlıklı yazıda, ilin coğrafi özelliklerine değinilmiştir⁵⁴⁶. Orman Direktörü Şevket Bey tarafından kaleme alınan “Sinop Ormanları” başlıklı yazıda da Sinop'ta bulunan ormanlar ve bu ormanlarda yetişen ağaçlar ile ormanların nasıl korunabileceğine ilişkin bilgi verilmektedir⁵⁴⁷. İ. Akdoğan tarafından ilin coğrafi yapısını ve doğal güzelliklerinin

543 Bkz: M. Şakir Ülkü Taşır, “Harf İnkılâbımıza Ait Bir Hatıra”, **Dıranaz**, 15. Yıl Sayısı, Y.III, S.33, s.22–25.

544 **Dıranaz**, C.4, S.48, Temmuz 1941, s.1–10

545 Bkz: Şeref Kayaboğazi, “Türk İli”, **Dıranaz**, Y.III, S.28, Mayıs 1938, s.12.

546 Ali Par, “Sinop'un Tarım Rehberi”, **Dıranaz**, S.1, 1.1.19346, s.10–11.

547 Bkz: Şevket, “Sinop Ormanları”, **Dıranaz**, S.2, 1.2.1936, s.9–10.

anlatıldığı konferans da derginin üçüncü sayısında yayınlanmıştır⁵⁴⁸. Ş. Sami Kubilay tarafından kaleme alınan “Sinop İçin” başlıklı yazıda ilin ikliminden, bitki örtüsünden ve doğal güzelliklerinden bahsedilmektedir⁵⁴⁹.

Dergide Sinop’un jeolojik özellikleri ve yeraltı kaynaklarına ilişkin dikkat çekici araştırmalardan biri Şeref Kayaboğazı tarafından kaleme alınan ve “Sinop-Boyabat Çevresine İlmî Büyük Bir Hizmet” başlığını taşıyan yazıdır. Yazar, söz konusu yazısında Laybzig Üniversitesi Eski Rektörü ve Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Jeoloji Profesörü Vilhem Salamon Kalvi’ye Sinop-Boyabat bölgesinin jeolojik taslağını çıkarmasını rica ettiğinden ve Profesör’ünde de birkaç ay sonra bu isteği yerine getirebileceğini ifade ettiğinden bahsetmektedir.

Aynı yazıda Profesör Salamon’un Nisan 1935’te Sinop’un Ekinveren Köyü’ndeki petrol sızıntısına ilişkin incelemelerine yer verilmiştir⁵⁵⁰. Profesör Wilhelm Salamon Calvi, verdiği söz gereği Sinop Halkevi adına “Boyabat-Sinop Arasındaki Dağlara Ait Taslak” başlıklı bir makale hazırlamış ve bu çalışmasını Halkevine armağan etmiştir. Söz konusu makale Yüksek Ziraat Enstitüsü Jeoloji Asistanı Nafiz Bey tarafından Türkçe’ye çevrildikten sonra derginin 31. sayısında yayınlanmıştır⁵⁵¹.

Sinop Halkevi, kuruluş amaçları doğrultusunda kadın-erkek, genç-yaşlı, köylü-şehirli ayırdetmeksizin bütün Sinopluları aydınlatmayı hedeflemiştir. Bu kapsamda bütün bir ülkede olduğu gibi Sinop’ta da köylülerin nüfusun büyük bir çoğunluğunu oluşturduğu gerçeğinden hareketle Dıranaz dergisinde köye ve köylüye ilişkin yazılara büyük önem verilmiş böylece Halkevinin köycülük alanındaki çalışmalarına da katkıda

548 Bkz: “Sinop Halkevi’ndeki Bir Konferanstan”, **Dıranaz**, S.3, 31.3.1936, s.1-2.

549 Bkz: Ş.S. Kubilay, “Sinop İçin”, **Dıranaz**, Y.II, s.17, Haziran 1937, s.12-13.

550 Bkz: Şeref Kayaboğazı, “Sinop Boyabat Çevresinde İlmî Büyük Bir Hizmet”, **Dıranaz**, Y.III, S.25, Şubat 1938, s.1-2.

551 Bkz: Wilhem Salamon Calvi, “Boyabat Sinop Arasındaki Dağlara Ait Jeolojik Taslak”, Çev: Nafiz, **Dıranaz**, Y.III, S.31, Ağustos 1938, s.1-3.

bulunulmak istenmiştir. Nitekim İbrahim Ertuğrul da Dıranaz Dergisi'nin üzerine almış olduğu sorumluluğu ancak köy ve köylü psikolojisine uygun yazılara çokça yer ayırmakla tam manasıyla yerine getireceğini belirtmiş, dergiyi köye faydalı hale getirmek için aydınlardan yardım istemiş ve bu konudaki yazılarını belediklerini ifade etmiştir⁵⁵².

Köycülük çalışmaları kapsamında derginin 15. sayısından itibaren “Köylü Arkadaşlara” başlıklı bir bölüm oluşturulmuş, bu bölüm daha sonradan “Köylüler Sahifesi” başlığıyla yayınlanmış ve Sinop köylüsüne şu şekilde seslenilmiştir:

Dıranaz'da bu sahifeyi sizin için açıyoruz. Burada size yarayacak yazıları yazacağız. Sinop Halkevi kendi çerçevesi içindeki yazılarda size de ehemmiyetli yer vermiştir. Tesadüf ettiğiniz güçlükler için bize başvurunuz, size yarayacak öğütleri vermeye, yol göstermeye her zaman hazırız⁵⁵³.

Köylülere yönelik hazırlanan bu sayfada yayınlanan bazı yazıların konu başlıkları şu şekildedir: Köylü ve Ormanlar, Orman Kanunu ve Köylerimiz, Sıtma, Yurt Gezileri, Suni Tohumlama, Sinop'ta Meyvecilik, Hayvancılık, Hayvan Hastalıkları ve Çiftçi Kalkınması, Alternatif Tarım Ürünleri, Cumhuriyet Dönemi Türk Köylüsünün Kazanımları.

Derginin Sinop köylüsünün aydınlanmasına verdiği önem açısından Yazı İşleri Müdürü Cemal Yüksel'in derginin 3 yıllık yayın hayatını değerlendirdiği yazısında, yeni yayın yılında derginin köy ve köylüye faydalı bir dergi olmaya çalışacağını, bunun için de köylüyü yakından alakadar edecek mevzuular üzerinde köylü dili ile köylüye faydalı olacak özlü yazılara çokça yer verileceğini, aynı zamanda Dıranaz'ı ucuza mal

552 İbrahim Ertuğrul, “Dıranaz Bir Yaşını Bitirirken”, **Dıranaz**, Y.1, S.12, 31.12.1936, s. 1–2.

553 “Köylü Arkadaşlara”, **Dıranaz**, Y.II, S.15, Nisan 1937, s.12.

etmek suretiyle bütün köylülere okutmayı amaçladıklarını ifade etmesi dikkat çekicidir⁵⁵⁴.

Dergide, genelde Halkevlerinin kuruluş amaçlarından ve Türk modernleşmesine yapmış olduğu katkılardan, özelde ise Sinop'un sosyal ve kültürel hayatında yaptığı değişikliklerden bahseden yazılar da yer almıştır. Örneğin Ali Par, "Halkevleri: Atatürk Ocağı" başlıklı yazısında, yurt bilgisini yaymak için kurulan Halkevlerinde başlıca vazifenin milli varlığın temel amaçlarını cemiyet halinde bilmenin ve bilimi yurdun her tarafında gözetmek ve iletme olduğunu ifade etmektedir⁵⁵⁵. Yine Halkevlerinin dokuzuncu kuruluş yıldönümü münasebetiyle bir konuşma yapan Sinop Halkevi Başkanı Macit Tekinalp de, Halkevleri ve Halkodalarının en önemli vazifesini şu şekilde açıklamaktadır:

Halkevi ve odalarımızın üzerine aldığı en mühim bir iş partimizin altı umdesini halk kitleleri içine kadar yaymak, inkılâbı hazmettirmek, vatandaşı büyük Türk milletinin şerefine layık bir medeniyet derecesine yükseltecek içtimai yeni bir terbiyeyi aşılaktır...⁵⁵⁶.

"Halkevi çocuğu; Anadolu topraklarının kültür misyoneri olacaktır" diyen Ceyhun Atuf Kansu ise, köylünün artık yeni tekniği, doktor, öğretmen, okul, ziraatçi istediğini bunu Türk köylüsüne götüreceğinin ise Halkevi mensupları olduğunu ifade etmiş ve Halkevlilerin en büyük davasının köyü ve köylüyü her açıdan kalkındırmak davası olduğunu belirtmiştir⁵⁵⁷.

---

554 Cemal Yüksel, "Dıranaz Üçüncü Yılı Tamamlarken", **Dıranaz**, Y.III, S.36, s.6.

555 Ali Par, "Halkevleri: Atatürk Ocağı", **Dıranaz**, S.8, 31.8.1936, s.2.

556 "Halkevlerinin Dokuzuncu Yıl Dönümü Münasebeti İle Parti Vilayet İdare Heyetinden Macit Tekinalp'in Sözü", **Dıranaz**, C.4, S.44, Mart 1941, s.5.

557 Ceyhun Atuf Kansu, "Büyük Gaye", **Dıranaz**, Y.1, S.11, 30.11.1936, s.6.

Dilaver Can tarafından kaleme alınan “Üniversite Nutku ve Halkevleri” başlıklı yazıda da İnönü’nün “Gelecek intihaplardaki mebus namzetleri, Halkevlerinin ve Partinin dört senelik faaliyeti esnasında kendilerini kolaylıkla göstermiş olacaktırlar” sözüne atıfta bulunarak bu ifadenin Halkevine gönül vermiş olanlar için aslında istikbal müjdesi olduğu belirtilmiş ve bir inkılâp mektebi olan Halkevlerinde yetişenlerin millete vekillik edecek her türlü bilgi ve duyguya sahip olacağını ifade edilmiştir⁵⁵⁸.

Dergide dil ve edebiyat ile ilgili yazılara da yer verilmiş; dil ile ilgili yazılarda daha çok dilin milletleşme sürecine katkısı, Türkçenin tarihi süreçte nasıl yozlaştığı, Türk dilinin yüceliği, Cumhuriyet döneminde dil alanında yapılan inkılâplar ve TDK’nın çalışmalarına değinilmiştir⁵⁵⁹.

Güneş Dil Teorisi doğrultusunda kaleme alınmış makaleler ve şiirler de mevcuttur. Bu yazılarda genellikle Türkçe’nin dünyanın en eski ve en güzel dillerinden biri olduğunun üzerinde durulmuş ayrıca halka dili sade ve açık kullanması, yabancı kelimeleri kullanmaktan kaçınması yönünde çağrıda bulunulmuştur⁵⁶⁰.

Dilde sadeleşme ya da başka bir ifadeyle “öz Türkçeleşme” girişimleri neticesinde türetilen yeni kelimeler de diğer Halkevi dergilerinde olduğu gibi Dıranaz’da da yer verilmiş ve böylece bu kelimelerin yaygınlık kazanmasına çalışılmıştır.

Edebiyat yazıları kapsamında ise Sinop Halkevi’ne mensup yazarların deneme ve hikâye türündeki yazılarının yanı sıra dünya edebiyatının önemli yazarlarının eserlerinden de bölümler çevrilerek yayınlanmıştır. Örneğin Ali Ersoy tarafından

558 Dilaver Can, “Üniversite Nutku ve Halkevleri”, **Dıranaz**, Y.IV, S.38, s.1.

559 Dil ile ilgili yazılara ilişkin bkz: “Bir Konferans (1)”, **Dıranaz**, S.9, 1.9.1936, s.1-4; Dilaver Can, “Dil ve İnkılâp”, **Dıranaz**, S.9, 1.9.1936, s.5-6; Dilaver Can, “Türk Dili ve Atatürk”, **Dıranaz**, S.10, 29.10.1936, s.17; “Üçüncü Türk Dili Kurultayı Çalışma Programı”, **Dıranaz**, S.7, 31.7.1926, s.10-11.

560 Örnek olarak bkz: S.A., “Dokuzuncu Dil Bayramı”, **Dıranaz**, C.5, S.50, Eylül 1941, s.3-5; Ferit Dikmen, “Türk Dili”, **Dıranaz**, C.5, S.50, Eylül 1941, s.6.

çevrilen ve Şarl Kobba'ya ait olup daha önceden Je Sais Tout Mecmuası'nın 15 Mart 1912 tarihli sayısında yayınlanan "Çocuk Mektebi" isimli yazısına Dıranaz'ın 8. sayısında yer verilirken, Charles Baudelaire'den "Kırmızı Saçlı Bir Dilenci Kızına" ve "Cehennemlik kadınlar" başlıklı hikâyelerinden bölümler Cihat Rüştü Ozan tarafından, Guy de Maupassant'a ait seçme hikâyelerden "Ay Işığı" adlı hikâye Sadi Günel tarafından, yine aynı yazarın "Deli Kadın", "Vahşi Anne" ve "Sicim" adlı hikâyeleri ise, Madi Suten tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve derginin muhtelif sayılarında yayınlanmıştır.

Dergide yer alan konulardan bir tanesi de sağlıktır. 1936 yılında Sinop'un bazı köylerinde kuduz hastalığının baş göstermesi sebebiyle derginin 2. sayısında Veteriner Cemal Yüksel tarafından "İnsan ve Hayvanların Korkunç Bir Hastalığı Kuduz" başlıklı bir yazı kaleme alınmış ve bu yazıda hastalığın bulaşma şekilleri, belirtileri ve korunma şekilleri hakkında bilgi verilmiştir⁵⁶¹.

Ferit Dikmen tarafından kaleme alınan "Yurt Bilgisi" başlıklı yazıda köylülerin hâla en mühim rahatsızlıklarını batıl inançlarla ve ilkel yöntemlerle tedavi etmeye çalıştığını ifade etmiş ve köylülere bu konuda yardımcı olunması gerektiğini belirtmiştir⁵⁶². Derginin 15. sayısında köylülere yönelik olarak kaleme alınan başka bir yazıda ise, sıtma hastalığının bulaşma yolları ve bu hastalıkla nasıl mücadele edileceği ve tedavisi hakkında bilgi verilmiştir.

Sosyal içerikli yazılara da yer verilmiş olan dergide bu yazıların konularını genellikle kadın, aile ve çocuk, sokak çocukları, tiyatro ve önemi, sporun cemiyet hayatındaki yeri, terbiye, okul ve aile, çocuk ve terbiye gibi hususlar teşkil etmiştir.

561 Cemal Yüksel, "İnsan ve Hayvanların Korkunç Bir Hastalığı Kuduz", **Dıranaz**, S.2, 1.2.1936, s.4-5.

562 F. Dikmen, "Yurd Bilgisi (Yaralar, Sargılar)", **Dıranaz**, S.3, 31.3.1936, s.3-4.

Dıranaz Dergisi'nde çok sayıda şiir de yayınlanmış ve dergi bu yönüyle diğer Halkevi dergilerinden farklı bir özellik arz etmiştir⁵⁶³. Dergide yayınlanan şiirlerin konusunu daha çok Atatürk, kahramanlık, Halkevleri, aşk, Sinop'un doğal güzellikleri, 19 Mayıs, inkılâplar, İsmet İnönü, köy ve doğa sevgisi oluşturmuştur.

Dergide yer alan şiirler içinde Türk tarihi temalı şiirler ayrı bir yer tutmaktadır. Türk tarihiyle ilgili yazılarda olduğu gibi şiirlerde de Türk Tarih Tezi'nden izler görmek mümkündür. Örneğin Ferit Dikmen'in "Biz Kimiz?" Başlıklı şiirinde kadim Türk tarihi şu sözlerle anlatılmaktadır: ⁵⁶⁴

Bizim soyumuzu soran canlara	Şu Türklük ağacı her yerde bitmiş
Özümüz Türk Oğuz kolundan deriz	Dört yöne uzayıp saçaklar atmış
Güzel yurdumuza giren canlara	Gökçen bir gövdeyle acunu tutmuş
Yolumuz Anayurt yolundan deriz.	Çürümez bir ağaç dalından deriz.

En güzel bayrağı açan erleriz	Hep Türklük sinmiştir her yola, ize
Dost ile düşmanı seçen erleriz	Dolaş her bucağı bak oğula kıza
Dağları düz edip geçen erleriz	Kulak ver aşk ile ırlayan saza
Suyumuz horasan selinden deriz.	Saçtığı neşe Türk dilinden deriz.

Halkevi dergileri, genç yazarlar ve edebiyatçılar açısından bir okul ve bir basamak vazifesi görmüş ve pek çok genç yeteneğin yazılarını yayınlamak suretiyle onları cesaretlendirmiş ve kendilerini geliştirmelerine imkân sağlamıştır. Örneğin Ceyhun Atuf Kansu ilk yazılarından birinin Dıranaz Dergisi'nde yayınlanmasından duyduğu mutluluğu yıllar sonra şu şekilde ifade etmektedir:

563 A.Galip Alçıtepe, "Dıranaz Sinop Halkevi Dergisi Bibliyografyası", **Kebikeç**, S.12, 2001, s.313.

564 F. Dikmen, "Biz Kimiz?", **Dıranaz**, S.8, 31.8.1936, s.18.

Benim ilk gençliğim Halkevlerinin havasında yoğruldu. İlk basılı yazılarımdan biri Sinop Halkevi Dergisi olan Dıranaz'da çıktı. İlk yazılarımdan birini Dıranaz Dergisi'ne yolladım. Orada yayınlanmış görünce mutluluktan uçayazdım. Sonra Halkevlerinin ana dergisi olan “Ülkü”de şiirlerim yazılarım çıktı. Halkevleri benim yazı ve şiir hayatımın okulu oldular...⁵⁶⁵.

Sinop Halkevi, şairlik ve yazarlığa kabiliyetli olan gençleri heveslendirmek ve teşvik etmek amacıyla 21–22. sayıdan itibaren “Genç İstidatlar” adı altında dergide bir bölüm oluşturmuş ve burada yazarlığa kabiliyetli gençlerin yazılarına yer verilmiştir. Genç kabiliyetlerin yazılarının yayımlandığı bölüm 41. sayıdan itibaren “İstidatlar Sayfası” başlığını almıştır.

Derginin genellikle son sayfasında “Kısa Haberler” başlığı altında Sinop'ta meydana gelen önemli olayların yanı sıra parti ve Halkevinin faaliyetlerine ilişkin de bilgi verilmiştir.

Dıranaz Dergisi, fotoğraf açısından da oldukça zengindir. Dergide çok sayıda fotoğraf yayınlanmakla birlikte bu fotoğrafların konusunu genellikle Atatürk, İsmet İnönü, Recep Peker, Sinop Valisi Süreyya Yurdakul, Halkevi yöneticileri, Dıranaz Dergisi yazarları, Halkevinin çeşitli alanlardaki faaliyetleri ve Sinop ve ilçelerine ait çeşitli manzaralar teşkil etmiştir.

Sinop'ta tek bir matbaanın bulunması, kâğıt sıkıntısı ve II. Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik buhran gibi nedenlerle 52 sayı yayınlanabilen Dıranaz Dergisi içerik bakımından özellikle büyük şehirlerde bulunan Halkevlerinin dergileri kadar zengin içeriğe sahip olmamakla birlikte, yayınlandığı dönemde Sinop'ta çıkarılan tek dergi

---

⁵⁶⁵ KANSU, “Halkevlerinin Kaynağı”, s.85.

olması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca yayın hayatı boyunca Sinop Halkevi'nin faaliyetleri hakkında oldukça detaylı bilgiler veren dergi, bu yönüyle tezimizde kullandığımız başlıca kaynaklardan biri olmuştur. Sinop'un tarihi, coğrafyası, ekonomisi ve tarımına ilişkin oldukça önemli yazılar da içeren Dıranaz, bu konularda araştırma yapacak olan araştırmacılar açısından da önemli bir kaynak hüviyetindedir. Dergide Sinop folkloruna ilişkin yapılan araştırmalara yeterince yer verilmemesi bir eksiklik olarak görülebilir.

2. GÜZEL SANATLAR ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Toplumsal hayatın her alanına hitap etmesi düşünülen Halkevlerine ülke genelinde güzel sanatların yaygınlaştırılması, geniş halk kitlelerine sevdirmesi ve sanatkârların himaye edilmesi için önemli görevler yüklenmiş, Atatürk'ün 10. Yıl Nutku'nda söylediği "...Yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihi bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir..." sözü Halkevlerinin bu alandaki gerçekleştireceği faaliyetler için bir direktif olarak kabul edilmiştir⁵⁶⁶.

Bu doğrultuda Halkevlerine devletin çağdaşlaşma projesi kapsamında her türlü sanatsal ve kültürel faaliyetleri başlatmak ve yürütmek görevi verilmiştir⁵⁶⁷. Bu kapsamda kurulan Halkevleri Güzel Sanatlar Şubesinin görev ve sorumluluk alanları Halkevleri Talimatnamesi'nde açıkça belirtilmiştir. Söz konusu talimatnameye göre şubenin başlıca görevleri şu şekilde özetlenebilir;

- Müzik, resim, mimarlık, heykeltıraşlık süsleme sanatları ve sanatın diğer dallarında sanatkârları ve amatörleri bir araya toplamak ve genç kabiliyetleri himaye ederek onların gelişimine olanak tanımak,

⁵⁶⁶ *Söylevler 1932-1942*, s.112.

⁵⁶⁷ ÖZTÜRKMEN, *Türkiye'de Folklor...*, s.70-71.

- Halkevlerinin genel müsamere programlarının müzik ile ilgili kısmını düzenlemek ve tatbik etmek, halk için genel müzik geceleri düzenlemek,
- Halkevlerinin müzik çalışmalarında ve müsamerelerde uluslararası modern müzik ve milli türküleri esas almak, halkın müzik zevkini yükseltmek için radyo ve gramofon gibi vasıtalarından istifade etmek,
- Mümkün olan yerlerde açılacak kurslar vasıtasıyla Halkevinin bulunduğu çevrede halkın sanat zevkini yükseltmek,
- Bütün halkın milli marşları ve şarkıları öğrenmesine yardımcı olmak ve özel günlerde bunların hep birlikte söylenmesine çalışmak,
- Halk arasında ve özellikle de köylerde ve aşiretlerde söylenen milli türkülerin notaları ve sözleriyle halk oyunlarının tarz ve ahengini tespit etmek⁵⁶⁸.

Daha öncede değindiğimiz üzere Halkevlerinin dokuz çalışma şubesi halinde teşkilatlandırılmasının başlıca sebeplerinden bir tanesi bütün Halkevi üyelerinin kendi istek ve kabiliyetleri doğrultusunda bir çalışma alanı bulabilmesidir. Bu bağlamda Halkevi üyeleri içerisinde güzel sanatların herhangi bir dalı ile meşgul olanların büyük bir çoğunluğu kendi kabiliyet ve istekleri doğrultusunda ilgili şube olan Güzel Sanatlar Şubesine kaydolmuştur. Sinop Halkevi için de aynı durum söz konusudur. Nitekim aşağıdaki tabloda görüleceği üzere Sinop Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi üyelerinin 1932 yılında 10'u, 1933'te 12'si, 1934'te 8'i güzel sanatlarla ilgilenen üyelerden oluşmakta iken bu sayı 1935 yılında 59'a kadar yükselmiştir. Aynı yıl içerisinde diğer 8 şubenin tamamının güzel sanatlara mensup üye sayısı ise sadece 17'de kalmıştır⁵⁶⁹.

---

568 CHF Halkevleri Talimatnamesi, s.6-7; CHP Halkevleri Öğreneği, s.11-12.

569 Halkevlerinin 1935 Senesi..., s.122-163.

Tablo III. 2. 1. Güzel Sanatlar Şubesinin 1932–1935 Yılları Arasında Şube Üyeleri ve Bunların Mesleklere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

	1932 Yılı ⁵⁷⁰	1933 Yılı ⁵⁷¹	1934 Yılı ⁵⁷²	1935 Yılı ⁵⁷³
Avukat	--	--	--	--
Doktor	1	1	1	--
Öğretmen	3	3	2	3
Tüccar	--	--	--	--
Çiftçi	--	--	--	--
İşçi	2	1	2	9
Güzel Sanatlar	10	12	8	59
Diğer Meslekler	11	12	19	--
Kadın	1	8	6	11
Erkek	26	22	26	60
Toplam	27	30	32	71

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Sinop Halkevi'nin güzel sanatlar alanındaki ilk faaliyeti henüz Halkevlerinin resmi olarak açılışlarının yapılmadığı Ocak 1932 tarihine aittir. Söz konusu tarihte Halkevi salonunda saz heyeti tarafından halka açık bir konser verildiği bilgisi Sinop Gazetesi'nde yer almakla birlikte⁵⁷⁴ saz heyetinin Halkevine ait olma olasılığı bir hayli düşüktür. Çünkü, Sinop Halkevi henüz o tarihte şube komitelerini dahi oluşturamamıştır.

Şube, üyelerinin ilgi alanları büyük ölçüde o şubenin çalışmalarını da şekillendirmiştir. Nitekim Sinop Halkevi Güzel Sanatlar Şubesinin kuruluş yılında bu şubeye kayıt olanlardan amatör olarak resimle uğraşan bir üye dışında diğer bütün üyelerin müzisyenlerden ve müzikle amatör olarak ilgilenenlerden oluşması şubenin müzik alanında daha faal olarak çalışmasına sebep olmuştur⁵⁷⁵.

570 B.C.A., 490.01/846.346.1

571 Halkevlerinin 1933 Senesi..., 84–85.

572 Halkevlerinin 1934 Senesi..., s.158–149.

573 Halkevlerinin 1935 Senesi..., s.136-137.

574 "Halkevi Salonunda Konser Verilmiştir", Sinop, 4 Şubat 1932.

575 B.C.A., 490.01/1005.879.1

Halkevinin açılışını takip eden ilk on üç aylık çalışma döneminde yoğun bir şekilde faaliyet gösteren Güzel Sanatlar Şubesi tarafından bir alaturka saz heyeti oluşturulmuş ve bu saz heyetine konferanslardan önce konserler verdirmek suretiyle konferanslara ilgi artırılmak istenmiştir⁵⁷⁶. Gerek CHP Genel Sekreterliği'nin Halkevlerine gönderdiği yazılarda⁵⁷⁷ ve gerekse Halkevi talimatnamelerinde çok sesli batı müziğine ağırlık verilmesinin istenmesine rağmen şube, ilk faaliyetlerini alaturka saz heyeti vasıtasıyla daha çok alaturka müzik alanında yoğunlaştırmış ve bu durum 1933 yılında Sinop Halkevi'ni teftiş eden müfettiş tarafından eleştirilmiştir. Bunun üzerine şube, alaturka saz heyetini ortadan kaldırmış ve uluslararası müzikle ilgilenmeye başlamıştır⁵⁷⁸. Bu doğrultuda batı müziği alanında eğitim vermek ve faaliyette bulunabilmek amacıyla keman çalması için Hükümet Doktoru Raif Bey, piyano çalması için Raif Bey'in eşi Hikmet Hanım, keman çalması için ise Öğretmen Abdullah Bey görevlendirilmiştir. Bu üç kişi bazen teker teker bazen ise birlikte konserler vermişlerdir. Ayrıca Raif Bey tarafından 8 kız öğrenciye düzenli olarak keman dersleri verilmiştir⁵⁷⁹.

Halkevinin kuruluşunu takip eden ilk 13 aylık süre içerisinde her beş günde bir piyano ve keman konserleri verilmeye çalışılmış⁵⁸⁰ ve bu konserlerin sayısı diğerleriyle birlikte Halkevinin açılışından sonraki ilk bir buçuk yıllık süre içerisinde 15'i alaturka ve 11'i alafranga olmak üzere toplam 26'ya ulaşmıştır⁵⁸¹. Caz takımı oluşturmak için çeşitli girişimlerde bulunulmuş, gerekli çalgı aleti olmadığı için bunların temini Genel

---

576 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

577 CHP Genel Sekreterliği tarafından Halkevlerine gönderilen yazılarla müzik çalışmalarında uluslararası modern müzik ve halk türküleri esas alındığı ve halk müziği çalışmalarında ancak halk müziği enstrümanlarının kullanılabilceği hususunda Halkevleri uyarılmıştır. Bkz: **B.C.A.**, 490.01/4.20.01; **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin...**, C.14, s.88.

578 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1; **Sinop Halkevi Broşürü**, s.13.

579 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

580 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.14.

581 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

Sekreterlik'ten istenmiş, Genel Sekreterlik ise durumu İstanbul'a havale etmiş ve Sinop Halkevi de bu konu da İstanbul'la yazışmaya başlamıştır⁵⁸².

Şubeye bağlı olarak faaliyet gösteren resim kolu tarafından 1932–1933 yıllarında temsil şubesi tarafından hazırlanan bütün piyeslerin dekorları hazırlanmış, Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla 1933 yılında bir resim sergisi düzenlenmiş ve şehrin yüksek yerlerine asılan özlü sözleri hazırlamıştır⁵⁸³.

Halkın milli marşları ve mahalli türküleri öğrenmesine yardımcı olarak bunların özel günlerde kadın-erkek hep birlikte söylenmesini temin etmek Güzel Sanatlar Şubelerinin faaliyet alanına girmektedir⁵⁸⁴. Sinop Halkevi de bu kapsamda Cumhuriyet Bayramlarında söylenecek olan Cumhuriyet ve İstiklal Marşı'nın öğretmenlere ve halka ezberletilmesine çalışmıştır⁵⁸⁵.

1934 yılına gelindiğinde halka çoksesli müziği sevdirmeye adına çalışmalarını büyük ölçüde Halkevi bandosu kurulmasına yoğunlaştıran şube, bunun yanı sıra Atatürk için Halkevinde güzel bir köşe açmış, sahne işlerinin dekor ve makyaj kısımlarında çalışmış, resim dersleri ve ayrıca altı konser vermiştir⁵⁸⁶. Yine aynı yıl içerisinde Süreyya Bey tarafından yalnızca bayanlara mahsus olmak üzere keman ve mandolin dersleri verilmeye başlanmıştır⁵⁸⁷.

1935 yılında da faaliyetlerini yoğun bir şekilde sürdüren şube, bütün bir Sinop halkına yönelik müzik akşamları hazırlamış, 20 gence piyano ve keman dersleri vermiş, bir bando ve bir caz öğretmeni getirtmiş, 5 ayda otuz kişilik bir bando takımı

---

582 B.C.A., 490.01/1005.879.1

583 Sinop Halkevi Broşürü, s.14; Ayrıca bkz: B.C.A., 490.01/1005.879.1

584 C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.10–11.

585 Sinop Halkevi Broşürü, s.14.

586 Halkevlerinin 1934 Senesi..., s.109.

587 "Cumhuriyet Halk Partisinden Duyuru", Sinop, 8 Temmuz 1935.

yetiştirmiş ve haftada bir aile toplantıları düzenlemiştir⁵⁸⁸. Müstakil olarak yürüttüğü çalışmaların yanı sıra Temsil Şubesiyle de ortak çalışmalar yürüten şube, bu kapsamda yine 1935 yılında operetli “Himmetin Oğlu” adlı piyesin hazırlanmasına ve üç kez sahnelenmesine yardımcı olmuştur⁵⁸⁹.

Sinop Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi, 1936 yılına gelindiğinde faaliyetlerini bir önceki yıla oranla daha da yoğunlaştırmıştır. Bu yıl içerisinde Halkevi bando takımından bir caz takımı ve milli saz takımı ayrılarak⁵⁹⁰ şube tarafından düzenlenen aile gecelerinde konser vermeleri temin edilmiştir. Özellikle kış ve bahar aylarında düzenlenen müzikli aile gecelerinde konserlerin yanı sıra çeşitli eğlenceler düzenlenmiş, danslar edilmiş ve hayır kurumları yararına tombala çekilmiştir⁵⁹¹. Şubenin müzikli aile geceleri gerçekleştirmek suretiyle halkı Halkevlerine ve sosyal hayatın yeni gereklerine alıştırmaya çalışması CHP Genel Sekreterliği tarafından da takdirle karşılanmış ve bu konuda başarılı faaliyetler yürüten Halkevlerinden birinin de Sinop Halkevi olduğu belirtilmiştir⁵⁹².

Halka ulaşabilmek ve Halkevinin kuruluş amaçları doğrultusunda telkinlerde bulunabilmek için dönemin bütün iletişim araçlarından istifade edilmeye çalışılmış ve bu kapsamda dönemin önemli bir iletişim aracı olan radyodan mümkün olduğunca fazla yararlanılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda kendi imkânlarıyla radyo temin edemeyen Halkevlerine CHP Genel Sekreterliği’nden radyo gönderilmiştir⁵⁹³. Halkevlerinde bulunan radyolar bu kuruluşların parti ile olan iletişimde önemli bir yere sahip olduğu

---

588 **Halkevlerinin 1935 Senesi...**, s.101.

589 “Sinop Halkevinin Çalışmaları Gittikçe Artıyor”, **Sinop**, 2 İkincikanun 1935.

590 “Sinop Halkevinin 1936 Yılı Birinci Altı Aylık Çalışma Raporudur”, **Dıranaz**, C.I, S.7, 31 Temmuz 1936, s.12.

591 Bkz: “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.I, S.2, 1.2.1936, s.16; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.I, S.4, 30.4.1936, s.16; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.II, S.5, 31.5.1936, s.16.

592 **1937 Yıldönümü Broşürü...**, s.9.

593 **CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları**, s.35.

gibi, halk müziği ve halkoyunlarının yaygınlaştırılmasında da önemli rol oynamıştır⁵⁹⁴. Sinop Halkevi'nin Güzel Sanatlar Şubesi de radyonun şube çalışmalarındaki önemine binaen 1936 yılından itibaren her akşam Halkevinde radyo yayını yapmış, ayrıca yaz aylarında şehir parkına yerleştirilen hoparlörler vasıtasıyla çok sayıda kişinin müzik dinlemesini sağlamıştır⁵⁹⁵.

Halkevinden yapılan radyo yayınları halk üzerinde önemli ölçüde etkili olmuş ve bu nedenle 1942 yılına gelindiğinde yayınların kapsamını ve etki alanını genişletmek amacıyla Halkevi yönetimi tarafından bir takım kararlar alınmıştır. Bu kararlar çerçevesinde gazeteye verilen ilanda Sinop'un Kaleyazısı, Meydankapı ve Tersane bölgelerine sabah, öğle ve akşam ajans haberlerini düzenli olarak vermek için hoparlör yerleştirileceği, döşenen bu tesisatla Halkevinin duyuruları ve yayınlarının yapılacağı, bununla birlikte radyonun yenileceği ve plak çalmak için ayrıca gramofon alınacağı bütün bu işler için ise, 3.500 lira kadar para sarf edileceği Sinoplulara duyurulmuştur⁵⁹⁶.

Şube, güzel sanatlara kabiliyetli ve hevesli olan gençleri yetiştirmek amacıyla açtığı kurslara 1936 yılında da devam etmiş ve bu kapsamda 20 bayan öğrenciye piyano ve keman kursları vermiştir⁵⁹⁷. Piyano kursuna yazılan kursiyer sayısının fazla olması nedeniyle Halkevine ikinci bir piyano temin edilmiştir⁵⁹⁸. Ayrıca Şube tarafından hem kursiyerlerin yeteneklerini sergilemeleri hem de halkı eğlendirmek amacıyla konserler verilmiş⁵⁹⁹ ve 1936 yılının 29 Ekim tarihine kadar verilen 23 konsere toplam 6.700 dinleyici katılmıştır⁶⁰⁰. 1936 yılında şube, müzik faaliyetlerinin yanı sıra resim alanında

---

594 **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942**, s. 5.

595 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.7, 31.7.1936, s.16; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.2, 1.2.1936, s.16.

596 "Halkevi Hoparlör Yaptırarak", **Sinop**, 21 Birinciteşrin 1942.

597 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.7, 31.7.1936, s.16.

598 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.3, 31.3.1936, s.16.

599 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.II, S.5, 31.5.1936, s.16; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.6, 30.6.1936, s.16.

600 "Evimizin Bu Yıl İçindeki Çalışmasından Bir Yaprak", **Dıranaz**, C.I, S.10, 29.10.1936, s.39.

da faaliyet göstererek bir resim kursu açmış ve kurs için gerekli malzemeler İstanbul'dan getirtilmiştir⁶⁰¹. Şubenin bu faaliyeti takdirle karşılanmış ve Halkevlerinin 1937 Yıldönümü Broşürü'nde resme kabiliyetli olan gençleri dersler ve sergiler aracılığıyla teşvik eden Halkevleri arasında Sinop Halkevi'nin de bulunduğu ifade edilmiştir⁶⁰².

Halkevlerinin başlıca amaçlarından biri Türk milletini en ileri medeniyet seviyesine çıkarma ülküsü yolunda faaliyetlerde bulunmak olmakla birlikte bu yolda atılacak her adımın başlangıç noktasını Türk milli kültürü ve gelenekleri oluşturmaktaydı⁶⁰³.

Yüzyıllardan beri ihmal edilen milli kültürün yeniden ihya edilmesinde ise Türk folklorunun ve halk ezgilerinin yeniden diriltilmesi önemli bir aşama teşkil etmekteydi. Bu doğrultuda yüzyıllar boyunca ihmal edilen ve gelişme olanaklarından yoksun bırakılan Türk folkloru ve halk ezgilerinin çağdaş ölçütlerde geliştirilmesine Halkevleri önemli katkılar sağlamıştır⁶⁰⁴ ve pek çok Halkevi folklor ve halk ezgilerini derleyip kayıt altına almak suretiyle bu milli kültür öğelerinin zaman içerisinde yitip gitmesine mani olmuştur.

Halk arasında ve özellikle de köylerde yaşamakta olan türküleri notaları ile derleme görevi Güzel Sanatlar Şubesine verilmişti⁶⁰⁵. Bu kapsamda ilk esaslı faaliyetlerine 1936 yılında başlayan Sinop Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi de, Sinop'ta asırlardır söylenen mahalli türküleri notaya alarak bestelemiş ve bu yeni bestelerden

---

601 "Sinop Halkevi'nin 1936 Yılı Birinci Altı Aylık Çalışma Raporudur", **Dıranaz**, C.I, S.7, 31 Temmuz 1936, s.12-13.

602 **1937 Yıldönümü Broşürü...**, s.10.

603 **Halkevlerinde Halk Müziği ve Halk Oyunları Üzerinde Nasıl Çalışmalı, Neler Yapmalı ?**, CHP Yayını Kılavuz Broşürler: 3, Ankara 1946, s.25.

604 **ÖLÇEN, Halkevleri**, s.14.

605 **C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.10-11.

oluşan repertuarla konser vermesi için bir milli saz heyeti oluşturmuş, verilen konserler ise halkın büyük beğenisini kazanmıştır⁶⁰⁶.

Bundan sonraki yıllarda da bu yöndeki çalışmalarını sürdüren şube, Halkevinin diğer bütün faaliyetlerinin durma noktasına geldiği 1950 yılında dahi, Sinop'a ait yerel türkülerin ve Sinoplu müzisyenler tarafından güftelenip bestelenen şarkıların derlenmesi için çalışma başlatmış ve derlenen türkü ve şarkıların bir koro oluşturularak seslendirilmesine karar vermiştir. Ayrıca hazırlanan koronun Ankara ve İstanbul radyolarında konserler vermesi planlanmıştır⁶⁰⁷.

1937 yılında da faaliyetlerini müzik alanında yoğunlaştıran şube, daha önceki yıllarda olduğu gibi aile toplantıları, müsamereler ve diğer etkinlikler vesilesiyle konserler vermiş ve bu konserlerin bazılarında Sinop'un ilçelerinden de katılım olmuştur⁶⁰⁸.

1938 yılında 30 Ağustos Zafer Bayramı ve Dil Bayramı münasebetiyle yapılan törenlerde şubeye mensup genç kızlar tarafından keman, piyano, akordeon ve mandolin konserleri verilmişti⁶⁰⁹. Bu yıl içersinde verilen toplam konser sayısı 32'ye ulaşmış ve bu konserlere 4.200 kişi katılmıştı⁶¹⁰.

1939 yılında önemli bir faaliyetini tespit edemediğimiz şube, bu yıl içersinde daha çok bandoyla ilgilenmiş ayrıca 25 Şubat 1939 tarihinde Halkevinde halka açık bir

---

606 "Mahalli Türküler Notaya Alınarak Milli Saz İle Konser Vermeğe Başladı", **Sinop**, 13 Şubat 1936; "Milli Saz Heyeti Haftada İki Defa Konser Vermektedir", **Sinop**, 26 Mart 1936.

607 "Sinop'un Milli ve Mahalli Musikisi İhya Ediliyor", **Sinop**, 15 Şubat 1950.

608 Şubenin 1937 yılında verdiği konserler için bkz: "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.16, Mayıs 1937, s.15; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.16, Haziran 1937, s.16; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.16, Haziran 1937, s.16; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.15, Nisan 1937, s.15.

609 "Dil Bayramı Halkevinde Zengin Programla Kutlandı", **Sinop**, 29 Eylül 1938; "Türk Milleti'nin En Büyük Bayramı 30 Ağustos Zaferi'nin 16. Yıldönümü Coşkun Tezahüratla Kutlandı", **Sinop**, 1 Eylül 1938.

610 "Halkevimizin Bir Yılda Başardığı İşler", **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.9.

toplantı yapılmış bu toplantıda Ortaokul Müzik Öğretmeni Sadi Tek müzik hakkında bir konferans vermiş daha sonra da alaturka ve alafranga parçalar çalmıştır⁶¹¹.

Her Halkevi kendi bünyesinde resim kursları, sergileri ve yarışmaları düzenlemekle birlikte, ülkede resim sanatını geliştirmek amacıyla bizzat CHP Genel Sekreterliği tarafından da çeşitli organizasyonlar düzenlenmiştir. Bu kapsamda Genel Sekreterlik tarafından belirlenen ressamlar yurt çapında gezilere çıkmışlar ve gittikleri yerlerde çeşitli resimler yapmışlardır. Bu organizasyon çerçevesinde 1939 yılında Sinop'ta Cevat Dereli tarafından çizilen “Şehit Bilal Camii”, “Sinop Limanı” ve “Kale Yazısı” resimleri Erzurum Halkevi'nin 1945 yılında düzenlediği resim sergisinde teşhir edilmiştir⁶¹².

Şube çalışmalarını şehir merkezinin yanı sıra kaza ve köylerde de yürütmüş, diğer şubelerin de katılımıyla gerçekleştirilen köy gezilerine de iştirak edilmiştir. 6 Eylül 1940 tarihinde Temsil, Köycülük ve Güzel Sanatlar Şubelerinin katılımıyla Karasu Nahiyesi'ne düzenlenen köy gezisi buna örnek gösterilebilir⁶¹³. Güzel Sanatlar Şubesi Başkanı ve Ortaokul Müzik Öğretmeni Neşet Gürçay tarafından çok kalabalık bir seyirci kitlesine flütle verilen konser;⁶¹⁴ şubeye bağlı bando ve caz ekibinin bütün bayram kutlamalarına iştirak ederek konserler vermesi ve 26 genç kızın katıldığı gitar, keman ve mandolin kursları⁶¹⁵ şubenin 1940 yılı içerisindeki tespit edebildiğimiz diğer faaliyetleridir.

Bazı Halkevleri tarafından Halkevleri Çalışma Talimatnamesi hükümlerince korolar kurulup konserler verilmesine hatta köylü koroları oluşturulmasına karşı⁶¹⁶

611 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, “Y.III, S.37, Şubat 1939, s.14.

612 **B.C.A.**, 490.01/2022.48.1

613 “Halkevi Gezisi”, **Sinop**, 5 Eylül 1940.

614 “Halkevinde Konser”, **Sinop**, 9 Mayıs 1940.

615 “Halkevinin Hareketleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.41, Birinci Kanun 1940, s.13.

616 **Halkevleri 1932-1935...**, s.45.

Sinop Halkevi'nin bu yöndeki tespit edebildiğimiz ilk ve tek faaliyeti 1942 yılında küçük çocuklardan oluşan bir koro oluşturulup konser verilmesi olmuştur⁶¹⁷.

Halkevleri şube çalışmalarını gerçekleştirmek için gereksinim duydukları pek çok araç ve bilgiyi kendi buldukları çevreden temin edememiş, bu durumda ise CHP Genel Sekreterliği'nden yardım istenmiştir. Örneğin 1945 yılında Sinop Halkevi Başkanlığı tarafından CHP Genel Sekreterliği'ne yazılan bir yazıyla Güzel Sanatlar Şubesine bağlı olarak faaliyet gösteren saz kolunun çalışmalarında faydalanılmak üzere Ankara Radyosu sanatkârlarının bağlama ile çaldıkları eserlerden istifade etmek amacıyla söz konusu eserlerin nota ve bestelerinin Halkevine gönderilmesi ve bu hususta aracılık edilmesi Genel Sekreterlik'ten istenmiştir. Yine aynı yazıda bunların temin edilmesi halinde Halkevi gençliğinin bu husustaki faaliyetlerinin daha verimli olacağı ifade edilmiştir⁶¹⁸.

2.1 Sinop Halkevi Bاندosu

Güzel Sanatlar Şubesi, müzik alınıdaki çalışmalarında Türk halk müziğini batı tekniği ile işleyerek yeni bir kompozisyon ortaya koymakla görevliydi. Bunu gerçekleştirebilmek için ise koro, bando, orkestra, radyo ve gramofon gibi araçların kullanılması öngörülmekteydi⁶¹⁹.

Halkevlerinin bu kapsamda yürüttüğü çalışmalar neticesinde pek çok yerleşim merkezi ilk kez radyo, bando ve orkestrayla tanışmışlardı. Güzel Sanatlar Şubelerinin bando, radyo ve orkestralarla yaptıkları programlar, halkı daha önce hiç alışık olmadıkları bir eğlence aracıyla tanıştırmının yanı sıra bu alanda kabiliyetli ve istekli olan pek çok kişi kendi kabiliyetlerini sergileme ve geliştirme imkânı bulmuşlardı.

617 "Halkevinde Bir Konferans ve Bir Konser", **Sinop**, 1 Şubat 1942.

618 **B.C.A.**,490.01/968.746.1

619 ÜNAL, "Halkevlerinin...", s.6.

Güzel sanatlar alanında faaliyetlerine başlayan Halkevinin ilk yaptığı işlerden bir tanesi de imkânları ölçütünde bir bando kurmak olmuş ve Halkevi bandoları Halkevlerince düzenlenen hemen her faaliyete katılmışlardı⁶²⁰. Halkevlerinin kurulduğu ilk yıllarda imkânların elverişli olmaması nedeniyle az sayıda Halkevi bando kurabilmişken 1940 yılına gelindiğinde Halkevlerinin bando sayısı 109'a ulaşmıştır⁶²¹.

Sinop Halkevi de kuruluşunun ilk iki yılında bir bando kuramazken 1934 yılına gelindiğinde Halkevi yönetim kurulu tarafından Güzel Sanatlar Şubesi bünyesinde faaliyet göstermek üzere bir bando kurulmasına karar verilmiştir. Halkevi yönetim kurulu tarafından Sinop gazetesine verilen ilanla bandoya üye kaydının hangi esaslar üzerine yapılacağı belirtilmişti. Söz konusu ilana göre;

- Sinop'ta yerleşmiş bulunmak şartı ile herkes bandoya kayıt yaptırabilir,
- Ders ve bando aletleri için ücret alınmaz,
- Bando heyeti kadrosunu ikinci maddede adı geçen şahıslar oluşturur,
- Sinoplu olmayıp da bando enstrümanlarından birini öğrenmek isteyenlere de ders verilir. Yalnız bu kişiler bando heyeti kadrosu dışında tutulurlar,
- Kayıt olmak için Güzel Sanatlar Şubesi tarafından ibraz edilecek taahhüt kâğıdını imzalaması gerekir,
- Kurulacak olan bando için yeni aletler alınacak ayrıca uzman öğretmen getirilecektir,
- Kayıt işi birinciteşrinde başlayıp birincikanunda bitecektir,
- Kayıt için Halkevi Başkanlığı'na müracaat edilecektir⁶²².

Sinop Halkevi bünyesinde bando kurulma kararı 1934 yılında verilmesine karşın hazırlıklar ancak 1935 yılı içerisinde başlatılabildiği. Bandonun kurulabilmesi için

620 Halkevleri 1932-1935..., s.41.

621 CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları, s.35.

622 "Gençlere ve Musiki Heveskârlarına Müjde", Sinop, 8 Teşrinisani, 1934.

yapılan hazırlıklar kapsamında İstanbul Konservatuarı'ndan Süreyya Bey adında bir bando öğretmeni getirilerek istekli gençlere ders verilmeye başlanmış ve bando, 1935 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına yetiştirilmeye çalışılmıştır⁶²³. Yine bandonun kuruluş aşamasında bandoya katılmak için müracaat edenlerin eleme sınavları özel bir kurum tarafından gerçekleştirilmiştir⁶²⁴.

Yapılan yoğun hazırlıklar neticesinde 5 ayda otuz kişilik bir bando kurulmuş⁶²⁵ ve planlandığı üzere bando, 1935 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında görev alarak İstiklal Marşı'nı ve geçit töreni marşını çalmış ayrıca, yine kutlamalar çerçevesinde bir de konser vermişti⁶²⁶. 1935 yılında Süreyya Bey, gözetiminde gece saat 23.00'e kadar çalışmalarını sürdüren bando, pazar günleri şehir parkında toplanan halka konser vermiş⁶²⁷, ayrıca haftada bir düzenlenen aile toplantılarına iştirak etmiş ve buraya katılanları eğlendirmiştir⁶²⁸.

1936 yılına gelindiğinde Bando Öğretmeni Süreyya Bey'in görevinden ayrılması üzerine bu göreve Ortaokul Müzik Öğretmeni Neşet Bey getirilmiş⁶²⁹ fakat o da bu görevde uzun süre kalmamış ve Ağustos 1936'da Cumhurbaşkanlığı Bandosu'ndan Emekli Ali İhsan Bey bando öğretmenliğine atanmıştır⁶³⁰. Aynı yıl içerisinde yararlılıkları göz önünde tutularak bandonun daha donanımlı ve profesyonel hale getirilmesi amacıyla bir takım kararlar alınarak bu kararlar çerçevesinde bando üyelerine yeni uniformalar yaptırılmış⁶³¹, bandoya beş yeni çalgı aleti satın alınmış ve

---

623 "Sinop Halkevi Bandosu", **Sinop**, 8 Temmuz 1935.

624 "Halkevi Bandosu", **Sinop**, 8 Ağustos 1935.

625 **Halkevlerinin 1935 Senesi...**, s.101.

626 M.T. Turan, "Cumhuriyet Bayramı Sinop'ta Sevinçle Kutlandı ve Heyecan İçinde Geçti", **Sinop**, 7 İkinciteşrin 1935.

627 "Sinop Halkevi'nin Programlı Çalışması İyi Sonuçlar Vermekte", **Sinop**, 19 Eylül 1935.

628 **Halkevlerinin 1935 Senesi...**, s.101.

629 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.3, 31.3.1936, s.16.

630 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.9, 31.9.1936, s.16.

631 "Halkevi Bandosunda Görev Alan Gençlere Üniformalı Elbise Yaptırıldı", **Sinop**, 29 Birinciteşrin 1936.

yeni öğrenci alımına başlanmıştır. Yine bu kapsamda Bahar Bayramı münasebetiyle bando ve Temsil Şubesi üyelerinin morallerini yükseltmek için bir akşam yemeği verilmiştir⁶³².

Halkevi bandosunu daha faal ve kalifiye hale getirmeye yönelik alınan bütün bu önlemler sonuç vermiştir. Haftada üç gün şehir parkında konser vermesi kararlaştırılan bando⁶³³, şehirde halkı çok sesli müziğe alıştırmakta önemli bir işlev görmüş ve önemli bir eğlence aracı haline gelmiştir. Öyle ki Sinoplular yapmış oldukları sünnet düğünleri, nişan ve nikâh törenlerinde dahi Halkevinden bando talebinde bulunmuş ve Sinop Halkevi tarafından da bu kapsamda Halkevi bandosunun nikah ve sünnet merasimlerinde konser verebileceğine ve isteklilerin Halkevi Başkanlığına müracaat etmeleri gerektiğine ilişkin Sinop gazetesine bir ilan verilmiştir⁶³⁴. Fakat, Sinop Halkevi Başkanlığı'nın halkın sünnet ve nikâh törenlerinde bandoyu istediklerini ve bu durumda ne yapılması gerektiğine ilişkin CHP Genel Sekreterliği'ne yazdığı yazıya Genel Sekreterlik'ten bandonun hiçbir surette kimsenin evinde çalamayacağı cevabı verilmiştir⁶³⁵.

Halkevi bandosunun konserleri Halkevi salonu ve şehir parkıyla sınırlı kalmamış, toplumun her kesiminin eğlence ihtiyacı duyduğu gerçeğinden hareketle yine 1936 yılı içerisinde mahkûmların, hastaların ve askerlerin eğlenmelerini temin edilmiştir. Bando tarafından onların morallerini yükseltmek amacıyla şehir hastanesinde cezaevinde ve askerlik şubesinde konserler verilmiştir⁶³⁶.

---

632 "Sinop Halkevinde Temsil Şubesi İle Bando Heyetine Şölen Verildi", **Sinop**, 7 Mayıs 1936.

633 "Parkta Haftada Üç Gün Bando Terennüm Edecek", **Sinop**, 25 Haziran 1936.

634 "Bando Törenlerde de Çalacak", **Sinop**, 18 Haziran 1936.

635 **B.C.A.**, 490.01/843.333.2

636 "Sinop Halkevinin Çalışmaları Gittikçe Artıyor", **Sinop**, 9 İkincikanun 1936; "Bando Cezaevinde Mahkumlara Güzel Havalara Çaldı", **Sinop**, 18 Haziran 1936.

Halkevinin il dışında, ilçeler ve köylerde düzenlediği etkinliklere de katılan bando, bu kapsamda Temsil Şubesi tarafından düzenlenen turnelere katılmış ve 1936 yılında Gerze Halkevi salonunda Atatürk köşesinin açılış törenine iştirak ederek burada İstiklal Marşı ve diğer marşları çalmıştır⁶³⁷.

1937 yılında bando öğretmeninin görevinden ayrılması nedeniyle bu görev bir müddet vekâletle yürütülmüş ancak, 1937 yılı bütçesinden öğretmen için gerekli ödenek ayrıldığı için bando öğretmenliğine Hüseyin Can tayin edilmiştir. Kısa süre içerisinde şehre gelerek görevine başlayan bando öğretmeni ilk konserini Halkevi salonunda vermiştir⁶³⁸.

Bir önceki yıl olduğu gibi 1937 yılında da çalışmalarını yoğun bir şekilde sürdüren bandonun pazar geceleri şehir parkında verdiği ücretsiz konserler büyük beğeni toplamış, hatta bu konserleri izlemek isteyen halk izdihama neden olmuştur⁶³⁹. Çalışmalarında büyük bir muvaffakiyet gösteren bando mensubu gençlerin eğlenmeleri için 1 Mayıs 1937’de Bahar Bayramı münasebetiyle bir kır gezisi düzenlenmiştir⁶⁴⁰.

Halkevi bandosunun öğretmeni 1938 yılında yine değiştirilmiş ve bu göreve Ahmet Cuma tayin edilmiştir. Söz konusu yıl içerisinde bandonun genişletilmesi için yeni kız ve erkek öğrenci alımına da başlanmış⁶⁴¹ ve öğrenci alımı 1939 yılında da sürdürülmüştür⁶⁴².

Bandonun sık sık öğretmen değiştirmesi faaliyetleri olumsuz etkilemekle birlikte Halkevi yönetimi kendi imkânlarıyla bando öğretmeni bulmakta büyük sıkıntı çekmiştir. Nitekim 25 Eylül 1939 tarihinde Sinop Halkevi Başkanı Macit Tekinalp

637 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.I, S.7, 31.7.1936, s.16.

638 “Halkevi Bando Öğretmeni Geldi”, **Sinop**, 1 Temmuz 1937; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.18, Temmuz 1937, s.16.

639 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.20, Eylül 1937, s.16.

640 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.16, Haziran 1937, s.16.

641 “Halkevi Bando Öğretmeni Geldi”, **Sinop**, 7 Birinci Kanun 1938; “Halkevimizin Bir Yılda Başardığı İşler”, **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.9.

642 “Sinop Halkevinden”, **Sinop**, 26 İkincikanun 1939.

tarafından Sinop Halkevi adına CHP Genel Sekreterliği'ne yazılan yazıda, Sinop Halkevi bandosunun kurulduğu 1935 tarihinden itibaren büyük canlılık gösterdiği, bandonun bütün törenlere katıldığı ve özellikle de yaz aylarında verdiği konserlerle halkın eğlenmesini sağladığı belirtildikten sonra; 1939 yılına gelindiğinde Halkevi bandosunun öğretmeninin verilen maaşın azlığını gerekçe göstererek istifa etmesinin bandonun faaliyetlerini aksattığını ifade edilmiştir.

Tekinalp yine aynı yazısında Sinop Halkevi'ni teftiş eden Ali Çamlıca'nın başkanlığında yapılan toplantıda bandonun Sinop için ne kadar önemli olduğunun üzerinde durulduğunu ve konservatuardan bir öğretmen talep edilmesinin gündeme geldiğini belirtmiş ve Halkevinin kendi çabalarıyla bir öğretmen temin edemediğinden bu nedenle CHP Genel Sekreterliği'nden bir bando öğretmeni talep edildiğinden bahsetmiştir.

Genel Sekreterlik'ten bu yazıya verilen cevapta ise, bando öğretmenin İstanbul Konservatuarı'ndan temin edilebileceği fakat bu öğretmenin maaşının Halkevi Öğreneği'nde de belirtildiği üzere yerel kaynaklardan temin edilmesi gerektiği belirtilmiş ve bunun için Sinop Parti Başkanlığı'na müracaat edilmesi istenmiştir⁶⁴³.

1940 yılına gelindiğinde Halkevi tarafından düzenlenen bütün bayram kutlamalarına katılan bando, bunun yanı sıra Halkevinde 6 ve şehir parkında 8 olmak üzere toplam 14 konser vermiştir⁶⁴⁴. 1941 yılında da benzer faaliyetler yürüten bando üyelerinin aynı tip kıyafetlere sahip olması gerektiği düşünülmüş ve 13 üniforma yaptırılmıştır. Sadece Ağustos ayı içerisinde halka açık 4 konser veren bando⁶⁴⁵, 13 Eylül'de düzenlenen 60 kişilik deniz gezisine ve müsabakalara da iştirak etmiştir⁶⁴⁶.

---

643 **B.C.A.**, 490.01/843.333.2

644 "Halkevinin Hareketleri", **Dıranaz**, C. IV, S.41, Birinci Kanun 1940, s.13.

645 "Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.IV, S,49, Ağustos 1941, s.16.

646 "Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.5, S.50, Eylül 1941, s.16.

Özellikle 1940 yılına kadar gerçekleştirdiği faaliyetlerle Sinopluların büyük beğenisini kazanan ve 18 parça enstrümandan oluşan Halkevi bandosu, 1949 yılına gelindiğinde gerek bando öğretmeninin ayrılması ve gerekse çok partili hayata geçiş süreciyle birlikte yaşanan maddi sıkıntılar nedeniyle oldukça atıl bir duruma düşmüştür.

Sinop Valisi tarafından Halkevi bandosunun yeniden ihya edilmesine karar verilmiş ve bu kapsamda Cumhurbaşkanlığı bandosunda yetişmiş Celal Özgül bandoya öğretmen olarak getirilmiş ve Halkevi bando ve caz takımı için öğrenci alınmaya başlanmıştır⁶⁴⁷. Fakat, 1950 yılına gelindiğinde Halkevlerinin kapatılması bölümünde de açıklayacağımız sebeplerle Sinop Halkevi'nin de tamamen işleyemez hale gelmesi nedeniyle Halkevi bandosu faaliyet gösterememiştir.

Sinop Halkevi bandosu faaliyette olduğu süre içerisinde il merkezinde kutlanan bütün milli bayramlar ve özel günlerde konserler vermiş ve halkı çok sesli batı müziği zevkini geliştirmeye çalışmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Halkevi bandosu, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Cumhuriyet Bayramı, Halkevinin Açılış Yıldönümü, Dil Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı, Tayyare Bayramı, Lozan Günü, Bahar Bayramı, İnönü Zaferleri Kutlamaları, Toprak Bayramı kutlamalarına katılmış ve konserler vermiştir.

3. SOSYAL YARDIM ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Bilindiği üzere Türk milletinin en önemli özelliklerinden bir tanesi de yüksek merhamet ve şefkat duygularının bir gereği olarak toplum içerisindeki yoksul, düşkün,

---

⁶⁴⁷ "Halkevi Bandosu İhya Ediliyor", **Sinop**, 23 Kasım 1949.

hasta, yetim ve diğerk ihtiyaç sahiplerine yardım elini uzatarak onları gözetmesi olmuştur.

Osmanlı Devleti'nde her türlü yardım faaliyeti yüzyıllar boyunca vakıflar eliyle yürütölmüş Cumhuriyet Dönemi'nde de bu alanda pek çok hayır ve yardım cemiyeti kurulmuştur.

Bu kapsamda söz konusu cemiyetleri daha işler ve verimli hale getirebilmek için önemli vazifeler üstlenen Sosyal Yardım Şubelerinin başlıca amaçları Halkevleri Talimatnamesi'nde şu şekilde belirtilmiştir⁶⁴⁸:

- Yardıma muhtaç olanlar için toplumun şefkat ve yardım hisleri uyandırmak ve gerçekleştirilecek faaliyetlerle bu hislerin en üst seviyeye çıkmasını sağlamak,
- Ülkede bulunan mevcut bütün hayır cemiyetlerinin daha faydalı ve verimli çalışmalarını temin etmek için onlarla sürekli temas halinde olmak,
- Cezaevlerinde bulunan muhtaçları gözetmek ve kimsesiz çocukların giyecek, yiyecek, ikamet ve bakımlarıyla özel olarak ilgilenmek, tedavi kurumlarında yatırılarak bakılması lüzumlu olan hastaların mahalli hastanelere kabul ve tedavilerine yardımcı olmak. Ayrıca evlerinde yatan kimsesiz hastalara ve doğum yapan muhtaç kadınlara yardım etmek,
- Köylerden tedavi için şehre gelen çiftçilerin ve fakir işçilerin barınma ve tedavilerine yardımcı olmak,
- İşsizlerin iş bulmalarına yardımcı olmak.

Halkevi Talimatnamesi'nde yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda 24 Haziran 1932 yılında faaliyetlerine başlayan Sinop Halkevi Sosyal Yardım Şubesi'ne bu

---

648 B.C.A., 490.01/847.353.3; CHF Halkevleri Talimatnamesi, s.9-10; CHP Halkevleri Öğreneği, s.14-15; CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.19-22.

yıl içinde 7'si kadın olmak üzere toplam 29 kişi üye olmuştur. Üyelerin mesleklere göre dağılımı ise; 5 doktor, 5 öğretmen, 8 tüccar, 1 güzel sanatlar ve 20 diğer meslekler şeklindedir⁶⁴⁹.

Kuruluşundan kısa bir süre sonra bir çalışma programı hazırlayan şube, kısa vadede gerçekleştireceği amaçları şu şekilde tespit etmişti:

- Halkevinde hasta bakım yeri açmak,
- Yoksul ve düşkün hastalara parasız ilaç vermek,
- Mektepli Yoksul Çocukları Koruma Cemiyeti'ne yardım etmek,
- Düşkün yoksul kadınlara para ile yardımda bulunmak,
- Köycülük Şubesiyle birlikte köylere gidip hastalara baktırmak ve ilaç vermek⁶⁵⁰.

Diğer pek çok Halkevi gibi Sinop Halkevi de kuruluşunu takip eden ilk yıllarda daha çok sağlık alanında yapılan yardımlara ve önleyici sağlık hizmetleri alanında yapılan faaliyetlere yoğunlaşmıştı. Çünkü uzun süren savaşlar, halkın yaşam standardını ve gelir seviyesini oldukça düşürmüştü, yetersiz beslenme, cehalet ve gerekli sağlık malzemesinin olmayışı salgın hastalıkların artmasına sebep olmuştu. Cumhuriyetin ilk yıllarında sağlık hizmetlerini geliştirmeye yönelik bir takım girişimler olmasına karşın bu dönemde sağlık hizmetlerinde karşılaşılan en büyük sorun bütçe yetersizliğinden ziyade, yeterince hekim, hemşire ve ebe bulunamamamsıydı⁶⁵¹.

---

649 B.C.A., 490.01/846.346.1

650 Sinop Halkevi Broşürü, s.18.

651 1923 yılında bütün yurttaki sadece 554 hekim ve 136 ebe olması, sağlık personeli alanında çekilen sıkıntının hangi boyutta olduğunu göstermektedir. Bkz: Ali Bumin, "Atatürk ve Koruyucu Sağlık Hizmetleri", **Atatürk'ün 50. Ölüm Yılı Anma Konferansları**, Gazi Üniversitesi İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara 1989, s.57.

Bu doğrultuda, Halkevleri başta doktorlar olmak üzere sağlık görevlilerinden en üst seviyede istifade edebilmek ve yoksul vatandaşların da sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanabilmelerini temin etmek için çaba harcamıştı.

Bu kapsamda Halkevinin açılışından kısa bir süre sonra Sinop Halkevi Sosyal Yardım Şubesi'ne kayıtlı doktorlar tarafından Halkevinde bir muayenehane açılmış ve yoksul hastalar burada dönüşümlü olarak ücretsiz tedavi edilmeye başlanmıştı⁶⁵². Şubeye bağlı olarak faaliyet gösteren söz konusu muayenehanede 24 Haziran 1932 tarihinden aynı yılın sonuna kadar toplam 232 hasta muayene edilmiş ve bu hastaların ilaçları temin edilmişti⁶⁵³. Ayrıca yine bu süre içerisinde köylerden gelen hastaların hastaneye yatırılmasına yardımcı olunmuş⁶⁵⁴ ve Köycülük Şubesinin düzenlediği köy gezilerine şube üyesi doktorların da katılması temin edilerek 259 köylünün muayene edilmesi sağlanmış ve 34 liralık ilaç yardımında bulunulmuştu⁶⁵⁵. Fakat 1933 yılında Halkevi çalışmalarına katılan doktorların değişmesi ve diğer sağlık kuruluşlarında da ücretsiz muayeneler yapılması nedeniyle Halkevi muayenehanesine ihtiyaç görülmemiş bu nedenle muayenelere Nisan 1933'te ara verilmişti.

Halkevinde muayenelere ara verilmesine karşın diğer sağlık kuruluşlarında muayene olan hastaların ilaçları ücretsiz olarak yine Sosyal Yardım Şubesi tarafından temin edilmeye çalışılmıştı⁶⁵⁶.

Şube, 1933 yılında da sağlık alanındaki çalışmalarına yoğun bir şekilde devam etmiş ve şube üyesi olan sağlık müdürü, hastane başhekimisi, dâhiliye doktoru, hükümet doktoru ve belediye doktoru hafta içi birer gün sırayla Halkevine gelen hastaları

---

652 B.C.A., 490.01/1005.879.1

653 B.C.A., 490.01/1464.4.2

654 B.C.A., 490.01/1005.879.1

655 Sinop Halkevi Broşürü, s.19.

656 B.C.A., 490.01/1005.879.1

muayene etmiş ve ilaç yardımında bulunmuştu⁶⁵⁷. Bu surette Halkevinde açılıştan sonraki ilk 15 ay içerisinde muayene olan hastaların sayısı 350'ye ulaşmış ayrıca toplam 56 liralık ilaç yardımı yapılmıştı⁶⁵⁸.

1934 ve 1935 yıllarında da yoksul hastaların muayenesine devam edilmiş ve muayene günleri 5'ten 7'ye yükseltilmişti⁶⁵⁹. 1936 yılında sağlık alanında yapılan faaliyetleri daha da genişleten şube tarafından, tedaviye muhtaç olan hastalar Sinop Şehir Hastanesi'ne yatırılmış ve gerekli olanlara bedava ilaç dağıtılmıştır. Tedavisi Sinop'ta mümkün olmayan hastaların da İstanbul'daki hastanelere yatırılması temin edilmiş ayrıca, altı ay içerisinde iki defa köy gezisi düzenlenmiş ve bu gezilerde 280 kişi ücretsiz olarak muayene edilmiştir⁶⁶⁰. Şube, gerçekleştirdiği bütün bu faaliyetlerle Halkevlerinin 1937 yıldönümü broşüründe Sinop Halkevi'nin de sağlık alanında yapılan yardımlarda başarı gösteren Halkevleri arasında zikredilmesini sağlamıştır⁶⁶¹. Yukarıda değindiğimiz üzere şube, az sayıda olan sağlık personelinden yoksulların da faydalanabilmeleri için büyük çaba sarf etmiş bu kapsamda 1937 yılında Sinop Milletvekili Dr. Galip Üstün'ün Halkevinde her gün iki saat ücretsiz muayene yapması sağlanmıştır⁶⁶².

1938 yılında ücretsiz sağlık hizmetleri alanında önemli bir faaliyette bulunamayan şube, 1939 yılı Mart ayında Halkevinde bir poliklinik açmıştır. Salı günleri saat 10–12:00 arasında fakir halka ücretsiz hizmet veren bu poliklinikte muayeneleri Sağlık Müdürü Fehmi Öner, Hariciye Mütahassısı Hüsnü Doğanca ve

---

657 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.19.

658 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.18.

659 **Halkevlerinin 1934 Senesi...**, s.109; "Sinop Halkevi'nin 1935 Yılı İçinde...", **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.15.

660 "Sinop Halkevinin 1936 Yılı Birinci Altı Aylık Çalışma Raporudur", **Dıranaz**, C.I, S.7, 31.7.1936, s.12; "Evimizin 1936 Yılı İkinci Altı Ayında Yaptığı İşler", **Dıranaz**, Y.II, S.13, 31.1.1937, s.14.

661 **1937 Yıldönümü...**, s.15.

662 "Halkevinde Hastaların Ücretsiz Muayeneleri Yapılacak", **Sinop**, 30 Eylül 1937; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.21–22, Birinci-İkinci Teşrin 1937, s.23.

Dâhiliye Mütihazası Talat İbilen yapmıştır⁶⁶³. Bu polikliniğe mart ayında müracaat eden 32 yoksul hasta muayene edilmiş ve ilaçları ücretsiz olarak verilmiştir⁶⁶⁴.

Sosyal Yardım Şubesi ücretsiz sağlık hizmetlerini 1940 yılında daha çok köylerde yoğunlaştırmış ve bu kapsamda 6 Eylül 1940 tarihinde Güzel Sanatlar ve Köycülük Şubelerinin düzenlediği Karasu Nahiyesi gezisine katılan şube üyesi Dr. Esat Erol tarafından pek çok köylü muayene edilmiş ve gerekli ilaçlar verilmiştir⁶⁶⁵. Aynı yıl içerisinde ücretsiz muayene edilen köylü sayısı ise 387'yi bulmuştu⁶⁶⁶.

1941 yılında da bu yöndeki çalışmalarını sürdüren şube, 17 Eylül tarihinde de köylerdeki asker ailelerini muayene ettirmiş, 21,22 ve 23 Eylül tarihlerinde yapılan muayenelerle ise, şube üyesi doktorlar tarafından 200 civarında hastaya hizmet verilmiştir⁶⁶⁷. Yine eylül ayında Sinop gazetesine verilen bir ilanla Doktor Muhit Tümerkan tarafından Halkevinde ücretsiz muayene verildiği duyurulmuştur⁶⁶⁸.

Şube tarafından gerçekleştirilen en önemli faaliyetlerden bir tanesi de fakir öğrencilerin barınma, yeme, giyinme ve okul harcamaları gibi ihtiyaçlarının karşılanmaya çalışılmış olmasıdır. Bu yöndeki çalışmalarına 1932 yılında başlayan şube, yoksul öğrencilerin kıyafet ücretlerini karşılamak için bir müsamere düzenlemiş ve bu müsamereden elde edilen paraya şube ödeneğinden de eklenmek suretiyle 21 yoksul öğrencinin kıyafetleri alınmıştır⁶⁶⁹.

---

663 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.IV, S.38, Mart 1939, s.15.

664 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.IV, S.39, Nisan 1939, s.15.

665 "Halkevi Gezisi", **Sinop**, 5 Eylül 1940; "Sinop Halkevi Karasu Nahiyesi'ne Bir Gezi Yaptı", **Sinop**, 12 Eylül 1940.

666 "Halkevlerinin Dokuzuncu Yıl Dönümü Münasebeti İle Parti Vilayet İdare Heyetinden Macit Tekinalp'in Sözü", **Dıranaz**, C.4, S.44, Mart 1941, s.6.

667 "Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.5, S.50, Eylül 1941, s.16.

668 "Sıhhi Muayene ve Konferans", **Sinop**, 1 Birinciteşrin 1941.

669 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

1933 yılında yoksul öğrencilerin yiyecekleri temin edilmeye çalışılmış ve 23 öğrenciye kıyafet alınmıştır⁶⁷⁰. Bu yıl içerisinde öğrencilere yönelik gerçekleştirilen en önemli faaliyet ise ortaokul öğrencileri için seneliği 40 lira olan bir yurt açılması olmuştur⁶⁷¹. 1934 yılında ise ilkokul ve üniversitede okuyan fakir fakat zeki olan öğrencilere para yardımında bulunulmuştur⁶⁷².

1936 yılında da yoksul öğrencileri gözeten ve bütçenin elverdiği ölçüde yardımlarını sürdüren şube, bu kapsamda 40 yoksul öğrenciye ayakkabı ve iç çamaşırı dağıtmış ve ⁶⁷³ İstanbul Hukuk Mektebi'nde okuyan ve maddi durumu iyi olmayan Ali Ayeş adlı öğrenciye aylık 10 lira burs vermiştir⁶⁷⁴.

Aynı yıl içerisinde gerçekleştirilen önemli bir faaliyette 16 Ağustos tarihinde babaları şehit düşmüş ve fakir ailelere mensup 40 kadar çocuğun sünnet ettirilmesi ve bu çocuklara ayakkabı ile elbise dağıtılarak gazinoda yapılan çeşitli etkinliklerle çocukların eğlenmesinin sağlanması olmuştur⁶⁷⁵.

Yoksul öğrencilere yönelik çalışmalarını 1940 yılında da sürdüren şube, fakir öğrencilere kitap, kalem ve defter dağıtmış⁶⁷⁶ ayrıca yüksekokullarda okuyan iki öğrenciye burs temin etmiştir⁶⁷⁷. 1941 yılında da Halkevine mensup gençlerden iki tanesinin tahsilini sürdürmelerine yetecek kadar para yardımı yapılmasına Halkevi yönetim kurulunca karar verilmiş ve bu gençlere burs verilmeye başlanmıştır⁶⁷⁸.

---

670 **Halkevlerinin 1933 Senesi...**, s.68.

671 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.5.

672 **Halkevlerinin 1934 Senesi...**, s.109.

673 "Evimizin 1936 Yılı İkinci Altı Ayında Yaptığı İşler", **Dıranaz**, Y.II, S.13, 31.1.1937, s.14.

674 "Sinop Halkevi'nin 1936 Yılı Birinci Altı Aylık Çalışma Raporudur", **Dıranaz**, C.I, S.7, 31.7.1936, s.12.

675 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.8, 31.8.1936, s.24; "Sinop Halkevi Fakir Çocukları Sünnet Ettirecek", **Sinop**, 6 Ağustos 1936.

676 "Halkevi Kursu", **Sinop**, 21 Mart 1940.

677 "Halkevinin Hareketleri", **Dıranaz**, C.IV, S.41, Birinci Kanun 1940, s.13.

678 "Parti ve Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.IV, s.42, İkincikanun 1941, s.14.

Şubenin yardımları yalnızca Sinop'ta bulunan ihtiyaç sahipleriyle sınırlı kalmamıştı. Örneğin 19 Eylül 1941 tarihinde Konya Kız Öğretmen Okulu'ndan bir öğrenciye nakdi yardımda bulunulmuş, hava değişimi için Sinop'a gelen bir asker, Halkevi tarafından muayene ettirilmiş ve bu askere para yardımı yapılarak köyüne gitmesi sağlanmıştı⁶⁷⁹. Şubenin yoksul çocuklara ilişkin tespit edebildiğimiz son faaliyeti ise, 28 Ağustos 1949 tarihinde yetim ve yoksul çocuklardan 28'inin sünnet ettirilmesi ve bu sünnet merasiminde çeşitli etkinlikler düzenlenerek çocukların ve halkın eğlenmelerinin sağlanması olmuştu⁶⁸⁰.

Daha öncede değindiğimiz üzere Sosyal Yardım Şubelerinin başlıca vazifelerinden bir tanesi de Halkevinin bulunduğu muhitteki hayır cemiyetlerinin daha verimli çalışabilmesi için onlarla sürekli irtibat halinde olmak ve bu cemiyetlerin kurulmalarını teşvik ederek onlara yardımda bulunmaktır⁶⁸¹. Sinop Halkevi Sosyal Yardım Şubesi de bu yönde bir takım faaliyetlerde bulunmuştu. Örneğin, 1932 yılında Himaye-i Etfal Cemiyeti ile ortak çalışmalar yürütülmüş ve şehir bahçesinin bir bölümüne çocuklar için bir bahçe yapılmaya başlanmıştır⁶⁸².

1933 yılında ise, Mektepli Yoksul Çocukları Koruma Cemiyeti'nin bakımını sağladığı çocuklardan çok yoksul olan yirmi tanesine elbise diktirilmiş ve Sinop'taki diğer hayır cemiyetlerine çeşitli yardımlarda bulunulmuştur⁶⁸³.

1937 yılında yine bu kapsamda Sinop ilkokullarındaki yoksul çocuklara sıcak bir öğle yemeği vermek için İlkokullar Himaye Heyeti oluşturulmuş ve yemekhanede altmış çocuğa yemek verilmeye başlanmış, hâsılatı Sinop Çocuk Esirgeme Kurumu'na

---

679 "Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.5, S.50, Eylül 1941, s.16.

680 "Fakir Çocuklar İçin Sünnet", **Sinop**, 20 Temmuz 1949; "Halkevinde Sünnet", **Sinop**, 31 Ağustos 1949.

681 **CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.19-20.

682 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

683 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.19.

verilmek üzere “Canavar” adlı oyun sahnelenmiş⁶⁸⁴ ayrıca Halkevi salonunda Kızılay yararına “ispirtizme” ve “manyetizma” deneyleri yapılarak gösteride iyi bir hâsılat elde edilmiştir⁶⁸⁵. 1939 yılında ise, geliri Çocuk Esirgeme Kurumu’na bağışlanmak üzere “Uzun Memet” adlı oyunu sahnelemiş ve oyundan elde edilen 100 liradan fazla gelir ile öğrencilerin bayram kıyafetleri alınmıştır⁶⁸⁶. 1941 yılında Yardım Sevenler Cemiyeti adına esaslı bir kaynak temin etmek için gelirinin tamamı bu cemiyete bağışlanmak üzere her çarşamba günü Halkevi sinemasında Sinoplu kadınlara toplumsal filmler gösterilmesi kararı alınmıştır⁶⁸⁷.

Sosyal Yardım Şubelerinin en önemli faaliyet alanlarından bir tanesi de deprem, sel ve yangın gibi doğal afetlere maruz kalan yerlere her türlü hususta yardım etmektir⁶⁸⁸. İncelenen dönem içinde Sinop ve çevresinde büyük bir doğal afet olmaması nedeniyle şube bu yönde faaliyet göstermemiştir. Fakat, şube tarafından 1940 yılında kaza geçiren Kızılırmak Vapuru’ndaki kazazedelere ve ailelerine yardım malzemesi sağlanmıştı⁶⁸⁹. Sosyal Yardım Şubesi tarafından, yukarıda değindiğimiz bütün bu faaliyetlerin yanı sıra işsizlere iş bulmak için çaba sarf edilmiş⁶⁹⁰ ve bazı köylüler kabiliyetlerine göre devlet dairelerine yerleştirilmiş⁶⁹¹, fakir vatandaşlara para ve kömür yardımı yapılmış⁶⁹² ücretsiz sinema gösteriminde bulunmuş⁶⁹³ sıtmayla mücadele için kinin dağıtılmış ve şehre gelen köylülerin işleri takip edilmiştir⁶⁹⁴.

684 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.14, Mart 1937, s.16.

685 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.21-22, Birinci-İkinci Teşrin 1937, s.23.

686 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.IV, S.39, Nisan 1939, s.15.

687 “Çok Güzel Bir Teşebbüs”, **Sinop**, 24 Birincikanun 1941.

688 **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944**, Ankara 1945, s.28.

689 “Halkevleri ve Halkodaları Çalışmaları”, **Ülkü**, C.16, S.92, Birinciteşrin 1940, s.178; ÇEÇEN, **Atatürk’ün Kültür...**, s.155.

690 “Sinop Halkevi’nin 1935 Yılı İçinde...”, **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.15.

691 “Sinop Halkevi’nin 1936 Yılı Birinci Altı Aylık Çalışma Raporudur”, **Dıranaz**, C.I, S.7, 31.7.1936, s.12.

692 “Halkevlerinin Dokuzuncu Yıl Dönümü Münasebeti İle Parti Vilayet İdare Heyetinden Macit Tekinalp’in Sözü”, **Dıranaz**, C.4, S.44, Mart 1941, s.6.

693 “Halkevinin Hareketleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.41, Birinci Kanun 1940, s.13.

694 “Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.49, Ağustos 1941, s.16.

Bu faaliyetlerin, Halkevinin kısıtlı bütçesi ile hayata geçirilmesi olanaksızdı. Bu nedenle CHP Genel Sekreterliği tarafından sadece Sosyal Yardım Şubesi'nin faaliyetlerinde kullanılmak üzere ücretli balo, gezi, müsamere, konser ve tiyatro vb. etkinlikler düzenlenmesine izin verilmişti⁶⁹⁵. Sinop Halkevi de bu kapsamda Sosyal Yardım Şubesine kaynak oluşturmak için çeşitli etkinlikler düzenlemişti. Örneğin geliri Sosyal Yardım Şubesinin faaliyetlerine aktarılmak üzere 1935 yılında düzenlenen 300 kişinin katıldığı balodan 105 lira gelir elde edilmişti⁶⁹⁶. 8 Nisan 1939 tarihinde ise geliri yoksul çocuklara bağışlanmak üzere "Uzun Memet" adlı piyes sahnelenmişti⁶⁹⁷. Yine bu kapsamda 1941 yılında şube yararına bir balo düzenlenmiş,⁶⁹⁸ 1942 yılbaşı gecesi geliri ortaokulun yardıma muhtaç öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere Halkevinde bir toplantı yapılacağı duyurulmuştu⁶⁹⁹.

Kurulduğu 1932 tarihinden itibaren sağlıkla ilgili konferanslar düzenleyen fakir köylü vatandaşların muayene ve tedavilerine çalışan ve onlara ücretsiz ilaç temin eden, fakir ve yetim çocukları sünnet ettiren, maddi imkânı kısıtlı öğrencilere giyecek temin eden, kırtasiye masraflarını karşılayan ve para yardımında bulunan⁷⁰⁰ Sosyal Yardım Şubesi tarafından şefkat ve merhamet duygularıyla ihtiyaç sahiplerine yapılan bütün bu yardımlar, bir sadaka verme işi olarak algılanmayıp "sosyal yaşamın varlıklı kimselere yüklediği sosyal bir vazife" olarak düşünülmüş,⁷⁰¹ sağlıklı bir cemiyet hayatı oluşturulabilmesinin başlıca şartı olarak görülmüştür. Şube, gerçekleştirdiği bütün bu faaliyetlerle bir yandan toplumsal vicdanı ayakta tutmaya çalışırken diğer yandan hiçbir

---

695 **CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.22; **Halkevleri 1932-1935...**, s.85.

696 "Sinop Halkevi'nin 1935 Yılı İçinde...", **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.15.

697 "Uzun Mehmet Piyesi Pek Güzel Temsil Edildi", **Sinop**, 13 Nisan 1939; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.IV, S.39, Nisan 1939, s.15.

698 "Evimizin Faaliyetleri", **Dıranaz**, C.IV, S.45, Nisan 1941, s.16.

699 "Ortaokulda Okuyan Yardıma Muhtaç Çocuklar Menfaatine Bir Toplantı Yapılacaktır", **Sinop**, 24 Birincikanun 1941.

700 "Halkevimiz", **Dıranaz**, 15. Yıl Sayısı, Y.III, S.33, s.16.

701 **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1945**, Ankara 1946, s.17.

kimseye, aileye ve zümreye imtiyaz tanımayan Atatürk'ün halkçılık ilkesini de pratiğe koymaya çalışmıştır.

Tablo III. 3. 1. Sosyal Yardım Şubesinin 1932–1935 Yılları Arasında Şube Üyeleri ve Bunların Mesleklere ve Cinsiyete göre Dağılımı

Meslek	1932 Yılı ⁷⁰²	1933 Yılı ⁷⁰³	1934 Yılı ⁷⁰⁴	1935 Yılı ⁷⁰⁵
Avukat	--	--	--	2
Doktor	5	6	3	2
Öğretmen	5	5	4	4
Tüccar	8	8	3	2
Çiftçi	--	1	--	--
İşçi	--	1	2	40
Güzel Sanatlar	1	1	--	4
Diğer Meslekler	20	28	32	--
Kadın	7	11	9	18
Erkek	32	38	35	32
Toplam	39	49	44	50

4. TEMSİL ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Yeni rejimin tiyatroya bakış açısı Türk Tarih Tezi'nin sanata getirmiş olduğu bakış açısı içinde şekillenmişti. Yani, Türkler sanatın pek çok alanında olduğu gibi tiyatrodada diğer milletlere öncülük etmiş ve tiyatro en eski tarihlerden beri Türkler tarafından bilinen ve icraa edilen bir sanat dalı olmuştu⁷⁰⁶. Ayrıca tiyatronun güçlü bir telkin ve terbiye vasıtası olması bu sanat dalına özel bir ilgi gösterilmesine sebep olmuştu. Bu bağlamda başlıca kuruluş amaçlarından biri Cumhuriyet rejimin ilkeleri ışığında halkı eğitmek olan Halkevlerinde tiyatro faaliyetlerinin gerçekleştirilmemesi düşünülemezdi. Nitekim Halkevlerinin özellikle ilk kuruluş aşamasında halka telkin edilmesi düşünülen fikirlerin Halkevlerinde sahnelenecek tiyatrolar vasıtasıyla en iyi şekilde aktarılacağı

702 B.C.A., 490.01/846.346.1

703 Halkevlerinin 1933 Senesi..., s.92-93.

704 Halkevlerinin 1934 Senesi..., s.166-167.

705 Halkevlerinin 1935 Senesi..., s.160-161

706 ŞİMŞEK, Bir İdeolojik..., s.190.

düşünüldüğü için Halkevi Talimatnamesi'nde bir Temsil Şubesi kurulmasına karar verilmişti⁷⁰⁷.

Tiyatroya ilgisi ve yeteneği olan kadın ve erkek üyelerden bir ya da birkaç tiyatro grubu kurmakla görevli olan Temsil Şubelerinden bu sanat dalını kullanmak suretiyle Halkevlerinde bir hayat ve hareket uyandırmak, şehir ve kasabaların tiyatro ihtiyaçlarını gidermeye yardım etmek, gençleri güzel ve serbest konuşturmaya alıştırmak, gençlerin fikir, sanat ve dil terbiyelerine yardım etmek, tiyatro sanatçısı olabilecek kabiliyetlerin kendilerini göstermelerine imkân vermek, iyi hatip yetiştirmek ve ülke ve toplum için faydalı telkinlerde bulunulması istenmekteydi⁷⁰⁸.

Bunun yanı sıra kukla-karagöz ve sinema faaliyetlerinin de sorumluluğunu üstlenen Temsil Şubeleri⁷⁰⁹, Halkevlerinin halkı kendine çekmesi ve istediği telkinde bulunabilmesi için en etkin iletişim araçlarından biri olmuştur.

Bu kapsamda Halkevlerinde oynanacak oyunlar gelişi güzel seçilmemiş ve bu oyunlar başlıca iki amaca yönelmiştir. Bunlardan birincisi, toplumun her türlü tiyatro gereksinimini karşılamak; ikincisi ise, ülke ve toplum için yararlı öğretilerde bulunmaktı⁷¹⁰.

Halkevlerinin tiyatro sahneleri bir yandan ülkede modern tiyatronun gelişimi açısından temel teşkil ederken diğer taraftan yüz binlerce kişinin Halkevine çekilmesine olanak sağlamaktaydı. Ayrıca genel olarak tiyatroya ve tiyatro sanatçısına pek iyi gözle bakılmadığı bir dönemde, yüzlerce Türk kadınının Halkevi sahnelerinde oynanan oyunlarda görev alması kadınların sosyal hayata katılımı konusunda atılan önemli bir adımdı. Bu doğrultuda eskiden haksız yere lanetlemeye maruz kalan sahnelerin imajının

---

707 **Halkevleri 1932-1935...**, s.51.

708 **C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.13-14.

709 **C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.14-15.

710 Nurhan Karadağ, **Halkevleri Tiyatro Çalışmaları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s.125.

Halkevleri tarafından değiştirilmesinin bile bir başarı olduğunu belirten Nafi Kansu, kadının sahneye çıkışının da Halkevleri adına bir başarı olduğunu ifade etmekteydi⁷¹¹.

Halkı her konuda bilgilendirmek, toplum içerisindeki birlik duygusunu kuvvetlendirmek yeni rejimin ortaya koyduğu bütün yenilikleri halka iletmek ve benimsetmek adına önemli faaliyetler yürüten Sinop Halkevi, tiyatro alanında başarılı çalışmalar yürüten Halkevlerinden biri olmuştur.

Halkevinin diğer şubeleri gibi 24 Haziran 1932 tarihinde faaliyetlerine başlayan Sinop Halkevi Temsil Şubesinin üye sayısı ilk on üç aylık süre zarfında 4'ü bayan olmak üzere 36 olmuştur. Şubeye kayıtlı olan bayanlardan biri öğretmen diğerleri ise ev kadınlarından oluşmaktaydı ve bayan öğretmenlerden sadece birinin Halkevi sahnesinde görev alması Sinop Halkevi'ni teftiş eden müfettiş tarafından eleştirilmişti⁷¹². Müfettişin eleştirileri ve telkinleri yararlı olmuş olacak ki, 29 Ekim 1933 tarihine kadar şubenin üye sayısı 47 kişiye yükselirken bunların 21'ini bayan üyeler oluşturmuştu.⁷¹³ Şubenin üye sayısında 1934 ve 1935 yıllarında herhangi bir yükselme olmamış hatta az miktarda düşüş yaşanmıştır.

---

711 **CHP 1939'da Halkevleri**, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara 1940, s.4.

712 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

713 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.15; Sinop Halkevi Temsil Şubesi'nin üye sayısı Halkevlerinin 1933 yılı faaliyet raporları broşüründe 33 kişi olarak gösterilmekle birlikte, burada verilen rakam gerek Sinop Halkevi Broşürü'nde ve gerekse Halkevinin 1932-1933 yılı teftiş raporunda verilen rakamlarla çelişmektedir. Bkz: **Halkevlerinin 1933 Senesi...**, s.88-89.

Tablo III. 4. 1. Temsil Şubesinin 1934–1935 Yılları Arasında Şube Üyeleri ve Bunların Mesleklere ve Cinsiyete göre Dağılımı

Meslek	1934 Yılı ⁷¹⁴	1935 Yılı ⁷¹⁵
Avukat	--	--
Doktor	--	--
Öğretmen	17	9
Tüccar	3	2
Çiftçi	--	--
İşçi	8	22
Güzel Sanatlar	1	9
Diğer Meslekler	30	--
Kadın	3	6
Erkek	40	36
Toplam	43	42

4.1 Tiyatro Faaliyetleri

Sinop Halkevi'nde oyunların sağlıklı bir şekilde sahnelenebilmesi için her şeyden önce uygun bir fiziki ortama ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu nedenle Halkevinin açılışından kısa bir süre önce binanın alt katındaki odalardan birkaçı kaldırılmış ve üç yüz kişilik bir salon oluşturulmuş, bu salona da on kişinin sahne alabileceği bir tiyatro sahnesi inşa edilmişti⁷¹⁶.

Tiyatro çalışmalarına oldukça hızlı başlayan şube, Halkevinin açılışını takip eden ilk bir buçuk yıllık süre zarfında 15 piyes sahnelemiş ve bu piyeslerin her birine en az 200–300 kişi katılmıştı. Halkın büyük beğenisini toplayan piyesler Halkevinin üye sayısının artmasında da önemli etkenlerden biriydi.

Sinop Halkevi tarafından bu süre zarfında sahnelenen oyunlar gelişigüzel seçilmeyip oyunlarda genellikle halkı yeni rejimin ilkeleri doğrultusunda aydınlatmaya, eğitmeye yönelik mesajlar yer almakta ve Türk tarihi işlenmekteydi. Bu kapsamda sahnelenen oyunlar şunlardı: “Akın”, “Öz Yurt”, “Metem”, “Kahraman Köy”, “Sönmeyen

714 Halkevlerinin 1934 Senesi..., s.154–155.

715 Halkevlerinin 1935 Senesi..., s.144–145

716 Sinop Halkevi Broşürü, s.4.

Ateş”, “Yarım Osman”, “İnkılâp Çocuğu”, “Beyaz Kahraman” ve “İkizler”. Toplumsal aksaklıkları halka gösterip halkın bunlardan kurtulması amacıyla da “Zavallı Baba” ve “Çürük Merdiven” adlı oyunlar sahnelenmişti⁷¹⁷. Bunların yanı sıra medreselerdeki çarpık eğitim sistemini eleştiren “Zor Nikâh”, “Has Bahçe”, “Arapça Değil mi Uydur Söyle”, “Babür Şah’ın Seccadesi” ve “Gelin Kaynana Mahkemede” gibi oyunlar da sahnelenmiştir⁷¹⁸.

Halkevi ve parti teşkilatlarını teftiş edecek olan müfettişlerden Halkevlerinde sahnelenen oyunların CHP Genel Sekreterliği’nin belirlediği Halkevleri tiyatro repertuarında yer alıp almadığının incelenmesi istenmişti⁷¹⁹. Bu kapsamda Sinop Halkevi’nde 1933 yılında çeşitli incelemelerde bulunan Halkevi müfettişi Temsi Şubesi tarafından sahnelenen 15 oyun içerisinde Halkevleri tiyatro repertuarında yer almayan oyunların da olduğunu tespit etmiş ve bu durumu hazırladığı teftiş raporunda özellikle belirtmişti⁷²⁰.

1933 yılında sekiz farklı oyunu toplam 19 kez sahneleyen⁷²¹ şubenin bu yıl içerisinde gerçekleştirdiği önemli bir faaliyette Cumhuriyetin onuncu yıldönümü münasebetiyle içinde piyes, şiir, şarkı ve monologların yer aldığı oldukça geniş bir program hazırlanması olmuştu⁷²².

1934 yılında da tiyatro faaliyetlerini sürdüren şube, 11 oyun sahnelemiş ve bir toplantı düzenlemişti. Bunun haricinde nahiyelerde sahnelenen oyunlara yaklaşık 4.000 kişi katılmıştı⁷²³. Bu yıl içerisinde şube tarafından sahneye koyulan oyunlardan tespit

---

717 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.15.

718 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.16.

719 **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği’nin...**, C.10, s.26–28.

720 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

721 **Halkevlerinin 1933 Senesi...**, s.68; **B.C.A.**, 490.01/843.333.2

722 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.16.

723 **Halkevlerinin 1934 Senesi...**, s.109.

edebildiklerimizin isimleri “Kızıl Çağlayan”, “Mavi Yıldırım” ve “Köyün Namusu” idi⁷²⁴.

1935 yılında Sinop Halkevi Temsil Şubesi, bu alanda faaliyet gösteren diğer pek çok Halkevinden daha başarılı çalışmalar yürütmüştür. Örneğin İzmir’de 1, Samsun’da 4, Muş’ta 6, Malatya’da 12 piyes sahnelenebilmişken Sinop Halkevi tarafından bu yıl içerisinde sahnelenen oyun sayısı 17’ye ulaşmıştır⁷²⁵. Söz konusu oyunları izlemeye 5.950 kişinin gelmesi ise Halkevinde sahnelenen oyunların ne derece ilgiyle karşılandığının bir göstergesidir. Şube 1935 yılında yalnızca Sinop’ta faaliyet göstermemiş ayrıca Sinop Halkevi’nin Bafra’ya düzenlediği gezide de “Kozanoğlu” adlı oyun oynanmış ve zafer tablosu sahnelenmiştir⁷²⁶. Şube bu yıl içerisinde tek başına sahnelediği oyunların yanı sıra öğrencilerle ve çeşitli tiyatro kumpanyalarıyla da ortak bir takım faaliyetler yürütmüştür. Bu kapsamda 1935 yılında sahnelenen 10 piyese 2.475 kişi katılmıştır⁷²⁷.

Halkevi tarafından sahnelenen oyunlar kısa sürede Sinop’un başlıca eğlence kaynağı haline gelmiş ve bu doğrultuda ildeki hemen hemen her özel gün ve kutlama töreninde oyunlar sahnelenmeye başlanmıştır. Örneğin 1935 yılında Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle sahnelenen oyuna halk büyük bir ilgi göstermiş⁷²⁸ yine aynı yılın eylül ayında Sinop’a gelen milletvekillerinin şehirden ayrılmaları münasebetiyle Halkevinde bir oyun sahnelenmiştir⁷²⁹.

---

724 B.C.A., 490.01/843.333.2

725 **Halkevleri 1932-1935...**, s.57.

726 “Sinop Halkevi Temsil ve Spor Komiteleri Bafra Gezisinden Döndüler”, **Sinop**, 19 Eylül 1935.

727 “Sinop Halkevi’nin 1935 Yılı İçinde...”, **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.13.

728 M.T. Turan, “Cumhuriyet Bayramı Sinop’ta Sevinçle Kutlandı ve Heyecan İçinde Geçti”, **Sinop**, 7 İkinciteşrin 1935.

729 “Sinop Halkevi’nin Programlı Çalışması İyi Sonuçlar Vermekte”, **Sinop**, 19 Eylül 1935.

1935 yılında sahnelenen oyunlardan isimlerine ulaşabildiklerimiz “Uyanış”, “Himmetin Oğlu”⁷³⁰ ve “Akın” piyesleridir⁷³¹. Bu oyunlardan özellikle Temsil ve Güzel Sanatlar Şubesinin ortaklaşa hazırladığı operetli “Himmetin Oğlu” isimli piyes halkın büyük beğenisini toplamış ve gelen istekler üzerine bu oyun iki kez daha tekrarlanmıştı⁷³².

1936 yılına gelindiğinde buldukları yerlerdeki halkın alakalarını Halkevlerine çekmek, kabiliyetli olanların heveslerini beslemek ve geliştirmek için başarılı çalışmalar yapan Halkevleri arasında yer alan Sinop Halkevi⁷³³ bu yıl içerisinde de tiyatro faaliyetlerini yoğun bir şekilde sürdürmüştü. Bu yılın ocak ayında bir önceki yıl sahnelenen ve halkın büyük beğenisini kazanan “Himmetin Oğlu” adlı oyun iki kez Sinop merkezde ve bir kez de köylüler için sahnelenmişti⁷³⁴. Sinop Halkevi’nde sahnelenen oyunlar halkın o kadar ilgisini çekmişti ki önceleri Halkevinde sahnelenen oyunlar için davetiye istenmezken 26 Şubat 1936 tarihinde sahnelenecek oyunda izdihamı önlemek amacıyla davetiye bastırıldığı Sinoplulara duyurulmuştu⁷³⁵. Şubat ayında sahnelenen bir diğer oyun olan “Uyanış” adlı piyeste de Halkevinin daktilo kursu öğrencileri görev almıştı⁷³⁶.

Halkevinin tiyatro faaliyetlerine hız kazandırmak ve altı ay içerisinde oynanacak oyunlarda görev alacak oyuncuların tespiti amacıyla Mart 1936’da Temsil, Güzel Sanatlar, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi üyeleri, Halkevi Başkanı Tefrik Turan ve Sinop Valisi Süreyya Yurdakul’un da katılımıyla bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda hazırlanan temsil programına göre altı ay içerisinde 10 oyunun sahnelenmesi

730 “Sinop Halkevi’nin Çalışmaları Gittikçe Artıyor”, **Sinop**, 2 İkincikanun 1935.

731 “Halkevinde Akın Piyesi”, **Sinop**, 1 Ağustos 1935; “Akın Piyesi”, **Sinop**, 25 Temmuz 1935.

732 “Sinop Halkevi’nin Çalışmaları Gittikçe Artıyor”, **Sinop**, 2 İkincikanun 1935; “Himmetin Oğlu Operet Piyesi Halkevinde Temsiline Başladı”, **Sinop**, 26 Birincikanun 1935.

733 **1937 Yıldönümü Broşürü...**, s.12.

734 “Sinop Halkevinin Çalışmaları Gittikçe Artıyor”, **Sinop**, 9 İkincikanun 1936.

735 “Bu Akşam Halkevinde Temsil Verilecek”, **Sinop**, 20 Şubat 1936.

736 “Halkevi Gösterit Kolunun Temsil Ettiği Piyes Çok Takdir Edildi”, **Sinop**, 27 Şubat 1936.

kararlaştırılmıştı. Ayrıca bu oyunlarda görev almak üzere 35 bayan ve 47 erkek görevlendirilmişti⁷³⁷. Bazı Halkevlerinin kadın rollerinde oynayacak tek bir oyuncu bulunmadığı için oyunlarını sahneleyememesine karşın⁷³⁸ Sinop Halkevi'nde altı ay içerisinde sahnelenecek oyunlarda 35 kadının görev alması Sinoplu kadınların sosyal hayatta aktif olarak yer alması adına önemli bir başarıdır.

Yukarıda değindiğimiz temsil programı çerçevesinde Nisan ayında Sinop'a gelen Hamidiye Okul Gemisi subay ve askerlerine "Akın" isimli piyes sahnelenmişti⁷³⁹. Türk köylüsünün faziletlerini anlatan ve gençlere sosyal hayatla alakalı önemli mesajlar veren "Himmetin Oğlu" adlı piyes daha önce defalarca sahnelenmesine karşın halkın yoğun isteği üzerine yine sahnelenmişti⁷⁴⁰.

Şube, 1936 yılında 29 Ekim tarihine kadar 22 oyun sahnelemiş ve bu oyunları 8.500 kişi izlemişti. Yine bu süre zarfında Gerze'de sahnelenen piyese 1.700 kişi katılmıştı⁷⁴¹. Halkevinde sahnelenen oyunların halkın büyük ilgisiyle karşılanması amatör oyun yazarlarını da cesaretlendirmişti. Nitekim Sinop Halkevi Temsil Şubesi Üyesi Halil Gencer tarafından "Yıkılan Yuva" isminde sosyal içerikli bir piyes yazılmış ve incelenmesi için Genel Sekreterliğe gönderilmiştir⁷⁴².

Milli bayram ve özel günlerin büyük bir coşku içerisinde geçmesi, bu özel günlere daha fazla kişinin katılımının sağlanması katılanların ise, eğlendirilmesi ve yeni rejimin ilkeleri doğrultusunda bilgilendirilmesi amacıyla Temsil Şubeleri de önemli vazifeler yüklenmişti. Nitekim 1936 yılında gerçekleştirilen hemen hemen bütün

---

737 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.3, 31.3.1936, s.16; "Sinop Halkevi Altı Ayda On Piyese Verecek", **Sinop**, 26 Mart 1936.

738 **Halkevleri 1932-1935...**, s.54.

739 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.II, S.5, 31.5.1936, s.15-16.

740 "Halkevinde Cuma Günü Akşamı Temsil Verilecek", **Sinop**, 2 Nisan 1936; "Sinop Halkevi Temsil Verdi", **Sinop**, 9 Nisan 1936.

741 "Evimizin Bu Yıl İçindeki Çalışmasından Bir Yaprak", **Dıranaz**, C.I, S.10, 29.10.1936, s.39.

742 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.4, 30.4.1936, s.16.

kutlamalarda çeşitli oyunlar sahnelenmişti. Örneğin Bahar Bayramı'nda "Akın"⁷⁴³ 19 Mayıs kutlamalarında Köyün Namusu" ve "Soyulan Hırsız"⁷⁴⁴ ve Cumhuriyet Bayramı'nda "Ana" isimli piyesler sahnelenmişti⁷⁴⁵. Bu yılın yaz aylarında faaliyetlerini önemli ölçüde durduran şube, sahnedeki eksiklerini tamamlamaya çalışmış 30'dan fazla kulis ve yeteri kadar perde hazırlamıştı⁷⁴⁶. 1936 yılında sahnelenen başka bir oyun ise, ailevi bir hadisenin komik yanlarını anlatan "Hisse-i Şayia" adlı oyundu⁷⁴⁷.

1937 yılında sahnelenen oyunların önemli bir kısmı milli bayramların kutlama törenleri kapsamında ya da Halkevi tarafından kutlanan diğer özel günlerde sahnelenmişti. Örneğin Halkevlerinin açılış yıldönümünde "Çoban"⁷⁴⁸, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda "Yağ Kandili" ve "Mahcuplar"⁷⁴⁹, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nda "Mavi Yıldırım"⁷⁵⁰, Cumhuriyet Bayramı'nda "Ana"⁷⁵¹, 30 Ağustos Zafer ve Tayyare Bayramı'nda ve Kızılay'ın 60. kuruluş yıldönümü münasebetiyle "Yanık Efe"⁷⁵² adlı oyunlar sahnelenmiş, ayrıca Tasarruf ve Yerli Mallar Haftası dolayısıyla ilkokul öğrencileri ve Temsil Şubesi tarafından ortaklaşa bir piyes sahnelenmişti⁷⁵³. Şube, halkı eğitmek ve eğlendirmenin yanı sıra ilde bulunan hayır kurumlarına yardım temin etmek için de bir takım faaliyetlerde bulunmaktaydı. Örneğin 6 Şubat 1937 tarihinde geliri Sinop Çocuk Esirgeme Kurumu'na verilmek üzere

---

743 "Halkevi Akın Piyesini Temsil Etti", **Sinop**, 7 Mayıs 1936.

744 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.II, S.5, 31.5.1936, s.15.

745 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.9, 31.9.1936, s.16.

746 "Evimizin 1936 Yılı İkinci Altı Ayında Yaptığı İşler", **Dıranaz**, Y.II, S.13, 31.1.1937, s.14.

747 "Sinop Halkevi Hisse-i Şayia Temsil Edecek", **Sinop**, 1 Birinciteşrin 1936.

748 "Çoban Piyesi", **Sinop**, 4 Mart 1937.

749 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.16, Mayıs 1937, s.15-16.

750 "Halkevinde", **Sinop**, 6 Mayıs 1937; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.16, Haziran 1937, s.16.

751 "Cumhuriyet Bayramına Hazırlık", **Sinop**, 14 Birinciteşrin 1937.

752 "Sinop'ta Zafer Bayramı Nasıl Kutlandı?", **Sinop**, 2 Eylül 1937; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.20, Eylül 1937, s.16.

753 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.24, İkincikanun 1938, s.16.

“Canavar” adlı oyun sahnelenmişti⁷⁵⁴. Tespit edebildiğimiz kadarıyla yılın son faaliyeti 11 Aralıkta “İkizler” adlı oyunun sahnelenmiş olmasıydı⁷⁵⁵.

1938 yılına gelinceye kadar CHP’nin tiyatro repertuarında bulunan onlarca oyunu hem il hem de nahiye merkezlerinde sahneleyen Temsil Şubesinin⁷⁵⁶ 1938 yılındaki faaliyetlerinde önemli ölçüde düşüş yaşanmış ve şube tarafından ancak 7 oyun sahnelenebilmişti. Sahnelenen bu oyunlara halkın ilgisi her zamanki gibi yoğun olmuş ve söz konusu 7 oyunu izlemeye toplam 3.800 kişi gelmişti⁷⁵⁷.

Bu yıl içinde sahnelenen oyunlardan isimlerine ulaşabildiklerimiz ise şunlardır: “Palavra”⁷⁵⁸, “Vatan ve Vazife”⁷⁵⁹ ve “Bir Kavga Sonu”⁷⁶⁰.

Daha önceki yıllarda olduğu gibi 1939 yılında da milli bayram kutlanmaları ve özel günlerde çeşitli oyunlar sahneleyen şube⁷⁶¹, bu yıl içindeki tiyatro repertuarını oldukça dar tutmuş ve tespit edebildiğimiz kadarıyla yalnızca “Uzun Mehmet”, “Haydi Suna” ve “Kavga Sonu” isimli üç farklı oyun sahneleyebilmişti. Bu oyunlardan en çok tekrarlanmış olan “Uzun Mehmet”, geliri Çocuk Esirgeme Kurumu⁷⁶² ve yoksullara tahsis edilmek üzere iki kez⁷⁶³, alış veriş için Sinop’a gelen köylüler için ve Cumhuriyet Meydanında hazırlattırılmış olan açık hava sahnesinde birer kez sahnelenmişti⁷⁶⁴.

CHP Genel Sekreterliği’nden gelen emir doğrultusunda 22 kişilik bir heyetle 13 Mayıs 1939 tarihinde çeşitli oyunlar sahnelemek üzere Samsun’a giden Sinop Halkevi

754 “Müsamere”, **Sinop**, 4 Şubat 1937; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.14, Mart 1937, s.16.

755 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.24, İkincikanun 1938, s.16.

756 “Halkevimiz”, **Dıranaz**, 15. Yıl Sayısı, Y.III, S.33, s.15.

757 “Halkevimizin Bir Yılda Başardığı İşler”, **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.9.

758 “Halkevi Gösteritleri Başladı”, **Sinop**, 11 Ağustos 1938.

759 “Türk Milleti’nin En Büyük Bayramı 30 Ağustos Zaferi’nin 16. Yıldönümü Coşkun Tezahüratla Kutlandı”, **Sinop**, 1 Eylül 1938; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.III, S.31, Ağustos 1938, s.15.

760 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.III, S.28, Mayıs 1938, s.16.

761 Kutlama programlarında sahnelen oyunlara örnek olarak bkz: “Halkevlerinin Yedinci Yıldönümü”, **Sinop**, 23 Şubat 1939; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, “Y.III, S.37, Şubat 1939, s.14; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.IV, S.40, Mayıs 1939, s.14.

762 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.IV, S.39, Nisan 1939, s.15.

763 “Uzun Mehmet Piyesi Pek Güzel Temsil Edildi”, **Sinop**, 13 Nisan 1939; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.IV, S.39, Nisan 1939, s.15.

764 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.IV, S.40, Mayıs 1939, s.14.

Temsil Şubesi, “Haydi Suna”, “Uzun Mehmet” ve “Kavga Sonu” piyeslerini sahnelemiştir⁷⁶⁵.

1939 yılında olduğu gibi 1940 yılında da CHP Genel Sekreterliği tarafından Halkevlerinin bir yıllık tiyatro çalışmalarındaki başarısını görebilmek ve tiyatro faaliyetlerinde başarılı olduğu tespit edilen Halkevlerinden diğer Halkevlerinin de istifade etmesini sağlamak amacıyla tiyatro turnesi düzenlenmesine karar verilmişti. Söz konusu tiyatro turneleri vasıtasıyla bir taraftan Halkevleri arasındaki sevgi ve kardeşlik duyguları pekiştirilmeye çalışılırken diğer taraftan Halkevlerine mensup gençlerin yurdun başka yerlerini de görme imkânı bulması amaçlanmıştır. Bu turne kapsamında görevlendirilen 10 Halkevinden biri olan Sinop Halkevi de⁷⁶⁶ bu doğrultuda Zonguldak’a giderek “Kör” ve Haydi Suna” adlı oyunlarını sahnelemiştir⁷⁶⁷.

Daha önceki yıllarda olduğu gibi 1940 yılı faaliyetlerinde de Sinop köylüsünü ihmal etmeyen şube, Sinop’un Kabalı Nahiyesi’ne giderek açık havada hazırlanan sahnede “Öğretmen” adlı piyesi sahnelemiş ve bu piyesi izlemeye yüzlerce kişi katılmıştı⁷⁶⁸. Ayrıca 20 Eylül 1940 tarihinde Karasu Nahiyesi’nde ve diğer köylerde açık havada piyes sahnelenmesi kararı alınmış ve hazırlıklara başlanmıştır⁷⁶⁹. Şubenin köylerde gerçekleştirdiği bu faaliyetler sayesinde çoğu köylü hayatında ilk kez tiyatroyla tanışma fırsatı bulmuştu.

1940 yılında Sosyal Yardım Şubesi menfaatine sahnelenen “Kör” adlı piyese çok sayıda kişi katılmış ve biletlerin tamamı satılmıştı. Söz konusu oyunda başrol olan “kör” karakterini Cumhuriyet Ortaokulu Başöğretmeni Hasan Aytaç, “amca” rolünü

---

765 “Halkevimiz Gösterit Kolu Samsun’a Gitti ve Avdet Etti”, **Sinop**, 22 Mayıs 1939; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.IV, S.40, Mayıs 1939, s.14.

766 **B.C.A.**, 490.01/846.347.1; “Halkevi Gösterit Şubesi Turneye Çıkıyor”, **Sinop**, 29 Şubat 1940.

767 “Halkevinde Temsil”, **Sinop**, 11 Nisan 1940; “Halkevi Gösterit Kolu Turneden Döndü”, **Sinop**, 23 Mayıs 1940; “Halkevi Temsil Kolu Turnesi”, **Sinop**, 21 Mart 1940.

768 “Sinop Halkevi Kabalı’da Öğretmen Piyesini Temsil Etti”, **Sinop**, 3 Birinci Teşrin 1940.

769 “Halkevinin Köy Temsilleri”, **Sinop**, 19 Eylül 1940.

aynı okulun öğretmenlerinden S. Kubilay, “Selma” rolünü Bedia Özcan, “Salih” rolünü ise Gazi Okulu Öğretmenlerinden Ali Aydemir oynamıştı⁷⁷⁰.

1940 yılı içerisinde 14 piyes sahneleyen Temsi Şubesi, Sinop Halkevi'nin en sistemli ve faal çalışan şubelerinden biri olmuş ve bu şubenin faaliyetleri CHP Genel Sekreterliği tarafından da takdir edilmiştir⁷⁷¹. Şubenin yıl içinde sahnelediği en son oyun 22 Aralık 1940 tarihinde oynanan “Fedakârlık” adlı piyes olmuştur⁷⁷².

1941 yılında da faaliyetlerini sürdüren şube, ocak ayında Şube Başkanı Fahri Alper'in başkanlığında “Para Delisi” adlı oyunun provalarına başlamıştır⁷⁷³. Şubat ayında Çocuk Esirgeme Kurumu menfaatine⁷⁷⁴, geliri fakir ilkokul öğrencilerinin kıyafetlerinin temini için⁷⁷⁵, Halkevinde yapılan bir toplantı münasebetiyle⁷⁷⁶ ve Halkevinin açılış törenleri kapsamında⁷⁷⁷ 4 kez sahnelen bu oyun mart ayında da 3 kez tekrarlanmıştır⁷⁷⁸. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları kapsamında “Kafa Tamircisi” adlı oyunu sahneleyen şube⁷⁷⁹, haziran ayında ise Karasu Nahiyesi'ne yapılan geziye iştirak ederek burada “Yanlış Yol” adlı piyesi oynamıştır⁷⁸⁰. Şubenin yıl içerisinde bilgisine ulaşabildiğimiz son faaliyeti ise, 13 Eylül tarihinde sahnelenen “Kanun Adamı” adlı piyestir⁷⁸¹.

---

770 S.Ş., Kubilay, “Kör Piyesi Nasıl Temsil Edildi”, **Sinop**, 15 Şubat 1940.

771 Halkevlerinin Dokuzuncu Yıl Dönümü Münasebeti İle Parti Vilayet İdare Heyetinden Macit Tekinalp'in Sözü”, **Dıranaz**, C.4, S.44, Mart 1941, s.5.

772 “Parti ve Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.42, İkincikanun 1941, s.14.

773 “Halkevinde Temsil Provalarına Başlanıldı”, **Sinop**, 25 İkincikanun 1941.

774 “Halkevimizin Bir Aylık Faaliyeti”, **Dıranaz**, C.IV, S.44, Mart 1941, s.8.

775 “Halkevinde Temsil”, **Sinop**, 8 Şubat 1941.

776 “Halkevinde Müsamere ve Konferans Verildi”, **Sinop**, 15 Şubat 1941.

777 “Halkevimizin Bir Aylık Faaliyeti”, **Dıranaz**, C.IV, S.44, Mart 1941, s.8.

778 “Evimizin Faaliyetleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.45, Nisan 1941, s.16.

779 “Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.46, Mayıs 1941, s.16.

780 “Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.48, Temmuz 1941, s.16.

781 “Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.5, S.50, Eylül 1941, s.16.

Şubenin 1942 yılında gerçekleştirdiği faaliyetlere ilişkin elimizde yeterli kaynak olmamakla birlikte bu yıl içerisinde sahnelendiğini tespit ettiğimiz oyunların isimleri şunlardır: “Mavi Yıldırım”⁷⁸², “Kör”⁷⁸³ ve Hisse-i Şayia⁷⁸⁴.

1943 yılında gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin ise elimizdeki tek kaynak Sinop Gazetesi'nin 31 Aralık 1943 tarihli haberidir. Söz konusu habere göre, Temsil Şubesi tarafından bu yılın 16 Aralık tarihinde İbnürrefik Ahmet Nuri'nin “Belkıs” piyesiyle “Mahcuplar” komedisi sahnelenmiş, her iki oyuna da Huriye Tunç, Cemile Bezirci, Safiye Sığılı ve Şükriye Kesim adındaki genç kızlar sahne almışlardır. Yine Aralık ayının 18'inde İbnürrefik Ahmet Nuri'nin Hissei Şayia adlı piyesi sahnelenmiştir. Ayrıca 20 Ocak 1944 tarihinde Namık Kemal'in “Akif Bey” adlı piyesinin oynanması için hazırlık yapılmaktadır. Yine söz konusu habere göre Temsil Şubesi Başkanı Rejisör Halil Gencer'in başkanlığındaki 1944 yılı içerisinde 17 oyunun sahnelenmesi plan dahilinde olup çevre illere toplu halde geziler yapılacaktır⁷⁸⁵.

Halkevleri ve Halkodalarının 1944 yılı broşüründe bu yıl içerisinde sahnelediği oyunlarla dikkat çeken ve yakınlarındaki Halkevlerine ve hatta Halkodalarına giderek, burada çeşitli oyunlar sahneleme başarısını gösteren az sayıdaki Halkevi arasında Sinop Halkevi de zikredilmekle birlikte⁷⁸⁶ elimizdeki kaynakların yetersiz olması sebebiyle Sinop Halkevi temsil Şubesinin gerçekleştirdiği faaliyetlerin çok az bir kısmına ulaşabildik. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu yıl içerisinde Sinop dâhilinde “Erkek Kukla”, “Mahcuplar”, “Yalnız Bir Kelime”⁷⁸⁷, “Kör”⁷⁸⁸, “Akif Bey”, “Kavga Sonu” ve

---

782 “Halkevinde Mavi Yıldırım Piyesi Temsil Edildi”, **Sinop**, 21 İkincikanun 1942.

783 “Kör Piyesi”, **Sinop**, 4 İkinciteşrin 1942.

784 “Halkevi Hissei Şayia Piyesini Temsil Ediyor”, **Sinop**, 26 Ağustos 1942.

785 “Halkevi Temsil Şubemizin Verimli Çalışmaları”, **Sinop**, 31 Sonkanun 1943.

786 **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944**, s.20-21.

787 “Halkevimizin”, **Sinop**, 21 Haziran 1944.

788 “Halkevi Çalışmaları”, **Sinop**, 26 Nisan 1944.

“Zügürtler”⁷⁸⁹ adlı oyunlar oynanırken il dışında gerçekleştirilen faaliyetler kapsamında bir tiyatro turnesi düzenlenmiştir.

Öncelikle Çorum Halkevi'nin 1941 yılında Sinop'a yaptığı geziye karşılık olarak Çorum'a gidilirken Merzifon ve Samsun'a gidilmiş ve her gidilen yerde “Yalnız Bir Kelime”, “İnsan Sarrafı” ve “Belkıs” adlı oyunlar sahnelenmiştir⁷⁹⁰.

Gerek Dıranaz dergisinin 1941'den itibaren yayınlanamaması ve gerekse ilde çıkarılan tek yayın organı olan Sinop gazetesinin 1944 yılından 1949 yılına kadar yayın hayatına ara vermesi nedeniyle diğer şubelerin faaliyetlerinde olduğu gibi bu şubenin faaliyetleri hakkında da 1948 yılına kadar olan süreçte bilgiye ulaşamadık. Fakat CHP tarafından faaliyet ve müfettiş raporları doğrultusunda hazırlanan ve Halkevlerinin faaliyetlerinden ana hatlarıyla bahseden broşürlerden biri olan 1945 yılı broşüründe tiyatro faaliyetleri ile öne çıkan ve bu çalışmalarıyla bulunduğu çevrede tiyatro zevkini yaymaya çalışan Halkevlerinden birinin de Sinop Halkevi olduğunun belirtilmesi⁷⁹¹ Sinop Halkevi'nin bu alanda en faal olan Halkevlerinden biri olduğunun göstergesidir.

Ayrıca Ülkü dergisinin Mart 1948 tarihli sayısında Sinop Halkevi Temsil Şubesinin Şubat 1948'de bir toplantı yaparak 1948 yılı çalışma programını hazırladığına ve bu programa göre 10 ay içinde 12 tiyatro sahnelenmesi ve en çok beğenilen oyunlardan 4 tanesinin bir turne kapsamında Sinop çevresinde sahnelenmesi için karar alındığına ilişkin bir haberin yer alması⁷⁹² Halkevlerinin faaliyetlerinin genel olarak yavaşladığı bu yıl içerisinde Sinop Halkevi'nin hala faal olarak çalışmalarını sürdürdüğünün göstergelerinden biridir.

789 “Halkevinden Verimli Çalışmalar”, **Sinop**, 2 Şubat 1944.

790 “Halkevimizin Temsil Kolu Çorum'da”, **Sinop**, 12 Temmuz 1944; Halkevi Temsil Kolu Çorum Gezisinden Döndü, **Sinop**, 26 Temmuz 1944.

791 **CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları**, s.14.

792 “Sinop Halkevi'nde”, **Ülkü**, C.2, S.15, Mart 1948, s.47.

Sinop Halkevi Temsil Şubesinin bilgisine ulaşabildiğimiz son faaliyeti de 8 Ağustos 1949 tarihinde Sosyal Yardım Şubesinin fakir çocukları sünnet ettirmek için düzenlediği programda “İnsan Sarrafı” adlı komedinin sahnelenmesidir⁷⁹³.

Nurhan Karadağ tarafından kaleme alınan “Halkevleri Tiyatro Çalışmaları 1932–1951” adlı eserde en çok tiyatro sahneleyen Halkevleri arasında zikredilen Sinop Halkevi 7. sırada gösterilmektedir⁷⁹⁴. Kapatılmadan önce Halkevlerinin sayılarının 478’e kadar ulaştığı düşünülürse Sinop Halkevi’nin tiyatro alanında başarılı Halkevlerinden biri olduğu ortaya çıkacaktır.

Halkevinin kuruluş amaçları doğrultusunda tiyatroyu etkin bir iletişim ve telkin vasıtası olarak kullanan Sinop Halkevi’nin Temsil Şubesi, bu alanda gerçekleştirdiği faaliyetler neticesinde Sinop’ta bir tiyatro kültürünün oluşmasına önemli katkılar sağlamış, pek çok insana ilk kez tiyatro izleme imkânı sunmuş, şehrin sosyal ve kültürel hayatına önemli bir canlılık kazandırmış ve halkın Halkevine olan ilgi ve sevgisini artırmıştır.

Tiyatro repertuarını oldukça geniş tutan Sinop Halkevi, bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla faaliyetlerine başladığı 24 Haziran 1932 tarihinden 1944 yılı sonuna kadar 55 farklı oyunu 134 kez sahnelemiştir⁷⁹⁵.

4. 2 Sinema Faaliyetleri

Günümüzde de en önemli kitle iletişim araçlarından biri olan sinema, hem görsel hem de işitsel olması sebebiyle büyük bir etki alanına sahiptir. Ayrıca sinema, okur-

---

793 “Fakir Çocuklar İçin Sünnet”, **Sinop**, 20 Temmuz 1949; “Halkevinde Sünnet”, **Sinop**, 31 Ağustos 1949.

794 KARADAĞ, **Halkevleri Tiyatro...**, s.114.

795 Söz konusu bilgiye Sinop Gazetesi’nin 1932–1944 yılları arasındaki sayıları, Dıranaz Dergisi’nin büyük sayıları ve Sinop Halkevi Broşürü taranarak ulaşılmıştır.

yazar olamayanlara bile kolaylıkla hitap edebilecek bir araçtır⁷⁹⁶. Bu bağlamda daha çok kişiye ulaşabilmek ve yapacağı telkinlerde daha etkileyici olabilmek için devrin bütün iletişim vasıtalarından faydalanma yoluna giden Halkevlerinde de imkânlar nispetinde sinemadan faydalanılmaya çalışılmıştır.

Halkevlerinin 1940 tarihli Çalışma Talimatnamesi'nde Halkevlerinde sabit veya seyyar sinema makinelerinin bulundurulabileceği ve bu makinelerin ya CHP tarafından tedarik edileceği yahut Halkevinin kendi bütçesinden tedarik edileceği belirtilmiştir⁷⁹⁷.

Halkevlerinin diğer faaliyetlerinde olduğu gibi sinemadan da ticari gaye güdülmemekteydi. Ancak Halkevinde gösterilecek filmlerden bir müsamere programı dâhilinde Sosyal Yardım Şubesi menfaatine ücret alınabilirdi. Halkevlerinde gösterilecek filmler CHP'den, Hükümetten ve piyasadan tedarik edilebilirdi⁷⁹⁸.

Sinop'ta gerçekleştirilen pek çok sosyal ve kültürel etkinliğin öncüsü olan Sinop Halkevi, bu alanda da öncülük ederek şehre sinemayı getiren ilk kuruluş olmuş⁷⁹⁹ ve 1936 yılında Halkevi bütçesinden sesli ve son sistem bir sinema makinesi satın alınmıştır⁸⁰⁰. Sinop'a sinemanın ilk defa geliyor olması nedeniyle Sinop Gazetesi'nde konuya ilişkin pek çok haber yayınlanmıştır⁸⁰¹.

Sinema makinesi 1936 yılında satın alınmasına karşın sinema binasının tamiratının yetiştirilememesi⁸⁰² nedeniyle ilk denemelere Şubat 1937'de başlanmış ve

---

796 Cevat Geray, **Halk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No:73, s.191.

797 C.H.P. **Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.14.

798 C.H.P. **Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.15.

799 **Sinop 1973 İl Yılığ**, Cumhuriyetin 50. Yılında, s.162.

800 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.8, 31.8.1936, s.24.

801 Sinop Halkevi'nin satın aldığı sinema makinesi ve sineme gösterimi için yapılan hazırlıklar hakkında çıkan haberler için bkz: "Sinop Halkevi Sesli Sinema Makinesi Almıştır", **Sinop**, 1 Birinciteşrin 1936; "Sinop Halkevi'nin Sinema Makinesi İstanbul'a Geldi", **Sinop**, 26 İkincikanun 1936; "Sinop Sesli Sinemasına Kavuştu", **Sinop**, 18 Şubat 1937.

802 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.11, 30.11.1936, s.16; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.13, 31.1.1937, s.15.

ilk sinema gösterimi 17 Şubat 1937 tarihinde Sinop Çocuk Esirgeme Kurumu menfaatine “Yıkılan Saltanat” adlı filmin gösterilmesiyle gerçekleştirilmiştir⁸⁰³. Şubat ayında park gazinosu binasında gösterime sunulan filmlere Sinoplular çok yoğun ilgi göstermişlerdir. Bu yoğun ilgi üzerine İstanbul’daki bazı film kumpanyalarıyla görüşmeler yapılarak müsait şartları sağlayan şirket ile kontrat imzalayarak her hafta yeni filmler getirilmeye çalışılması için karar alınmış ayrıca, Halkevi tarafından satın alınan yeni sinema binasının tamiratına başlanılmıştır⁸⁰⁴.

Mart 1937’de de faaliyetlerine devam eden Halkevi sinemasında gösterime sunulan “Ali Baba” filminin halkı çok alakadar ettiği düşünülmüş ve köylülerin de bundan faydalanabilmesi için civar köylerde yaşayan köylüler de film izlemek için davet edilmiştir⁸⁰⁵. Halkın sinemaya olan yoğun ilgisi nedeniyle parktaki gazino binasının yetersiz kalmış, bu nedenle⁸⁰⁶ temmuz ayında tadilatı yapılan ve partiye ait olan eski Rum mektebine Halkevi sineması taşınmış ve burada film gösterimine başlamıştı⁸⁰⁷.

Az sayıda olan Halkevi sinemaları CHP tarafından Atatürk inkılâplarının getirmiş olduğu yenilikleri çok sayıda kişiye tanıtmak ve sevdirmek için önemli bir propaganda vasıtası olarak kullanılmaktaydı. Bu amaç için seçilen filmler bizzat Genel Sekreterlik tarafından Halkevlerine gönderilmekteydi. Bu kapsamda Halkevi sinemasının faaliyetlerine başladığı 1937 yılında “Ankara’da Cumhuriyet Bayramı’nın Kutlanması”, “Dördüncü Dil Kurultayı”, “Adana’nın Kurtuluşu” ve “Trakya’da Yapılan

---

803 “Sinop Sesli Sinemasına Kavuştu”, **Sinop**, 18 Şubat 1937.

804 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.14, Mart 1937, s.16.

805 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.15, Nisan 1937, s.15.

806 “Sinema Binasının Tamirine Başlanıyor”, **Sinop**, 4 Mart 1937.

807 “Halkevi Sineması Yeni Binaya Geçti”, **Sinop**, 1 Temmuz 1937.

Büyük Askeri Tatbikatla ilgili 4 adet propaganda filmi Sinop Halkevi'ne parasız olarak gönderilmişti⁸⁰⁸.

Sinop gazetesinin 18 Ağustos 1938 tarihli “Halkevinde Devrim Filmleri Gösteriliyor” başlıklı haberinde ise, Sinop Halkevi'ne CHP Genel Sekreterliği tarafından “Kömür Sergisi”, “Uludağ'da Kış Sporları”, “Atatürk'ün Doğu Seyahati” ve “19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı” konulu filmlerin gönderildiğinden ve bu filmlerin izlendikten sonra Ayancık'a gönderilmesine karar verildiğinden, ayrıca sinema makineleri olmayan Boyabat ve Gerze halkının da bu filmleri izlemek için Sinop'a davet edildiğinden bahsedilmekteydi⁸⁰⁹.

Bu kapsamda 1940 yılında Sinop Halkevi'ne gönderilen belgesel filmlerin konusunu ise, “İsmet İnönü'nün Doğu seyahati”, “Trakya Tatbikatları” ve “Şark Deprem Felaketi” oluşturmaktaydı. Söz konusu belgeseller daha çok kişinin izleyebilmesi için Halkevi sinemasında her akşam Sinoplulara izlettirilmekteydi⁸¹⁰.

CHP Genel Sekreterliği tarafından 1941 yılında Sinop Halkevi'ne gönderilen “Askeri Liselerde Ders ve Kamp Hayatı” konulu belgeselin özel bir seansla ortaokul öğrencilerine izlettirilmesi⁸¹¹ ise muhtemelen askerlik mesleğini öğrencilere sevdirmek ve bu alana ilgisi olan gençleri askeri liselere girmek için teşvik etme amacını taşımaktaydı.

1939 yılında faaliyetlerini yoğun bir şekilde sürdüren Halkevi sinemasında özellikle çocuklara ve köylülere ücretsiz sinema gösteriminde bulunulmaktaydı ve

808 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.16, Mayıs 1937, s.15.

809 “Halkevi Sinemasında Devrim Filmleri Gösteriliyor”, **Sinop**, 18 Ağustos 1938.

810 “Halkevi Sinemasında”, **Sinop**, 28 Mart 1940.

811 “Talebeye Sinema”, **Sinop**, 1 Birinciteşrin 1941.

gösterilen bu filmlere halk yoğun ilgi göstermekteydi. Örneğin sadece “Zirai Sanatlar” konulu filmi 1.500 kişi izlemişti⁸¹².

Halkevinin etkinliklerine daha çok kişinin katılımını sağlamak için bir araç olarak da kullanılan sinema, pek çok Halkevi için dönemin şartları içinde lüks sayılabilecek bir etkinlik alanıydı. Nitekim 1940 yılına gelindiğinde sadece 33 Halkevinde sinema makinesi bulunmaktaydı ve Sinop Halkevi bunlardan biriydi⁸¹³. 1940 yılına gelindiğinde dönemin ekonomik sıkıntıları içerisinde ücretsiz sinema gösterimi yapmak Sinop Halkevi’nin bütçesini zorlamıştı. Bu nedenle Halkevi yönetimi tarafından sadece elektrik, makinist ve film masraflarını karşılamak üzere sinema gösteriminden cüzi miktarda bir ücret alınmasına karar verilmişti⁸¹⁴.

1940 yılında Sinop Halkevi sinemasının bir yıllığına kiraya verileceğine ilişkin Sinop Gazetesi’nde bir haber yayınlanmakla birlikte⁸¹⁵ sinemanın 1941 yılında da Halkevi adına faaliyet göstermesi sinemanın kiralanamadığını göstermektedir. Halkevi sinemasında bu yıl içerisinde her gün Yardım Sevenler Cemiyeti menfaatine Sinop kadınlarına toplumsal filmler gösterilmesi kararı alınmış⁸¹⁶ ayrıca Vilayet Kongresi üyeleri şerefine parasız olarak bir sinema gösterimi yapılmıştır⁸¹⁷.

1942 yılında da faaliyetlerini sürdüren Halkevi sinemasının⁸¹⁸ bundan sonraki faaliyetleri hakkında elimizde bilgi bulunmamakla birlikte Sinop gazetesinde yer alan haberlere göre 1949 yılının başında tadilattan geçirilerek 51 adet sabit koltuk yapılan

---

812 “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.14.

813 **CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları**, s.31; **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin...**, C.16, s.221.

814 **B.C.A.**, 490.01/843.332.2

815 “Halkevi Reislüğünden”, **Sinop**, 15 Şubat 1940.

816 “Çok Güzel Bir Teşebbüs”, **Sinop**, 24 Birincikanun 1941.

817 “Parti ve Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, s.42, İkincikanun 1941, s.15.

818 “Halkevi Sinemasında Bu Haftanın En Güzel Filmi Baskın”, **Sinop**, 30 Eylül 1942; “Halkevi Sinemasında Bu Haftanın En Güzel Filmi”, **Sinop**, 16 Birincikanun 1942; “Halkevi Sinemasında Bu Haftanın En Güzel Filmi Ayşe”, **Sinop**, 25 İkinciteşrin 1942; “Sinema Başlıyor”, **Sinop**, 2 Eylül 1942.

sinema yeni haliyle halkın daha fazla ilgisini çekmiştir⁸¹⁹. Ayrıca 4 Ekim 1949 tarihinde sinema binasında yangın çıkmış ve sinema binasının yarı ahşap olması nedeniyle sürekli yangın tehlikesiyle karşı karşıya olduğu düşünülerek sinemanın Tekel İdaresi tarafından depo olarak kullanılan Özel İdareye ait binaya taşınmasına karar verilmiştir⁸²⁰.

5. SPOR ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Yeni rejim tarafından milli terbiyenin başlıca unsurlarından biri olarak görülen spor ve beden terbiyesinden beklenen başlıca pratik yarar vücudu kuvvetlendirmek, güzelleştirmek ve özellikle genç bireyleri hayat savaşı için kuvvetli hale getirmektir⁸²¹. Daha öncede değindiğimiz üzere Halkevlerinin başlıca amaçlarından biri, yeni rejim için yeni bir toplum yaratma sürecine katkıda bulunmaktı ve yeni bir toplum yaratımı sürecinde spora da önemli bir işlev yüklenmişti. Nitekim 1938 yılında Spor Teşkilatı Hakkında Kanun Lahiyası Meclis'te görüşülürken Şükrü Kaya tarafından yeni rejim için nasıl bir insan modeli yaratılmak istendiği ve sporun bu süreçte nasıl bir işlevi olacağı şu şekilde izah edilmekteydi:

Her rejim kendine layık bir insan tipi bulmuştur... Bizim Atatürk rejiminin, Kemalist inkılâbın adamı güzel vücutlu, sağlam düşünceli cesur, vakur, hakkını ve fikrini her yerde müdafaa eder neşeli ve ciddi olmaktan ibarettir. Bu beden terbiyesinden maksat fikrî, seciyeli ve ahlaki terbiyedir...⁸²².

Reşit Galip ise 19 Şubat 1932 tarihinde Ankara Halkevi'nin açılışında yaptığı konuşmada Halkevleri Spor Şubelerinin temel görevlerinin sporcuların yanı sıra

819 "Sinema Çalışmaları", **Sinop**, 4 Mayıs 1949.

820 "Sinemada Çıkan Yangın Dolayısıyla", **Sinop**, 12 Ekim 1949.

821 "Dâhiliye Vekili ve C.H.P. Genel Sekreteri B. Şükrü Kaya'nın Nutku", **Ülkü**, C.XI, S.66, Ağustos 1938, s.481.

822 "Dâhiliye Vekili ve C.H.P. Genel Sekreteri...", s. 485.

bedence ve ahlakça sağlam vatandaşlar yetiştirmek ve sporun yalnızca gençliğe has bir uğraş olmadığını ispatlamak olduğunu belirtmekteydi⁸²³.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere spor gençlik terbiyesinin ve milli terbiyenin başlıca unsuru olarak görülmekteydi ve bu doğrultuda Halkevleri Talimatnamesi'nde Spor Şubelerinin vazifeleri ve sorumlulukları detaylı bir şekilde tarif edilmişti. Buna göre şube⁸²⁴;

- Türk gençliğinde ve Türk halkında spora karşı sevgi ve alaka uyandırmak; sporu bir kütle hareketi ve milli bir faaliyet haline getirmek,
- Bu milli idealin yerine getirilmesi için sporun modern usuller dâhilinde sistemli ve planlı olarak tatbik edilmesi gerekliliğini daima göz önünde tutarak bunun gerçekleştirilebilmesi için, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'na dâhil olan ya da olmayan bütün kulüplerin gelişme ve ilerlemelerine yardımcı olmak suretiyle ülkede teknik spor faaliyetlerinin gelişimini sağlamak,
- Spor kulüplerine dâhil olan veya olmayan bütün bir gençliği ve halkı spor yapmaya teşvik etmek ve sportif faaliyetler için gerekli imkânları temin etmek,
- İmkânlar nispetinde yılda bir veya iki defa mahalli jimnastik günleri düzenlemek, ayrıca üç ya da dört yılda bir bütün halkın katılımıyla büyük bir jimnastik bayramı organize etmek,
- Halka yurdun her köşesini sevdirmek amacıyla bir gezi kültürü oluşturmak ve bu yönde faaliyetlerde bulunmakla görevlidir.

---

823 “Reşit Galip Bey’in Nutku”, **Hakimiyeti Milliye**, 20 Şubat 1932; Reşit Galip Bey’in Ankara Halkevi'nin açılışın töreninde yaptığı konuşma için ayrıca bkz. “Halkevleri Niçin Açıldı Neler Yapacak?..”; **Cumhuriyet**, 21-22 Şubat 1932; **Halkevlerinin Doğuşu...**, s.11-21.

824 **B.C.A.**, 490.01/847.353.3; **CHF Halkevleri Talimatnamesi**, s.7-8; **CHP Halkevleri Öğreneği**, s.12-14.

Talimatname hükümleri gereğince faaliyet gösteren Spor Şubelerinin gerçekleştirmiş olduğu sportif etkinlikler genel olarak Halkevlerinin en hareketli ve en çekici etkinlikleri arasında yer almış⁸²⁵ ve buna paralel olarak da Halkevlerinin büyük bir çoğunluğunda bu şubelerin üye sayıları diğer şubelere nazaran daha fazla olmuştur. Nitekim 1932 yılında faaliyetlerine başlayan Sinop Halkevi Spor Şubesi için de aynı durum geçerlidir.

Halkevinin ilk kuruluş yılı olan 1932’de Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin 29, Kütüphane ve Yayın Şubesinin 14, Temsil Şubesinin 21, Güzel Sanatlar Şubesinin 27 Dil Tarih ve Edebiyat Şubesinin 20 ve Müze ve Sergi Şubesinin sadece 6 üyesi varken Spor Şubesinin aynı yıl içerisindeki üye sayısı 40’ı bulmuştur⁸²⁶.

Şube bundan sonraki yıllarda da üye sayısını artırarak en fazla üyeye sahip şubelerden biri olma özelliğini korumuştur.

Tablo III. 5. 1. Spor Şubesinin 1932–1935 Yılları Arasında Şube Üyeleri ve Bunların Mesleklere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Meslek	1932 Yılı ⁸²⁷	1933 Yılı ⁸²⁸	1934 Yılı ⁸²⁹	1935 Yılı ⁸³⁰
Avukat	--	--	--	--
Doktor	--	--	--	--
Öğretmen	12	17	16	10
Tüccar	4	2	4	4
Çiftçi	1	1	1	1
İşçi	7	34	48	46
Güzel Sanatlar	3	--	2	2
Diğer Meslekler	13	30	20	--
Kadın	--	3	1	--
Erkek	40	81	90	63
Toplam	40	84	91	63

825 Kuruluşlarının 32. Yıldönümünde..., s.14.

826 B.C.A., 490.01/846.346.1

827 B.C.A., 490.01/846.346.1

828 Halkevlerinin 1933 Senesi..., s.116–117.

829 Halkevlerinin 1934 Senesi..., s.160–161.

830 Halkevlerinin 1935 Senesi..., s.146–147.

Sinop'ta Halkevi'nin açılışından önce bir spor kulübü kurulmuşsa da kısa sürede kapanmıştır. Bu nedenle Sinop'ta ilk esaslı spor faaliyetlerini başlatan Halkevi Spor Şubesi olmuştur⁸³¹.

Halkevinin açılışından itibaren aktif olarak faaliyet gösteren şube, çalışmalarını kendi bünyesinde oluşturduğu jimnastik, futbol, voleybol, alafranga güreş ve deniz sporları kolları vasıtasıyla yürütmüştür⁸³².

1932–1933 yıllarında bir spor kulübü gibi çalışan şube tarafından bütün üyeler antrenman yapmaya mecbur tutulmuş, havanın müsait olduğu her gün açık havada diğer zamanlarda ise kapalı spor salonunda bir çalıştırıcı nezaretinde aletli ve aletsiz beden hareketleri yapılmıştır⁸³³. Şube üyeleri arasından futbol branşını seçenler haftada iki gün antrenman yapmışlar fakat spor sahası olmadığı için antrenmanlarda boş meydanlardan istifade edilmiştir. Voleybol çalışmalarında ise tersane civarındaki ağdan yararlanılmıştır⁸³⁴.

Talimatname hükümleri gereği şubenin komite bürosunda müstakil bir jimnastik binası oluşturulmuş ve yine 1932–1933 yıllarında gerçekleştirilen yoğun çalışmalar neticesinde iki voleybol ve bir futbol takımı kurularak Gerze takımlarıyla maç yapılmıştır⁸³⁵.

Kışın daha çok voleybola ağırlık veren şube, yazın ise genellikle deniz sporlarıyla ilgilenmiştir. Spor Şubesi, Halkevinin kuruluşundan 1933 yılı ekim ayı sonuna kadar Cumhuriyetin 10. yıldönümü münasebetiyle bir de spor şenliği düzenlenmiş ve bu şenlik kapsamında koşular, dayanma ve hız yarışları, atletizm yarışları, futbol, voleybol, güreş müsabakaları ve halat çekme yarışları düzenlemiştir.

---

831 B.C.A., 490.01/1005.879.1

832 Sinop Halkevi Broşürü, s.17.

833 B.C.A., 490.01/1005.879.1

834 B.C.A., 490.01/1005.879.1

835 Sinop Halkevi Broşürü, s.17.

Şubenin bu programı Cumhuriyet Bayramı'nın Sinop'ta çok büyük coşkuyla kutlanmasına büyük katkı sağlamıştır⁸³⁶. Bütün bu etkinliklerin dışında şube üyelerinin bazıları da atletizm, atlama ve atma sporlarıyla meşgul olmuş⁸³⁷. Şube, ayrıca Sinop gençliği arasında kaynaşmayı sağlamak için sık sık kır gezintileri ve spor şenlikleri düzenlemiştir⁸³⁸.

Şube tarafından diğer spor dallarının yanı sıra ata sporu olan güreşe büyük önem verilmiş ve Halkevi açıldıktan sonra spor salonunda minder güreşi için çalıştırıcı eşliğinde güreş antrenmanları yapılmış ayrıca Halkevinin spor salonunda iki kez güreş müsabakası düzenlenmiştir⁸³⁹.

1934 yılında futbol, voleybol ve deniz sporlarının Sinop'ta yayılması ve kuvvetlenmesi için çalışan şubenin⁸⁴⁰ bu yıl içinde dikkate değer faaliyetlerinden biri bisikletli gençlerden bir ekip oluşturulması ve bu alanda çeşitli etkinlikler düzenlenmek suretiyle bisiklet sporunu sevdirmeye ve özendirilmeye çalıştırılması olmuştur. Örneğin şube üyelerinden Mehmet Bey, tek başına Sinop'tan başlayarak Yalova'ya kadar olan 1.180 kilometrelik yolu 14 günde kat ederek diğer gençleri bu spora özendirmeye çalışmıştır⁸⁴¹. Aynı yıl içerisinde şubeye bağlı futbol takımı Ayancık'a giderek burada Ayancık İdman Yurdu futbol takımıyla bir maç yapmış ve bu maçta iki takım berabere kalmıştır⁸⁴².

Halkevleri Spor Şubelerinin faaliyetlerini daha çok sahip olunan maddi olanak ve spor teçhizatları ile birlikte bulunulan çevrenin iklim koşulları şekillendirmiştir. Örneğin karasal iklime sahip ve kışın kar yağışını fazla alan bölgelerde kış sporlarına

---

836 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.17.

837 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

838 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.1933, s.17; Spor Şubesinin 1933 yılı faaliyetlerinin özeti için ayrıca bkz: **Halkevlerinin 19333 Senesi...**, s.68.

839 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

840 **Halkevlerinin 1934 Senesi...**, s.109.

841 "Sinop'ta Spor Hareketleri", **Sinop**, 28 Haziran 1934.

842 "Sinop Futbol Takımı", **Sinop**, 2 Ağustos 1934.

ağırlık verilirken denize kıyısı olan illerde bulunan Halkevlerinden su ve deniz sporlarıyla ilgilenmeleri istenmiştir.

Bu doğrultuda deniz sporlarının Türkiye’de iyi bir noktada olmadığını ifade eden CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya’nın 1938 yılında yaptığı bir konuşmada söylediği şu sözler:

Bu kadar sahili olan bir yurttta o millet denizi hükümlerine rametmezse, o milletin sahillerini kendi sporcularıyla tezyin etmezse, onun nimetlerinden müstefit olmazsa o memleketin sahilleri iyi muhafaza edilmiş sayılmaz. Binaenaleyh denizciliğimiz de nazarı itibara alarak ve behemehal ilerletmek mecburiyetindeyiz⁸⁴³.

Denize kıyısı olan bölgelerde açılan Halkevlerine bir talimat niteliğindedir.

Sinop Halkevi’nin Spor Şubesi de bu kapsamda deniz sporları alanında önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Konu bütünlüğü açısından şubenin bu alanda gerçekleştirdiği faaliyetleri bir bütün halinde vermek faydalı olacaktır. Şube, deniz sporlarına ilişkin ilk faaliyetini 1932–1933 yıllarında müsait havalarda kürek çekme ve yüzme antrenmanları yaptırmak birlikte⁸⁴⁴, bu alandaki ilk esaslı faaliyetler 1934 yılında düzenlenmiştir.

23 Temmuz 1934 tarihinde şube tarafından şehir bahçesi önünde düzenlenen sandal yarışlarının birinci kategorisinde, sahilden 1 mil uzakta demirleyen sandallar, belirlenen güzergâhta dolaşp, sahile önce gelen yarışları kazanmıştır.

Yapılan yarışma neticesinde, birincilik ödülü alan 2 kürekli sandallardan Sahil Sıhhiye Dairesi’ne ait sandal 8 lira, üç çifte kürekli kayık yarışlarında Gerzeli Ali Yazıcı’nın kayığı 12 lira, dört çifte kürekli yarışa katılan kancabaşlardan Sinoplu Musa’nın kancabaşı 20 lira ve ayrıca bir de koç kazanmıştır. Kayık yarışlarının

---

843 “Dâhiliye Vekili ve C.H.P. Genel Sekreteri...”, s. 481.

844 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1; **Sinop Halkevi Broşürü**, s.17.

akabinde yüzme yarışı düzenlenmiştir. Bu yarışı Sinoplu Rasih Efendi kazanarak 2.5 lira ödül kazanmış yağlı direğe tırmanma yarışlarını ise Gerzeli Ahmet Efendi kazanmış, yine 2.5 liralık ödül almıştır. Spor Şubesi tarafından düzenlenen bu yarışlar geç vakte kadar sürmüş ve bu yarışı izlemeye gelen Sinoplular çok eğlenmişlerdir⁸⁴⁵.

1935 yılında şubenin deniz sporlarına ilişkin her hangi bir faaliyetini tespit edememekle birlikte, 1936 yılında Sosyal Yardım Şubesi yararına fakir çocukları sünnet ettirebilmek için geniş kapsamlı deniz yarışları ve çeşitli etkinlikler düzenlediğini görmek mümkündür. Sinop Halkevi Başkanlığı tarafından Sinop Gazetesi'ne 13 Ağustos 1936 tarihinde verilen ilanla programın yapılacağı tarih, yapılacak yarışlar, ödüller ve bilet fiyatları halka duyurulmuştur. Söz konusu program aşağıdaki gibidir:

Sinop Halkevi tarafından 16 Ağustos 1936'da yapılacak olan kayık yarışları ve sünnet düğünü programı:

16 Ağustos Pazar günü saat 9'da şehir parkında fakir çocuklar sünnet ettirilecektir.

16 Ağustos Pazar günü saat 15'te kayık yarışları başlayacaktır.

Beşer çifte kancabaşlardan birinci gelenlere 18 lira,

Üçer çifte kancabaşlardan birinci gelenlere 8 lira,

İkişer çifte kancabaşlardan birinci gelenlere 6 lira,

Yağlı direktten bayrağı ilk alana 2.5 lira,

Yüzme yarışında birinci gelene 1.5 lira ikramiye verilecektir.

Yarışları seyircilerin izlemesi için parkta rıhtım boyunda mevkiler hazırlanmıştır.

---

845 "Sinop'ta Deniz Sporları Faaliyetleri", **Sinop**, 26 Temmuz 1934.

Birinci mevkii biletleri 25 kuruş, ikinci mevkii biletler 15 kuruştur. On iki yaşının altında olanların biletleri ise 5 kuruştur. Bu yarışlara bilet alanlar park sahnesinde Bafra Halkevi'nin sahneleyeceği oyunu ücretsiz seyredecektir⁸⁴⁶.

Yukarıdaki program doğrultusunda gerçekleştirilen yarışlara halk yoğun ilgi göstermiştir. Yapılan yarışmalar neticesinde, iki çifte sandal arasında yapılan birinci yarışı Emin Kantarcıoğlu, üç çifte sandal arasında yapılan ve beş sandalın katıldığı ikinci yarışı da Emin Kantarcıoğlu, beş çifte kancabaşlar arasında yapılan üçüncü yarışı ise Mustafa Erşahin kazanmıştır. Yine söz konusu etkinlikler çerçevesinde düzenlenen yüzme yarışmasına on kişi katılmış ve bu yarışta Kuyumcu Rasık Önal birinci olmuş, 20 kişinin katıldığı yağlı direk müsabakalarını ise İnebolulu İsmail kazanmıştır⁸⁴⁷. Söz konusu yarışlardan elde edilen gelire 40 yoksul çocuğun sünnetine para yardımında bulunulmuştur⁸⁴⁸.

Deniz yarışları 1941 yılında da tekrarlanmış ve yine yarışmalarda dereceye girenlere çeşitli ödüller verilmiştir⁸⁴⁹. Şube tarafından su sporlarının geliştirilmesine yönelik gerçekleştirilen bu faaliyetler, bu spor dalının şehirde büyük bir kitle tarafından sevilmesine ve su sporlarıyla ilgilenenlerin sayılarının artmasına sebep olmuştur.

Şube tarafından su sporlarının daha sistemli ve profesyonel bir şekilde yürütülebilmesi için ise bir yüzme havuzu yapılması kararlaştırılmış ve projesi hazırlanarak incelenmek üzere CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilmiştir⁸⁵⁰. Bunun üzerine Halkevi adına yapılacak olan stadyum ve yüzme havuzunun yapılacağı yerleri

846 "Sinop Halkevi Tarafından Tertip Edilen Kayık Yarışları ve Fakir Çocukların Sünnet Düğünü Programı Hazırlanmıştır", **Sinop**, 13 Ağustos 1936.

847 "Halkevi Spor Kolu Tarafından Yapılan Deniz Yarışları Pek Eğlenceli Oldu", **Sinop**, 20 Ağustos 1936; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.8, 31.8.1936, s.24.

848 "Evimizin Bu Yıl İçindeki Çalışmasından Bir Yaprak", **Dıranaz**, C.I, S.10, 29.10.1936, s.40.

849 "Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.IV, S.48, Temmuz 1941, s.16; "Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.IV, S.49, Ağustos 1941, s.16.

850 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.9, 31.9.1936, s.16.

incelemek üzere Sinop'a gelen Trabzon Milletvekili Mithat İdin stadyum ve havuzun inşa edileceği yerleri görmüş ve beğenmiştir⁸⁵¹.

1935 yılında Sinop Halkevi tarafından gençleri kaynaştırmak, birbirine yakından tanıtmak ve çevre il ve kazalarla ekonomik açıdan sıkı ilişkiler kurmak, sportif faaliyetler düzenlemek ve temsiller sahnelemek için geziler düzenlemiştir. Örneğin 15 Eylül'de Sinop Halkevi Başkanı Tevfik Turan'ın başkanlığında Bafra Halkevi'ne bir gezi yapılmış⁸⁵² ve bu geziye katılan Spor Şubesi üyeleriyle Bafra Spor arasında bir müsabaka düzenlenmiştir⁸⁵³.

Aynı yıl içerisinde Halkevi yönetim kurulu tarafından hazırlanan program çerçevesinde Spor Şubesine bağlı olan avcılık kolu tarafından Sinop'un fener mevkiine toplu bir av gezisi düzenlenmiştir⁸⁵⁴.

1936 yılında da faaliyetlerini sürdüren şube, bu yıl içerisindeki mesaisini daha çok çeşitli spor faaliyetlerini daha modern ve daha sağlıklı bir şekilde sürdürebilmek amacıyla kendine yeni spor tesisleri kurmaya harcamıştır. Bu kapsamda voleybol sahası yeniden düzenlenirken uygun bir spor sahası olmadığı için ancak egzersiz yapmakla yetinen⁸⁵⁵ futbol takımına yeni bir saha kazandırmak için eski yangın mahallindeki arsaların satın alınarak proje ve tefsiye çalışmaları başlatılmış, ayrıca modern bir yüzme havuzu inşası için girişimlerde bulunulmuştur⁸⁵⁶. Yine bu kapsamda bir tenis yeri yapılmak için çalışmalar başlatılmıştır⁸⁵⁷. Sinop'a modern spor tesisleri kazandırmak ve

---

851 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.11, 30.11.1936, s.16.

852 "Sinop Halkevi'nin Gösterit ve Spor Şubeleri Bafra'ya Gidiyor", **Sinop**, 5 Eylül 1935.

853 "Sinop Halkevi Temsil ve Spor Komiteleri Bafra Gezisinden Döndüler", **Sinop**, 19 Eylül 1935; "Sinop Halkevi'nin 1935 Yılı İçinde...", **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.13.

854 "Avcılık Kolu", **Sinop**, 8 Şubat 1935.

855 "Sinop Halkevi'nin 1936 Yılı Birinci Altı Aylık Çalışma Raporudur", **Dıranaz**, 31 Temmuz 1936, C.I, S.7, s.12.

856 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.3, 31.3.1936, s.16; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.II, S.5, 31.5.1936, s.16; Sinop Halkevi'nin 1936 Yılı Birinci Altı Aylık Çalışma Raporudur", **Dıranaz**, 31 Temmuz 1936, C.I, S.7, s.12.

857 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.6, 30.6.1936, s.16.

ili bir spor merkezi haline getirmek için başlatılan bütün bu çalışmalara kaynak oluşturmak için ise, 1937 yılı bütçesinden Spor Şubesi için 2.500 lira tahsisat ayrılmıştır⁸⁵⁸.

Sinop Halkevi kendi imkânları doğrultusunda spor tesisi ve teçhizatı eksiklerini tamamlamaya çalışsa da dönemin imkânları göz önünde bulundurulduğunda bunların çoğunun Halkevinin kendi imkânlarıyla temin edilmesi oldukça güçtü. Çoğu spor malzemesinin yurt içinde üretimi yapılamamaktaydı. Bu noktada Halkevlerinin spor faaliyetlerini geliştirmek için bütün imkânlarını seferber eden CHP Genel Sekreterliği tarafından, Halkevlerine spor araç ve gereçleri gönderilmekteydi. Fakat yapılan yardımların yeterli olmaması nedeniyle bazı Halkevi ve Halkodaları spor faaliyetlerini masrafsız olarak yürütebilmek için buldukları çevrenin bütün imkânlarından faydalanma yoluna gitmişlerdir⁸⁵⁹.

Bu doğrultuda Sinop Halkevi de kendi imkânları dairesinde temin ettiği spor gereçlerinin dışındakileri CHP Genel Sekreterliği'nden istemiş ve 1941 yılında az sayıda Halkeviyle birlikte Sinop Halkevi'ne de 1 su topu ve teçhizatı, 2 atlama kasası, 1 atlama sehpası, 1 çekme halatı, 1 tenis masası ve 6 sıklet atma güllesi gönderilmiştir⁸⁶⁰.

Aynı yıl içerisinde spor müsabakalarına da devam edilmiş Gerze ve Bafra voleybol ve futbol takımlarıyla üç maç yapılmıştır⁸⁶¹. Spor Şubesi, bu maçlardan Gerze voleybol takımı ile yapılan maçı kazanarak bir kupa ve saat ile ödüllendirilmiştir⁸⁶².

---

858 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.15, Nisan 1937, s.15.

859 **CHP XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları**, Ulus Basımevi, Ankara 1947, s.11.

860 **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı**, 1 Temmuz 1941'den İlk Kanun 1941 Tarihine Kadar, C.19, Alâeddin Kıral Basımevi, Ankara 1942, s.136-137.

861 "Evimizin 1936 Yılı İkinci Altı Ayında Yaptığı İşler", **Dıranaz**, Y.II, S.13, 31.1.1937, s.14; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.8, 31.8.1936, s.24.

862 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.7, 31.7.1936, s.16.

Ayrıca yine 1936 yılında düzenlenen müsabakalar kapsamında donanmaya ait muhtelif takımlarla 4 ayrı maç yapılmıştır⁸⁶³.

Şube tarafından 1936 yılında 4 spor gezisi düzenlenmiş⁸⁶⁴, ayrıca Sinop Tarım Direktörlüğü tarafından Sinop ormanlarında zararlı hayvanları ortadan kaldırmaya yönelik süreklilik avına Sinop Halkevi Spor Şubesi'nin avcı grubu da iştirak etmiştir⁸⁶⁵. Şube, 1936 yılında gerçekleştirdiği bütün bu faaliyetlerin yanı sıra Atatürk'ün Samsun'a çıkış tarihi olan 19 Mayıs'ın spor bayramı ilan edilmesi münasebetiyle bisiklet, sürat, dayanıklılık, çuval ve yumurta yarışları düzenlenmiş ve bu yarışlarda birinci gelenlere madalya vermiştir⁸⁶⁶.

Sinop ve çevresinde sporu geniş halk kitlelerine sosyal bir ihtiyaç olarak benimsetmeye ve sporun her türüsünü sevdirmeye çalışan Sinop Halkevi mensupları, Türk Spor Kurumu'nun çalışmalarına da önemli ölçüde destek vererek bölgede profesyonel sporun gelişimine de katkıda bulunmaya çalışmıştır. Örneğin 1937 yılında gerçekleştirilen seçimler de Türk Spor Kurumu Sinop Bölgesi Başkanlığı'na Macit Tekinalp seçilirken, Halkevi mensuplarından Cemal Yüksel Futbol, Ferit Baykal Voleybol ve Ortaokul Beden Eğitimi Öğretmeni Mustafa Ülken Atletizm Federasyonu temsilciliklerine seçilmişlerdir. Yine Türk Spor Kurumu Disiplin Divanı'na seçilen Kültür Müdürü Fahri Alper, Zingal Şirketi Müdür Yardımcısı Enver Kök ve Ortaokul Müdürü Neşet Gürçay'ın da Halkevi mensubu olması dikkat çekicidir⁸⁶⁷.

---

863 "Sinop Halkevi'nin Voleybol Takımı", **Sinop**, 30 Nisan 1936; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.4, 30.4.1936, s.16.

864 **1937 Yıldönümü Broşürü...**, s.29.

865 "Sinop Ormanlarında Sürekli Avına Başlanıyor", **Sinop**, 16 İkincikanun 1936.

866 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.II, S.5, 31.5.1936, s.15.

867 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.23, Birincikanun 1937, s.15.

1938 yılında kabul edilen Beden Terbiyesi Kanunu ile Spor Şubelerinin görev ve sorumluluk alanlarının yeniden belirlenmesi⁸⁶⁸ ve spor alanındaki çalışmaların tamamının Maarif Vekilliği'ne bağlı Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü'ne bağlanmasının ardından, Halkevleri buldukları yerlerde bu kuruluşların şubeleriyle işbirliğine gitmişlerdir⁸⁶⁹.

1938 yılına gelinceye dek Sinop ve çevresinde bulunan gençlere spor sevgisi aşılamaya çalışan ve beden eğitimi hareketlerine büyük önem veren Sinop Halkevi de bundan sonraki faaliyetlerini bu yönde geliştirmiş ve öncelikle sporla ilgili işlerin daha iyi organize edilebilmesi için Halkevi tarafından Sinop Spor Kulübü kurulmuştur⁸⁷⁰.

Halkevleri buldukları çevredeki sporla ilgili bütün kuruluşlarla iş birliğine gitmek suretiyle saha, spor aletleri ve eğitmenlerden karşılıklı olarak faydalanarak çalışmalarını daha başarılı hale getirmeye çalışmakla yükümlüydü⁸⁷¹. Bu doğrultuda Sinop Halkevi de Sinop ve çevresindeki gençlerin spora olan ilgisini güçlendirmek ve bedensel faaliyetlerini artırmak amacıyla sporla ilgili bütün mesaisini Sinop Spor Kulübü ile birleştirmiş ve kulübe spor alet ve edevatlarının temininde yardımcı olmuştur⁸⁷².

Spor şubeleri tarafından Türk ata sporlarından olan atlı cirit, kılıç-kalkan, avcılık ve güreşe özel bir önem verilmekteydi⁸⁷³. Çünkü 1940 tarihli Çalışma Talimatnamesi'nde bu sporlara gereken önemin verilmesi gerektiğine ilişkin hükümler

---

868 Beden Terbiyesi Kanunu'nun 14. maddesinde Halkevlerinin beden eğitimi faaliyetleri içerisindeki yeri şu şekilde tarif edilmekteydi: "Halkevleri, kendi mensuplarına ve arzu edenlere kapalı veya açık salonlarında, Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü ile müşterek olarak tertip edilecek programlara göre jimnastik, eskrim, güreş, yürüyüş, salon oyunları ve milli rakıslar gibi beden terbiyesi hareketlerini yaptırabilirler". Bkz: **C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.15-16; Nüzhet Baba, "Halkevlerimizde Sporun Yeni Veçhesi", **Ülkü**, C.16, S.94, Birincikanun 1940, s.348.

869 **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1943**, s.8.

870 "Halkevimiz", **Dıranaz**, 15. Yıl Sayısı, Y.III, S.33, s.16.

871 **CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1942 Çalışmaları**, Ankara 1943, s.13.

872 "Halkevimizin Bir Yılda Başardığı İşler", **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.9.

873 **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944**, s.23-24.

bulunmakla birlikte⁸⁷⁴, CHP’li yöneticiler de yapmış oldukları konuşmalarda ata sporlarının geliştirilmesine verdikleri önemden bahsetmekteydi⁸⁷⁵. Bu bağlamda çeşitli faaliyetler yürüten Sinop Halkevi Spor Şubesi de bazı Halkevleri gibi atlı cirit takımı ve kılıç-kalkan ekibi kuramamışsa da ilk faaliyete geçtiği 1932 tarihinden itibaren Sinop’ta özellikle avcılığın ve güreşin geliştirilmesi için önemli çalışmalar yürüterek bu kapsamda pek çok av gezisi organize etmiştir. Ayrıca 1938 yılına kadar Spor Şubesi tarafından güreşin bölgede geliştirilebilmesi için çeşitli müsabakalar düzenlenmiş ve bunlardan iyi neticeler elde edilmişti. Örneğin 1938 yılında yapılan bölge serbest güreş müsabakalarında 61 kiloda Sinop birincisi olan Mehmet Çil, dört il arasında yapılan Samsun bölge birinciliğini kazanmış ve Ankara’da yapılan Türkiye şampiyonasında üçüncü olmuştu⁸⁷⁶.

1940’lı yıllardan itibaren Halkevi Spor Şubeleri tarafından avcılığa ve atıcılığa da önem verilmeye başlanması ve özellikle de bazı Halkevleri tarafından süreklilikle avlarına çıkılması dikkat çekicidir⁸⁷⁷. Bunun temel sebebi ise kanaatimizce CHP tarafından, Türkiye’nin II. Dünya Savaşı’na girme ihtimali göz önünde tutularak silâh altında olanların dışında kalan geniş halk kitlelerinin de olası bir savaşa hazırlık kapsamında silah kullanmaya alıştırmak istenmesidir. Nitekim 1940 yılına gelindiğinde CHP Genel Sekreterliği tarafından nişancılık ve atıcılığın halka sevdirmesi amacıyla Sinop

---

874 C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.15-18.

875 Örneğin CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya 1938 yılında yaptığı bir konuşmada ata sporuna verilen önemi şu şekilde ifade etmekteydi: “...Beynelmilel revaç bulan sporlar dahil olduğu halde en çok emniyet verdiğimiz sporlar milletimizin tarihi ananesinde büyük yer tutan güreş, binicilik, avcılıktır...” Bkz: Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, **Dahiliye Vekili ve C.H.P. Genel Sekreteri Şükrü Kaya’nın Halkevlerinin Altıncı Yıldönümü Olan 20 Şubat 1938 de Ankara Halkevi’nde Verdiği Nutuk**, Ankara 1938, s.6; **Halkevleri ve Ödevlerimiz**, Ordu İlbaylığı, s.10.

876 “Halkevimiz”, **Dıranaz**, 15. Yıl Sayısı, Y.III, S.33, s.16.

877 **CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları**, s.16.

Halkevi'ne bir tüfek ve nişancılık için gerekli olan malzemeler gönderilmiş, Sinop Halkevi de bu doğrultuda bir atış poligonu kurmak için hazırlıklara başlamıştır⁸⁷⁸.

Atıcılık ve nişancılıkla ilgili faaliyetler 1941 yılına gelindiğinde daha da ilerletilerek bu defa Halkevlerinin spor organizasyonları kapsamında Sinop Halkevi'nin de içinde bulunduğu bir grup Halkevi, 1941 yılı Mayıs ayında atış müsabakaları düzenlemekle görevlendirilmiştir.

Hazırlanan söz konusu müsabaka programına göre;

- Atışlar istinatsız olarak ayakta ve 50 metreden ve 5 mermi atılmak suretiyle yapılacak,
- Her Halkevi kendi atıcıları arasından 10 kişiyi belirleyerek müsabakayı bunlar arasında yapacak,
- Birinciye 7, ikinciye ise 3 liralık mükâfat verilecekti.

Bu yarışlar için gerekli olan para ise Halkevine CHP Genel Sekreterliği'nden gönderilmişti⁸⁷⁹. Genel Sekreterlik'ten gelen emir doğrultusunda başlatılan atış müsabakalarına⁸⁸⁰ Nisan 1941'e kadar devam edilmişti⁸⁸¹.

Sinop Halkevi tarafından avcılık faaliyetlerine de ağırlık verilmeye başlanmıştır. 1941'de Spor Şubesi tarafından bir av gezisi düzenlenirken⁸⁸², 1942 yılında ayda bir av gezisi düzenlenmesi Halkevi çalışma programına alınmış ve Ocak 1942 tarihinde Halkevi Başkanı Macit Tekinalp başkanlığında Sinop'a on kilometre mesafede bulunan

878 "Atış Poligonu Açılıyor", **Sinop**, 15 Ağustos 1940.

879 **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı**, 21 İkincikânun 1941'den 30 Haziran 1941 Tarihine Kadar, C.18, Ulusal Matbaa, Ankara 1941, s.156-158.

880 "Halkevi Atış Müsabakaları", **Sinop**, 25 İkincikanun 1941.

881 "Evimizin Faaliyetleri", **Dıranaz**, C.IV, S.45, Nisan 1941, s.16.

882 "Parti ve Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.IV, S.43, Şubat 1941, s.14.

Karagöl'e ve civardaki ormanlara bir av gezisi düzenlenmişti⁸⁸³. Söz konusu geziler 1944 yılında da sürdürülmüştür⁸⁸⁴.

Elimizde kaynak bulunmaması sebebiyle 1944–1948 yılları arasındaki faaliyetlerini inceleyemediğimiz Spor Şubesi, 1949 ve 1950 yıllarında tespit edebildiğimiz kadarıyla sadece futbol ve voleybol müsabakaları düzenleyebilmişti⁸⁸⁵. Maddi imkânlardan yoksun olunan söz konusu dönemde, diğer Halkevi şubeleri neredeyse tamamıyla işlevsiz hale gelmişken Spor Şubesinin hala müsabakalar düzenleyebilmesi şehirde sporun genelleştirilmesi ve özellikle gençlere sevdirmesi açısından şubenin başarılı olduğunun göstergelerinden biridir.

6. HALKEVİ DERSHANELERİ VE KURLAR ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Halkevlerinin temel kuruluş amacı olan Atatürk ilke ve inkılâplarının geniş halk kitlelerine ulaştırılması ve benimsetilmesinin başarıya ulaşabilmesi için her şeyden önce, halkın her türlü cehaletten arındırılması ve belirli bir bilgi, görgü ve genel kültür seviyesine ulaştırılmasına bağlıydı. Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk milletine en ileri ülkü olarak işaret ettiği "*muasır medeniyetlerin üzerine çıkma idealinin*" gerçeğe dönüşmesi ve topyekûn bir kalkınma ve aydınlanma hamlesi için milletin eğitilmesi gerekmektedir. Bu gereksinimin yerine getirilebilmesi için Halkevlerinin Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi'ne önemli görevler yüklenmişti.

883 "Halkevi Spor Kolu Gezisi", **Sinop**, 1 Şubat 1941.

884 "Avcılar Kulübü Faaliyette", **Sinop**, 16 Şubat 1944.

885 1949–1950 yıllarında düzenlenen müsabakaların tamamında Halkevi sporcularının kazanması o dönemde hala spor şubesinin güçlü birer futbol ve voleybol takımı olduğunu göstermektedir. Şubenin 1949–1950 yıllarında düzenlediği müsabakalar için bkz: "Spor Hareketleri", **Sinop**, 18 Mayıs 1949; "Spor Hareketleri", **Sinop**, 29 Haziran 1949; "Spor Çalışmaları", **Sinop**, 4 Mayıs 1949; "Spor Hareketleri", **Sinop**, 22 Haziran 1949; "Spor Hareketleri", **Sinop**, 13 Temmuz 1949; "Spor Hareketleri", **Sinop**, 24 Aralık 1949; "Sinop-Gerze Maçı", **Sinop**, 30 Ağustos 1950; "Spor Hareketleri", **Sinop**, 30 Ağustos 1950.

Halkın bilgi seviyesini yükseltecek her türlü okuma yazma ve yetiştirme faaliyetlerinin ilerleyip genişlemesini sağlamak ve korumak amacıyla kurulan Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin⁸⁸⁶ başlıca görevleri ve çalışma sistemleri Halkevleri Talimatnamesi'ne göre şu şekilde özetlenebilir:

- Bu şube mahalli idarelerle belediyelerin ve özel teşebbüs üyelerinin okuma yazma, yabancı dil ve fen dersleri vermek, zanaat ve pratik hayat bilgileri öğretmek gibi, kişisel gelişime yönelik girişimlerini yakından ve sağlam bir ilgi ile takip ederek istenilen şekilde çalışmalarına ve sonuca varmalarına yardım etmek,
- Halkevinde bu bilgi kurumlarından imkan olursa hepsini, olmaz ise birkaçını açmak. Ders ve kurslarda vatandaşların fikri düzey ve öğrenim derecelerine göre okuma yazma, tarih ve yurt bilgisi, sosyal bilgiler, yabancı dil, hesap, hesap tutma usulü ve daktilo gibi hayatı kazanmaya yönelik dersler vermek,
- Halkevinde açılan kursların öğretmenliğinin fahri olarak yürütülmesini sağlamak,
- Halkevi binası müsait değilse kurs ve dershaneleri uygun olan başka bir yerde açmak,
- Halkevinin açacağı dersane ve kursların idareleri bu şube komitesinin yapacağı ve Halkevi Yönetim Kurulu'nun onaylayacağı özel bir talimata tabidir ve bu şube özel idarelerle belediyeler tarafından açılmış olan dershanelere mümkün olan yardımlarda bulunur.
- Halk dershanelerinde yetişen her devre mezunlarının diplomaları bütün Halkevinin katılımıyla şereflerine düzenlenen bir toplantıda merasimle

---

886 B.C.A., 490.01/847.353.3; Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin 1 Ocak 1945 Tarihinden 30 Haziran 1945 Tarihine Kadar Parti Teşkilatına Gönderdiği Tamimler, C.22, Ankara 1945, s.120.

verilir. Ayrıca özel teşebbüslerle açılan dersane ve kursların diplomaları bu kurs ve dersaneleri düzenleyen kurumun talebi ve onayı ile Halkevinde yapılan diploma töreniyle dağıtılması uygundur⁸⁸⁷.

Talimatname hükümleri uyarınca diğer şubelerle birlikte 24 Haziran 1932 tarihinde faaliyetlerine başlayan Sinop Halkevi Halk Dersaneleri ve Kurslar Şubesi'nin aynı yılın sonuna kadar üye sayısı 10'u bayan olmak üzere 29'u bulmuştu.

1934 yılına gelindiğinde ise şubenin üye sayısında bir önceki yıla oranla düşüş yaşanmış ve üye sayısı 24'e inmişti. 1935 yılında tekrar artışa geçen üye sayısı 37'ye kadar yükselmişti. İlk üç yıllık süre zarfında şubeye en fazla öğretmenler üye olmuş, böylece şube pek çok farklı branşta kurs açmak için öğretmen sıkıntısı çekmemiştir.

Tablo III. 6. 1. Halk Dersaneleri ve Kurslar Şubesinin 1932–1935 Yılları Arasında Şube Üyeleri ve Bunların Mesleklere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Meslek	1932 Yılı ⁸⁸⁸	1933 Yılı ⁸⁸⁹	1934 Yılı ⁸⁹⁰	1935 Yılı ⁸⁹¹
Avukat	--	--	--	--
Doktor	1	1	--	--
Öğretmen	20	17	17	10
Tüccar	--	--	--	--
Çiftçi	--	--	--	--
İşçi	2	2	2	26
Güzel Sanatlar	2	--	--	1
Diğer Meslekler	4	11	5	--
Kadın	10	9	6	28
Erkek	19	22	18	9
Toplam	29	31	24	37

1932 yılında faaliyetlerine başlayan şube, çalışmalarını kurslar ve dersaneler olmak üzere iki kısma ayırmış ve bu kapsamda Halkevinin açılışından 29 Ekim 1933

887 B.C.A., 490.01/847.353.3; CHF Halkevleri Talimatnamesi, s.10-11; C.H.P. Halkevleri Öğreneği, s.15-16.

888 B.C.A., 490.01/846.346.1

889 Halkevlerinin 1933 Senesi..., s.110–111.

890 Halkevlerinin 1934 Senesi..., s.172-173.

891 Halkevlerinin 1935 Senesi..., s.168–169.

tarihine kadar Halkevi binasında dört derslane ve iki kurs açmıştır. Bu kurslar; biçki-dikiş kursu ve daktilo kursudur. Derslaneler ise; Fransızca, hesap, jandarma bölüğü ve hapishane derslaneleridir. Bu kurs ve derslanelerin faaliyetleri ise şöyledir:

Fransızca Derslanesi: Bu derslane, iki tane olup birincisine musiki öğretmeni Abdullah Bey, ikincisine ise, İçkiler İnhisarı Müdürü Vahit Bey öğretmenlik yapmıştır. Bu kurslardan birinde alfabe diğerinde ise, lektür dersi verilmiştir. Bu derslanelere devam eden öğrenci sayısı 16'dır.

Hapishane Okuma Yazma Derslanesi: Sinop Cezaevi'nde farklı seviyelerde üç farklı derslane açılmıştır. Bu derslanelere katılan mahkûm sayısı 107 olup bunlardan bir kısmı gazete okuyabilecek seviyeye gelmiştir. Bu derslanelerin öğretmenliğini Sosyal Yardım Şubesine üye olan öğretmenler yapmıştır. Seviye bakımından Millet Mektepleri'yle aynı düzeyde olan bu kurslarda yapılan imtihan neticesinde başarılı olanlara törenle diplomaları verilmiştir⁸⁹².

Jandarma Bölüğü Derslanesi: Bu derslane tamamıyla Halkevi tarafından açılmamış, sadece yurt bilgisi ve tarih dersleri Halkevine mensup öğretmenler tarafından verilmiştir.

Dikiş ve Biçki Kursu: Bu kursun öğretmeni şube üyelerinden ortaokul biçki-dikiş öğretmenidir. Dört aylık kurs neticesinde 13 bayan öğrenci kendi biçki-dikişlerini yapabilecek seviyeye gelmiştir.

Daktilo Kursu: Bu kursun öğretmenliğini gene şube üyelerinden maliye varidat kâtibi yürütmüş, 19 bayan yetiştirilmiş ve bunların ikisi devlet dairelerinde görev almıştır⁸⁹³.

---

892 Sinop Halkevi Broşürü, s.20.

893 Sinop Halkevi Broşürü, s.21.

Bu kursların dışında yine 1933 yılında bir piyano, keman⁸⁹⁴ ve yurt bilgisi kursu açılmıştır⁸⁹⁵. 1933 yılında açılan muhasebe ve hesap kurslarının öğretmeninin hastalığı sebebiyle bu kursun çalışmaları aksamıştır⁸⁹⁶.

Halkevlerinin bazıları açmış olduğu kursları sadece Halkevinde vermekle yetinmemiş, ayrıca cezaevlerinde, kahvehanelerde ve köylerde de kurslar açmak suretiyle bilgiyi halkın ayağına kadar götürmüştür⁸⁹⁷. Bu yönde faaliyet gösteren Halkevlerinden biri olan Sinop Halkevi de 1934 yılında Sinop Cezaevi'nde bir okuma yazma kursu açmış ve bu kursta yaklaşık 300 kişiye ders verilmiştir⁸⁹⁸. Yine bu yıl içinde şube üyelerinden Melahat Hanım tarafından açılan daktilo kursuna katılan 17 kursiyere her gün 09.00–15.00 saatleri arasında ders verilmiş⁸⁹⁹ ve başarı gösteren 15 bayana diplomaları verilmiştir⁹⁰⁰.

Açılışından itibaren ilkokul yaşı dışında kalan ve okuma yazması olmayan herkese okuma-yazma öğretebilmek, onların ülkeye bağlılıklarını artırmak ve karşılıklarına çıkabilecek her türlü meselede daha başarılı olmalarını sağlamak amacıyla⁹⁰¹ açtığı okuma-yazma kurslarına 1935 yılında da devam eden Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Halkevlerinin kuruluş ilkeleri doğrultusunda toplumun hiçbir kesimini ihmal etmemiştir.

Bu doğrultuda, 1935 yılında da daha önceki yıllarda olduğu gibi Sinop Cezaevi'nde mahkûmlara yönelik A ve B şubelerinden oluşan⁹⁰² bir kurs açılmış ve bu

---

894 “Halkevinde Piyano ve Keman Kursları Başlıyor”, **Sinop**, 18 Birinciteşrin 1933.

895 **Halkevlerinin 1933 Senesi...**, s.68-69.

896 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

897 “1940 Yılı Halkevleri ve Halkodaları Çalışmaları”, **Ülkü**, C.XVII, Mart 1941, s.73.

898 **Halkevlerinin 1934 Senesi ...**, s.109-110.

899 “Halkevi Reislüğinden”, **Sinop**, 3 Mayıs 1934.

900 “İmtihan”, **Sinop**, 2 Ağustos 1934.

901 **CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Yazma ve Okuma Kursları İçin Kılavuz**, CHP Yayını Kılavuz Broşürler:2, Ankara 1946, s.5.

902 Halkevlerinde açılan okuma-yazma kursları A ve B olmak üzere iki gruptan oluşmaktaydı ve hiç okuma yazması olmayanlar A grubuna, okuma yazması az olanlar ya da bildiklerini ilerletmek isteyenler

kursa katılan 155 kişiden⁹⁰³ 104'üne 4 aylık süre zarfında okuma-yazma öğretilmiştir⁹⁰⁴. Ayrıca kursa katılıp okur-yazar hale gelen mahkûmlara kitap, kalem ve defter dağıtılmak suretiyle kırtasiye yardımında bulunulmuştu⁹⁰⁵.

Sinop'ta güzel sanatların yaygınlık kazanması ve bu alandaki kabiliyetli gençlerin himaye edilerek yeteneklerinin geliştirilmesi için Güzel Sanatlar Şubesi ile işbirliği içinde çalışan şube, 1935 yılında piyano, keman, bando ve mandolin kursları açmış, bu kurslardan piyano kursuna 8, keman kursuna ise 12 kişi kaydolmuştur⁹⁰⁶.

Aynı yılın ağustos ve eylül ayında Sinop gazetesinde çıkan haberlere göre ise Sinop'un tahsil görmüş genç kızlarının kendilerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla haftada iki gün ders verilen bir daktilo kursu açıldığı ve buna 20 genç kızın katıldığı haberi yer almaktaydı. Yine aynı gazete haberlerinde Halkevinde A ve B şubelerine ayrılmak üzere Fransızca kursu açılacağı; A sınıfına alınacakların Fransızca öğrenmeye yeni başlayacaklar, B sınıfına alınacaklar ise biraz Fransızca görmüş olanlar için olacağı, derslerin ise hafta da iki gün verileceği duyurulmuştu⁹⁰⁷.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin en faal çalıştığı yıllardan biri 1936 yılı olmuştur. Bu yıl içinde şube tarafından gerçekleştirilen ilk faaliyet, şubat ayında bir dans kursu açmak olmuştur. Söz konusu kurs memur ve öğretmenlerin de katılımını kolaylaştırmak amacıyla hafta sonları yapılmıştır⁹⁰⁸.

---

ise B grubuna kayıt yaptırmaktaydı. Bkz: **CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe...**, s.6-7; **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944**, s.13-14.

903 "Sinop Halkevi'nin 1935 Yılı İçinde...", **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.14.

904 **Halkevleri 1932-1935...**, s.100.

905 **Halkevlerinin 1935 Senesi...**, s.101-102.

906 "Sinop Halkevi'nin Programlı Çalışması İyi Sonuçlar Vermekte", **Sinop**, 19 Eylül 1935; "Sinop Halkevi'nin 1935 Yılı İçinde...", **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.14.

907 "Halkevinde Daktilo Kursu Törenle Açıldı", **Sinop**, 10 Birinciteşrin 1935; "Daktilo Kursu", **Sinop**, 29 Ağustos 1935.

908 "Halkevinde Dans Kursu Açıldı", **Sinop**, 13 Şubat 1936.

Henüz eski geleneklerin büyük ölçüde yerini koruduğu bir dönemde ve Anadolu'nun küçük bir ilinde Cumhuriyetin ilanından sonra oluşan yeni sosyal hayata ve sosyete yaşamına ayak uydurabilmek için böyle bir faaliyette bulunulması dikkat çekicidir.

Şubenin yıl içindeki önemli faaliyetlerinden biri de nisan ayında bir daktilo kursu açılmasıdır. Halkevi başkanlığı tarafından gazeteye verilen ilanda bu kursa kayıt yaptıracak olanların en az ortaokul mezunu olması gerektiği, memurların bu şarttan muaf tutulacağı, kursun haftada iki gün verileceği, kızlar ve erkekler olmak üzere iki şubeden oluşacağı, müracaatların Kurs Başkanı Şevket Erdem'e yapılacağı ve kursun açılışının 5 Nisan 1936 tarihinde gerçekleştirileceği duyurulmuştur⁹⁰⁹.

Söz konusu kursa 25 öğrenci katılmış ve yapılan bitirme sınavları neticesinde 6 kız ve 3 erkek öğrenci başarılı olmuş⁹¹⁰, ayrıca aynı yıl içerisinde bu kurs tekrarlanmıştır⁹¹¹.

Yine aynı yıl içinde şube tarafından açılan ve öğretmenliğini Ali Ersoy'un yaptığı Fransızca Kursu büyük rağbet görmüş ve kursa 34'ü bayan olmak üzere 80 kişi müracaat etmiştir. Toplam üç şubeden oluşan kursun A şubesinde hiç Fransızca bilmeyenlere, B ve C şubelerinde ise Fransızca'sını ilerletmek isteyenlere seviyelerine göre ders verilmiştir⁹¹². 1936 yılında güzel sanatlara ilişkin kurslar ihmal edilmemiş ve şubenin yürüttüğü daktilo, keman ve piyano kurslarına ilave olarak bir de resim kursu açılmıştır. Paris Yüksek Resim Okulu'nda eğitim gören Ortaokul Resim Öğretmeni

---

909 "Halkevinde Tekrar Daktilo Kursu Açılıyor", **Sinop**, 2 Nisan 1936.

910 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.7, 31.7.1936, s.16; Söz konusu kursa ilişkin ayrıca bkz: "Sinop Halkevi'nin Çalışmaları Gittikçe Artıyor", **Sinop**, 9 İkincikanun 1936; "Daktilo Talebelerinin İmtihanları Yapılacak", **Sinop**, 20 Şubat 1936.

911 "Evimizin Bu Yıl İçindeki Çalışmasından Bir Yaprak", **Dıranaz**, C.I, S.10, 29.10.1936, s.39-40.

912 "Halkevinde Fransızca Kursu", **Sinop**, 18 Haziran 1936; "Sinop Halkevi'nde Fransızca Kursu Açıldı Çok Rağbet Gördü", **Sinop**, 25 Haziran 1936; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.6, 30.6.1936, s.16; "Sinop Halkevi'nin 1936 Yılı Birinci Altı Aylık Çalışma Raporudur", **Dıranaz**, C.I, S.7, 31.7.1936, s.12-13.

Mahmut Kılıç nezaretinde açılan bu kursa⁹¹³ toplam 10 genç katılmış ve 29 Ekim 1936 tarihine kadar kursta yağlı boya çalışması yapılmıştır⁹¹⁴.

1936 yılında şube tarafından Sinop Cezaevi'nde başlatılan 2 şubeli okuma-yazma kursunda başarı gösteren 40 mahkûma 3 Ağustos'ta yapılan bir törenle Millet Mektebi diploması verilmiştir⁹¹⁵. Söz konusu törene adliye, jandarma ve Halkevinden birer heyet katılmış ve Halkevi bandosu bir konser vererek mahkûmların eğlenmesini sağlamıştır⁹¹⁶.

Sinop Halkevi tarafından, güzel sanatlara ilişkin kurslara devam eden gençlerin yeteneklerini sergilemeleri ve ayrıca Sinopluların eğlenmelerini temin etmek amacıyla çeşitli organizasyonlar düzenlenmekteydi. Bu kapsamda 1936 yılında düzenlenen aile geceleri ve konserlerde de piyano ve keman kursuna devam eden 15 bayan öğrenci birkaç kez konser vermiş ve bu konserler halk tarafından büyük bir beğeni ile karşılanmıştır⁹¹⁷.

Sinop Halkevi Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi gerçekleştirdiği faaliyetlerde bayanların istihdamını kolaylaştırmak, işgücünden istifade etmek ve sosyal hayata katılımlarını en üst seviyeye çıkarmak için onlara özel bir ihtimam göstermiştir. Nitekim 1937 yılında bayanlara mahsus olmak üzere bir piyano ve keman kursu açılmıştır⁹¹⁸. Yine bu kapsamda 5 Temmuz 1937 tarihinde yalnızca bayanlara hizmet vermek için açılan daktilo kursuna 15 genç kız katılmış⁹¹⁹ ve bu kursun öğretmenliğine

---

913 "Sinop Halkevi'nde Resim Kursu Açılıyor", **Sinop**, 14 Mayıs 1936, "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.II, S.5, 31.5.1936, s.16.

914 "Evimizin Bu Yıl İçindeki Çalışmasından Bir Yaprak", **Dıranaz**, C.I, S.10, 29.10.1936, s.39-40.

915 "Evimizin 1936 Yılı İkinci Altı Ayında Yaptığı İşler", **Dıranaz**, Y.II, S.13, 31.1.1937, s.14-15.

916 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.8, 31.8.1936, s.24.

917 "Halkevi Piyano ve Keman Kursunda Ders Alan Bayanlar İlk Konserlerini Verdiler", **Sinop**, 13 Şubat 1936; "Halkevinde Özel Bir Aile Gecesi Yapıldı", **Sinop**, 2 Nisan 1936; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.II, S.5, 31.5.1936, s.16.

918 "Halkevinde Keman ve Piyano Dersleri", **Sinop**, 18 İkinciteşrin 1937; "Halkevinde Piyano ve Keman Dersleri", **Sinop**, 25 İkinciteşrin 1937.

919 "Daktilo Kursu Açıldı", **Sinop**, 15 Temmuz 1937.

yine daha önce Sinop Halkevi tarafından açılan daktilo kursunu bitiren ve defterdarlığa daktilo memuru olarak yerleşen Nazmiye Taşkan atanmıştır⁹²⁰. Kurs üç ay sürmüş, kursiyerlerin mezuniyet sınavları yapılmış, ayrıca mezun olmaya hak kazanan öğrenciler tarafından Halkevinde sahnelenmek üzere bir piyes hazırlanmıştır⁹²¹.

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere Sinop Halkevi tarafından farklı alanlarda pek çok kurs açılmaktaydı. Fakat Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi için asıl önemli olan okul çağı dışında olup ta yaşı, cinsiyeti ve mesleği ne olursa olsun okuma yazma bilmeyen herkese okuma-yazma öğretmekti. Nitekim CHP Genel Sekreterliği de, Halkevlerini bu yönde teşvik etmekte hatta okuma yazma kursları açıp başarıyla sonuçlandıran Halkevleri maddi açıdan desteklenmekteydi⁹²².

Bu doğrultuda Sinop Halkevi Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi de 1937 yılında hiç okuma yazması olmayanlar ve bu alanda bilgilerini ilerletmek isteyenler için iki şubeli bir okuma yazma kursu açmış⁹²³ ve bu kursu 1938 yılında da devam ettirmişti⁹²⁴. Okuma-yazma kursunun yanı sıra şube tarafından Fransızca, Almanca, riyaziye, daktilo ve fizik kursları⁹²⁵ da açan şubenin dikkat çekici bir faaliyeti de şoförlük ve makinecilik kurslarının açılmasıydı⁹²⁶.

Şubenin 1939 yılında faaliyetlerinde durgunluk gözlenmekle birlikte CHP'nin teşvikleri neticesinde okuma-yazma faaliyetlerine ara verilmemiş ve 18 yaşının üstünde bayan, erkek bütün halka açık bir okuma-yazma kursu açılmıştır⁹²⁷.

920 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.19, Ağustos 1937, s.16.

921 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.21–22, Birinci-İkinci Teşrin 1937, s.23.

922 **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin 1 Ocak 1945 Tarihinden 30 Haziran 1945 Tarihine Kadar Parti Teşkilatına Gönderdiği Tamimler**, C.22, Ankara 1945, s.121–122.

923 "Halkevinde Kurs", **Sinop**, 22 Temmuz 1937; **Sinop**, 29 Temmuz 1937.

924 "Halkevimizin Bir Yılda Başardığı İşler", **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.9.

925 "Halkevimizin Bir Yılda Başardığı İşler", **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.9; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.III, S.30, Temmuz 1938, s.15.

926 "Halkevinde", **Sinop**, 21 Nisan 1938; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.III, S.27, Nisan 1938, s.16.

927 "Halkevi Reisliğinden:", **Sinop**, 23 İkinciteşrin 1939.

Şube açtığı bu kursla bu alanda faaliyet gösteren 184 Halkeviyle birlikte CHP Genel Sekreterliği tarafından tebrik edilmiştir⁹²⁸. Şube, söz konusu alandaki faaliyetlerini 1940 yılında da sürdürmüş ve bu kez Sinop Cezaevi'nde bir A şubesi okuma-yazma kursu açarak 60 mahkûma okuma-yazma öğretmiş ayrıca bu mahkûmların kırtasiye masraflarını karşılamak amacıyla 89 lira harcamıştır⁹²⁹. Şubenin cinsiyeti ve mesleği ne olursa olsun Sinop'ta tek bir okur yazar olmayan insan bırakmamaya yönelik bu teşebbüsleri 1939 yılında olduğu gibi 1940 yılında da diğer Halkevleriyle birlikte CHP Genel Sekreterliği tarafından gönderilen bir tamimle tebrik edilmiştir⁹³⁰.

1940 yılında oldukça yoğun bir şekilde çalışan şubenin bu yıl içerisindeki ilk faaliyeti şubat ayında İktisat Vekâleti tarafından Sinop'a gönderilen el dokuma tezgâhlarından halkın daha çok faydalanması amacıyla Halkevinde kadınlar için dokuma kursu olmuştur⁹³¹. Aynı yılın şubat ayında açılan ve öğretmenliğini Suni Çiçekçilik Mütahhasısı Balıkesirli Fevzi İlikler'in yaptığı suni çiçek kursuna ise ilkökul öğretmenleri ve öğrencileri katılmıştır⁹³². Şube, 1940 yılındaki faaliyetlerinde sivil halkın yanı sıra öğrencileri de gözeterek ortaokul son sınıf öğrencilerine riyaaziye, Fransızca ve fizik kursları açmıştır⁹³³. Şubenin bu yıl içindeki önemli faaliyetlerinden

---

928 **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin...**, C.16, s.150.

929 "Umumi Hapishanede Okuma Yazma Kursu Açıldı", **Sinop**, 1 Şubat 1940; "Halkevlerinin Dokuzuncu Yıl Dönümü Münasebeti İle Parti Vilayet İdare Heyetinden Macit Tekinalp'in Sözü", **Dıranaz**, C.4, S.44, Mart 1941, s.5.

930 **B.C.A.**, 490.01/846.347.1

931 "Sinop Halkevi'nde Dokuma El Tezgâhlarında Kadınlarımız İçin Kurs Açıldı", **Sinop**, 29 Şubat 1940.

932 "Halkevinde Çiçekçilik Kursu Açılıyor", **Sinop**, 28 Mart 1940; "Halkevinde Suni Çiçekçilik Kursu", **Sinop**, 11 Nisan 1940.

933 "Halkevi Kursları Devam Ediyor", **Sinop**, 15 Ağustos 1940; "Halkevlerinin Dokuzuncu Yıl Dönümü Münasebeti İle Parti Vilayet İdare Heyetinden Macit Tekinalp'in Sözü", **Dıranaz**, C.4, S.44, Mart 1941, s.5.

biri de Köycülük Şubesiyle birlikte köy ihtiyar heyetleri ve muhtarları için Köy Kanunu ve hesap usulleri hakkında pratik bilgi edinmeleri için bir kurs açmak olmuştur⁹³⁴.

1940 yılına gelindiğinde olası bir savaş tehlikesine karşı halkı hazır hale getirme ve bir sivil savunma bilinci oluşturmaya yönelik Sinop Halkevi'nin diğer şubelerinin yürüttüğü çalışmalara Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi de katkıda bulunarak zehirli gazlardan pasif korunma kursları açmıştır⁹³⁵.

Daha önceki yıllarda olduğu gibi 1941 yılında da Sinop Cezaevi'nde bulunan mahkûmlara yönelik bir okuma yazma kursu açılmış ve bu kursta başarı gösteren 35 kişiye diploma verilmiştir⁹³⁶. 1941 yılındaki bir diğer faaliyette ise İktisat Vekâleti tarafından yaptırılıp Sinop'a gönderilen dokuma tezgâhlarından Sinoplularının en iyi şekilde faydalanabilmeleri için park gazinosunda Halkevi mensuplarından kadın, erkek herkese yönelik bir dokuma kursu açılmış⁹³⁷ ve İktisat Vekâleti tarafından gönderilen ustaların gözetiminde sürdürülen dersler büyük rağbet görmüştür⁹³⁸.

Elimizde kaynak mevcut olmadığı için 1942–1949 yılları arasındaki faaliyetleri hakkında bilgi veremediğimiz şubenin, 1949 yılına gelindiğinde de aktif olarak çalıştığını görmek mümkündür.

Nitekim 15 Temmuz 1949'dan 30 Ekim 1949 tarihine kadar üç buçuk ay devam etmek üzere teorik ve pratik bilgilerin verildiği bir şoförlük kursu açılmış ve kursa ilk etapta 20 kişi kayıt yaptırmıştır⁹³⁹.

---

934 “Halkevi Salonunda Muhtarlar İçin Kurs Açıldı”, **Sinop**, 28 Birinci Kanun 1940; “Parti ve Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, s.42, İkincikanun 1941, s.15.

935 “Halkevinin Hareketleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.41, Birinci Kanun 1940, s.15.

936 “Hapishane Kursları”, **Sinop**, 7 Haziran 1941; “Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.47, Haziran 1947, s.16.

937 “Sinop'ta Dokuma Tezgâhları Faaliyete Getiriliyor”, **Sinop**, 10 Mayıs 1941.

938 “El Dokumacılık Kursları Sona Erdi”, **Sinop**, 10 Haziran 1942.

939 “Sinop Halkevi Başkanlığından”, **Sinop**, 29 Haziran 1949; “Sinop Halkevi Başkanlığından”, **Sinop**, 6 Temmuz 1949; “Şoförlük Kursu Açıldı”, **Sinop**, 20 Temmuz 1949.

Yine aynı yılın 18 Ekim tarihinde Halkevi başkanlığı tarafından Sinop gazetesine verilen ilanla Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi tarafından bir biçki-dikiş kursu ile bir okuma-yazma kursu açılacağı ve kadın erkek herkesin bu kursa katılabileceği duyurulmuştur⁹⁴⁰.

Tablo III. 6. 2. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin 1932–1949 Yılları Arasında Açmış Olduğu Kurslarını Konusu, Sayısı ve Katılan Kişi Sayısı

Yıl	Kursun veya Dershanenin Adı	Katılan Kişi Sayısı	Kaç Defa Açıldığı	Yıl	Kursun veya Dershanenin Adı	Katılan Kişi Sayısı	Kaç Defa Açıldığı
1932	Biçki-Dikiş Kursu	15	1	1936	Keman Kursu ⁹⁴¹	--	1
1932	Daktilo Kursu	19	1	1936	Dans Kursu ⁹⁴²	--	1
1932	Fransızca Dershanesi	16	1	1936	Piyano Kursu ⁹⁴³	--	1
1932	Okuma-Yazma Kursu	75	2	1937	Piyano Kursu	--	1
1932	Muhasebe ve Hesap Kursu ⁹⁴⁴	--	1	1937	Keman Kursu ⁹⁴⁵	--	1
1933	Jandarma Bölüğü Dershanesi ⁹⁴⁶	-	1	1937	Daktilo Kursu (İki Şube)	--	1
1933	Cezaevi Dershanesi	-	1	1938	Okuma Yazma Kursu	--	1
1933	Daktilo Kursu	-	1	1938	Fizik Kursu	--	1
1933	Yurt Bilgisi Kursu	-	1	1938	Riyaziye Kursu	--	1
1933	Dikiş-Nakış Kursu ⁹⁴⁷	-	1	1938	Fransızca	--	1
1933	Piyano Kusu	-	1	1938	Almanca Kursu ⁹⁴⁸	--	1
1933	Keman Kursu ⁹⁴⁹	-	1	1938	Şoför ve Makinecilik Kursu ⁹⁵⁰	--	1
1934	Cezaevi Dershanesi (iki Şube)	300	1	1939	Türkçe Okuma-Yazma Kursu ⁹⁵¹	--	1
1934	Daktilo Kursu ⁹⁵²	17	1	1940	Cezaevi Okuma-Yazma Kursu	60	1

940 "Halkevi Reisliğinden", **Sinop**, 18 İkinciteşrin 1949.

941 **Dıranaz**, C.I, S.10, 29 Ekim 1936, s.40.

942 "Halkevinde Dans Kursu Açıldı", **Sinop**, 13 Şubat 1936.

943 **Dıranaz**, C.I, S.10, 29 Ekim 1936, s.40.

944 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

945 "Halkevinde Piyano ve Keman Dersleri", **Sinop**, 25 İkinciteşrin 1937.

946 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.20-21.

947 **Halkevlerinin 1933 Senesi...**, s.68-69.

948 **Dıranaz**, Y.III, S.30, Temmuz 1938, s.15.

949 "Halkevinde Piyano ve Keman Kursları Başlıyor", **Sinop**, 18 Birinciteşrin 1933.

950 "Halkevinde", **Sinop**, 21 Nisan 1938.

951 "Halkevi Reisliğinden:", **Sinop**, 23 İkinciteşrin 1939.

952 **Halkevlerinin 1934 Senesi...**, s.109-110.

1935	Keman Kursu	-	1	1940	Riyaziye Kursu	--	2
1935	Mandolin Kursu	-	1	1940	Tıbbiye Kursu	--	2
1935	Fransızca Kursu ⁹⁵³	-	1	1940	Suni Çiçekçilik Kursu ⁹⁵⁴	--	1
1935	Cezaevi Okuma-Yazma Kursu ⁹⁵⁵	155 kişi	1	1940	Tıbbiye Kursu	--	1 1
1935	Piyano Kursu	8 kişi	1	1940	Fizik Kursu ⁹⁵⁶	--	1
1935	Bando Kursu	--	1	1940	Zehirli Gazlardan Pasif Korunma Kursu ⁹⁵⁷	--	1
1935	Daktilo Kursu ⁹⁵⁸	24	1	1940	Dokuma Kursu ⁹⁵⁹	--	1
1936	Daktilo Kursu	25	2	1941	Köy İhtiyar Heyetleri ve Muhtarlar Kursu	--	1
1936	Fransızca Kursu (3 Şube) ⁹⁶⁰	80	1	1941	Arıcılık Kursu ⁹⁶¹	--	1
1936	Cezaevi Okuma-Yazma Kursu ⁹⁶²	40	1	1941	Dokumacılık Kursu ⁹⁶³	--	1
1936	Resim Kursu	--	1	1949	Şoförlük Kursu ⁹⁶⁴	20	1
1949	Dikiş-Nakış Kursu ⁹⁶⁵	--	1	1949	Okuma-Yazma Kursu	--	1

953 "Sinop Halkevi'nin Programlı Çalışması İyi Sonuçlar Vermekte", **Sinop**, 19 Eylül 1935.

954 "Halkevinde Çiçekçilik Kursu Açılıyor", **Sinop**, 28 Mart 1940.

955 **Dıranaz**, C.I, S.2, s.14.

956 "Halkevi Kursları Devam Ediyor", **Sinop**, 15 Ağustos 1940.

957 "Halkevinin Hareketleri", **Dıranaz**, C.IV, S.41, Birinci Kanun 1940, s.13-15.

958 **Dıranaz**, C.I, S.2, s.14.

959 "Sinop Halkevi'nde Dokuma El Tezgâhlarında Kadınlarımız İçin Kurs Açıldı", **Sinop**, 29 Şubat 1940.

960 "Sinop Halkevi'nin 1936 Yılı Birinci Altı Aylık Çalışma Raporudur", **Dıranaz**, 31 Temmuz 1936, C.I, S.7, s.12-13; "Halkevinde Tekrar Daktilo Kursu Açılıyor", **Sinop**, 2 Nisan 1936; "Sinop Halkevi'nde Fransızca Kursu Açıldı Çok Rağbet Gördü", **Sinop**, 25 Haziran 1936.

961 "Arıcılık Kursu", **Sinop**, 18 Haziran 1941.

962 "Evimizin 1936 Yılı İkinci Altı Ayında Yaptığı İşler", **Dıranaz**, Y.II, S.13, 31 Ocak 1937, s.14-15.

963 "Sinop'ta Dokuma Tezgâhları Faaliyete Geçiriliyor", **Sinop**, 10 Mayıs 1941.

964 "Sinop Halkevi Başkanlığından", **Sinop**, 29 Haziran 1949; "Şoförlük Kursu Açıldı", **Sinop**, 20 Temmuz 1949.

965 "Halkevi Reisliğinden", **Sinop**, 18 İkinciteşrin 1949.

7. KÜTÜPHANE VE YAYIN ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Halkevlerinin en önemli vazifelerinden bir tanesi de Mustafa Kemal Atatürk'ün kültür politikası dâhilinde ortaya çıkan unsurları halka ulaştırmak ve benimsetmektir. Bu amacın yerine getirilebilmesi için halka okuma sevgisi kazandırmak gerekmektedir. Bu nedenle Halkevleri tarafından mahalle ve köylere dahi kütüphane kurulmuştur⁹⁶⁶.

CHP tarafından kütüphaneler bilginin ilerlemesinin başlıca unsurları olarak görülmekteydi ve bu doğrultuda bir yerde Halkevi açılabilmesinin ilk şartlarından biri kütüphanenin oluşturulması olarak tespit edilmişti⁹⁶⁷.

Halkevinin bulunduğu şehir ve kasabada halka açık kütüphane bulunsa dahi Halkevlerinin kendi kütüphanelerini kurması gerekmektedir. Bunun yanı sıra diğer kütüphanelerle halkın okuma ihtiyacını temin etmek ve halk arasında okuma zevkini yaygınlaştırmak için kütüphanelerle işbirliği yapılması gerekmektedir⁹⁶⁸.

Halkevlerinin kuruluşuna yakın bir tarihte Harf İnkılâbı'nın yapılmış olması, Halkevlerinde kurulacak olan kütüphanelerin önemini daha da artırmış ve Halkevi kütüphaneleri yeni alfabenin ilk okunduğu kültür yuvalarının başlıcası olmuştur⁹⁶⁹. Ayrıca bir Halkevinin durgun yada faal olmasında Halkevi kütüphanelerinin büyük rolü vardı. Nitekim gerek teftiş, gerekse çalışma raporları incelendiğinde çalışmalarında durgunluk olan Halkevlerindeki kütüphanelerinin çoğu zaman açık olmadığı görülmektedir⁹⁷⁰.

966 Uluğ İğdemir, **Halkevi Kütüphaneleri İçin Rehber**, Matbaai Ebüzziya, İstanbul 1939, s.64.

967 **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin...**, C.7, s.83.

968 **B.C.A.**, 490.01/847.353.3; **CHF Halkevleri Talimatnamesi**, s.16; **C.H.P. Halkevleri Öğreneği**, s.24–25; **C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.22.

969 **WILSON-BAŞGÖZ, Türkiye Cumhuriyeti'nde...**, s. 197.

970 **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin...**, C.13, s.97.

Halkevleri, oluşturacakları kütüphaneler haricinde ve Halkevi binalarının dışında okuma odaları açmak ve daha önceden açılan okuma odalarını da himaye etmekle görevliydi. Ayrıca imkânı olan Halkevleri köyler için seyyar kütüphaneler kurabilirdi⁹⁷¹.

Halkevi kütüphanelerinde bulundurulacak olan kitapların, TDK ve TTK gibi Hükümet tarafından kamu yararına çalıştıkları kabul edilmiş cemiyetlerden, CHP Genel Sekreterliği'nden, Halkevlerinin kendi bütçelerinden ve halktan bağış yoluyla temin edilmesi gerekmekteydi⁹⁷².

CHP Genel Sekreterliği tarafından Halkevi kütüphanelerinde bulunacak kitapların niteliği hususunda oldukça titiz davranmakta ve zaman zaman Halkevi başkanlıklarına kütüphanelerinde bulunması sakıncalı kitapların listesi gönderilmekteydi⁹⁷³.

CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'nde, Halkevi kütüphanelerine sokulmasına müsaade edilmeyen yayınların nitelikleri şu şekilde tarif edilmekteydi:

Dinî mahiyette olan, Türk inkılâbı ideolojisine uymayan, yabancı rejim ve ideolojileri tasvir eden, alelumun millî ve realist görüşler dışında kalan hurafeleri, geri ve irticai zihniyeti istihdaf eden, bedbinlik telkin eden; cinayet, intihar gibi vakaları tasvir eden; şehvet ve ihtiras temayüllerini kamçılıyan ve gençliği sıhhate muzır itiyatlara teşvik eden eserler⁹⁷⁴.

İsminden de anlaşılacağı üzere Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin kütüphaneler dışında bir diğer faaliyet alanı da Halkevi yayınlarının bastırılmasıydı. Halkevlerinin bütün yayınlarının bastırılması görevi bu şubeye aitti ve bir eserin

971 C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.26.

972 C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.25.

973 Bkz: Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin..., C.12, s.74-75.

974 C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.25.

bastırılabilmesi için öncelikle eseri hazırlayan şube komitesinin daha sonra ise, Halkevi yönetim kurulunun onayı gerekmektedir⁹⁷⁵.

Açılışından itibaren kütüphanecilik faaliyetlerine büyük önem veren Sinop Halkevi, kütüphanesinin temelini Halkevinin açılışından önce feshedilen Sinop Türk Ocağı ve partiden alınan 300-400 kitap ile Genel Sekreterlikten gönderilen kitaplar sayesinde oluşturmuş ve kütüphane 11 Ekim 1932 tarihinde yapılan bir törenle açılmıştır.

1933 yılının ilk altı ayında sayısı 566'ya⁹⁷⁶ yükselen kitaplar 60 liraya mal olan camekânlar içine konulmuş, tasnifi yapılmış ve fihristi de çıkarılmıştır⁹⁷⁷. Halkevinin ilk açıldığı dönemde daimi bir kütüphane memuru alınmadığı için Halkevi Kütüphanesi haftanın ancak üç günü halkın istifadesine sunulmuş ve kitap ödünç verme işleriyle şube üyeleri nöbetleşe ilgilenmişlerdir⁹⁷⁸.

Halkevinin okuma salonunda bulunan kitapların dışında Hâkimiyeti Milliye, Milliyet, Cumhuriyet gazeteleriyle CHP Genel Sekreterliği'nden gönderilen Ülkü ve Çığır dergilerinin yanı sıra Yeni Türk ve Halk Bilgisi Haberleri dergilerine de abone olunmak suretiyle halkın istifadesine sunulmuştur⁹⁷⁹.

Halkevinin açıldığı dönemde Sinop'ta 4.000 cilt kitaptan oluşan Rıza Nur Kütüphanesi olmasına karşın bu kütüphane, merkeze uzaklığı sebebiyle pek rağbet görmemiştir. Bunun yanı sıra Maarif Müdürlüğü tarafından açılan bir halk okuma odası

---

975 C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.27.

976 Sinop Halkevi'nin kuruluşunda 29 Ekim 1933 tarihine kadar olan faaliyetlerinin aktarıldığı Sinop Halkevi Broşüründe, Halkevi kütüphanesinde bulunan kitap sayısı 1.834 olarak verilmekle birlikte bu rakam muhtemelen hatalıdır. Çünkü, Halkevinin 1934 ve 1935 yılında kütüphanesinde bulunan kitap sayısı verilen rakamın oldukça altındadır. Bkz: **Sinop Halkevi Broşürü**, s.22.

977 B.C.A., 490.01/1005.879.1

978 B.C.A., 490.01/1005.879.1

979 B.C.A., 490.01/1005.879.1; **Sinop Halkevi Broşürü**, s.22.

şehrin tam merkezinde olduğu için yalnızca 250 kitabı olmasına rağmen oldukça rağbet görmüştür⁹⁸⁰.

Halkın yoğun ilgi gösterdiği bu okuma odasından daha fazla istifade edebilmek amacıyla burası, Halkevinin Kütüphane ve Neşriyat Şubesi'ne devredilmiş ve Halkevi tarafından bir memur görevlendirilmiştir. 15 aylık süre zarfında 1.237 kişi bu okuma odasından istifade etmiştir⁹⁸¹.

1933 yılının sonuna kadar Halkevi kütüphanesinin bulunan kitap sayısını 642'ye⁹⁸² yükselten Kütüphane ve Yayın Şubesi tarafından 1934 yılında birçok yeni dergi ve gazeteye abone olunarak bunlar Sinopluların istifadesine sunulmuştur. Bu yıl içerisinde kütüphaneden yararlanan toplam okuyucu sayısı ise, 2.000 kişiye yükselmiştir⁹⁸³.

1935 yılında kütüphanecilik faaliyetlerine hız veren şube, bu yıl içerisinde Halkevi kütüphanesinde bulunan kitap sayısını 1.024'e kadar yükseltmiş, bu kitaplardan faydalananların sayısı ise 7.600 kişiyi bulmuştur⁹⁸⁴. Söz konusu dönemde Sinop'un merkez nüfusunun 5.000 civarında olduğu hesaba katılırsa okuma-yazma bilen Sinopluların en az birkaç defa Halkevi kütüphanesinden istifade ettiği kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Halkın kütüphaneye bu kadar yoğun ilgi göstermesi onların yıllardır okumaya olan açlığının da bir göstergesi niteliğindedir.

Sinop Halkevi Kütüphanesi ve yine Halkevi bünyesinde faaliyet gösteren okuma odasından istifade eden halkın hangi tür yayınları ne kadar okuduğuna ilişkin aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, okurların önemli bir kısmı gazete ve dergilerden istifade

---

980 B.C.A., 490.01/1005.879.1

981 Sinop Halkevi Broşürü, s.22.

982 Halkevlerinin 1933 Senesi..., s.69.

983 Halkevlerinin 1934 Senesi...,s.110.

984 Halkevlerinin 1935 Senesi..., s.198; Halkevleri 1932-1935..., s.106.

etmiştir. Bunun temel sebebi ise gazetelerin dönemin en yaygın iletişim araçları olmasıdır.

Tablo III. 7. 1. 1935 Yılında Sinop Halkevi Kütüphanesinden ve Okuma Odasından İstifade Eden Okuyucuların Yararlandığı Kitap ve Süreli Yayınların Sayıları⁹⁸⁵:

Okunan Kitabın Türü	Sayısı
Edebiyat, Roman Şiir, Hikâye,	390
Tarih	785
Coğrafya	17
Felsefe	30
Müspet ve Tarihi İlimler	141
Dil	186
Sosyal Bilimler, Ekonomi ve Teknik	235
Güzel Sanatlar	83
Diğer Türler	1150
Gazete ve Mecmualar	4800
Toplam	7817

Yine 1935 yılında Halkevi kütüphanesinden istifade eden okurların mesleklere göre dağılımı incelendiğinde ise, bunların önemli bir kısmını memurların oluşturduğu göze çarpmaktadır. 7.600 kişi içerisinde ise sadece 430 kişinin çiftçi olması çiftçilerin okuryazarlık oranındaki düşüklük ile açıklanabilir.

Tablo III. 7. 2. 1935 Yılında Halkevi Kütüphanesi ve Okuma Odasından İstifade Eden Okurların Mesleklere Göre Dağılımı⁹⁸⁶

Meslek Grubu	Sayısı
Öğrenci	260
Memur	3.650
Subay	20
Çiftçi	430
İşçi	420
Serbest Meslek	1.020
Toplam	7.600

Halkevi kütüphanesi bütün Sinopluların istifadesine sunulmakla birlikte bu olanaktan yararlanmasına imkân olmayan mahkûmlar da Halk Dershaneleri ve Kurslar

985 "Sinop Halkevi'nin 1935 Yılı İçinde...", **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.15.

986 "Sinop Halkevi'nin 1935 Yılı İçinde...", **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.15.

Şubesi tarafından göz ardı edilmemiş ve 1935 yılında Sinop Cezaevi'nde bulunan mahkûmlara kitap ve gazete dağıtılmıştır⁹⁸⁷.

Şube, 1936 yılının ilk altı ayında CHP Genel Sekreterliği'nden gönderilen kitapları düzenli olarak demirbaş listesine kaydetmiş ve bunları konularına göre tasnif etmişti. Halkevi tarafından Tan ve Kurun gazetelerine abone olunduğu için bu gazeteler düzenli olarak gelmiş, Genel Sekreterlik tarafından da ücretsiz olarak Akbaba ve Ulus gazeteleri gönderilmiştir. Ayrıca, Halkevleri tarafından çıkarılan dergilerde düzenli bir şekilde takip edilmiştir⁹⁸⁸.

Aynı yılın ikinci altı ayında da faaliyetlerini sürdüren şube, kütüphanenin yerini değiştirerek Halkevi binasının üst katındaki salona almıştır. Yine söz konusu süreç içerisinde kütüphane için yeni kitap dolapları temin edilerek kitapların yeniden tasnifi yapılmış ve yapılan sayımda kitapların sayısının 1.437 olduğu tespit edilmiştir. Şube, genel merkezin abone ettiklerinin haricinde Ulus, Cumhuriyet, Tan ve Akşam gazetelerine abone olmuştur⁹⁸⁹. Halkevinin kitap sayısında bir önceki yıla göre artış söz konusu iken okuyucu sayısı 5.742'ye düşmüştür⁹⁹⁰.

Şube tarafından Halkevinin okuyucu sayısını artırmak ve okuyuculara daha rahat bir ortamda hizmet vermek için de çaba sarf edilmiştir. Nitekim 1937 yılında yaz sezonu için uygun olmayan Halkevi salonu yerine belediyeye ait gazino binasının yazlık okuma salonu yapılmasına karar verilmiş, bunun için belediyeden müsaade alınmış⁹⁹¹ ve bu doğrultuda yeni okuma salonuna daha çok okuyucu gelmeye başlamıştı⁹⁹².

---

987 **Halkevlerinin 1935 Senesi...**, s.102.

988 "Sinop Halkevi'nin 1936 Yılı Birinci Altı Aylık Çalışma Raporudur", **Dıranaz**, 31.7.1936, C.I, S.7, s.12.

989 "Evimizin 1936 Yılı İkinci Altı Ayında Yaptığı İşler", **Dıranaz**, Y.II, S.13, 31.1.1937, s.15.

990 "Evimizin Bu Yıl İçindeki Çalışmasından Bir Yaprak", **Dıranaz**, C.I, S.10, 29.10.1936, s.40.

991 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.18, Temmuz 1937, s.16.

992 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.20, Eylül 1937, s.16.

Sinop Halkevi tarafından Halkevi kütüphanesinin zenginleştirilmesi ve herkesin kendi ilgi alanıyla alakalı yayınlardan istifade edebilmesi için çeşitli yollara başvurulmaktaydı. Örneğin 29 Ekim 1938 tarihinde CHP Genel Sekreterliği'nden Türk Şairleri Dergisi'nin Sinop Halkevi kütüphanesine kazandırılması için bu derginin satın alınması talebinde bulunulmuş ve söz konusu dergiye 48. sayısından itibaren abone olunmuştur⁹⁹³.

1938 yılında Halkevi kütüphanesindeki kitap sayısı 1.824'de çıkmış, bu kitaplardan yararlananların toplam sayısı ise 4.909 kişi olmuştur. Yine aynı yıl içerisinde Halkevi kütüphanesinde 80 farklı dergi mevcuttur⁹⁹⁴.

1939 yılında önemli bir faaliyette bulunamayan şube, 1940 yılında imkânlar nispetinde Halkevi kütüphanesini sürekli olarak zenginleştirilmeye çalışmış ve neticede her iki okuma odasında bulunan kitap sayısı 3.807'ye yükselmiştir. Şube açısından en önemli sorun Halkevi binasının mevcut durumu nedeniyle sakin bir okuyucu odasının olmayışydı. Böyle bir salonun yokluğu kütüphaneden de istifade etmeyi zorlaştırmaktaydı. Valilik karşısında Halkevi adına açılan okuma odasında ise gazete ve dergiler bulunmakta ve buraya yılda ortalama 5.000 ila 6.000 okur gelmekteydi⁹⁹⁵.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Sinop Halkevi tarafından Sinop'un köylerinde seyyar kütüphaneler oluşturmak adına herhangi bir faaliyette bulunulmazken, şehir merkezinde yaşayanların okuma ihtiyacını karşılamak ve halkı kitap okumaya alıştırmak için başarılı çalışmalar yürütülmüştür. Nitekim 1941 yılında sadece 50

---

993 TOKSOY, **Halkevleri...**, s.392.

994 "Halkevimizin Bir Yılda Başardığı İşler", **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.9.

995 "Halkevlerinin Dokuzuncu Yıl Dönümü Münasebeti İle Parti Vilayet İdare Heyetinden Macit Tekinalp'in Sözü", **Dıranaz**, C.4, S.44, Mart 1941, s.6.

Halkevi kendi kütüphanesinin dışında okuma odaları açabilmişti ve bu Halkevlerinden bir tanesi de Sinop Halkevi'ydi⁹⁹⁶.

1944 yılına gelindiğinde Sinop'ta Milli Eğitim Kurulları'na bağlı olan genel kitaplıkların sayısı sadece bir tane iken Sinop'ta bulunan Halkevlerine bağlı dört faal kütüphane bulunmaktaydı. Ayrıca Sinop Halkodalarında da bir tane kitaplık mevcuttu⁹⁹⁷.

Halkevlerinin kuruluş amaçları doğrultusunda başarılı çalışmalar yürütebilmesini temin etmek için bütün imkânlarını seferber eden CHP, diğer şubelerin olduğu gibi Halk Dershaneleri ve Kütüphane Şubesinin faaliyetlerine de destekte bulunarak Halkevlerine çok sayıda ücretsiz kitap göndermişti. Bu kapsamda CHP Genel Sekreterliği tarafından 1944 yılında Sinop Halkevi'ne de 243 kitap gönderilmiş ve bu kitaplarla birlikte kütüphanede bulunan kitap sayısı 3.131'e çıkmıştı. Sinop Halkevi'nde bulunan söz konusu kitapların 2.704'ü Latin Alfabesi'yle ve 422'si Arap Alfabesi'yle yazılmış, 5'i ise yabancı dillere ait kitaplardan oluşmaktaydı⁹⁹⁸.

Tablo III. 7. 3. 1944 Yılında Sinop Halkevi Kütüphanesinde Bulunan 3.131 Kitabın Türlerine Göre Dağılımı ve Bir Yıl İçerisinde Gelen Okuyucu Sayısı⁹⁹⁹.

Kütüphanedeki Kitapların Türlerine Göre Dağılım									Bir yıldaki Okuyucu Sayısı			
Genel Eserler	Felsefi Eserler	Diini Eserler	Filoloji	Nazari Bilimler	Tatbiki Bilimler	Güzel Sanatlar	Edebî Eserler	Tarihî ve Coğrafi Eserler	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
662	22	15	53	172	224	198	894	497	3131	1.890	-	1.890

1950 yılına gelindiğinde, Halkevinin diğer faaliyetleri büyük ölçüde durmuşken kütüphane, hizmet vermeye devam etmekteydi ve Halkevi kütüphanesinde toplam 3.771 kitap bulunmaktaydı. Ayrıca Sinop Halkevi tarafından 1950 yılında doldurulan anket

⁹⁹⁶ Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin..., C.18, s.60.

⁹⁹⁷ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, **Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler ile Halkevleri, Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları İstatistikleri 1943-1944**, Pulhan Matbaası, 1946, s. III.

⁹⁹⁸ Milli Eğitim Genel..., s.32.

⁹⁹⁹ Milli Eğitim Genel..., s.33.

formuna göre Halkevi kütüphanesinde en çok okunan gazeteler arasında Ulus, Karagöz, Ankara ve Son Telgraf bulunmakta iken en çok okunan dergiler Ülkü ve Yeni Adam'dı¹⁰⁰⁰.

Şube, kütüphanecilik çalışmalarının yanı sıra çeşitli yayınlarda da bulunmuştur. Sinop Halkevi'nin tespit edebildiğimiz yayınları şunlardır¹⁰⁰¹:

- **Sinop Halkevi Broşürü**, Vilayet Matbaası, Sinop 1933, (26 s.)
- Haşim Nezihi, **Âşık Sümmani**, Sinop Halkevi Yayını, Meserret Basımevi, İstanbul 1934,(32 s.)
- Sinop Halkevi, **Sinop Cumhuriyet'in 15'inci Yılında**, Marifet Basımevi, İzmir 1937, (85 s., 3 Resim.)
- Ali Ertan, **Yesari Baba**, Sinop Halkevi Dil Tarih Edebiyat, Şubesi Neşriyatı:2, Muharrem Basımevi, Sinop 1941, (39 s.)
- Ali Ertan, **İnönü Zaferleri**, Sinop Halkevi Dil Edebiyat, Tarih Şubesi Neşriyatından:1, İl Basımevi, Sinop 1941, (46 s.)
- Hasan Tarkan (Ortaokul Tarih, Coğrafya Öğretmeni), **Sinop Coğrafyası**, Sinop Halkevi Neşriyatından No: 3. Kitap, Marifet Matbaası, İzmir 1941,(86 s.)
- Ferit Dikmen, **Limanda Bir Ses**, Sinop Halkevi Yayını, Vilayet Matbaası, Sinop 1943, (47 s.)

1000 **B.C.A.**, 490.01/843.333.2

1001 **B.C.A.**, 490.01/843.333.2; Hasan Taner, **Halkevleri Bibliyografyası**, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1944, s.87-88; ÖZACUN, **C.H.P. Halkevi Yayınları...**, s.9, 14, 45, 98, 100, 102, 111, 116; Halkevlerinin 1943 çalışmalarının yer aldığı broşürde 1943 yılında Sinop Halkevi tarafından "Tunceli ile Çevresindeki Üç İlin Zirai Durumları" isimli bir kitap bastırıldığına ilişkin bir bilgi yer almakla birlikte gerek Cumhuriyet Arşivi'nde Sinop Halkevi yayınlarının listesinin yer aldığı anket formunda ve gerekse Halkevi yayınları bibliyografalarında böyle bir eserin olmaması nedeniyle söz konusu eseri burada zikretmemeyi uygun gördük. Bkz. **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1943**, s.5.

- Ali Ertan, **Vatan Türküleri**, Sinop Halkevi Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi Neşriyatından No:8, Vilayet Basımevi, Sinop 1944, (31 s.)

Kütüphane ve Yayın Şubesi, Harf İnkılabı sonrası geniş halk kitlerini yeni kabul edilen alfabeye adapte etmek, halka “*rejime ve Halkevlerinin kuruluş ilkelerine tezat teşkil etmeyecek*” okuma vasıtaları temin etmek ve halkta okuma sevgisi ve alışkanlığı oluşturmak amacıyla önemli faaliyetler yürütmüştür. Ayrıca ilde tek bir matbaanın bulunmasına ve özellikle II. Dünya Savaşı’nın devam ettiği yıllarda büyük kâğıt sıkıntısı çekilmesine rağmen çeşitli kitap ve broşürler yayınlamayı başarmıştır.

Kütüphane ve Yayın Şubesi, Halkevinin diğer şubelerine nazaran daha dar bir çalışma sahasına sahipti ve gerçekleştirilen aktiviteler Halkevlerinin kuruluş misyonu açısından çok önemli olmakla birlikte Halkevi üyelerinin önemli bir kısmının ilgisini çekmemiş olacak ki üye sayısı en az olan şubelerden biri de bu şube olmuştur.

Tablo III.7.4.Kütüphane ve Yayın Şubesinin 1932–1935 Yılları Arasında Şube Üyelerini ve Bunların Mesleklere Ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Meslek	1932 Yılı ¹⁰⁰²	1933 Yılı ¹⁰⁰³	1934 Yılı ¹⁰⁰⁴	1935 Yılı ¹⁰⁰⁵
Avukat	--	--	--	--
Doktor	--	--	--	--
Öğretmen	10	13	6	9
Tüccar	--	3	3	3
Çiftçi	--	--	3	--
İşçi	1	3	1	9
Güzel Sanatlar	--	--	--	1
Diğer Meslekler	3	26	9	--
Kadın	5	--	2	--
Erkek	9	43	17	22
Toplam	14	43	19	22

1002 B.C.A., 490.01/846.346.1

1003 Halkevlerinin 1933 Senesi..., s.176-177.

1004 Halkevlerinin 1934 Senesi..., s.178-179.

1005 Halkevlerinin 1935 Senesi..., s.126-127.

8. KÖYCÜLÜK ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Uzun süren savaşlar, salgın hastalıklar ve ağır vergiler Türk köylüsünü oldukça yorgun düşürmüştü, ayrıca aydınlar ve Türk köylüsü arasında derin uçurumlar oluşmuştu. Nitekim 1920 yılında Anayasa tasarısını ve hükümetin halkçılık programını inceleyen özel komisyon adına bir konuşma yapan İsmail Suphi Soysallı 1920'lere gelindiğinde Türk köylüsünün içinde bulunduğu içler acısı durumu şu sözlerle tasvir edecektir:

Türk köylüsü Meşrutiyetten önce ne ise, yine o halde kalmıştır.

Yine Türkiye köylüsünün başında jandarma, yine Türkiye köylüsünün başında bitmez tükenmez harpler, vergiler başlamış ve devam etmiştir. Türkiye köylüsü yine Balkanlarda, yine Karadağ'da yine doğu cephesinde yine yemende ölmüş, ölmüş, ölmüştür. Jandarmanın kırıbacı altında, öküzünü satarak, teknesini satarak ölmüş, ezilmiş harap olmuştur¹⁰⁰⁶.

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki köycülük çalışmalarıyla tanınan Nusret Köymen de Türkiye Cumhuriyeti'nin devraldığı Türk köyü ve köylüsünün durumunu benzer ifadelerle şu şekilde betimlemekteydi:

Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı yıkıntısından canlı insanların gömülü bulunduğu harap mezarlıklara benzeyen sayısı belirsiz köylerle bütün insani ve ekonomik varlıkları sömürülmüş köylü denen gene sayısı belirsiz, büyük bir kalabalık miras aldı...¹⁰⁰⁷.

Halkın büyük bir çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu bir dönemde doğal olarak ülkenin canlandırılması köylünün canlandırılmasına bağlanmıştı¹⁰⁰⁸. Bu kapsamda geniş halk kitlelerini yeni rejimin ilkeleri ışığında eğitmek ve halkın her açıdan

1006 SELEK, **Anadolu İhtilali**, C.2, s.523.

1007 Nusret Köymen, "Köycülük Çalışmaları", **Ülkü**, C.6, S.33, İkinciteşrin 1935, s.387.

1008 İ. Hakkı Tonguç, **Canlandırılacak Köy**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1939, s.III.

kalkındırılmasına yardımcı olmak için kurulan, ayrıca hiçbir ayırım yapmadan bütün bir halkı kucaklamayı amaç edinen Halkevlerinde köylülerin göz ardı edilmesi düşünülemezdi. Bu nedenle Halkevi bünyesinde oluşturulan Köycülük Şubelerine de önemli sorumluluklar yüklenmişti.

Köycülük Şubelerinin başlıca görev ve sorumlulukları Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'nde özetle şu şekilde belirtilmekteydi;

- Köylerin sosyal sıhhi ve bedî gelişmelerine ve köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi ve dayanışma duygularının kuvvetlenmesine çalışmak,
- Halkevinin düzenlemiş olduğu genel müsamerelere yakın köyleri mümkün olduğunca sık davet etmek ve Halkevi üyelerini de köylerde hazırlanacak olan kır bayramlarına çağırmak suretiyle köylüler ve Halkevi mensupları arasında sevgi ve kaynaşma vasıtaları oluşturmak,
- Çevre köylere yapılacak olan ziyaretlerde köylülere yük olmamak ve onlara hiç masraf yaptırmamak,
- Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi ve Sosyal Yardım Şubesi ile çalışma birliği içerisinde köylülere imkânlar dâhilinde, köylülere okuma yazma öğretmek ve hastalarını tedavi etmek,
- Köycülük Şubelerinin doğal üyesi sayılan köy öğretmenleriyle işbirliği yaparak onların daha başarılı olmaları için gereken yardımları yapmak,
- Düzenleyeceği seyyar sergilerle köylüye yerli mallarını tanıtmaya, onların görgü ve bilgilerini geliştirmeye çalışmak,
- Temsil Şubesi ile işbirliği yaparak tiyatro, karagöz, kukla ve halk oyunları ile köylerde neşenin artmasına çalışmak.

Yukarıda belirttiğimiz talimatname hükümlerini yerine getirmek amacıyla 1932 yılında faaliyetlerine başlayan Sinop Halkevi tarafından da Köycülük Şubesi açılmıştı. İlk kuruluş yılı olan 1932’de üye sayısı 38 olan şubenin bütün üyeleri erkeklerden oluşmaktaydı. Şube, üye sayısını 1933 yılında 52’ye 1934 yılında ise 81’e kadar yükseltmesine karşın 1935 yılında üye sayısı 56’ya düşmüştür.

Tablo III. 8. 1. Köycülük Şubesinin 1932–1935 Yılları Arasında Şube Üyeleri ve Bunların Mesleklere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Meslek	1932 Yılı ¹⁰⁰⁹	1933 Yılı ¹⁰¹⁰	1934 Yılı ¹⁰¹¹	1935 Yılı ¹⁰¹²
Avukat	1	--	--	1
Doktor	--	1	--	--
Öğretmen	6	--	21	1
Tüccar	--	6	3	2
Çiftçi	4	6	2	9
İşçi	--	3	4	42
Güzel Sanatlar	1	--	--	1
Diğer Meslekler	27	36	51	--
Kadın	--	--	2	--
Erkek	38	52	79	56
Toplam	38	52	81	56

Sinop Halkevi Köycülük Şubesi, 1932 yılında sık sık komite üyelerinin değişmesi sebebiyle Mart 1933 tarihine kadar önemli bir faaliyette bulunamamasına karşın¹⁰¹³ bu tarihten sonra çok faal bir çalışma dönemine girmiş ve Halkevleri Talimatnamesi’nde öngörülen hemen hemen bütün görevleri başarıyla yerine getirmiştir. 1933 yılında Sinop’un çeşitli köylerine pek çok gezi düzenleyen şube, bu gezilere Halkevi başkanı, belediye ve hükümet doktorları, ziraat ve baytar müdürleri ile Halkevinin her şubesinden birkaç üye ve öğretmenlerin gitmesini temin ederek köylülerin bütün sıkıntılarıyla ilgilenmeye çalışmıştır. Söz konusu köy gezilerinde,

1009 B.C.A., 490.01/846.346.1

1010 Halkevlerinin 1933 Senesi..., s.100–101.

1011 Halkevlerinin 1934 Senesi..., s.184–185.

1012 Halkevlerinin 1935 Senesi..., s.184–185.

1013 B.C.A., 490.01/1005.879.1

özellikle köylülerin hastalarıyla ilgilenilmiş ve sadece iki köyde 256 hasta muayene edilmiş ve 34 liralık ilaç yardımı yapılmıştı. Bunun yanı sıra köylerde koruyucu sağlık hizmetleri adına köylülere nasıl sağlıklı bir yaşam sürebilecekleri konusunda konuşmalar yapılmıştı. Nahiyelere yapılan ziyaretlerde özellikle pazarın kurulduğu günler tercih edilmiş ve bu surette daha çok köylüye ulaşılmak istenmiştir. Bu kapsamda Karasu ve Kabalı Nahiyelerine birer gezi düzenlenerek pek çok köylünün dertleriyle ilgilenilmiştir.

Şube, Sinop'un köylerinde hayvancılığı geliştirmek ve daha modern usullerle hayvancılık yapılabilmesi için özel bir çaba sarf etmiştir. Bu kapsamda hayvan nesillerinin ıslahını temin edebilmek amacıyla Yenicuma, Delitepe ve Sariteke köylerine gidilerek damızlık olamayacak hayvanlar kısırlaştırılmış ve hayvanların nasıl kısırlaştırılacağı köylüye de gösterilmiştir.

Yine bu doğrultuda şube üyeleri tarafından panayır ve şenliklere iştirak edilerek hayvanların bakım ve hastalıktan korunma yolları anlatılmış, Ziraat Bakanlığı tarafından bastırılmış olup, hayvan besleme yollarını anlatan 200 kitap dağıtılmış ve köy öğretmenlerinin bunları okuyarak köylüye anlatması istenmiştir.

Bunun yanı sıra sığırların derilerini yiyerek onların değerinin azalmasına ve süt kaybına neden olan “nükre” kurdundan korunma yollarını gösteren bir broşür basılarak köylere dağıtılmıştır¹⁰¹⁴. Ayrıca Sinop çevresinde şap hastalığının görülmeye başlaması nedeniyle Köycülük Şubesi Başkanı ve Baytar Müdürü olan Asım Bey tarafından 42 köy dolaşarak köy odalarında gece toplantıları yapılmak suretiyle hastalık hakkında köylülere bilgi verilmiştir.

1014 Sinop Halkevi Broşürü, s.23–24.

Şube, köylüleri her konuda aydınlatmaya onları yeni rejimin ortaya koyduğu sosyal yaşama adapte etmeye, Cumhuriyet rejimini ve onun kazanımlarını anlatmaya yönelik çalışmalarını şehir merkezinde de sürdürmüştür. Bu kapsamda şube tarafından şehir merkezinde bulunan okuma odasında bir köy bürosu açılarak köylünün dilekçeleri ücretsiz yazılmış ve ayrıca köylünün resmi işlerini takip etmesi için bir yazıcı tutulmuştur¹⁰¹⁵.

1933 yılında Cumhuriyet Bayramı'nın Sinop'ta daha büyük bir coşkuyla kutlanabilmesini temin etmek ve köylü ile şehirliler arasında karşılıklı sevgi ve dayanışma duygularını güçlendirmek amacıyla; şehir merkezinde yapılacak kutlamalara her köyden ikişer kişi olmak üzere toplam 280 kişi şehir merkezine getirilerek, bunların yeme içme ve yatak parası Köycülük Şubesi tarafından karşılanmıştır¹⁰¹⁶.

1934 yılında da faaliyetlerini sürdüren şube, 300 köylünün dilekçelerini ücretsiz olarak Halkevinde yazdırmış, köylülerin devlet dairelerindeki işlerini takip etmiş¹⁰¹⁷ ve bu surette devletin çeşitli kurumlarıyla köylüler arasında bir nevi köprü oluşturarak köylüleri ağır işleyen bürokratik sistemden kurtarmaya çalışmıştır.

Şube, Sinop köylülerinin sağlık, ziraî ve sınaî bilgilerini artırmak ve bu surette zirai mahsullerinin muhafazasını, hayvanlarının bulaşıcı hastalıklardan korunmasını ve ıslah edilmesini, ayrıca yeni rejimin prensiplerini anlatmak amacıyla 1935 yılında da köy gezilerine devam etmiştir¹⁰¹⁸.

Bu yıl içerisinde iki kez Karasu Nahiyesi'ne gidilirken üç kez de Kabalı pazaryeri ziyaret edilmiştir¹⁰¹⁹. Köycülük Şubesi, 1935 yılında da köylülerin şehir

---

1015 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.25; **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

1016 **Sinop Halkevi Broşürü**, s.25.

1017 **Halkevlerinin 1934 Senesi...**, s.110.

1018 "Halkevimiz", **Dıranaz**, 15. Yıl Sayısı, Y.III, S.33, s.16.

1019 "Sinop Halkevi'nin 1935 Yılı İçinde...", **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.13-14; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.2, 1.2.1936, s.13-14.

merkezindeki işlerini kolaylaştırmak için yürüttüğü faaliyetlerini sürdürmüş, bu kapsamda okuma odasında Halkevi tarafından bulundurulan memur tarafından köylülerin dilekçeleri yazılmaya devam edilmiştir¹⁰²⁰.

1936 yılında da köy gezilerine devam eden şube, bir önceki yıl olduğu gibi yine Karasu ve Kabalı'ya Sosyal Yardım Şubesinin de katılımıyla çeşitli geziler düzenlemiş, bu gezilerde hasta olan köylüler muayene edilmiş, kinin dağıtılmış ve çeşitli konularda konferanslar verilmiştir. Halkevi bünyesinde faaliyet gösteren köycülük bürosu da faaliyetlerine devam etmiştir¹⁰²¹.

1937 yılında, Halkevi sinemasında köylülere yönelik ücretsiz sinema gösteriminde bulunmak¹⁰²² ve köy ihtiyar heyetlerine iki defa halk sağlığı hakkında dersler verdirmenin dışında¹⁰²³ önemli bir faaliyette bulunamayan şube, tespit edebildiğimiz kadarıyla köy gezisi de düzenleyememiştir.

1937 yılında Sinop Halkevi'nin köycülük çalışmalarında görülen bu durgunluk pek çok Halkevinde de görülmüş olacak ki, CHP Genel Sekreterliği tarafından bu yılın Aralık ayında Halkevi başkanlıklarına gönderilen bir yazıyla ilk altı aylık çalışma raporlarının incelenmesi neticesinde Halkevlerinin köy gezilerine ve köylüyü aydınlatmak için verilmesi gereken konferanslara yeterince ağırlık verilmediğinin tespit edildiği ifade edilmiş ve bu konuda gerekenin yapılması için Halkevleri ikaz edilmiştir¹⁰²⁴.

Sinop Halkevi Köycülük Şubesi'nin faaliyetlerinde yaşanan durgunluk 1938 yılında yapılan Halkevi Yönetim Kurulu Toplantısı'nda da masaya yatırılmış ve şubenin

1020 "Sinop Halkevi'nin 1935 Yılı İçinde...", **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.15.

1021 "Evimizin 1936 Yılı İkinci Altı Ayında Yaptığı İşler", **Dıranaz**, Y.II, S.13, 31.1.1937, s.15; "Evimizin 1936 Yılı İkinci Altı Ayında Yaptığı İşler", **Dıranaz**, Y.II, S.13, 31 Ocak 1937, s.15.

1022 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.15, Nisan 1937, s.15.

1023 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.20, Eylül 1937, s.16.

1024 **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin Parti Örgütüne Genelgesi**, Temmuz 1937'den 31 Birincikanun 1937 Tarihine Kadar, C.11, Ulus Basımevi 1938, s.52.

köylüye faydalı olacak bir takım faaliyetlerde bulunması kararlaştırılmıştır. Bunun bir neticesi olarak şube; doktor, baytar, ziraatçı, iktisatçı ve konferansçılardan oluşan bir heyetle Kabalı Nahiyesi'ne bir gezi düzenleyerek köylünün bütün sorunlarıyla ilgilenmeye çalışmıştır. Bu gezi dolayısıyla daha önceki yıllarda olduğu gibi hastalar muayene edilmiş ve çeşitli konferanslar verilmiştir¹⁰²⁵. Bu yıl içerisinde bunun haricinde birkaç köy gezisi daha düzenleyen şube, bu gezilerde Atatürk inkılâplarının temel prensiplerini halka öğretmek köylünün genel bilgisini yükseltmeye çalışmıştır. Ayrıca yine 1938 yılında 761 köylünün dilekçesi ücretsiz olarak yazılmıştır¹⁰²⁶.

Halkevlerinin Köycülük Şubeleri gerek hitap ettiği insanların çokluğu ve gerekse şehir merkezinde Halkevi adına gerçekleştirilen faaliyetlerin hemen hemen tamamının köylerde de gerçekleştirilmesi gerektiği için oldukça geniş bir çalışma sahasına sahiptir. Şubenin, söz konusu faaliyetleri eksiksiz yerine getirebilmesi için diğer şubelerin de yardımı gerekmektedir.

Bu nedenle özellikle köy gezilerine Temsil, Güzel Sanatlar ve Sosyal Yardım Şubesi üyelerinin de katılması gerekmektedir. Bu kapsamda Sinop Halkevi Köycülük Şubesi de gerçekleştirdiği faaliyetlerde diğer şube üyelerinin yardımına başvuruyordu. Örneğin 26 ve 28 Mayıs 1938 tarihinde Kabalı ve Karasu Nahiyesi'ne düzenlenen geziye Temsil, Sosyal Yardım ve Köycülük Şubelerinden 20 kişilik bir heyet katılmış ve bu gezide bir hafta öncesinden yapılan ilan neticesinde muayene için başvuruda bulunan köylüler muayene edilmiş ve ilaç dağıtılmıştır¹⁰²⁷. Geziler, Halkevi mensuplarında Sinop köylüleri ile Halkevi arasındaki ilişkilerin çok iyi olduğu kanaatini uyandırmış ve özellikle de köylülere ücretsiz ilaç dağıtılması köylüler üzerinde olumlu

1025 "Halkevinde Çalışmalar Başladı", **Sinop**, 30 Haziran 1938; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.III, S.29, Haziran 1938, s.15.

1026 "Halkevimizin Bir Yılda Başardığı İşler", **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.9.

1027 "Halkevi Gezileri Başlıyor", **Sinop**, 25 Mayıs 1939; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.IV, S.40, Mayıs 1939, s.14.

etki yapmıştır. Bu doğrultuda Sinop Halkevi, köylüleri aydınlatabilmek ve mevcut ilişkileri daha da geliştirmek amacıyla köy gezilerini kış aylarında da yapmaya karar vermiştir¹⁰²⁸.

Köycülük Şubesi, yine bu yıl içerisinde köy gezileri dışında şehir merkezinde de faaliyetlerini sürdürmüş ve bu kapsamda alışveriş için Sinop'a gelen köylülere açık havada "Uzun Mehmet" adlı piyes sahnelenmiş ve bu piyesi yaklaşık bin kişi izlemiştir.

Şube, Sinop köylüsünün zirai bilgi açısından daha donanımlı hale gelmesi ve bu sayede ülke ekonomisine katkılarını artırmak amacıyla da bir takım faaliyetler yürütmüştür. Bu faaliyetler kapsamında Köycülük Şubesi komite üyelerinden Ziraat Memuru Necati Karagülle tarafından köylülere yönelik "Meyve Ağaçlarının Bakımı" konulu bir konferans verilmiş,¹⁰²⁹ ayrıca Ziraat Bakanlığı'ndan gönderilen "Zirai Sanatlar" konu bir film köylülerden ve öğrencilerden oluşan yaklaşık 1.500 kişilik bir gruba izlettirilmiştir¹⁰³⁰.

Halkevi Köycülük Bürosu'nda köylülerin dilekçelerinin yazılması¹⁰³¹ ve şube tarafından kurulan köy polikliniğine müracaat eden 125 kişinin muayene edilmesi şubenin bu yıl içinde gerçekleştirdiği diğer faaliyetlerdendir¹⁰³².

Şube tarafından 1940 yılında gerçekleştirilen köy gezilerine de daha önceki yıllarda olduğu gibi Güzel Sanatlar, Sosyal Yardım ve Dil, Edebiyat ve Tarih şubelerinden de katılım olmuş ve bu yıl içerisinde toplam altı köy gezisi düzenlenmiştir. 1940 yılı köy gezileri kapsamında gidilen köy ve nahiyelerde Güzel Sanatlar Şubesine ait bando tarafından konser verilmiş ve Halkevi yöneticilerinden Öğretmen Dilaver Can tarafından "Bayrağa Saygı" konulu bir konuşmanın ardından sancak çekme merasimi

1028 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.IV, S.40, Mayıs 1939, s.14-15.

1029 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.IV, S.40, Mayıs 1939, s.14.

1030 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.14.

1031 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.IV, S.39, Nisan 1939, s.15.

1032 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.IV, S.40, Mayıs 1939, s.14.

yapılmıştır. Yine bu köyde Halkevi Başkanı Macit Tekinalp tarafından; meyvecilik, tütüncülük, mevcut şartlar içinde dünyanın ve Türkiye'nin durumu, tayyarelerin önem ve kıymeti hakkında izahatta bulunulmuş ve köylüler Tayyare Kurumu'na üye olmaya davet edilmiştir.

Halkevi Sosyal Yardım Şubesi üyelerinden Dr. Esat Erol tarafından pek çok köylü muayene edilmiş ve gerekli ilaçlar verilmiş, ayrıca Temsil Şubesi tarafından sahnelenen oyunlar halkın büyük ilgisini çekmiştir¹⁰³³. 1940 yılında faaliyetlerini sürdüren köycülük bürosu da köylülere ücretsiz olarak 1.470 kadar dilekçe yazmıştır¹⁰³⁴.

Şubenin 1940 yılında gerçekleştirdiği en önemli faaliyetlerden biri de Köy Kanunu ve Hesap Usulleri hakkında merkez kazası içinde yer alan köy muhtarlarının ve ihtiyar heyetlerinin pratik bilgi edinmeleri için Köycülük Bürosu Şefi Nadir Çetin başkanlığında bir kurs açılması olmuştur. Kursun açılışını yapan Sinop Valisi Fehmi Vural tarafından kursa katılanlara yönelik yapılan konuşmada böyle bir kursa niçin ihtiyaç duyulduğu şu şekilde izah edilmiştir¹⁰³⁵:

Sizi buraya toplamaktan maksadımız köy kanununa istinaden yapmakta olduğunuz vazifeleri ve ahiren daha basitleşmiş olan köy muamelatı ve ile hesap işleri hakkında yeniden ameli malumat vermek ve köylerimizde yapılacak her türlü işlerinize dair olan ihtisasınızı artırmak içindir.

1033 1940 yılında düzenlenen köy gezileri için bkz: "Halkevinin Hareketleri", **Dıranaz**, C.IV, S.41, Birinci Kanun 1940, s.14; "Halkevi Gezisi", **Sinop**, 5 Eylül 1940; "Sinop Halkevi Karasu Nahiyesi'ne Bir Gezi Yaptı", **Sinop**, 12 Eylül 1940.

1034 "Halkevlerinin Dokuzuncu Yıl Dönümü Münasebeti İle Parti Vilayet İdare Heyetinden Macit Tekinalp'in Sözü", **Dıranaz**, C.4, S.44, Mart 1941, s.6.

1035 "Halkevi Salonunda Muhtarlar İçin Kurs Açıldı", **Sinop**, 28 Birinci Kanun 1940; "Parti ve Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.IV, S.42, İkincikanun 1941, s.15.

Köycülük Şubesi faaliyetlerini yoğunlaştırarak 1941 yılında da sürdürmüştür. Bu yıl içerisinde gerçekleştirilen köy gezileri kapsamında Gelincik Köyü'ne CHP İl Başkanı, Halkevi Başkanı ve her şubeden temsilcilerin yanı sıra Sinop Milletvekili ve Parti Müfettişi Hikmet Işık'ında katılması¹⁰³⁶ bu gezilere verilen önemin bir göstergesidir.

Söz konusu gezide daha çok köylüye ulaşabilmek için Bostancılı ve Korucuk köylüleri de Gelincik Köyü'ne toplanmıştır. Burada toplanan çok sayıda köylü ile Halkevi mensupları arasında muhtelif konularda akşama kadar görüşme yapılmıştır. Köylülere hitaben bir konuşma yapan Hikmet Işık, köylülerin çalışmalarından daha fazla verim alabilmeleri için iş bölümü yapılması gerektiğini belirtmiş; ayrıca köylülerin daha sağlıklı bir hayat yaşamaları için sular, meralar ve gübrelerin kullanımıyla ilgili aydınlatıcı bilgiler vermiştir. Yine bu gezi esnasında köycülük ve sosyal yardım şubelerine mensup doktorlar tarafından hastalar muayene edilmiş veterinerler ise hayvanların sağlık işleri ile ilgilenmişlerdir.

Köylüleri eğlendirmek maksadıyla Halkevi bandosunun da bir konser verdiği bu gezi gerek köylülerin aydınlatılması ve gerekse Halkevi mensupları ile köylülerin kaynaşması açısından oldukça faydalı olmuştur.

Halkevi yönetim kurulu köylere yapılan bu gezileri yeterli görmemiş, Gelincik Köyü örnek köy olarak seçmiş ve çevresindeki Korucuk ve Bostancılı köyleri ile birlikte kalkındırılması için geniş çaplı bir program hazırlanmıştır¹⁰³⁷. Hazırlanan bu program kapsamında adı geçen köylerdeki tuvaletler sıhhi hale getirilmiş, damızlığa uygun olmayan hayvanlar damızlık olmaktan çıkarılmış, Halkevinin elinde bulunan beş

1036 "Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.IV, S.46, Mayıs 1941, s.16.

1037 "Sinop Halkevi Köy Gezisi Yaptı", **Sinop**, 18 Nisan 1941; "Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.IV, S.46, Mayıs 1941, s.16.

dokuma tezgâhından ikisi bu köylere verilmiş ve ayrıca bir de dokumacılık kursu açılmıştır¹⁰³⁸.

Şube 1941 yılının ikinci gezisini Merdoğlu Köyü'nün Delitepe Mevkii'nde kurulan panayır alanına gerçekleştirmiştir. Spor Şubesi üyelerinin de katılımıyla gerçekleşen bu geziye 25 kişi iştirak etmiştir. Köycülük Şubesi başkanı Asım Ergün'ün bir konferans verdiği bu gezide, damızlık olamayacak hayvanlar kısırlaştırılmış, Halkevi bandosu tarafından bir konser verilmiş ve güreş müsabakaları düzenlenmiştir¹⁰³⁹.

Yılın son gezisinde Sosyal Yardım ve Temsil Şubelerinin de katılımıyla Karasu Nahiyesi ziyaret edilmiştir. Bu gezi kapsamında Temsil Şubesi tarafından “Yanlış Yol” piyesi sahnelenirken, Sosyal Yardım Şubesi tarafından hastalar muayene ettirilmiş, Halkevi bandosu bir konser vermiş, ayrıca Köycülük Şubesi üyeleri tarafından ziraatla ilgili konferans verilmiştir¹⁰⁴⁰. Şubenin 1941 yılındaki faaliyetleri bunlarla da sınırlı kalmamış ayrıca yanlış sünnet yüzünden ölümleri önlemek amacıyla çocuklar nahiye merkezinde fenni sünnetçilere sünnet ettirilmiş¹⁰⁴¹ ve bir arıcılık kursu açılmasına karar verilmiştir¹⁰⁴².

Şubenin bilgisine ulaşabildiğimiz son faaliyetleri Haziran 1942 tarihine aittir. Bu ay içerisinde Karasu Nahiyesi'ne düzenlenen köy gezisine Halkevi Başkanı Necip Yalçinkaya, CHP Kaza İdare Heyeti Başkanı Ali Ersoy, Veteriner Müdürü Asım Ergün, Ziraat Mühendisi Bedri Süzer ve Ortaokul Müdürü Ali Ertan katılmıştır.

1038 “Köycülük Şubesinin Faaliyeti”, **Sinop**, 18 Haziran 1941.

1039 “Halkevi Köycülük Şubesi Gezisi”, **Sinop**, 24 Mayıs 1941; “Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.46, Mayıs 1941, s.16.

1040 “Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.48, Temmuz 1941, s.16.

1041 “Nahiye Merkezinde Sünnet”, **Sinop**, 18 Haziran 1941.

1042 “Arıcılık Kursu”, **Sinop**, 18 Haziran 1941.

Söz konusu gezide panayır yerinde toplanmış olan köylülere Milli Korunma Kanunu hakkında bilgi verilmiştir¹⁰⁴³. Haziran ayında gerçekleştirilen diğer faaliyet de Sinop merkeze bağlı bütün köylerin muhtarları Halkevinde toplantıya çağrılarak “Çiftçi Mallarını Koruma Kanunu” ve diğer köy işleri hakkında bilgilendirilmeleri olmuştur¹⁰⁴⁴.

9. MÜZE VE SERGİ ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Halkevlerinin dokuzuncu ve son şubesi olan Müze ve Sergi Şubesinin ismi 1932 yılında hazırlanan ve Halkevlerinin ilk idare ve çalışma yönetmeliği hüviyetindeki talimatnamede ve 1935 tarihli Halkevleri Öğreneği’nde Müze ve Sergi Şubesi olarak geçmekteyken¹⁰⁴⁵, 1940 tarihli Halkevleri Çalışma Talimatnamesi’nde şubenin faaliyet alanında değişikliğe gidilerek ismi Tarih ve Müze Şubesi olarak değiştirilmiştir¹⁰⁴⁶. Böyle bir değişikliğe gidilmesinin sebepleri ise, Halkevi çalışmalarından elde edilen tecrübe doğrultusunda tarih çalışmalarının müstakil bir şube çatısı altında yürütülmesi gereksiniminin ortaya çıkması¹⁰⁴⁷ ve tarihe ilişkin merak ve kabiliyetlerin gölgede kalmasıdır¹⁰⁴⁸.

Sinop Halkevi’nin söz konusu şubesinin, çalışmalarına ilişkin mevcut bilgilerimizin hemen hemen tamamının 1932–1940 yılına kadar geçen süreye ait olması sebebiyle biz de şubenin çalışmalarını “Müze ve Sergi Şubesi” başlığı altında incelemeyi uygun gördük.

1043 “Köylülerle Temas”, **Sinop**, 10 Haziran 1942.

1044 “Halkevinde Muhtarlar Toplantısı”, **Sinop**, 17 Haziran 1942.

1045 **CHF Halkevleri Talimatnamesi**, s.4; **CHP Halkevleri Öğreneği**, s.5.

1046 Bkz. **CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.29.

1047 **CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları**, s.8.

1048 **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932–1942**, s.4.

Müze ve Sergi Şubesinin faaliyet alanı adından da anlaşılacağı üzere müzecilik ve sergi olarak ikiye ayrılmaktaydı. Şube, sergi alanındaki faaliyetlerinde güzel sanatlara ilişkin, Halkevinin bulunduğu çevredeki çeşitli sanat dallarında faaliyet gösteren sanatkarlarla irtibata geçerek onların eserlerini ve her türlü milli mamulü Halkevinde sergilemek ve ülke genelinde hakiki sanatın gelişmesine katkıda bulunmakla görevliydi¹⁰⁴⁹.

Şubenin müzecilikle ilgili faaliyetlerinde başlıca vazifesi ise, Halkevinin bulunduğu yerleşim merkezinde eğer müze varsa bu müzenin arkeolojik açıdan zenginleştirmek, eğer böyle bir müze yoksa bulunan eserleri en yakın müzeye teslim etmektir¹⁰⁵⁰. Şubenin başlıca görevlerinden bir tanesi de geniş halk kitlelerinde tarih ve müzecilik bilinci oluşturmaktır¹⁰⁵¹.

Türk Tarih Tezi doğrultusunda CHP tarafından müzelerin zenginleştirilmesini sağlayacak tarihi eserlerin toplanmasına ve bu amaçla kazı yapılmasına, ayrıca mevcut eserlerin iyi bir şekilde korunmasına büyük önem verilmekteydi¹⁰⁵².

Bu doğrultuda Müze ve Sergi Şubelerine önemli vazifeler yüklenmişti. Ayrıca Halkevi mensuplarının tarihe olan alakalarını canlı tutabilmek ve müzelere olan ilgiyi artırabilmek için Milli Eğitim Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı tarafından Halkevlerinden müze ve harabeleri ziyaret için gelen gruplardan ücret alınmayacağı ve bunlara rehber tahsis edileceği bildirilmişti¹⁰⁵³.

Halkevlerinde müzecilik faaliyetleri oldukça amatör bir şekilde yürütülmekteydi. Müzecilik çalışmalarının belirli esaslara oturtulması ve daha profesyonel yürütülmesi

---

1049 CHF Halkevleri Talimatnamesi, s.314–15; CHP Halkevleri Öğreneği, s.19.

1050 C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.29–30.

1051 Remzi Oğuz Arık, Halkevlerinde Müze, Tarih ve Folklor Çalışmaları Kılavuzu, CHP Halkevleri Yayınlarından Kılavuz Kitapları: XXI, Ankara 1947, s.112.

1052 ARIK, Halkevlerinde Müze..., s.111.

1053 Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatı, Temmuz 1934'ten Birincikanun 1934 Sonuna Kadar, C.5, Ulus Matbaası, 1935, s.59–60.

amacıyla Remzi Oğuz Arık tarafından 1947 yılında “Halkevlerinde Müze, Tarih ve Folklor Çalışmaları Kılavuzu” hazırlanmış ve bundan sonraki çalışmalar bu kılavuz doğrultusunda yürütülmüştü. Remzi Oğuz Arık, söz konusu kılavuzda şubenin tarih ve müzecilik alanında yapması gerekenleri şu şekilde özetlemekteydi:

- Bölgelerin tanınması (tarih, coğrafya, arkeoloji, etnografya, zanaatlar bakımından),
- Bölgede sanat, tarih ve müze ruhunun uyandırılması,
- Bölgedeki etnografya, folklor, tarih, sanat ve arkeoloji belgelerinin tanınması korunması ve değerlendirilmesi,
- Bölgenin turizm bakımından işlenip hazırlanması müze, üniversite ve sanat enstitüleri bulunan yerler ile sıkı bir iş birliği kurulması¹⁰⁵⁴.

Halkevlerinin açılışında itibaren Müze ve Sergi Şubelerinin diğer şubelere nazaran daha az ilgi gördüğünü söylemek mümkündür. Çünkü hemen hemen bütün Halkevlerinde en az üyeye sahip şube, Müze ve Sergi Şubeleri olmuştu. Nitekim 1944 yılına gelindiğinde 405 Halkevinden sadece 90’ı şubenin kurulabilmesi için yeterli üye sayısına ulaşmış Müze ve Sergi Şubesi açabilmişti¹⁰⁵⁵.

Sinop Halkevi’nin de en az üyeye sahip şubesi Müze ve Sergi Şubesi olmuş ve Halkevinin kuruluşu aşamasında şubenin üye sayısı 10 kişiyi bulmadığı için komite seçimleri diğer şubelerden daha geç yapılmıştır¹⁰⁵⁶. Şubenin 1932–1935 yılları arasındaki üye sayıları ve üyelerin mesleklere göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

1054 ARIK, *Halkevlerinde Müze...*, s.117.

1055 *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944*,s.32; ARIK, *Halkevlerinde Müze...*, s.113.

1056 “Halkevi Şubelerinin Heyeti İdare İntihabı”, *Sinop*, 31 Mart 1932.

Tablo III. 9. 1. Müze ve Sergi Şubesinin 1932–1935 Yılları Arasında Şube Üyelerini ve Bunların Mesleklere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Meslekler	1932 Yılı ¹⁰⁵⁷	1933 Yılı ¹⁰⁵⁸	1934 Yılı ¹⁰⁵⁹	1935 Yılı ¹⁰⁶⁰
Avukat	--	--	--	--
Doktor	--	--	--	--
Öğretmen	--	6	7	10
Tüccar	3	5	3	2
Çiftçi	1	1	--	1
İşçi	1	7	4	9
Güzel Sanatlar	--	--	--	
Diğer Meslekler	1	9	7	--
Kadın	--	4	8	8
Erkek	6	26	13	14
Toplam	6	30	21	22

Diğer Halkevi şubeleri gibi 24 Haziran 1932 yılında resmi olarak faaliyetlerine başlayan şube, sergi çalışmaları kapsamında 1932 yılında Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti ile işbirliği yapmak suretiyle Sinop'ta ilk defa bir yerli malları sergisi açarak¹⁰⁶¹ ülkede üretilen bütün ürünlerin halka tanıtılmasına çalışılmıştır¹⁰⁶².

Yine aynı kapsamda 1933 yılında ise, Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamalarına bu şube de katılmış ve bir sergi düzenlemiştir. Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla açılan “Ziraat ve Sanat” konulu sergiye de para yardımıyla bulunulmuştur¹⁰⁶³.

İlk on üç aylık çalışma döneminde müzecilik faaliyetleri kapsamında ise, eski eserler araştırılmış ve bulunanlar Selçuklular devrine ait bir medresede muhafaza altına alınmıştır. Bu medresenin müze haline getirilmesine çalışılmış ve bu hususta çeşitli girişimlerde bulunulmuştur.

Eski eserlerin araştırılarak toplanması ve muhafaza altına alınması işine çok önem veren şube, bu amaçla Maarif Vekâleti'nden yardım temin etmiştir¹⁰⁶⁴.

1057 B.C.A., 490.01/846.346.1

1058 Halkevlerinin 1933 Senesi..., s.104–105.

1059 Halkevlerinin 1934 Senesi..., s.190–191.

1060 Halkevlerinin 1935 Senesi..., s.192–193.

1061 B.C.A., 490.01/1005.879.1

1062 Sinop Halkevi Broşürü, s.25–26.

1063 Sinop Halkevi Broşürü, s.25–26; Halkevlerinin 1933 Senesi..., s.69.

1934 yılında önemli bir faaliyette bulunamayan şube, bulduğu eski ve tarihi eserleri müze deposuna koymak ve tasnif etmekle yetinmiştir¹⁰⁶⁵.

Şube tarafından 1935 yılında bir yağlı boya resim sergisi açılmış ve on beş gün açık kalan bu sergiyi toplam 700 kişi ziyaret etmiştir¹⁰⁶⁶. 1935 yılı içerisinde Sinop tarihi üzerine yapılan araştırmalara devam edilmiş ve çıkarılan arkeolojik eserlerin fotoğrafları çekilerek tasnifi yapılmıştır¹⁰⁶⁷. 1935 yılı müzecilik faaliyetleri kapsamında Sinop'ta bir müze kurma çalışmaları sürdürülmüş ve müzenin açılmasında son aşamaya gelinmiştir¹⁰⁶⁸.

1936 yılında ise şube tarafından yapılan araştırmalar neticesinde bulunan tarihi eserler, müzeye kaldırılarak buradaki eserlerin tasnifi yapılmaya devam edilmiştir¹⁰⁶⁹. Ayrıca yine aynı yıl içerisinde iki sergi düzenlenmiştir¹⁰⁷⁰.

1937 yılında sergi faaliyetleri kapsamında Cumhuriyet Bayramı'nın kutlanacağı gün, il merkezinde bir hayvancılık sergisi düzenleneceği belirtilmiş ve hayvan yetiştiriciliğini teşvik etmek için söz konusu sergide iyi hayvan yetiştirenlere ödül verileceği belirtilmiştir¹⁰⁷¹. 1938 yılında ise sergi faaliyetinde bulunulmazken müzecilik faaliyetleri kapsamında yapılan tek şey araştırmalar neticesinde ortaya çıkarılan iki tarihi eserin müzeye kaldırılması olmuştur¹⁰⁷².

1064 **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1; **Sinop Halkevi Broşürü**, s.25-26.

1065 **Halkevlerinin 1934 Senesi...**, s.110.

1066 "Sinop Halkevi'nin 1935 Yılı İçinde...", **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.15; **Halkevlerinin 1935 Senesi...**, s.101.

1067 "Sinop Halkevi'nin 1935 Yılı İçinde...", **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.15.

1068 **Halkevleri 1932-1935...**, s.131; Sinop'ta ilk müzecilik faaliyetleri 1921 yılında başlamakla birlikte zaman içerisinde Sinop'un çeşitli yerlerinden çıkan eserler 1932 yılında Muinüddin Pervane Medresesi'ne toplanmaya başlanmış ve ilk kez burada bir müze deposu oluşturulmuştur. Ancak Sinop Müzesi 1941 tarihinde ziyarete açılmıştır. Bkz: M. Akif Işın ve Diğ., **Sinop**, Sinop 1992, s.25.

1069 "Sinop Halkevi'nin 1936 Yılı Birinci Altı Aylık Çalışma Raporudur", **Dıranaz**, 31.7.1936, C.I, S.7, s.14; "Evimizin 1936 Yılı İkinci Altı Ayında Yaptığı İşler", **Dıranaz**, Y.II, S.13, 31.1.1937, s.15.

1070 **1937 Yıldönümü Broşürü...**, s.29.

1071 "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.21-22, Birinci-İkinci Teşrin 1937, s.24.

1072 "Halkevimizin Bir Yılda Başardığı İşler", **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.9.

Halkevlerinin gerçekleştirmiş olduğu pek çok faaliyeti yönlendiren ve bu faaliyetlerin belirli alanlarda yoğunlaştırılmasını isteyen CHP Genel Sekreterliği, bütün Halkevlerinde amatör fotoğraf ve resim sergisi düzenlenmesini istemiş ve bu serginin ilki 1939 yılında açılmıştır.

CHP Genel Sekreterliği, 1939 yılında açılan Halkevleri amatör fotoğraf sergisinin 1940 yılında daha kapsamlı olmasını istemiş ve bu sergi için hazırlanan esaslar Halkevlerine bir tamimle gönderilmiştir. Bu tamimde her Halkevinin şubat ayı içinde bir fotoğraf sergisi açacağı, bu sergiye Halkevinin bulunduğu çevredeki bütün amatör fotoğrafçıların katılabileceği, serginin süresinin 15 gün olacağı ve kendi Halkevinde dereceye giren eserlerin uygun bir şekilde ödüllendirileceği bildirilmiştir.

Yine aynı tamimde, kendi Halkevinde dereceye giren fotoğrafların nisan ayında Ankara'da açılacak olan Halkevleri umumi fotoğraf sergisinde teşhir edileceği ifade edilmiştir¹⁰⁷³.

Genel Sekreterliğin söz konusu yazısı doğrultusunda fotoğraf sergisi için açılış hazırlıkları yapan Sinop Halkevi, bu kapsamda Sinop gazetesine 28 Şubat 1940 tarihinde yalnızca amatörlerin katılabileceği bir fotoğraf sergisi düzenleneceğine ilişkin bir ilan vermiştir. Söz konusu ilanda sergiye katılım şartları şu şekilde belirtilmiştir:

- Sergiye getirilecek fotoğrafların konusu serbesttir.
- Fotoğraflar için ebat tayin edilmemiştir.
- Fotoğraflar teşhir edilecek şekilde temiz bir kartona yapıştırılmalıdır.
- Fotoğrafların mat veya parlak krem veya beyaz karta basılmış olmasında mahzur yoktur.
- Her amatör arzu ettiği miktarda fotoğrafla sergiye iştirak edebilir.

1073 Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına..., C.15, s.96-97.

- Boyama ve rötuş yapılmış fotoğraflar sergiye alınmaz.
- Teşhir esnasında fotoğrafların üzerinde veyahut panosunda resmi çekenin ismi yazılı olacaktır.
- Teşhir edilen fotoğrafların negatifleri sahibinin elinde olmalıdır.
- Serginin müddeti 15 gündür sergiye iştirak arzusunda bulunanların fotoğraflarını bir haftaya kadar Halkevi Ar Şubesine teslim etmeleri gerekmektedir¹⁰⁷⁴.

Yine Sinop Gazetesi'ne verilen başka bir ilanda 1940 yılı içerisinde CHP Genel Sekreterliği'nden gelen direktifler doğrultusunda isteyen herkesin başvurabileceği ve dereceye giren eserlerin Halkevlerinin kuruluş yıldönümünde Ankara Halkevi'nde düzenlenecek olan Halkevleri resim ve fotoğraf sergisinde teşhir edileceği belirtilmiştir¹⁰⁷⁵.

22 Aralık 1940 yılında gerçekleştirilen Halkevi resim ve fotoğraf sergisinin açılışını Sinop Valisi Fehmi Vural ve Bölge ve Parti Müfettişi Hikmet Işık yapmış ve bu sergiye çok sayıda kişi katılmıştır¹⁰⁷⁶.

1940 yılında Müze ve Sergi Şubesi tarafından müzecilik faaliyetlerine hız kazandırmak amacıyla bir takım kararlar alınmıştır. Bu kapsamda müzede bulunan eski eserlerin tasnifi ve bunların resimlenerek bir koleksiyon oluşturulmasına karar verilmiş ve bu hususta çalışmalar başlatılmıştır. Ayrıca Müze ve Sergi Şubesine bağlı olarak çalışan Fotoğrafçılık Kolu tarafından, Halkevinin yaptığı bütün faaliyetler

---

1074 "Halkevi Fotoğraf Sergisi Açıyor", **Sinop**, 15 Şubat 1940.

1075 "Sinop Halkevi'nde Resim Sergisi Açılacak", **Sinop**, 28 İkinciteşrin 1940,

1076 "Halkevi Resim Sergisi Açıldı", **Sinop**, 28 Birinci Kanun 1940; "Parti ve Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.IV, S.42, İkincikanun 1941, s.15.

fotoğraflanmaya çalışılmış, Sinop'a ait fotoğraflar çekilmiş ve bu fotoğraflar Sinop'u etüt etmek isteyen öğrencilere gönderilmeye başlanmıştır¹⁰⁷⁷.

Sinop Halkevi bizzat kendi organize ettiği sergilerin yanı sıra, ilde bulunan diğer kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen sergilere de ev sahipliği yapmıştır. Örneğin 1941 yılı 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları kapsamında Halkevi salonunda Dikiş Yurdu öğrencileri tarafından biçki-dikiş sergisi açılmıştır. Açılışını Sinop Valisinin yaptığı ve kalabalık bir heyetin katıldığı sergide, Yurt Müdürü Fahire Akgün tarafından yurdun çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir¹⁰⁷⁸.

Şubenin bilgisine ulaşabildiğimiz son faaliyeti de yine 1941 yılı haziran ayında açılan biçki-dikiş ve çiçek sergisidir¹⁰⁷⁹.

1077 "Halkevinin Hareketleri", **Dıranaz**, C.IV, S.41, Birinci Kanun 1940, s.14.

1078 "Sinop Halkevi'nde Dikiş Yurdu Talebeleri Tarafından Bir Sergi Açıldı", **Sinop**, 24 Mayıs 1941; "Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.IV, S.46, Mayıs 1941, s.16; "Parti ve Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.IV, S.42, İkincikanun 1941, s.15.

1079 "Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.IV, S.47, Haziran 1941, s.16.

IV. BÖLÜM

SİNOP HALKEVİ'NİN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ DİĞER SOSYAL VE KÜLTÜREL FAALİYETLER

1. SİNOP HALKEVİ'NDE DÜZENLENEN ŞENLİKLER (BALO, AİLE GECELERİ, ÇAY PARTİLERİ Vb.)

Halkı aynı ideale bağlı kaynaşmış bir kütle haline getirmek adına önemli vazifeler yüklenen Halkevleri, halk arasında birlik ve beraberlik ortamını oluşturmak duygusundan hareketle, gerçekleştirdiği sosyal ve kültürel faaliyetlerle milyonlarca kişiyi çatısı altında toplamayı başarmıştır. Faaliyette buldukları dönem süresince halkın külfetsizce toplanarak bir araya geldiği yegâne kuruluşlar olan Halkevleri, halkın nezih bir ortamda eğlenebilmesi ve toplumda yeni bir eğlence kültürünün oluşması adına da önemli faaliyetler yürütmüştür.

Özellikle kadın ve erkeklerin bir arada eğlenebileceği çeşitli etkinlikler düzenleyen Halkevleri, yalnızca erkeklerin ibadet amaçlı toplandıkları camiler dışında kadın ve erkeklerin bir arada toplanabileceği yeni bir toplantı yeri haline gelmiştir. Her Halkevi kendi balolarını ve aile toplantılarını düzenleyerek buldukları yerde yeni bir sosyal çevrenin oluşmasına katkı sağlamıştır¹⁰⁸⁰.

Yukarıda değindiğimiz amaçlar dâhilinde Sinop Halkevi tarafından da pek çok aile gecesi, çay partisi, ziyafet ve balo düzenlenmiştir. Bu yöndeki faaliyetlerine 1932 yılında başlayan Sinop Halkevi tarafından bu yıl içerisinde pek çok aile gecesi ve konser düzenlenmiştir¹⁰⁸¹.

Faaliyetlerini 1934 yılında da sürdüren Halkevi, düzenlediği aile toplantılarında konser ve konferanslar vermiş, ayrıca dans gösterileri düzenlemiştir. Bu toplantılara

¹⁰⁸⁰ ÇEÇEN, *Atatürk'ün Kültür...*, s.328.

¹⁰⁸¹ B.C.A., 490.01./1005.879.1

halkın yoğun ilgi göstermesi neticesinde Halkevi binası yetersiz kalmıştır. Fakat Halkevi yöneticileri bu sorunu çözmek maksadıyla mevcut binaya ek olarak yeni bir Halkevi binasının projesinin hazırlanması için CHP Genel Sekreterliği'ne başvuruda bulunmuşlardır¹⁰⁸².

Sinop Halkevi tarafından halka kadın ve erkek bir arada eğlenme alışkanlığı kazandırma maksatlı düzenlenen aile toplantılarına 1935 yılında da devam edilmekle birlikte, halkın ilgisini bu toplantılara çekebilmek amacıyla Sinop gazetesine Halkevi tarafından bir ilan verilmiştir. Söz konusu ilanda, Halkevi binasının haftada bir gün aile toplantılarına tahsis edileceği, bu toplantıların halka açık yapılacağı ve isteyen ailelerin çocuklarını da getirebileceğine temas edilirken, caz heyeti tarafından konserler verileceği ve ayrıca projeksiyon aracılığıyla dünyadan manzaralarının gösterileceği duyurulmuştur¹⁰⁸³. Düzenlenen bu aile toplantılarına halkın yanı sıra şehrin üst düzey yöneticilerinin de aileleri ile katılmaları Sinop ve çevresinde toplumsal kaynaşmanın sağlanması bakımından önem arz eder niteliktedir. Örneğin son bahara giriş münasebetiyle düzenlenen aile toplantısına, Sinop Valisi ve Milletvekilleri de katılmışlardır. Sinop halkının birbiriyle tanışması ve kaynaşması için düzenlenen bu toplantıda Halkevinin caz ekibi bir konser vermiş, piyango çekilmiş, milli oyunlar ve halk dansları oynanmıştır¹⁰⁸⁴.

1935 yılında aile toplantıları haricinde 7 defa çay ziyafeti verilirken, bir nişan merasimi de yapılmıştır. Yine 1935 yılında Sinop Halkevi, faaliyetlerine beş kez çaylı dans gösterisi düzenlemek suretiyle zenginlik kazandırmıştır. Yapılan bütün bu etkinliklere toplam 982 kişi katılmıştır¹⁰⁸⁵.

¹⁰⁸² “Sinop Halkevi'nin Çalışmaları Gittikçe Artıyor”, **Sinop**, 2 İkincikanun 1935.

¹⁰⁸³ **Sinop**, 7 İkinciteşrin 1935.

¹⁰⁸⁴ “Halkevinde Danslı Akşam Çayı Verildi”, **Sinop**, 12 Eylül 1935.

¹⁰⁸⁵ “Sinop Halkevi'nin 1935 Yılı İçinde...”, **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.13.

Halkevi tarafından halkın yeni oluşan cemiyet hayatının icaplarına uygun bir şekilde eğlendirilmesine yönelik faaliyetler 1936 yılında da hız kesmeden devam etmiştir. Bu kapsamda 1936 yılının şubat ayı ve onu takip eden üç ay içerisinde toplam 16 kez danslı aile toplantısı düzenlenmiş ve bu toplantılarda Halkevi bandosu ve caz takımı tarafından konserler verilmiştir. Bu faaliyetlerin yanında hayır kurumları yararına tombala çekilmiştir¹⁰⁸⁶.

Söz konusu aile toplantılarına halkın ilgisi o kadar yoğun olmuştur ki, Halkevi yönetimi tarafından izdihamı önlemek amacıyla salonun her zamankinden daha erken saatlerde açılması ve küçük çocukların içeri alınmaması kararlaştırılmıştır¹⁰⁸⁷.

1936 yılı içinde gerçekleştirilen aile toplantılarına yaz mevsiminin başlaması nedeniyle haziran ayı itibariyle ara verilirken Halkevinde düzenlenen eğlencelerin yaz mevsiminde de müsait havalarda kır eğlenceleri şeklinde devam ettirilmesi kararlaştırılmıştır¹⁰⁸⁸. Halkevinde gerçekleştirilen aile toplantılarına Sinop gazetesi de yakın alaka göstermiştir. Bu bağlamda, gazetenin “Sinop Halkevi Toplantıları Çok Rağbet Buldu” başlıklı haberinde halkın yapılan aile toplantılarına çok fazla rağbet göstermesi sebebiyle Halkevi toplantı salonunun artık yetersiz kaldığı ifade edilmiştir. Gazetede aile toplantılarına ilginin bu kadar yoğun olmasının, Sinop halkının sosyal terbiyesinin yüksek olduğuna dalalet ettiği yorumuna da yer verilmiştir¹⁰⁸⁹. Sinop Halkevi’nde, 1936 yılı içinde 29 Ekim’e kadar 34 defa danslı aile toplantısı

¹⁰⁸⁶ Söz konusu aile toplantılarına ilişkin bkz: “Sinop Halkevi’nin Çalışmaları Gittikçe Artıyor”, **Sinop**, 9 İkincikanun 1936; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.I, S.2, 1.2.1936, s.16; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.I, S.3, 31.3.1936, s.16; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.I, S.4, 30.4.1936, s.16; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.II, S.5, 31.5.1936, s.16.

¹⁰⁸⁷ “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.I, S.3, 31.3.1936, s.16.

¹⁰⁸⁸ “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.I, S.6, 30.6.1936, s.16.

¹⁰⁸⁹ “Sinop Halkevi Toplantıları Çok Rağbet Buldu”, **Sinop**, 12 Mart 1936.

düzenlenmesi ve bu toplantılara 2.500 bayan ile 2.610 erkeğin katılması halkın aile toplantılarına gösterdiği yoğun ilginin bir göstergesidir¹⁰⁹⁰.

Halkevinde 1937 yılı aile toplantılarına ocak ayında başlanmış ve aynı ayda yapılan iki aile toplantısında da Halkevi bandosu ve caz takımı konser vermiştir. Ayrıca bu toplantılarda da hayır kurumları yararına tombala çekilmiştir¹⁰⁹¹. Mart ayında da aile gecelerine devam edilmiş ve bu toplantılarda Halkevinin Güzel Sanatlar Şubesi tarafından açılan kurslara devam eden genç kızlar tarafından piyano ve keman konseri verilmiştir. Halk her zaman olduğu gibi bu toplantılara yakın alaka göstermiş ve bu memnuniyet neticesinde halk, Halkevi yönetiminden bu toplantıların daha sık tekrarlanmasını istemiştir¹⁰⁹². 10–17 Nisan tarihleri arasında aile toplantısı düzenleyen Halkevi¹⁰⁹³, yetişkinlerin yanı sıra çocukları eğlendirmeye yönelik de bir takım faaliyetlerde bulunmuştur. Bu kapsamda 23 Nisan kutlamaları dolayısıyla Halkevinde bir çocuk balosu düzenlenmiş ve burada çocuklara çeşitli hediyeler verilmiştir¹⁰⁹⁴. 8–15 Mayıs tarihleri arasında da olağan aile toplantılarına devam eden Sinop Halkevi,¹⁰⁹⁵ Temmuz ayının başında düzenlenen bir çay ziyafetiyle¹⁰⁹⁶, eğlence amaçlı düzenlenen aile toplantısı, balo vb. etkinliklere yazın başlaması sebebiyle ara vermiştir¹⁰⁹⁷.

1938 yılı ocak ayında olağan toplantısını gerçekleştiren Sinop Halkevi yönetim kurulu, her ay düzenli olarak iki aile toplantısı yapılması yönünde karar almışsa da¹⁰⁹⁸ 1938 yılı içinde ancak 10 aile toplantısı gerçekleştirilebilmiştir. Bunun yanı sıra halkı eğlendirmek ve bütün halkın kaynaşmasını temin etmek amacıyla yine bu yıl içinde 6

¹⁰⁹⁰ “Evimizin Bu Yılı İçindeki Çalışmasından Bir Yaprak”, **Dıranaz**, C.I, S.10, 29.10.1936, s.39.

¹⁰⁹¹ “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.13, 31.1.1937, s.15.

¹⁰⁹² “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.15, Nisan 1937, s.15.

¹⁰⁹³ “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.16, Mayıs 1937, s.15.

¹⁰⁹⁴ “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.16, Mayıs 1937, s.15–16.

¹⁰⁹⁵ “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.16, Haziran 1937, s.16.

¹⁰⁹⁶ “Çay Ziyafeti”, **Sinop**, 8 Temmuz 1937.

¹⁰⁹⁷ “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.18, Temmuz 1937, s.16.

¹⁰⁹⁸ “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.24, İkincikanun 1938, s.16.

şölen ve bir balo tertip edilmiştir. Gerçekleştirilen bu faaliyetlere ise toplam 6.240 kişi katılmıştır¹⁰⁹⁹. Tespit edebildiğimiz kadarıyla 1939 yılında Sinop Halkevi tarafından yalnızca 3 aile toplantısı düzenlenebilmiştir¹¹⁰⁰. 1940 yılında ise, aile toplantısı düzenlenmezken, sadece 24 Şubat'ta geniş katılımlı bir balo düzenlenmesine karar verilmiştir¹¹⁰¹.

Asgari çalışma planı doğrultusunda 1941'in yılbaşı gecesi bir aile toplantısı düzenleyen Halkevi, bu toplantıları her ay tekrarlama kararı almıştır¹¹⁰². Alınan bu karar neticesinde mart ayında bir aile toplantısı düzenlenmiş, ayrıca 23 Nisan münasebetiyle bir çocuk balosu tertiplenmiştir¹¹⁰³. 1942 yılının yılbaşında ise, bir balo ve aile toplantısı düzenleyen Halkevi, bu yıl içerisinde de her ay bu toplantıların tekrarlanması kararını almıştır¹¹⁰⁴. Halkevinin bu alanda bilgisine ulaşabildiğimiz son faaliyeti Nisan 1950 tarihlidir¹¹⁰⁵.

Sinop Halkevi, halkta yeni bir eğlence kültürü oluşturmak ve halkın her açıdan kaynaşmasını temin etmek amacıyla düzenlediği aile geceleri, balolar ve şölenler dışında şehri ziyarete gelen bakanlar, milletvekilleri ve diğer üst düzey yöneticilerin en iyi şekilde ağırlanması amaçlı faaliyetler de tertip etmiştir. Bu kapsamda 1936 yılında Sinop'u ziyaret eden Hamidiye Okul Gemisi subaylarına ve askerlerine Halkevinde bir çay partisi düzenlenmiştir. Yalnızca misafirlere mahsus olmak üzere "Akın" piyesi sahnelenmiştir¹¹⁰⁶. Yine 1936 yılında Sinop'a gelen İktisat Bakanı Celal Bayar ve

¹⁰⁹⁹ "Halkevimizin Bir Yılda Başardığı İşler", **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.9.

¹¹⁰⁰ Bkz: "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.III, S.37, Şubat 1939, s.14; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.IV, S.38, Mart 1939, s.15.

¹¹⁰¹ "Halkevinde Balo", **Sinop**, 22 Şubat 1940.

¹¹⁰² "Halkevi Aile Toplantısı", **Sinop**, 4 İkincikanun 1941.

¹¹⁰³ "Evimizin Faaliyetleri", **Dıranaz**, C.IV, S.45, Nisan 1941, s.16.

¹¹⁰⁴ "Halkevi Aile Toplantısı", **Sinop**, 4 İkincikanun 1942.

¹¹⁰⁵ "Aile Toplantısı", **Sinop**, 19 Nisan 1950.

¹¹⁰⁶ "Hamidiye Kumandan ve Subayları Şerefine Halkevinde Bir Akşam Yemeği Verildi", **Sinop**, 28 Mayıs 1936; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.II, S.5, 31.5.1936, s.15-16.

Maliye Bakanı Fuad Ağralı şerefine Halkevinde bir çay ziyafeti verilmiştir¹¹⁰⁷. 1940 yılına gelindiğinde ise, Sinop Limanı'nı ziyaret eden Yüksek Deniz Ticaret Okulu öğretmenleri ve öğrencileri, burada yine Halkevi mensupları tarafından ağırlanırken onlara da bir çay ziyafeti verilmiştir¹¹⁰⁸.

Sinop'ta sosyal ve kültürel hayata ilişkin pek çok ilki gerçekleştiren Halkevi, özellikle Sinoplu kadınların sosyal hayata katılımlarını artırmak ve onları modern yaşamın gereklerine uydurabilmek adına pek çok faaliyette bulunmuştur. Bu kapsamda pek çok kadına okuma-yazma öğretilmiştir. Özellikle bayanlara yönelik piyano, keman, mandolin ve daktilo kursları açılmıştır. Sinoplu kadınlar Halkevinde oynanan oyunlarla birlikte ilk kez sahneye çıkmışlardır.

Bu faaliyetlerin yanında kadınların kıyafetlerini düzenleyen herhangi bir yasa olmamasına karşın, Sinoplu kadınların giyim kuşamlarını Cumhuriyet rejimiyle oluşan sosyal hayatın gereklerine uydurma yönündeki girişimleri Sinop Halkevi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu esnada, Sinop Halkevi'nin kadın kıyafetlerini modernize etmeye yönelik girişimlerinde CHP Genel Sekreterliği'nin telkin ve direktifleri belirleyici rol oynamıştır. Nitekim, 1932 yılında Genel Sekreterlik'ten gönderilen tamim doğrultusunda, Halkevi tarafından Sinoplu kadınların peçe ve çarşaf giyinmelerinin önüne geçilmesine çalışılmıştır. Bu amaçla Halkevinde iki aile gecesi düzenlenmiş ve bu gecelerin her birine 50'şer kadın katılmıştır¹¹⁰⁹.

CHP Genel Sekreterliği tarafından 22 Mayıs 1933 tarihinde 55 Halkevi başkanlığına gönderilen bir tamimle, kadın kıyafetlerinin özellikle İç Anadolu'da gerilik arz ettiğine işaret edilmiştir. Ayrıca bu tamimde, Halkevlerinde tertip edilen toplantı, konferans ve benzeri etkinliklerde zorlama olmaksızın modern kıyafetlerin halka

¹¹⁰⁷ "Kısa Haberler", **Dıranaz**, C.I, S.9, 31.9.1936, s.16.

¹¹⁰⁸ "Halkevinde Çay Ziyafeti", **Sinop**, 23 Mayıs 1940.

¹¹⁰⁹ **B.C.A.**, 490.01/1005.879.1

sevdirilmesi için telkinde bulunulması, kadınların Halkevlerine kayıt yaptırılmalarının ve faaliyetlere katılmalarının teşvik edilmesi gerektiği önemle belirtilmiştir. Yine aynı tamimde, yukarıda belirtilen hususlarda kesinlikle kalp kırıcı, zorlayıcı ve ürkütücü ifadelerin kullanılmaması gerektiğinin üzerinde özellikle durulmuştur¹¹¹⁰.

Bu tamime binaen Sinop Halkevi Yönetim Kurulu tarafından 23 Kasım 1934 tarihinde alınan karar doğrultusunda, Sinop Gazetesi'ne Halkevi başkanlığı tarafından verilen ilanda, kadınlar için en uygun kış kıyafetinin manto olduğuna temas edilirken, yurdun her tarafında bu kıyafetin giyilmeye başlandığı Sinop'ta da kadınların en çok bu kıyafeti giydikleri vurgulanmıştır. Halkevi salonlarında bundan sonra verilecek temsillere, katılacak olan kadınların bu kıyafeti giymeleri istenmiştir¹¹¹¹. 1935 yılına gelindiğinde ise Sinoplu kadınların giydikleri peçe ve çarşafın tamamıyla kaldırılmasına yönelik bir takım çalışmalar da yapılmıştır. Bu amaca yönelik olarak her hafta cumartesi akşamları aile toplantıları yapılmaya başlanmış ve yapılan bu aile toplantılarına ilk etapta kadın-erkek 1.350 kişi katılmıştır¹¹¹². 1936 yılında düzenlenen 34 aile toplantısına ise, 2.500 kadının katılmış olması¹¹¹³, Halkevinin bir yıllık süre içerisinde söz konusu amaca yönelik önemli bir mesafe aldığını göstermektedir.

2- SİNOP HALKEVİ'NİN DÜZENLEDİĞİ, KATILDIĞI TÖRENLER VE ÖZEL GÜNLER

2.1 Sinop Halkevi'nde Milli Bayramların Kutlanması

Halkevleri diğer pek çok faaliyetinde olduğu gibi milli bayramların kutlanmasında da halk terbiyesini sağlamak, milli birliği ve şuuru pekiştirmek gibi

¹¹¹⁰ Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin..., C.2, s.84.

¹¹¹¹ "Sinop Halkevi Reisiğinden", Sinop, 29 Teşrinisani 1934.

¹¹¹² "Sinop Halkevi'nin 1935 Yılı İçinde...", Dıranaz, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.13.

¹¹¹³ "Evimizin Bu Yıl İçindeki Çalışmasından Bir Yaprak", Dıranaz, C.I, S.10, 29.10.1936, s.39.

amaçlar gütmekteydi. Ayrıca milli bayramların kutlanmasından beklenen bir diğer pratik yarar ise toplumun her kesiminden insanın kaynaşmasını temin etmektir¹¹¹⁴. Bu kapsamda düzenlenen bütün bayram kutlamalarını gerek doğrudan kendisi organize eden, gerekse kutlamaların daha büyük bir coşku içerisinde yapılmasını sağlamak amacıyla önemli etkinlikler düzenleyen Sinop Halkevi, bu alanda önemli faaliyetlerde bulunmuştur.

Cumhuriyet Bayramı, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, Hâkimiyet-i Milliye (Ulusal Egemenlik) ve Çocuk Bayramı ve 30 Ağustos Zafer Bayramı'nda yapılan hemen her kutlamada Halkevi salonu Sinoplulara açılmıştır. Bu kutlamalar esnasında piyesler sahnelenmiş, konserler verilmiş ve günün anlam ve önemine dair konuşmalar yapılmıştır. Burada, her bayram kutlamasının aktarılması tezimizin sınırlarını aşacağı için bazı kutlamalardan örnekler vermekle yetineceğiz.

Halkevi açıldıktan sonra Sinop'ta kutlanan Cumhuriyet Bayramlarından bilgisine ulaşabildiğimiz ilk kutlama, 1934 yılında gerçekleştirilenidir. Söz konusu bayram kutlamasının çok canlı bir şekilde olması için Halkevi tarafından çeşitli faaliyetlerde bulunulmuştur. Cumhuriyet Bayramı kapsamında yapılan halk yürüyüşünde yürüyüş alayı Halkevinin önüne geldiğinde, Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi üyelerinden Öğretmen Dilaver Can tarafından günün anlam ve önemine ilişkin, Cumhuriyet Halk Partisi üyelerinden Mustafa Tefvik Bey tarafından da CHP'nin ve Halkevlerinin yararları konulu bir konuşma yapılmıştır. Yine Cumhuriyet Bayramı kutlamaları kapsamında Halkevi Temsil Şubesi tarafından "Mavi Yıldırım" adlı oyun sahnelenmiştir¹¹¹⁵. 1935 yılında da bir önceki Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında gerçekleştirilenlere benzer etkinlikler düzenlenmiş ayrıca şehit annelerine, gazilere,

¹¹¹⁴ Nusret Kemal, "Milli Bayramlar ve Halk Terbiyesi", **Ülkü**, C.II, S.9, Birinci Teşrin 1933, s.247-249.

¹¹¹⁵ "Sinop'ta Cumhuriyet Bayramı Nasıl Kutlandı", **Sinop**, 8 Teşrinisani 1934.

askerlere ve köylülere yönelik bir piyes sahnelenmiştir. Bu çalışmaların yanında Halkevi bandosunun da katılımıyla bir fener alayı düzenlenmiştir¹¹¹⁶.

1936 yılında Cumhuriyetin 13. yıldönümü kutlamalarının önceki yıllara göre daha renkli geçmesi için Sinop Halkevi tarafından bir komisyon oluşturulmuş ve bayramın bir hafta öncesinden çalışmalara başlanılmıştır. Hazırlanan program gereğince 28 Ekim günü caddelere taklar kurulmuştur. Resmi ve özel kuruluşlar bayraklarla ve defneyapraklarıyla süslenmiştir. Bayramdan bir gün önce Sinop sokaklarında çeşitli eğlenceler düzenlenmiş, ayrıca Halkevinde Cumhuriyet Bayramı şerefine verilen müsamerayı izlemek için yüzlerce kişi Halkevini salonunu doldurmuş ve çok sayıda kişi de dışarıda kalmıştır. Akşam saat 19.00’da bandonun çaldığı İstiklal Marşı’yla tören başlamış, İstiklal Marşı’nın okunmasından sonra Milli Mücadele yıllarında İstanbul’da yaşayan yaşlı bir kadının kahramanlıklarını anlatan bir oyun sahnelenmiştir.

28 Ekim bu etkinliklerle geçirilirken 29 Ekim’de bayramlaşma merasiminden sonra Halkevi mensuplarından Ortaokul Türkçe Öğretmeni Dilaver Can tarafından Cumhuriyetin 13 yıl içerisinde verdiği feyizleri anlatan bir konuşma yapılmış ve öğrenciler tarafından şiirler okunmuştur. 29 Ekim akşamı ise, bütün şehir lambalarla, denizdeki bütün yelkenliler ve motorlar da fenerlerle süslenmiştir. Gün boyu süren çeşitli etkinliklerin ardından akşam, parkta havai fişek gösterisi yapılmıştır. Gece ise, valilikte bir balo verilmiş ve burada sabaha kadar eğlenilmiştir¹¹¹⁷.

Daha önceki Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında olduğu gibi 1941 yılında da kutlamalar oldukça renkli geçmiştir. Kutlamalardan önce bütün şehir bayraklarla ve yeşilliklerle süslenmiştir. Törenler her zamanki gibi Halkevi bandosunun çaldığı İstiklal

¹¹¹⁶ M.T. Turan, “Cumhuriyet Bayramı Sinop’ta Sevinçle Kutlandı ve Heyecan İçinde Geçti”, **Sinop**, 7 İkinciteşrin 1935.

¹¹¹⁷ M. T. T., “Cumhuriyetimizin On Üçüncü Yıldönümü Sinop’ta Coşkun Bir Tezahüratla Kutlandı”, **Sinop**, 5 İkinciteşrin 1936.

Marşı ile başlamış, ardından Atatürk anıtında Sinop Halkevi adına Muhsin Kırgan tarafından bir konuşma yapılmıştır. Ayrıca CHP tarafından bir Halk Kürsüsü oluşturularak burada çeşitli konuşmalar yapılmıştır. Bu kutlamalarda köylü ile şehirli kaynaşmasını sağlamak için Halkevi salonunda çeşitli eğlenceler düzenlenmiş ve Temsil Şubesi tarafından “Vatan ve Vazife” adlı piyes sahnelenmiştir¹¹¹⁸.

Diğer milli bayramlarda olduğu gibi Gençlik ve Spor Bayramı'nın da coşkulu bir şekilde kutlanabilmesi için Sinop Halkevi bütün imkânlarını seferber etmiştir. 1936 yılında yapılacak olan Gençlik ve Spor Bayramı için oldukça zengin bir kutlama programı hazırlayan Sinop Halkevi, bu program gereğince “Köyün Namusu” ve “Soyulan Hırsız” adlı oyunları sahnelemiştir. Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi Başkanı Dilaver Can tarafından günün anlamına ilişkin bir konuşma yapılmış ve Müze ve Sergi Şubesi Başkanı Ferid Dikmen ile Halkevi Spor Şubesi Delegatesi Ali Par tarafından birer konferans verilmiştir. Bunların yanı sıra yine aynı program çerçevesinde Halkevinin hazırladığı sürat, dayanıklılık, çuval, bisiklet, yumurta ve iğne yarışları yapılmış ve bu yarışlarda birinci olanlara muhtelif hediyeler verilmiştir. Bütün bunların yanı sıra günün anlam ve önemine ilişkin şiirler okunmuş, şan konseri verilmiş ve koro halinde şarkılar söylenmiştir. Aynı günün gecesinde fener alayının düzenlendiği kutlamalar oldukça renkli geçmiştir¹¹¹⁹.

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın daha önceki yıllarda olduğu gibi 1938 yılında da coşkuyla kutlanmasına katkıda bulunan Halkevi, bu kutlamalar çerçevesinde

¹¹¹⁸ “Cumhuriyetimizin 18. Yıldönümünü Nasıl Kutladık”, **Sinop**, 5 İkinciteşrin 1941; Sinop Halkevi'nin katıldığı diğer Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için bkz: “Cumhuriyet Bayramı Sinop'ta ve Mülhakatta Her Yıldan Daha Üstün Bir Coşkunlukla Tesit Edildi”, **Sinop**, 4 İkinciteşrin 1937; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.21-22, Birinci-İkinci Teşrin 1937, s.24; “Cumhuriyetin 16. Yıldönümü Sinop'ta Eşsiz Tezahürlerle Kutlandı”, **Sinop**, 2 İkinciteşrin 1939.

¹¹¹⁹ “19 Mayıs Bayramı”, **Sinop**, 21 Mayıs 1936; “19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı”, **Sinop**, 19 Mayıs 1937; “19 Mayıs Programımız”, **Sinop**, 27 Mayıs 1937.

çeşitli müsabakalar düzenlemiş ve bir piyes sahnelemiştir¹¹²⁰. Ayrıca Halkevi Başkanı Macit Tekinalp ve Öğretmen Şevket Bey tarafından 19 Mayıs'ın yıldönümü münasebetiyle Halkevinde birer konuşma yapılmıştır¹¹²¹.

Daha önceki yıllarda yapılan Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarının hemen hemen tamamında Temsil Şubesi tarafından en az birer piyes sahnelenirken, Halkevi mensupları tarafından çeşitli konferanslar verilmiştir. 1949 yılına gelindiğinde ise, Halkevinin faaliyetlerinde görülen durgunluğa paralel olarak kutlamalar daha sönük geçmiştir. 1949 yılında yapılan kutlamalarda Halkevi bandosu görev alırken ayrıca şehrin Ortaokul ve Halkevi voleybol takımları arasında bir voleybol maçı yapılmıştır¹¹²².

Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda o günün önemine binaen diğer milli bayram kutlamalarından farklı olarak daha çok çocukları eğlendirmeye yönelik etkinlikler düzenlenmiş ve bu etkinliklere Çocuk Esirgeme Kurumu ile birlikte Sinop Halkevi de katılmıştır.

Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlama programı 1934 yılında Halkevi başkanlığı tarafından hazırlanmış ve söz konusu program gereğince Temsil Şubesi tarafından "Mavi Yıldırım" adlı oyun sahnelenmiştir¹¹²³. Ayrıca il merkezinde bulunan çeşitli okullar tarafından müsamereler verilmiştir. Yine aynı program kapsamında günün anlam ve önemine ilişkin konferanslar verilmiş ve çocuklar yararına bir piyango gişesi açılmıştır¹¹²⁴.

¹¹²⁰ "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.III, S.28, Mayıs 1938, s.16.

¹¹²¹ Söz konusu konuşmaların metni için bkz: **Dıranaz**, Y.III, S.28, Mayıs 1938, s.3-5.

¹¹²² "Sinop'ta 19 Mayıs Günü", **Sinop**, 25 Mayıs 1949; Halkevinin iştirak ettiği diğer Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları hakkında bkz: "19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı", **Sinop**, 19 Mayıs 1937; "19 Mayıs Programımız", **Sinop**, 27 Mayıs 1937; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.16, Haziran 1937, s.16; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.IV, S.40, Mayıs 1939, s.14; "Şehirde Temsil", **Sinop**, 20 Mayıs 1942; "19 Mayıs Spor ve Genlik Bayramı Programı", **Sinop**, 17 Mayıs 1944.

¹¹²³ "23 Nisan ve Çocuk Bayramı", **Sinop**, 16 Nisan 1934.

¹¹²⁴ **B.C.A.**, 490.01/13.67.1

1936 yılında CHP Genel Sekreterliği tarafından parti teşkilatlarına gönderilen bir tamimle, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından canlı bir şekilde kutlanacağı belirtilmiş, Halkevlerinin de bu kutlamalara çocuklarla ilgili müsamereler ve konferanslar vermek suretiyle destek vermesi istenmiştir¹¹²⁵. Söz konusu tamim doğrultusunda Halkevi Başkanı Tefik Turan ve yine Halkevi mensuplarından Dilaver Can ile Bedriye Hanım tarafından günün anlam ve önemine ilişkin birer konuşma yapılmıştır. Ayrıca Temsil Şubesi tarafından da çeşitli piyesler sahnelenmiştir¹¹²⁶.

1937 yılında gerçekleştirilen Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamaları önceki yıllara nispeten daha renkli ve coşkulu geçmiş ve Sinop Halkevi bu bayram kutlamasında da aktif olarak görev almıştır. Halkevi Başkanı ve İl Kültür Müdürü'nün birer konuşma yaptığı kutlamalarda, Halkevi adına Başkan Macit Tekinalp tarafından çocuklara hediyeler verilmiştir. Bu kutlamalar esnasında, diğer yıllardan farklı olarak bir çocuk balosu düzenlenmiştir. Akşam ise Halkevi Temsil Şubesi tarafından Reşat Nuri Güntekin'in "Yağ Kandili" adlı piyesi ile İbnürrefik Ahmet Nuri'nin "Mahcuplar" adlı piyesi sahnelenmiştir¹¹²⁷.

CHP'nin Halkevlerini daha aktif hale getirmeye yönelik telkin ve direktifleri milli bayramların kutlanması etkinliklerini de kapsamaktaydı. Nitekim 1939 yılında, CHP Genel Sekreterliği'nden Halkevi başkanlıklarına gönderilen bir tamimle 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın ve onu takip eden çocuk haftasının çok canlı bir şekilde kutlanacağından, parti ve Halkevlerine bu kutlamalarda büyük vazife düştüğünden bu doğrultuda bir hafta zarfında özellikle çocuklarla ilgili konuları içeren

¹¹²⁵ **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin...**, C.8, s.11.

¹¹²⁶ "İki Bayramımızı Bir Günde Yaptık", **Sinop**, 30 Nisan 1936.

¹¹²⁷ "Bayram Sinop'ta Nasıl Kutlandı", **Sinop**, 29 Nisan 1937; "Kısa Haberler", **Dıranaz**, Y.II, S.16, Mayıs 1937, s.15.

konferans vermeleri, tiyatro sahnelemeleri birtakım müsabakalar düzenlemeleri ve çeşitli yayınlarda bulunmaları istenmiştir¹¹²⁸. Söz konusu tamim doğrultusunda Sinop Halkevi, 1939 yılı Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamalarında aktif görev almıştır. Kutlamalar çerçevesinde; sırasıyla Halkevinden Dilaver Can tarafından günün önemiyle ilgili bir konuşma yapılmış, çeşitli konserler verilmiş, Temsil Şubesi tarafından fakir çocuklar yararına “Uzun Mehmet” adlı oyun sahnelenmiş ve Halkevi sinemasında 3 gün peş peşe ücretsiz sinema gösteriminde bulunulmuştur¹¹²⁹.

1941 yılında Halkevi Başkanlığı, Emniyet ve Maarif Müdürlüğü’nün nezaretinde çok geniş kapsamlı bir kutlama programı hazırlanırken¹¹³⁰ 1942 yılında da Halkevi tarafından çocuklara üç gün sinema gösteriminde bulunulmuştur. Ayrıca çocuklara bir balo ve çay ziyafeti verilmiştir¹¹³¹.

Tıpkı diğer milli bayramlarda olduğu gibi 30 Ağustos Zafer Bayramı da daha önceden hazırlanan programlar dâhilinde kutlanmaktaydı. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Sinop Halkevi tarafından ilk kez 1935 yılında hazırlanan Zafer Bayramı kutlaması programında; şehrin baştanbaşa süslenmesi, Cumhuriyet Meydanı’nda halka hava tehlikesinin anlatılması, Hava Kurumu’na bağışlanmak üzere Halkevi önüne konulan kutuya herkesin bir günlük ev masrafının yarısı kadar parayı bırakması, İstiklal Piyesi’nin sahnelenmesi ve Halkevi bandosu ve caz takımı tarafından konser verilmesi kararlaştırılmıştır¹¹³².

¹¹²⁸ B.C.A., 490.01/4.20.9

¹¹²⁹ Kubilay, S. Ş., “Bayram Sinop’ta Emsalsiz Bir Tezahüratla Kutlandı”, **Sinop**, 27 Nisan 1939; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.IV, S.39, Nisan 1939, s.15.

¹¹³⁰ Söz konusu kutlama programı ve Halkevinin bu kutlamalar çerçevesinde gerçekleştirdiği etkinlikler için bkz: “23 Nisan 1941 Hakimiyeti Milliye Bayramı ve Çocuk Haftası Programıdır”, **Sinop**, 19 Nisan 1941; “Milli Hakimiyet Bayramı ve Çocuk Haftası Sinop’ta Her Yıldan Daha Manalı Oldu”, **Sinop**, 26 Nisan 1941; “Evimizin Faaliyetleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.45, Nisan 1941, s.16.

¹¹³¹ “Hâkimiyeti Milliye Bayramı ve Çocuk Haftası Sinop’ta Nasıl Kutlandı?”, **Sinop**, 29 Nisan 1942.

¹¹³² “İlimizde Zafer Bayramı Büyük Törenle Kutlanacak”, **Sinop**, 29 Ağustos 1935.

1936 yılı Zafer Bayramı kutlamalarına da iştirak eden Sinop Halkevi tarafından bayramın daha canlı bir şekilde kutlanması için çeşitli faaliyetler düzenlenmiştir. Kutlamalar kapsamında Halkevi Başkanı Mustafa Tevfik Turan, Halkevi yöneticilerinden Dilaver Can ve Ali Par tarafından günün anlam ve önemiyle ilgili çeşitli konuşmalar yapılmış, fener alayı düzenlenmiş ve aynı günün gecesinde Halkevinde bir balo verilmiştir¹¹³³.

1937 yılında gerçekleştirilen Zafer Bayramı'nda da bir önceki yıllara benzer etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca açık havada 3 perdelik “Yanık Efe” adlı oyun sahnelenmiş ve bu oyunu yaklaşık 3.000 kişi izlemiştir¹¹³⁴. 1938 yılı kutlamaları çerçevesinde de 1.500 kişilik davetliye “Vatan ve Vazife” adlı oyun sahnelenmiş, ayrıca Güzel Sanatlar Şubesinin yetiştirmiş olduğu genç kızlar tarafından piyano ve mandolin konseri verilmiştir¹¹³⁵.

1941 yılında gerçekleştirilen Zafer Bayramı törenleri önceki yıllara göre daha kapsamlı ve görkemli geçmiştir. Bu kutlamalar kapsamında Halkevi adına Cumhuriyet Meydanı'nda ve şehir parkında konferanslar verilmiştir. Gece yarısına kadar karada ve denizde fener alayları düzenlenmiş, kutlamalar için köylerden gelen yüzlerce vatandaş Halkevi tarafından misafir edilmiş ve Temsil Şubesi tarafından “Vatan ve Vazife” adlı piyes sahnelenmiştir. Ayrıca hem gece hem de gündüz Halkevinin önünde ve parkta milli havalar çalınmış ve oyunlar oynanmıştır¹¹³⁶.

Sinop Halkevi, gerek bizzat organize ettiği gerekse büyük ölçüde katkı sağladığı milli bayram kutlamalarıyla bir taraftan Milli Mücadele'nin anılarını taze tutarken diğer

¹¹³³ “30 Ağustos Zafer Bayramı İlimizde Coşkun Tezahüratla Kutlandı”, **Sinop**, 3 Eylül 1936; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.I, S.8, 31.8.1936, s.24.

¹¹³⁴ “Sinop'ta Zafer Bayramı Nasıl Kutlandı?”, **Sinop**, 2 Eylül 1937.

¹¹³⁵ “Türk Milleti'nin En Büyük Bayramı 30 Ağustos Zaferi'nin 16. Yıldönümü Coşkun Tezahüratla Kutlandı”, **Sinop**, 1 Eylül 1938; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.III, S.31, Ağustos 1938, s.15.

¹¹³⁶ “Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.49, Ağustos 1941, s.16.

taftan gerçekleştirilen inkılâpların halka benimsetilmesi yolunda önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Ayrıca söz konusu kutlamalar, halk içerisinde yeni bir coşku ve heyecan uyandırmak ve köylüsüyle, şehirlisiyle bütün Sinopluların kaynaşmasını temin etmek adına önemli bir fırsat olarak değerlendirilmiştir.

2.2 Sinop Halkevi Tarafından Kutlanan Belirli Gün ve Haftalar

Kuruluşundan itibaren Sinop'un yegâne halk eğitimi ve kültür kurumu haline gelen Sinop Halkevi'nde, milli bayramların kutlanmasında olduğu kadar Türk milleti ve devleti için büyük önem arz eden gün ve haftaların da önemle anıldığı dikkatimizi çekmiştir. Sinop Halkevi'nde milli bayramların dışında pek çok kutlama yapılmakla birlikte şüphesiz ki, bunların en geniş kapsamlısı ve renklisi Halkevlerinin kuruluş yıldönümü kutlamalarıdır.

Yeni açılacak olan Halkevlerinin hem açılacakları yerleşim biriminde hem de bütün bir yurt genelinde iyi bir etki bırakabilmesi için tek tek açılmaları yerine 15–20 Halkevinin aynı anda açılması CHP Genel Sekreterliği tarafından uygun görülmüştür¹¹³⁷. Ayrıca 7 Şubat 1933 tarihinde Genel Sekreterlik'ten Halkevi başkanlıklarına gönderilen bir yazıyla hem yeni açılan Halkevlerini hem de Halkevlerinin kuruluş yıldönümlerini kutlamak için törenler düzenlenmesi ve bu törenlerde Halkevi başkanının bir yıllık faaliyetlerini halka açıklaması ve yeni çalışma yılında gerçekleştirilecek faaliyetler hakkında bilgi vermesi istenmiştir. Yine yapılacak olan törende imkânlar çerçevesinde piyes, konser, konuşma ve şiir gibi çeşitli

¹¹³⁷ **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin...**, C.1, s.73; **1.3.1932 Tarihli ve 23 Numaralı Tamim**, s.37; "C.H.Fırkası ve Halkevleri", **Hâkimiyeti Milliye**, 3 Mart 1932.

etkinliklerin düzenlenmesi istenmiştir¹¹³⁸. Genel Sekreterliğin bu yazısı doğrultusunda Halkevlerinin kuruluş yıldönümleri 1933 yılından itibaren kutlanmaya başlanmıştır.

Sinop Halkevi'nde 1933 yılında gerçekleştirilen kutlama programına ilişkin elimizde bilgi bulunmamasına karşın, 1934 yılında Halkevi başkanlığı tarafından Genel Sekreterliğe gönderilen bir yazıda 23 Şubat 1934¹¹³⁹ tarihinde Halkevlerinin kuruluş yıldönümü kutlamalarının Sinop'ta çok canlı bir şekilde gerçekleştirildiğine vurgu yapılmıştır. Bu kutlamalar kapsamında “Kızıl Çağlayan” ve “Mavi Yıldırım” piyesleri sahnelendiği bildirilmiştir¹¹⁴⁰.

Sinop Halkevi Yönetim Kurulu tarafından 23 Şubat 1936 tarihinde Halkevlerinin kuruluş yıldönümü kapsamında geniş bir program hazırlanmıştır¹¹⁴¹. Bu program kapsamında kutlamalar hem gündüz hem de gece yapılmıştır. Program gereğince gündüz saat 15.00'de Ankara Halkevi'nden radyo yayınıyla verilen İstiklal Marşı ve CHP Genel Sekreteri Recep Peker'in nutku dinlenmiştir. Bu nutkun akabinde Halkevi bandosunun sahnede İstiklal Marşı'nı seslendirmesinin ardından Halkevinin kendi programı başlamıştır. Gündüz yapılan tören 16.30'da bitmiştir. Gece programı çerçevesinde orkestra ve saz ekibi milli parçalar çalmış, Halkevi Başkanı Tevfik Turan ve Ortaokul Türkçe Öğretmeni Dilaver Can tarafından birer konferans verilmiştir. Ayrıca Temsil Şubesi tarafından bu gecenin şerefine “Uyanış” ve “Himmetin Oğlu” adlı piyesler sahnelenmiştir. Güzel Sanatlar Şubesi tarafından piyano ve keman kursuna devam eden öğrencilere birer konser verdirilmiştir. Yine gece kutlamalarında Öğretmen Bekir Bey, “Halkevlerimiz” adlı bir şiir okumuş ve Necdet Erdem tarafından söylenen

¹¹³⁸ Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin..., C.2, s.38.

¹¹³⁹ Halkevlerinin açılış tarihi 19 Şubat olmasına karşın Halkevlerinin kuruluş yıldönümü merasimleri bu tarihi takip eden ilk Pazar günü yapılmaktaydı. Bkz: **CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, s.4.

¹¹⁴⁰ B.C.A., 490.01/843.333.2

¹¹⁴¹ Söz konusu kutlama programı için bkz: “Halkevleri Bayramı 23 Şubat Günü Yapılacaktır”, **Sinop**, 20 Şubat 1936.

şarkılar büyük beğeni toplamıştır. Ayrıca Kurslar Şubesi'nin daktilo kursunda sınavları yapılan 20 kız öğrenciye törenle diplomaları verilmiştir. Halkevinin organize ettiği bu törene halk büyük ilgi göstermiş ve Halkevinin kutlama programını büyük bir titizlikle başarması takdir edilmiştir¹¹⁴².

1938 yılında da Halkevlerinin kuruluş yıldönümü Sinop Halkevi tarafından hazırlanan geniş kapsamlı bir programla kutlanmıştır. Kutlamalar 21 Şubat Pazar günü saat 13.30'dan itibaren ilkokulların konseriyle başlamış, saat 15.00'de CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya'nın Halkevlerinin yıldönümüyle ilgili yaptığı konuşma radyodan dinlenmiştir. Bu konuşmanın ardından Halkevi bandosu İstiklal Marşı'nı seslendirmiştir. Söz konusu törende, Halkevi Başkanı Macit Tekinalp yaptığı konuşmada, genel hatlarıyla Halkevlerinin altı yıllık süre zarfında yurt genelinde kültürel ve sosyal bakımdan gerçekleştirdiği faaliyetlere değinirken, Sinop özelinde Sinop Halkevi'nin geçen yıllar içinde yaptığı başarılı faaliyetlere temas etmiştir. Macit Tekinalp'in konuşmasının ardından "Devrim Yolcuları" adlı oyun sahnelenmiştir. Bunun akabinde ise, Dilaver Can tarafından şiirler okunmuş ve tören saat 21.30'da sona ermiştir¹¹⁴³.

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere, Halkevlerinin kuruluş yıldönümü törenlerine büyük önem verilmiştir. Çünkü Halkevleri burada gerçekleştireceği faaliyetlerle neleri başarabildiğine ilişkin kendisini halka ispat etme yoluna başvurmuştur. Bu törenlere büyük önem verilmesinin bir diğer sebebi de Halkevinin bir yıllık süre zarfında başardığı işlerle, kutlama törenini takip eden bir yıllık süre zarfında hangi faaliyetleri gerçekleştireceğine ilişkin halkı bilgilendirilmesiydi. Nitekim 1939

¹¹⁴² "Halkevlerinin Açılış Günü Olan 23 Şubat Pazar Günü Sinop'ta Yapılan Tören Çok Parlak Olmuştur", **Sinop**, 27 Şubat 1936.

¹¹⁴³ "Halkevlerinin Altıncı Açılış Yıldönümü Sinop'ta da Büyük Törenle Kutlandı", **Sinop**, 24 Şubat 1938.

yılında hazırlanan kutlama programında öncelikle Halkevi Başkanı Macit Tekinalp tarafından Sinop Halkevi'nin bir yıllık faaliyet raporu okunmuştur. Bunun ardından Dilaver Can ve Melahat Hanım tarafından Halkevleriyle ilgili şiirler okumuş ve bandonun verdiği konserle gündüz programı sona ermiştir. Kutlama programının akşamki kısmında ise Dr. Talat İçbilen tarafından “Zehirli Gazlar” konulu bir konferans verilmiş, bu konferansın ardından ise, Halkevi Temsil Şubesi tarafından “Haydi Suna” adlı oyun sahnelenmiştir¹¹⁴⁴.

1941 yılında da Halkevlerinin kuruluş yıldönümü kutlamaları benzer programlarla gerçekleştirilmekle birlikte¹¹⁴⁵ 1942 yılında Halkevlerinin 10. yıldönümü kutlamaları şerefine Ankara'daki yapılacak olan kutlamalara her Halkevinden temsilciler davet edilmiştir. 1942 yılında yapılan kutlamalarda Sinop Halkevi'nde de radyo vasıtasıyla Ankara Halkevi'nde yapılan konuşmalar dinlenmiş ve çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir¹¹⁴⁶.

1950 yılına gelindiğinde Sinop Halkevi, diğer alanlardaki pek çok faaliyetini gerçekleştiremez hale gelmiş iken Halkevlerinin kuruluş yıl dönümü kutlamaları aksatılmamış ve Halkevi sinema salonunda bir tören yapılmıştır. Halkevi Başkanı Sadi Arcak tarafından Halkevinin bir yıllık faaliyetleri açıklanmış, bu tören diğer yıllardaki törenlere oranla çok sönük geçmiş ve sadece sinema gösterimi yapılabilmıştır¹¹⁴⁷.

Daha Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türk milletinin ekonomik açıdan kendi kendine yetebilecek bir seviyeye gelebilmesi için çaba sarf edilmiş ve bu doğrultuda halk yerli mallarını kullanmaya teşvik edilmiştir. Hükümetin politikalarını

¹¹⁴⁴ “Halkevlerinin Yedinci Yıldönümü”, **Sinop**, 23 Şubat 1939; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, “Y.III, S.37, Şubat 1939, s.14.

¹¹⁴⁵ 1941 yılında gerçekleştirilen kutlama programı için bkz: “23 Şubat Pazar Günü Halkevimizde Evlerimizin Dokuzuncu Yıldönümü Büyük Merasimle Kutlanmak İçin Program Hazırlandı”, **Sinop**, 18 Şubat 1941; “Halkevlerinin Dokuzuncu Kuruluş Yıldönümü Büyük Merasimle Kutlandı”, **Sinop**, 1 Mart 1941.

¹¹⁴⁶ “Halkevlerinin Onuncu Yıldönümü”, **Sinop**, 25 Şubat 1942.

¹¹⁴⁷ “Halkevlerinin ve Odalarının Yıldönümü”, **Sinop**, 22 Şubat 1950.

bütünleme ve bu politikalar çerçevesinde halkın bilinç düzeyini yükseltmeye yönelik etkinliklerde de bulunan Halkevleri, bu kapsamda halkı Türk mallarını kullanmaya teşvik etmek ve toplumsal tasarruf bilinci oluşturmak amacıyla Ulusal Ekonomi ve Yerli Malları Haftası kutlanmasına önemli ölçüde önem göstermiştir. 1930 yılından itibaren 12–18 Aralık tarihleri arasında kutlanmaya başlanan bu hafta günümüzde “Tutum Yatırım ve Türk Malları Haftası” ismiyle kutlanmakla birlikte kutlamalara verilen değer eskiye nazaran önemini yitirmiştir.

1934 yılından itibaren Sinop Halkevi’nde de kutlanan Ulusal Ekonomi ve Yerli Malları Haftası, İktisat ve Tasarruf Haftası, Artırma ve Yerli Mallar Haftası, Tasarruf ve Yerli Mallar Haftası ve Ekonomi ve Artırma Haftası gibi pek çok farklı isim altında kutlanmıştır.

1934 yılında Yerli Malları Haftası kutlamaları çerçevesinde Halkevinde piyesler sahnelenmiş ve önceden belirlenen öğretmenler tarafından haftanın anlam ve önemiyle ilgili konuşmalar yapılmıştır¹¹⁴⁸. 1935 yılı kutlamaları kapsamında ise, Halkevi salonunda velilere mahsus olmak üzere her okulun birer müsamere vermesi ve Halkevine mensup öğretmenler tarafından konuşmalar yapılması kararlaştırılmıştır¹¹⁴⁹.

1937 yılında da Yerli Mallar Haftası kutlamaları çerçevesinde Halkevi bandosu Sinoplu öğrenciler eşliğinde bir şehir gezisi düzenlemiş ve Halkevi salonunda İlkokul öğrencileriyle Temsil Şubesi ortaklaşa bir piyes sahnelemiştir¹¹⁵⁰. 1941 yılında bu haftayı daha canlı bir şekilde kutlamak için Halkevi Başkanlığı ve Milli Tasarruf Cemiyeti Yönetim Kurulu tarafından bir kutlama programı hazırlanarak uygulamaya koyulmuştur. Bu program kapsamında Cumhuriyet Meydanı’nda toplanan kalabalık bir

¹¹⁴⁸ “İktisat ve Tasarruf Haftası Programı”, **Sinop**, 6 Birincikanun 1934; “Tutum ve Yerli Mallar Haftası Tezahüratı”, **Sinop**, 20 Birincikanun 1934.

¹¹⁴⁹ “Artırma Haftası Yaklaştı”, **Sinop**, 5 Birinci Kanun 1935; “Halkevinde Aile Toplantısı”, **Sinop**, 19 Birincikanun 1935.

¹¹⁵⁰ “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.24, İkincikanun 1938, s.16.

kitleye Milli Tasarruf Cemiyeti üyelerinden Mustafa Kırımın tarafından bir konuşma yapılmıştır. Halkevi Sineması halka ücretsiz bir film gösterilmiş ve Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi Başkanı Ali Ertan tarafından “İktisat ve Tasarruf” konulu bir konferans verilmiştir. Ayrıca yine bu program dâhilinde ilkokul öğrencileri toplu bir şekilde Halkevi salonuna giderek burada çocuklara ve velilerine yönelik sahnelenen “Memleket Gezisi” adlı piyesi izlemişlerdir¹¹⁵¹.

Sinop Halkevi tarafından halkta yerli mallarının kullanımını yaygınlaştırmak ve bir tasarruf bilinci oluşturmak amacıyla çeşitli etkinlikler düzenlenirken Dıranaz dergisinde de bu hususta halkı uyarıcı yazılar yer almıştır. Örneğin, derginin Mart 1941 tarihli 44. sayısında halka nasıl tasarruflu olabilecekleri hususunda şu tavsiyelerde bulunulmuştur:

Tasarruflu yaşa. Nerelerden, nasıl ve ne kadar tasarruf edebileceğini daima hesapla.

Mesela; önüne yiyebileceğinden fazla ekmek alma kuruyan ve atılan bir lokma ekmeğin bile, bugün her zamandan daha büyük haram olduğuna inan.

Lokantada önüne yiyebileceğinden daha fazla ekmek korlarsa – ki daima korlar- hemen garsonu çağır, daha küçük bir porsiyon iste.

Çayına üç şeker yerine iki şeker at.

Fazla yağlı yemeklerden sakın...

Boş yere ve lüzumundan fazla elektrik yakma.

Pabucun delinirse, pençelet; sıkılma...¹¹⁵²

¹¹⁵¹ “Parti ve Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.42, İkincikanun 1941, s.15.

¹¹⁵² **Dıranaz**, C.4, S.44, Mart 1941, s.3.

Halkevlerinin Dil, Tarih ve Edebiyat Şubeleri Türk İnkılâbı'nın en büyük davaları olan dil ve tarih işlerini inkılâp heyecanı ve bilimsel idealler dairesinde yürütmekte olan Türk Dil ve Tarih Kurumları'na yardımcı olmak maksadıyla kurulmuşlardır. Bu bağlamda dil çalışmalarına Halkevi çalışmaları dâhilinde ayrı bir önem verilmiştir. Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin 26 Eylül 1932'de Dolmabahçe Sarayı'nda düzenlediği İlk Türk Dil Kurultay'ından sonra 26 Eylül tarihi yurt genelinde Dil Bayramı olarak kutlanmaya başlamıştır.

Özellikle kuruluşunu takip eden ilk birkaç yıl içerisinde TDK'nın direktifleri doğrultusunda önemli çalışmalar yürüten Sinop Halkevi, Dil Bayramı kutlamalarına da büyük önem vermiş ve bu kutlamaları dil alanında yapılan inkılâpları, Güneş Dil Teorisi'ni ve Türkçe'nin zenginliğini halka anlatmak ve benimsetmek için bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Bu kapsamda 1935 yılında Sinop Halkevi'nde düzenlenen Dil Bayramı'nda ilk olarak Ankara'da günün önemiyle ilgili yapılan konuşma radyodan dinlemiş, onun ardından Ortaokul Türkçe Öğretmeni Avni Gökmen tarafından dil konulu bir konuşma yapılmıştır. Bu konuşmanın ardından Temsil Şubesi tarafından bir oyun sahnelenmiş ve Spor Şubesi tarafından çeşitli jimnastik hareketleri yapılmıştır¹¹⁵³.

1936 yılında Halkevinde gerçekleştirilen Dil Bayramı kutlamaları bir önceki yıla oranla daha geniş bir programla kutlanmıştır. Kutlamalar kapsamında öncelikle bütün şehir bayraklarla donatılmış, Parti, Halkevi, Belediye binaları ve Atatürk büstü ampullerle süslenmiştir. Çok sayıda kişinin katıldığı kutlama töreninde öncelikle Sinop Kültür Müdürü İbrahim Ertuğrul tarafından “Dil Devrimi” ve “Öztürkçe” konulu bir konferans verilmiş ve Güneş Dil Teorisi'nin ne olduğu hakkında halkı bilgilendirmeye yönelik bir konuşma yapılmıştır. Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Başkanı Dilaver Can

¹¹⁵³ “Halkevinde Toplantı”, **Sinop**, 26 Eylül 1935; “Dil Bayramı Sinop'ta Her Yıldan Daha Önemli Kutlandı”, **Sinop**, 3 Birinciteşrin 1935.

tarafından yapılan “Dil Devrimimizin Önemi” konulu konuşma, dinleyiciler tarafından dikkatle izlenmiştir. Bu konuşmaların hemen akabinde ise, saz heyeti sahne alarak yerel türküleri seslendirmiştir¹¹⁵⁴.

1937 yılında gerçekleştirilen kutlamalar çerçevesinde de Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Başkanı Dilaver Can, “Dil Davamızın Ana Esasları ve Güneş Dil Teorisi” konulu bir konuşma yapmış¹¹⁵⁵, TDK’ da verilen konferans radyodan dinlenmiş ve Halkevi bandosu tarafından bir konser verilmiştir¹¹⁵⁶. Dil Bayramı’nın 1938 yılı kutlamaları da oldukça canlı geçmiş ve kutlamalar kapsamında Dilaver Can tarafından “Türk Dili ve Güneş Dil Teorisi” konulu bir konuşma yapılmıştır¹¹⁵⁷. Bu konuşmayı takiben, Güzel Sanatlar Şubesine mensup genç kızlar tarafından konser verilirken, son olarak Dil Tarih ve Şubesi üyelerinden Öğretmen Sami Kubilay tarafından “Tarih ve Dil” konulu bir konuşma yapılmıştır¹¹⁵⁸. Yine bu yıl gerçekleştirilen kutlamalar kapsamında Mustafa Kemal Atatürk’e, Başbakan Celal Bayar’a, İçişleri Bakanı ve Parti Genel Sekreteri Şükrü Kaya’ya ve Dil Encümeni Başkanlığı’na tebrik telgrafları çekilmiştir¹¹⁵⁹.

Sinop Halkevi tarafından bilgisine ulaşabildiğimiz son Dil Bayramı kutlamaları 1941 yılında yapılmış olanıdır. Söz konusu kutlamalar çerçevesinde “Dilimizin Geçirmiş Olduğu Safhalar ve Türk Dil Kurumu’nun 9 Senelik Faaliyeti” konulu bir

¹¹⁵⁴ “Büyük Dil Bayramı Sinop’ta Emsalsiz Bir Şekilde Kutlandı”, **Sinop**, 1 Birinciteşrin 1936; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.I, S.8, 31.8.1936, s.24.

¹¹⁵⁵ Konuşmanın Metni İçin bkz: “Dil Bayramında Dilaver Can’ın Söylevi”, **Dıranaz**, Y.II, S.21–22, Birinci-İkinci Teşrin 1937, s.7–10.

¹¹⁵⁶ “Sinop’ta 26 Eylül Dil Bayramı”, **Sinop**, 30 Eylül 1937.

¹¹⁵⁷ Konuşmanın metni için bkz: “Dil Bayramında Öğretmen Dilaver Can’ın Söylevi”, **Dıranaz**, Y.III, S.32, Eylül 1938, s.5–8.

¹¹⁵⁸ “Dil Bayramı Halkevinde Zengin Programla Kutlandı”, **Sinop**, 29 Eylül 1938.

¹¹⁵⁹ “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.III, S.32, Eylül 1938, s.15.

konferans verilmiş, daha sonra iki genç tarafından şiir okunmuş ve CHP Genel Sekreterliği tarafından gönderilen filmler halka ücretsiz olarak izletilmiştir¹¹⁶⁰.

Sinop Halkevi tarafından gerçekleştirilen bir diğer kutlama ise, II. İnönü Zaferi'nin yıldönümü kutlaması olup, tespit edebildiğimiz kadarıyla bu kutlama ilk defa 1941 yılında gerçekleştirilmiştir. 1941 yılında Halkevinde düzenlenen törenin kapsamı şu şekilde gerçekleştirilmiştir: Askerlik Şubesi Başkanı Yarbay Erim Aktav tarafından "İkinci İnönü Meydan Muharebesinin Tahlili" konulu bir konferans verilmiş, bu konferansın ardından Ortaokul Tarih Öğretmeni Hasan Tarkan tarafından "İsmet İnönü'nün Hayatı ve Kahramanlıkları" konulu bir konuşma yapılmış ve son olarak Ortaokul Müdürü Ali Ertan tarafından hazırlanan "İnönü Destanı" okunmuştur¹¹⁶¹.

1944 yılında da İkinci İnönü Zaferi'nin yıldönümünü kutlamak amacıyla bir program hazırlanmıştır. Bu program çerçevesinde kız öğrencilerden oluşan bir koro tarafından konser verilmiş, akabinde Ortaokul Müdürü Ali Ertan, Türkçe Öğretmeni Nimet Göktaş, Üsteğmen Hüseyin Aygun ve Tarih Öğretmeni Hasan Tarkan tarafından İsmet İnönü'nün hayatı ve II. İnönü Zaferi hakkında konuşmalar yapılmıştır. Program okunan şiirlerle sona ermiştir¹¹⁶².

Yukarıda değindiğimiz bütün bu kutlama etkinliklerinin yanı sıra Sinop Halkevi tarafından Türk milleti için önem arz eden belirli günlerin yıldönümlerinde ve çeşitli bayramlarda kutlama törenleri gerçekleştirilmiştir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Halkevi tarafından kutlanan diğer önemli gün ve haftalar şu şekildedir: Montrö Sözleşmesi'nin Yıldönümü, Lozan Antlaşması'nın Yıldönümü, Kızılay'ın Kuruluş Yıldönümü, Ağaç Bayramı, Toprak Bayramı, Denizcilik Bayramı ve Bahar Bayramı.

¹¹⁶⁰ "Dil Bayramı Tören İle Kutlandı", **Sinop**, 1 Birinciteşrin 1941.

¹¹⁶¹ "İkinci İnönü Zaferi Kutlandı", **Sinop**, 5 Nisan 1941; "Evimizin Faaliyetleri", **Dıranaz**, C.IV, S.45, Nisan 1941, s.16.

¹¹⁶² "İnönü Zaferleri'nin Yıldönümü Halkevinde Parlak Bir Törenle Kulandı", **Sinop**, 5 Nisan 1944.

Bunların yanı sıra Hatay'ın bağımsızlığına kavuşması ve CHP'nin Beşinci Büyük Kurultayı münasebetiyle de çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir¹¹⁶³.

2.3 Sinop Halkevi'nde Düzenlenen Anma Günleri

2.3.1 Atatürk'ün Ölümü'nde Sinop ve Atatürk'ü Anma Günleri

Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümü bütün bir yurttaki olduğu gibi Sinop'ta da büyük bir üzüntü ve matem havası yaratmıştır. Atatürk'ün ölümü bütün bir Türk milletini derinden yaralamakla birlikte, başlıca amacı onun ilke ve inkılâplarını halka anlatmak ve benimsetmek olan Halkevi mensuplarında ayrı bir acı ve hüznü sebebiyet vermiştir. Kurulma talimatı bizzat Atatürk tarafından verilen Halkevlerine bundan sonraki süreçte de daimi olarak onun gerçekleştirdiği inkılâpları canlı tutmak ve bütün bir milleti onun ilkeleri etrafından birleştirme görevi verilecektir.

CHP Genel Sekreterliği'nden 16 Kasım 1938 tarihinde Halkevi başkanlıklarına gönderilen bir yazıyla Ankara'da cenaze merasiminin yapılacağı 21 Kasım Pazar günü saat 11.00'de Halkevlerinde de bir tören yapılacağı ve bir aylık süre içinde Halkevlerinde hiçbir şekilde eğlence düzenlenmeyeceği belirtilmiştir¹¹⁶⁴. Gelen bu yazı doğrultusunda Sinop Halkevi Başkanlığı tarafından da bir program düzenlenmiştir. Dıranaz Dergisi söz konusu törenin yapıldığı 21 Kasım'da Sinop'ta yaşanan büyük hüznü şu şekilde aktarmaktadır:

21 Kasım 1938 Pazartesi günü Sinop'ta bütün işyerleri kapalıydı
ve bayraklar yarıya indirilmişti. Herkes derin bir sessizlik içinde

¹¹⁶³ Yukarıda değindiğimiz kutlama törenlerine Sinop Gazetesi'nin 1932–1950 tarihleri arasındaki sayıları ve Dıranaz Dergisi'ni taramak suretiyle ulaştık.

¹¹⁶⁴ **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı**, Temmuz 1938'den 31 Birincikanun 1938 Tarihine Kadar, C.13, Zerbamat Basımevi, 1940, s.185.

boğazları tıkayan hıçkırık ve gözyaşlarıyla ağlıyordu, o gün şehir pek acınacak bir haldeydi. Ebedi Atamızın aziz hatırası öğleden önce Halkevi salonunda yapılan törenle kalplerde canlandı. Ortaokul Müdür Yardımcısı Neşet Gürçay'ın söylevi Büyük Ata'nın Aziz hatırasını kalplerden çıkmamak üzere nakşetti. Söylevden sonra Atatürk'ün gençliğe hitabesi okunarak üç dakikalık saygı duruşundan sonra salonu dolduran halk büyük acının ıstırabı ile dağıldı. Öğleden sonra saat 14.00'de şehir parkında Atatürk büstünün önündeki geniş sahada asker, polis, okullar, hükümet erkânı ve halk kendilerine gösterilen yerleri doldurmuş, sonsuz bir ihtiramla ay yıldızlı ve altı oklu bayraklarla örtülmüş büste bakarak için için ağlıyordu. Bu sırada bandonun çaldığı istiklal ve matem havaları gözyaşlarını çoğaltmıştı.

Parti namına Macit Tekinalp, şehir namına Şevket Erdem ve gençlik namına Dilaver Can'ın verdiği söylevlerle büyük ve ebedi Ata'nın eserleri, hatıraları bir kere daha canlandırıldı. Bu arada her tarafı derin bir sessizlik kaplamış yalnız hıçkırıklar duyuluyor ve herkes duyduğu derin ıstırabı hafifletmek ister gibi yekdiğerinin yaş dolu gözlerine bakarak teselli bulmak istiyordu. Nihayet bu sessizlik Ortaokul Öğretmeni Dilaver Can'ın gençlik ve halkı ant içmeye davet eden gür sesi işitildi. Bütün gençlikle beraber halk Büyük Ata'nın eserlerine ve yaptığı devrime daima artan bir inanla bağlı kalıp onları ileri götüreceğine dair ant içtiler. Saat on altıya gelmişti, elektrik santralinden verilen düdük işareti ile üç dakika sukut ve ihtiram duruşundan sonra şehrimizdeki bütün teşekküller ve okulların iki gün

evvelinden beri hazırlamakta oldukları çelenkler büyük bir ihtiramla Büyük ve Ebedi Ata'nın büstüne konduktan sonra derhal altı meşale ateşlendi. Bu heybetli manzara karşısında ağlamayan kimse kalmamıştı. Bunun üzerine bütün okullar ihtiram geçişine başladılar.

Bunların arkasından başta İlbayımız Fehmi Vural olmak üzere hükümet erkânı, memurlar ve halk Ebedi Ata'nın, Büyük Kurucu'nun önünden dinmek bilmeyen gözyaşlarıyla ihtiramla, eğilerek geçtiler ve geniş sahayı dolduran halk, bu unutulmaz derin acının derin ıstırabı altında dağılarak törene son verildi¹¹⁶⁵.

Yukarıda da değinildiği üzere Atatürk'ün ölümü Halkevi mensuplarında büyük bir üzüntüye neden olmuş, Dıranaz dergisi yazarları da bu üzüntülerini yazılarına yansıtmıştır. Örneğin Ş.S Kubilay, "Atamızı Kaybettik" başlıklı yazısında onun ölümünden duyduğu acıyı şu şekilde ifade etmiştir: "Of Yarabbi! Sızılarımız iç kanamalarımız ne zaman dincek. İşte beynim çatlıyor, damarlarım kopuyor, yanıp tutuşuyorum, ondan ayrıldığım, ona hasret çektiğim ve onsuz kaldığım için..."¹¹⁶⁶. Fahri Alper ise on beş kıtalık "Büyük Acı" isimli şiirinde Atatürk'ün ölümünden sonra nasıl bir ıstırap duyduğunu şu şekilde ifade etmiştir:¹¹⁶⁷

Gökler sağır, yer demir, işitilmiyor sesim.

Fezalara haykırmaktan boğuldu nefesim...

Bitti, Atam, senden sonra yaşamak hevesim.

Söndü benim güneşim varsın güneşler sönsün...

.....

¹¹⁶⁵ "Türkün Ebedi Atasının Cenaze Töreni Şehrimizde Atatürk Büstünün Önündeki Geniş Sahayı Dolduran Halkın Dinmek Bilmeyen Göz Yaşları Arasında Yapıldı", **Dıranaz**, Y.III, S.34, İkinciteşrin 1938, s.12.

¹¹⁶⁶ Ş. S. Kubilay, "Atamızı Kaybettik", **Dıranaz**, Y.III, S.34, s.1.

¹¹⁶⁷ Fahri Alper, "Büyük Acı", **Dıranaz**, Y.III, S.34.

Fahri sus da içinin ıstırabımı dinle.
 Hiçbir acı eş değil, senin büyük derdinle.
 Çırpın ömrünce çırpın; inle daima inle...
 Söndü senin güneşin, varsın güneşler sönsün...
 Karanlıklar fıskırıp, cihan mahşere dönsün...

Atatürk'ün ölüm yıldönümlerinde Sinop Halkevi tarafından düzenli olarak anma törenleri gerçekleştirilmiştir ve bu törenler için hazırlanan anma programları hemen hemen aynıdır. Bu törenler kapsamında öncelikle saat 09.05'te beş dakikalık saygı duruşunda bulunulmuştur. Atatürk'ün hayatını, onun Türk milletine yaptığı büyük hizmetleri anlatan konuşmalar yapılmış ve bunun akabinde İsmet İnönü'nün Atatürk hakkındaki beyanamesi okunmuş ve son olarak Atatürk anıtına çelenkler koyularak törenler sonlandırılmıştır¹¹⁶⁸.

2.3.2 Sinop Halkevi'nde Düzenlenen Diğer Anma Programları

Halkevleri bilim, sanat, edebiyat alanlarında ön plana çıkan Türk büyüklerini anmak ve milletin onlara karşı duyduğu saygıyı belirtmek için törenler ve toplantılar yapmakla da görevliydi. Ancak hayatta olan bu gibi şahsiyetler için Halkevlerinde tören düzenlenmesi uygun görülmemiştir. Ayrıca bilimine ve sanatına saygı için tören yapılması düşünülen yabancı âlim ve sanatçılar ile ölmüş olan Türk büyüklerine yönelik

¹¹⁶⁸ Sinop Halkevi'nde Atatürk'ü anmak için yapılan törenler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: "Bugün Ebedi Atamızın Aziz Hatırası Taziz Edilecek", **Sinop**, 10 Birinciteşrin 1939; "Ebedi Şefimiz Atatürk'ün Ölümünün İkinci Yıldönümünde Sinop Halkevi Tarafından Yapılacak İhtifal Programıdır", **Sinop**, 10 İkinciteşrin 1940; "Ebedi Şef Atatürk'ün Ölümünün Üçüncü Yıldönümü Münasebetiyle Şehrimizde Yapılan İhtifal", **Dıranaz**, C.V, S.51-52, Birinci ve İkinciteşrin 1941, s.16; "Ebedi Şef Atatürk'ün Ölümünün Dördüncü Yıldönümü İhtifal Töreni Dün Halkevinde Yapıldı", **Sinop**, 11 İkinciteşrin 1942; "Atamızın Manevi Huzurunda", **Sinop**, 16 Kasım 1949.

tören yapılmadan önce isimleri ve şahsiyetleri hakkındaki bilgilerin CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilmesi istenmiştir¹¹⁶⁹.

Sinop Halkevi'nde Türk büyüklerini anmaya yönelik ilk faaliyetler 1933 yılında gerçekleştirilmiş ve bu kapsamda yapılan törenlerde Ziya Gökalp ve Mimar Sinan anılmıştır¹¹⁷⁰. Mimar Sinan'ı anmak amaçlı gerçekleştirilen tören 1936 yılında tekrarlanmış ve bu kapsamda Ortaokul Resim Öğretmeni Mahmut Kılıç tarafından Mimar Sinan'ın hayatını, eserlerini ve sanatını anlatan bir konferans verilmiştir¹¹⁷¹.

Sinop Halkevi'nde adına anma töreni düzenlenen bir başka Türk büyüğü ise Namık Kemal'dir. 1940 yılında Namık Kemal'in doğumunun 100. yılı anısına düzenlenen törene kalabalık bir halk kitlesi katılmıştır. Bu törende, Ortaokul Müdürü Ali Ertan tarafından "Namık Kemal'in Hayatı ve Eserleri" konulu bir konferans verilmiş ve akabinde Temsil Şubesi tarafından bir piyes sahnelenmiştir¹¹⁷². Namık Kemal adına düzenlenen anma töreni 1942 yılında da zengin programla tekrarlanmıştır¹¹⁷³.

Sinop Halkevi, kendi inisiyatifi doğrultusunda düzenlediği Türk Büyüklerini anma programlarının yanı sıra CHP Genel Sekreterliği tarafından gönderilen tamimler doğrultusunda da bu alanda çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Örneğin Genel Sekreterlik'ten Halkevi başkanlıklarına 16 Nisan 1937 tarihinde gönderilen bir yazıyla 21 Nisanda Abdülhak Hamit'i anmak için bir tören yapılması istenmiştir¹¹⁷⁴. Söz konusu yazı uyarınca Sinop Halkevi tarafından bir anma töreni hazırlanmış ve bu törene çok yoğun katılım olmuştur. İstiklal Marşı'yla açılışı yapılan törende, öncelikle şairin

¹¹⁶⁹ C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.7-8.

¹¹⁷⁰ B.C.A., 490.01/1005.879.1

¹¹⁷¹ "Sinop Halkevi'nde 9 Nisan Gecesi Mimar Sinan İhtifali Yapıldı", **Sinop**, 9 Nisan 1936.

¹¹⁷² "Sinop Halkevi'nde Namık Kemal İhtifali Yapıldı", **Sinop**, 28 Birinci Kanun 1940; "Parti ve Halkevi Haberleri", **Dıranaz**, C.IV, S.42, İkincikanun 1941, s.15.

¹¹⁷³ "Halkevinde Namık Kemal Gecesi", **Sinop**, 6 İkincikanun 1943.

¹¹⁷⁴ **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin...**, C.10, s.86.

siyah tüllerle süslenen resmi, yas havası eşliğinde sahneden geçirilmiş, daha sonra Halkevi Başkanı Macit Tekinalp tarafından törenin açılış konuşması yapılmış ve onun ardından Mediha Tekinalp, Abdülhak Hamit'i ve eserlerini anlatan bir konuşma yapmıştır. Son olarak ise, Öğretmen Şemsettin Kubilay şair için yazdığı şiirini okumuş ve yaklaşık iki saat süren program sona ermiştir¹¹⁷⁵.

Yukarıda değindiğimiz anma törenlerinin dışında Şehit Kubilay'ı¹¹⁷⁶ ve hava şehitlerini anmak için de¹¹⁷⁷ çeşitli törenler düzenleyen Sinop Halkevi, bu törenler vasıtasıyla bir vefa borcu olarak Türk milletine farklı alanlarda hizmet etmiş Türk büyüklerini ve eserlerini halka tanıtmış, bu ortak maziden hareketle milli birliği ve şuuru kuvvetlendirmeye çalışmıştır. Ayrıca toplumun her kesiminden insanların bir araya gelebildiği yeni bir faaliyet alanı oluşturmuştur.

3. SİNOP HALKEVİ'NDE DİĞER KURUM VE KURULUŞLARIN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ FAALİYETLER

Kısa sürede buldukları yerleşim biriminin kültür merkezi haline gelen Halkevleri kendi gerçekleştirdikleri faaliyetlerin yanı sıra pek çok resmi ya da özel kuruluşun çeşitli faaliyetline de mekânlık teşkil etmiştir.

Halkevi salonlarından kimlerin hangi surette yararlanabileceği Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi'nde şu şekilde belirtilmiştir: “Halkevleri salonları Partimizin prensiplerine aykırı olmayan veya başka siyasal partilerle ilgili bulunmayan bütün

¹¹⁷⁵ **B.C.A.**, 490.01/978.793.1; “Halkevinde Büyük Şair Abdülhak Hamit Töreni”, **Sinop**, 22 Nisan 1937.

¹¹⁷⁶ “Sinop'ta Kubilay Günü”, **Sinop**, 27 Birincikanun 1934.

¹¹⁷⁷ “Hava Şehitlerimizin İhtifali Bütün Şehir Halkının İştiraki İle Yapıldı”, **Sinop**, 17 Mayıs 1941; “15 Mayıs Cuma Günü Yapılan Heyecanlı Tören İle Hava Şehitlerimiz Anıldı”, **Sinop**, 20 Mayıs 1942.

ulusal cemiyetlerin toplanmaları için açıktır. Halkevi salonları hiç bir sebeple kiraya verilemez”¹¹⁷⁸.

Sinop Halkevi'nin henüz resmi açılışının yapılmasından önce Halkevi salonunun diğer kurum ve kuruluşların kullanımına açıldığını görmekteyiz. Örneğin Kızılay Cemiyeti 31 Mart 1932 tarihinde Sinop gazetesine verdiği bir ilanla senelik kongresini Halkevi salonunda yapacağını duyurmuştur¹¹⁷⁹. Sinop Halkevi resmi olarak açıldıktan sonra diğer kuruluşlar tarafından sık sık kullanılmaya başlanmış ve açılışı takip eden 13 aylık sürede İlk Mektepleri Himaye Heyetleri'nin iki büyük kongresi, Esnaf Cemiyetleri ve Ticaret Odası'nın seçimleri ve Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin senelik kongresi Halkevi salonunda gerçekleştirilmiştir¹¹⁸⁰.

Pek çok yerleşim merkezi ilk kez yüzlerce kişinin bir araya gelerek her türlü sosyal ve kültürel faaliyetlerini gerçekleştirebileceği toplantı mekânlarıyla Halkevlerinin açılmasıyla birlikte tanışmış ve Sinop içinde aynı durum geçerli olmuştur. Sinop Halkevi, kuruluş ilkeleri doğrultusunda kamu yararına çalışan bütün kuruluşlara kucak açmış ve onların faaliyetlerini en iyi şekilde gerçekleştirmesi için çeşitli yadımlarda bulunmuştur. Bu kapsamda ilde bulunan bütün hayır cemiyetlerini bünyesinde toplamayı başaran Halkevi, 1935 yılında da Kızılay, Ticaret Odası ve Esnaf Cemiyetleri kongrelerine ev sahipliği yapmıştır¹¹⁸¹. Yine bu yıl içerisinde ilde önemli konularda yapılan pek çok toplantı için Halkevinin kullanıldığını görmek mümkündür. Örneğin, 1935 yılında yapılacak nüfus sayımında görev alacakların bilgilendirilmesi amacıyla Sinop Valisi ve İstatistik Müdürü'nün yaptığı toplantı ve yine Sinop Valisi'nin başkanlık ettiği ve doktorlar tarafından gaz maskelerinin tanıtıldığı toplantı için Halkevi

¹¹⁷⁸ **CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, s.14.

¹¹⁷⁹ “Sinop Hilaliahmer Cemiyetinden”, **Sinop**, 31 Mart 1932.

¹¹⁸⁰ **B.C.A.**, 490.01/ 1005.879.1

¹¹⁸¹ “Sinop Halkevi'nin 1935 Yılı İçinde...”, **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Şubat 1936, s.15.

salonu kullanılmıştır. Sinop'ta Aralık 1935'te meydana gelen büyük yangında itfaiye teşkilatının yetersiz kalması sebebiyle itfaiye teşkilatının genişletilmesi tedbirleri için yapılan toplantı da bu yıl içerisinde Halkevinin mekân olarak kullanıldığı bir diğer faaliyettir¹¹⁸².

Halkevi binasının şehirde çok sayıda kişinin katılımıyla gerçekleştirilecek sosyal etkinlikler için en uygun mekân olması pek çok faaliyetin burada gerçekleştirilmesine neden olmuştur. Örneğin 1936 yılında belediye dairesinin büyük katılımlı toplantılar için yeterli genişlikte olmaması sebebiyle düğün, nişan ve nikâh merasimleri için Halkevi binasının kullanılmasına karar verilmiş¹¹⁸³ ve 1936 yılı içerisinde alınan bu karar doğrultusunda birçok düğün ve nikâh töreni, yapılmış ve bu törenlerde Halkevi bandosu tarafından konserler verilmiştir¹¹⁸⁴.

1937 yılında Halkevinde düzenlenen düğün törenlerine devam edilirken Hava Kurumu Bayanlar Derneği tarafından Sinop kadınlarını iş hayatına kazandırmak için Halkevi salonunda bir toplantı yapılmış ve bu toplantıda Halkevi bandosu da konser vermiştir¹¹⁸⁵. Ayrıca yine bu yılın aralık ayında Halkevi salonunda Kayıkçılar ve Motorcular Cemiyeti'nin yönetim kurulu toplantısı yapılmıştır¹¹⁸⁶.

Sinop Halkevi, kendi sahnelediği pek çok oyunun yanı sıra il dışından gelen çeşitli tiyatro kumpanyaları ve ilde bulunan okullar için de daima sahnesini açık tutmuştur. Örneğin 29 Nisan 1939 tarihinde ilkokul öğrencileri tarafından Temsil Şubesinin de yardımıyla Halkevinde bir piyes sahnelenmiş ayrıca bir de konser

¹¹⁸² “İtfaiye Teşkilatının Genişletirilmesi Tedbirleri İçin Halkevinde Genel Toplantı Yapılmıştır”, **Sinop**, 12 Birincikanun 1935.

¹¹⁸³ “Nikâh Törenleri Halkevinde Yapılacak”, **Sinop**, 14 Haziran 1936.

¹¹⁸⁴ Örnek olarak bkz: “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.I, S.4, 30.4.1936, s.16; “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, C.I, S.8, 31.8.1936, s.24.

¹¹⁸⁵ “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.18, Temmuz 1937, s.16.

¹¹⁸⁶ “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.II, S.24, İkincikanun 1938, s.16.

verilmiştir¹¹⁸⁷. Yine bu kapsamda Denizciler Bayramı nedeniyle Halkevi salonunda Gençler Kulübü tarafından bir müsamere verilmiştir¹¹⁸⁸.

1940 ve 1941 yıllarında Sinop Spor Kulübü, Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay ve Yardım Sevenler Cemiyeti tarafından Halkevi salonunda kongreler ve çeşitli toplantılar yapılmıştır¹¹⁸⁹. Yine 1941 yılı içerisinde Sinop Valisi ile Halkevi mensupları ve hayır kurumlarının temsilcileriyle bir tanışma toplantısı düzenlenmiştir¹¹⁹⁰. Ayrıca Sinop Halkevi'nin himayesinde çalışmalarını sürdüren Biçki Dikiş Yurdu tarafından Halkevi salonunda 19 Mayıs 1941 tarihinde bir sergi düzenlenmiş¹¹⁹¹ ve bu sergi 1942 yılında da tekrar tekrarlanmıştır¹¹⁹². 23 Nisan 1942 tarihinde Çocuk Esirgeme Kurumu Sinop Şubesi tarafından çocuklara bir balo ve çay ziyafetinin verilmesi ise Halkevi salonunda gerçekleştirilen başka bir etkinlik olmuştur¹¹⁹³.

Halkevinin gerçekleştirdiği sosyal ve kültürel faaliyetlerin büyük ölçüde duraksadığı 1949 yılında ortaya çıkan boşluğu kapatmak amacıyla diğer kuruluşların Halkevinde gerçekleştirdiği faaliyetleri sıklaştırdığı görülmektedir. Örneğin Mayıs 1949 tarihinde “Atıf Kaplan Kumpanyası” tarafından Halkevinde sekiz piyes sahnelenmiş ayrıca Sinop'ta bulunan ilkokullar Halkevi sinemasında müsamere vermişlerdir¹¹⁹⁴. Mayıs ayında ise daha önceden Temsil Şubesi tarafından da birkaç kez oynanan “Akın” piyesi bu kez ortaokul öğrencileri tarafından sahnelenmiştir¹¹⁹⁵.

¹¹⁸⁷ “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.IV, S.39, Nisan 1939, s.15.

¹¹⁸⁸ “Denizciler Bayramı Tezahüratla Kutlandı”, **Sinop**, 5 Temmuz 1944.

¹¹⁸⁹ Bkz: “Kısa Haberler”, **Dıranaz**, Y.III, S.36, İkincikanun, 1939 s.15; “Sinop Spor Kulübünden”, **Sinop**, 22 Şubat 1940; “Spor Kulübü Kongresi”, **Sinop**, 21 Mart 1940; “Çocuk Esirgeme Kurumu Kongresi”, **Sinop**, 19 Nisan 1941; “Halkevi Haberleri”, **Dıranaz**, C.IV, S.48, Temmuz 1941, s.16.

¹¹⁹⁰ “Valimiz Halkevinde Halkevi Mensupları ve Hayır Cemiyetleri İdare Heyetleriyle Tanışma Toplantısında Bulundu”, **Sinop**, 26 Nisan 1941.

¹¹⁹¹ “Sinop Halkevi’nde Dikiş Yurdu Talebeleri Tarafından Bir Sergi Açıldı”, **Sinop**, 24 Mayıs 1941.

¹¹⁹² “Halkevinde Biçki Dikiş Yurdu Sergisi”, **Sinop**, 10 Haziran 1942.

¹¹⁹³ “Halkevinde Çocuk Balosu”, **Sinop**, 22 Nisan 1942.

¹¹⁹⁴ “İlkokullar Müsamereleleri”, **Sinop**, 4 Mayıs 1949.

¹¹⁹⁵ “Temsil”, **Sinop**, 18 Mayıs 1949.

Halkevinin pek çok açıdan işlevini yitirdiği 1950 yılında dahi Halkevi binasının önemli etkinliklere ev sahipliği yaptığını görmek mümkündür. Örneğin Ocak 1950’de Sinop Milletvekili Lütfi Aksoy’unda katılımıyla CHP’ler arasında bir tanışma toplantısı düzenlenmiştir¹¹⁹⁶. Yine 11 Mart 1950 tarihinde Ortaokul öğrencilerinin görüş ve kabiliyetlerini artırmak için Halkevinde bir münazara yapılmasına karar verilmiş, 26 Mart 1950 tarihinde ise, Yardım Sevenler Derneği kongresi yine Halkevi salonunda yapılmıştır¹¹⁹⁷.

---

¹¹⁹⁶ “Cumhuriyet Halk Partililerle Tanışma Toplantısı ve Sayın Milletvekilimiz Lütfi Aksoy’un Güzel Bir Konuşması”, **Sinop**, 11 Ocak 1950.

¹¹⁹⁷ “Yardım Sevenler Deneği Kongresi”, **Sinop**, 29 Mart 1950.

V. BÖLÜM

HALKEVLERİNİN KAPATILMASI VE SİNOP HALKEVİ

İlk açılan Halkevlerinin yürüttüğü başarılı çalışmalar ve CHP'nin bu kuruluşları bütün bir yurt geneline yayma çabaları neticesinde 1945 yılına gelindiğinde, Halkevi sayısı 438'e ulaşırken, 1940 yılından itibaren açılmaya başlayan Halkodalarının sayısı ise, 2.688'e kadar yükselmiştir¹¹⁹⁸. 1945 yılından sonra yeni Halkevlerinin açılması yönündeki çalışmalar yerine, asgari şartları sağlayan Halkodaları, Halkevine çevrilmiştir. Diğer yandan bu yıldan itibaren yeni açılan Halkevinin olmamasında çok partili hayatın etkilerinin de olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Halkevi açılabilmesi için asgari şartları yerine getiren hemen her yerleşim biriminde zaten birer Halkevinin bulunması Halkevi gereksinimini ortadan kaldırmıştır.

Halkevi ve Halkodalarının sayılarının hızlı bir şekilde artırılmaları bir dizi problemi de beraberinde getirmiştir. Halkevlerinin bu dönemde karşılaştığı en önemli sorun mali yönden yaşanan olumsuzluklardır. 1946 yılı öncesinde daha az sayıdaki Halkevine yapılan yardımlar, toplam sayıları 1946 yılında 4.500'ün üzerine çıkan Halkevleri ve Halkodaları arasında paylaştırılmıştır. Ortaya çıkan bu mali sorun neticesinde pek çok Halkevi, asgari çalışmalarını yerine getirebilmek için bile yeterli mali imkândan yoksun kalmıştır¹¹⁹⁹.

II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru bütün dünyada esmeye başlayan demokrasi rüzgârları Türkiye'yi de etkilemiştir. Türkiye'de çok partili hayata geçiş aşamaları ile birlikte rejimde meydana gelen yumuşamalara paralel olarak, bir özgürlük havası oluşmuştur. Söz konusu özgürlük havası içinde farklı düşünceye sahip insanlar tarafından dernekler ve partiler kurulmuştur. Bu süreç tek parti rejiminin diğer

¹¹⁹⁸ Yıllara göre Halkevi ve Halkodaları sayıları için bkz: **Kuruluşlarının 32. Yıldönümünde...**, s.14; **Kuruluşlarının Yıldönümü...**, s.4; DUMAN, **Türk Modernleşme...**, s.135-136.

¹¹⁹⁹ DUMAN, **Türk Modernleşme...**, s.134.

kurumlarını olduğu kadar Halkevlerini de etkilemiştir. Artık başka bir partinin iktidara gelme olasılığının belirmesi pek çok kişinin Halkevlerinden uzaklaşmasına sebep olmuştur. Ayrıca tek parti rejiminde, devletin imkânlarından yararlanma imkânı bulan bu kuruluşlara devlet bütçesinden yardım yapılması artık eleştiri konusu olmuştur. Hatta bazı il ve ilçe belediyelerinin başka partilerin yönetimine geçmesiyle birlikte buradaki Halkevlerine yapılan yardımlar kesilmiştir. Halkevlerinde ortaya çıkan mali krizle birlikte Halkevi dergileri çıkarılamamaya, köy gezileri yapılamamaya ve diğer sosyal ve kültürel etkinlikler gerçekleştirilememeye başlanmıştır¹²⁰⁰.

Bir yandan özellikle Halkodalarının sayılarında artış olurken diğer taraftan Halkevleri ve Halkodalarının gelirlerinde yaşanan düşüş devam etmiştir. Örneğin 1946 yılında 5 milyon lira civarında olan Halkevlerinin geliri, 1947 yılında 3 milyon liraya kadar gerilemiştir¹²⁰¹. Halkevlerinin yaşamakta olduğu bu mali sıkıntı CHP'yi öncelikle bu kuruluşlara yeni finans kaynakları aramaya yöneltirken, bu kapsamda parti tarafından Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi'nde bir takım değişiklikler yapılmıştır. Yapılan bu değişikliklerin kapsamı şu şekilde sıralanabilir:

1. Daha önce Halkevi salonlarının kiraya verilmesi uygulamasına getirilen yasaklama kararı kaldırılmış ve bu salonların, çalışmaların aksatılmaması halinde kiraya verilmesi kararı alınmıştır¹²⁰².
2. Halkevi bahçe ve gazinolarında alkollü içki tüketilmesine ve daha önceden yasaklanan bazı oyunların oynanmasına izin verilmezken yapılan değişikliklerle bunlara da izin verilmiştir.

¹²⁰⁰ ÇEÇEN, *Atatürk'ün Kültür...*, s.195–197.

¹²⁰¹ **CHP Yedinci Kurultay Tutanağı**, Ankara 1948, s.214.

¹²⁰² Halkevi salonlarının hangi şartlar altında kiraya verilebileceği hakkında detaylı bilgi için bkz: "Halkevlerine Bildirimler: Halkevi Salonlarının Hangi Şartlarla Kiraya Verilebilecekleri Hakkında", *Ülkü*, C.1, S.2, (III. Seri), s.47–48.

3. Halk hizmetinde harcanacak parayı temin etmek amacıyla şubelerin düzenleyeceği müsamereler, balolar, geziler, konserler, tiyatrolar, sinema gösterimleri, spor gösterileri vb. etkinliklerinden ücret alınması kararlaştırılmıştır.
4. Okuma-yazma kurslarına katılanlardan ve fakir olan kursiyerler müstesna olmak üzere Halkevinin düzenlemiş olduğu kurslardan da para alınabilecektir¹²⁰³.

Yukarıda değindiğimiz değişikliklerin Halkevlerinin kuruluş amaçlarına ve felsefesine aykırı olmasına karşın CHP, Halkevlerini ayakta tutabilmek için böyle bir çareye başvurmayı uygun görmüştür¹²⁰⁴. Halkevlerine yeni mali kaynaklar bulmaya ve bu kuruluşları kendi kendine yeter hale getirmeye yönelik bu girişimler istenilen sonucu vermemiştir. Çünkü toplam sayıları artık 5.000'e kadar yaklaşan Halkevleri ve Halkodaları geçmiş dönemdeki gelir kalemlerinden önemli bir kısmını yitirmiştir. Halkevlerinin ihtiyacına cevap veren belediyeler, özel idareler ve devlet bütçesinin bazı yardım kalemleri mali yardımı kesmiştir¹²⁰⁵.

Halkevlerinin CHP'ye bağlı bir kuruluş olması, Halkevlerine tek parti döneminde büyük bir avantaj sağlarken bu kurumların tüzel kişiliğinin bulunmaması çok partili dönemde başlıca eleştiri konularından biri olmuştur. Bu doğrultuda Halkevlerinin mevcut statüsüyle çok partili dönemde daha fazla ayakta tutulamayacağına kanaat getiren CHP, bu kuruluşlara yeni bir hukuksal kimlik kazandırmak ve çok partili hayatın gereklerine adapte edebilmek amacıyla bir takım girişimlerde bulunmuştur. Bu kapsamda 1947 yılında toplanan CHP'nin VII. Büyük Kurultayı tarafından bir "Halkevleri komisyonu" kurulmasına karar verilmiştir.

¹²⁰³ "Halkevlerine Bildirimler: Halkevi Yönetmeliklerindeki Son Değişiklikler Hakkında", **Ülkü**, C.1, S.1, Ocak 1947, s.47-48.

¹²⁰⁴ DUMAN, **Türk Modernleşme...**, s.327.

¹²⁰⁵ **CHP Yedinci Kurultay Tutanağı**, s.214.

Söz konusu komisyon uzun süren incelemelerden sonra hazırladığı raporda, Halkevlerine hangi idari şekil verilirse verilsin bu kuruluşlara CHP'yle olan bağlarını koparmamak şartıyla tüzel kişilik kazandırılması hususunda prensip kararına varıldığını ifade etmiştir¹²⁰⁶. İstanbul Delegesi Fahrettin Kerim Gökay başkanlığında hazırlanan Halkevleri Komisyonu raporunda; Halkevlerine tüzel kişilik kazandırabilmenin üç yolu olan “Cemiyet, Şirket ve Tesis” seçenekleri üzerinde durulmuş ve Halkevleri için bunlardan en uygun olanın “Tesis” olduğuna karar verilmiştir¹²⁰⁷.

Halkevleri komisyonu raporunda kurulması öngörülen “Halkevleri Tesisi”nin temel prensipleri ise şu şekilde tespit edilmiştir:

1. Tesisin Halk Partisi'ne bağlı kalmasını sağlayacak şartlar ve hükümler tesis senedinde yer almış bulunmalıdır.
2. Yapılacak tesisin menafî umumiye ye hadim müesseseler için devletçe kabul edilmiş olan hak ve menfaatlerden faydalanmasını sağlayacak, gereken kanuni tedbirler alınmalıdır.
3. Medeni Kanun'daki hükümler uyarınca Tesis'in fesih veya infisahı halinde tesise konulmuş olan menkul ve gayrimenkul malların ve kıymetlerin CHP'ye avdet etmesini temin edecek hükümlerin tesis senedinde yer alması şarttır¹²⁰⁸.

Halkevleri Komisyonu'nun hazırladığı söz konusu rapor CHP'nin VII. Kurultayı'nda tartışmaya açılmış ve rapor hakkında söz alan delegelerin hemen hepsi Halkevlerinin CHP'ye bağlılığının devamından yana görüş bildirmiş ve bu kuruluşların

¹²⁰⁶ CHP Yedinci Kurultay Tutanağı, s.199–200.

¹²⁰⁷ CHP Yedinci Kurultay Tutanağı, s.200–201.

¹²⁰⁸ B.C.A., 490.01/454.1871.3; CHP Yedinci Kurultay Tutanağı, s.201–202; Kuruluşlarının Yıldönümü Halkevleri, (1932-1951-1963), CHP İl Gençlik Kolu Yayını No:4, İstanbul 1963, s.33.

Türk milletine yaptığı hizmetlere değinmişlerdir¹²⁰⁹. Neticede kurultay kararı ile Halkevlerine yeni bir hukuki statü kazandırılması ve Halkevi Talimatnamelerinin bu yeni şekle göre yeniden düzenlenmesi için Parti Divanı'na görev verilmiştir¹²¹⁰. Bundan sonraki aşamada “Halkevleri Tesislerine Ait Prensipler” başlığını taşıyan bir rapor hazırlanmıştır. Bu raporda Halkevi tesislerinin amaçları şu şekilde tespit edilmiştir:

Atatürk inkılâplarını kökleştirmek, Türk milli kültürünü yükseltmek, yurdun her köşesinde ilim, sanat, fen, spor, zevk ve ihtiyacını karşılamak ve halkın genel bilgisini artırmak; yurttaşlar arasında milli şuuru, karşılıklı sevgi, saygı ve dayanışmayı, yurt ve topluluk ödevlerini beslemek ve ahenkli bir topluluk hayatı sağlamak...¹²¹¹.

CHP tarafından söz konusu tesisin hukuki statüsünün belirlenmesi ve tesis senedine konulacak şartlar ve hükümlerin için uzmanlarına danışılarak belirlenmesi amacıyla İstanbul Üniversitesi hukuk profesörlerinden oluşan bir komisyon oluşturulmuştur. Söz konusu komisyon hazırladığı raporda, böyle bir tesisin oluşturulmasında hukuki bir sakınca olmadığını ancak, Halkevleri ve Halkodalarının partiden ayrılmasıyla masraflarının artacağını, Halkevlerinin hukuken bir tesise çevrilsen bile mali bakımdan yaşama imkânlarından mahrum olacağını belirtmiştir¹²¹². CHP tarafından yapılan incelemeler ve profesörler komisyonunun önerileri ışığında Halkevlerinin geleceğine ilişkin dört ihtimal üzerinde durulmuştur:

1. Halkevlerini hükümete devretmek,

¹²⁰⁹ CHP'nin Yedinci Kurultayı'nda Halkevleri Komisyonu'nun hazırladığı rapora ilişkin görüşmeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: **CHP Yedinci Kurultay Tutanağı**, s.202–218.

¹²¹⁰ **B.C.A.**, 490.01/8.41.10

¹²¹¹ **B.C.A.**, 490.01/847.353.3

¹²¹² Profesörler Komisyonu tarafından hazırlanan raporun tamamı için bkz: **B.C.A.**, 490.01/454.1871.3

2. Belediye kanununda yapılacak bir düzenleme ile Halkevlerinin faaliyet alanına giren çalışmalarını belediyelere mal etmek ve Halkevlerini belediyelere devretmek,
3. Halkevlerinin mevcut statülerini korumak,
4. Tesis kurma yoluna girmek¹²¹³.

Yukarıda da değindiğimiz üzere Halkevlerini tesise çevirebilmek amacıyla CHP'nin ilgili mercilerince pek çok araştırma yapılmıştır. Olayın hukuki boyutu uzmanlara danışılmış ve hatta kurulması düşünülen tesisin teşkilat ve idaresinin nasıl şekilleneceği, amaçlarının neler olacağı ve bu tesislerin mali açıdan nasıl idare edileceği dahi tespit edilmiştir¹²¹⁴. Bu doğrultuda, Halkevlerinin bir tesise dönüştürülmesine ilişkin Halkevleri Bürosu tarafından hazırlanan Parti Genel İdare Kurulu tarafından da kabul edilen rapor Parti Divanı'nın 20 Ekim 1948 tarihinde yapılan toplantısında okunmuştur. Bu toplantı sonucunda, Halkevlerinin tesise dönüştürülemeyeceğine kanaat getirilerek Halkevlerinin durumunun partinin bir sonraki kurultayına arz edilmesine ve burada alınacak karara göre işlem yapılmasına karar verilmiştir¹²¹⁵.

Halkevleri ve Halkodalarının durumlarının ne olacağının bu şekilde sürüncemede bırakılması, bu kuruluşların mali durumlarını daha da kötüleştirmiştir. Bu esnada, Halkevlerinin iç disiplin ve düzeninde de bir takım bozulmalar yaşanmaya başlamıştır. Halkevlerinde yaşanan bu kargaşa durumu Sinop Halkevi'nde de kendini göstermiştir. Örneğin 1947 yılında Sinop Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Üyesi Avukat Necati Erdem tarafından Genel Sekreterliğe gönderilen bir şikâyet mektubunda, Sinop Halkevi'nin düzenlediği müsamerelerde halk ve memurlara ayrı muamele

¹²¹³ B.C.A., 490.01/454.1871.3

¹²¹⁴ B.C.A., 490.01/847.353.3

¹²¹⁵ B.C.A., 490.01/454.1871.3

yapıldığına işaret edilirken, daire amirlerinden müsamereler için para alınmazken sıradan vatandaşlardan para alındığı iddia edilmiştir. Bu durumun halkı partiden ve Halkevinden uzaklaştırdığı ileri sürülmüştür¹²¹⁶.

8 Ekim 1949 tarihinde Sinop Halkevi mensupları adına CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilen başka bir şikâyet mektubunda ise, halkın parasıyla kurulan ses tertibatından, halkın huzurunu bozacak şekilde yayın yapıldığı iddia edilmiştir. Ayrıca, parti teşkilatının kendi menfaatleri doğrultusunda çalıştığından, Halkevinin temsil şubesinin işlevini yitirdiğinden, Halkevinde küçük yaşta çocukların kumar oynadığından, Halkevi kâtibinin komünistlikten ceza almasına karşın hala bu görevi yürütmesinden ve Halkevi odacısının çeşitli yolsuzluklarından bahsedilmiştir¹²¹⁷. CHP Genel Sekreterliği'nin söz konusu mektuptaki iddialarla ilgili Sinop CHP İl İdare Kurulu'ndan bilgi istemesi üzerine hazırlanan cevapta ise, bu iddiaların daha önce Parti ve Halkevi mensubu iken sonradan Millet Partisi'ne geçenlerin iftirasından ibaret olduğu belirtilmiştir¹²¹⁸.

Ayrıca çok partili hayata geçildikten sonra Halkevi mensupları arasında bir CHP-DP ikiliğinin de ortaya çıkmaya başladığı anlaşılmaktadır. Örneğin bu durumu gözler önüne seren gelişme 1947 yılında Halkevinde yapılacak olan Atatürk'ü anma programının görev dağılımı esnasında yaşanmıştır. Sinop Halkevi'nin kuruluşundan itibaren Halkevinin Dil, Tarih ve Edebiyat ve Temsil Şubelerinde çeşitli görevler yürüten ve Dıranaz dergisinin de öne çıkan yazarlarından biri olan Sinop Cumhuriyet İlkokulu Öğretmeni Şemsettin Sami Kubilay, bu programda görevli olmasına karşılık kendisinin daha önceki sorumluluklarının Hatay'da da DP milletvekili olmak için çalışmış olan Tarih Öğretmeni Turgut Serengil'e verilmesine karşı çıkmıştır. Kubilay,

¹²¹⁶ B.C.A., 490.01/843.333.2

¹²¹⁷ B.C.A., 490.01/843.333.2

¹²¹⁸ B.C.A., 490.01/843.333.2

bu duruma müsaade etmeyeceğini belirterek gerekenin yapılması için CHP Genel Sekreterliği'ne bir şikâyet dilekçesi göndermiştir¹²¹⁹.

Halkevleri giderek işlevini yitirirken CHP ve DP arasında Halkevlerine yönelik tartışmalar sertleşerek devam etmiştir. Nitekim 1949 yılı bütçesi TBMM'de görüşülürken Halkevlerine devlet bütçesinden yapılacak yardımlar iktidar ve muhalefet milletvekilleri arasında tartışmalara neden olmuştur. Aleyhte söz alan milletvekillerinin vurguladıkları ortak nokta, Halkevlerinin birer kültür müessesesi olmaktan çıkıp CHP'ye bağlı birer siyasi kuruluş haline geldiği, Ayrıca bu kuruluşların hükmi şahsiyete sahip olmadığı ve bu nedenle Halkevlerine yapılacak devlet yardımlarının yasadışı olduğu yönündedir. Muhalefet milletvekilleri Halkevlerinin mevcut statüsüyle korunamayacağını, bu nedenle de belediyelere ya da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmaları gerektiğini belirtmiştir¹²²⁰. Muhalefet milletvekilleri tarafından Halkevlerine yönelik eleştirileri cevaplayan CHP Milletvekilleri ise, Halkevlerinden CHP'li olsun ya da olmasın bütün vatandaşların istifade edebileceğini ileri sürmüşlerdir¹²²¹. CHP Milletvekilleri, CHP'nin VII. Büyük Kurultayı'nda Halkevlerini çok partili hayatın gereklerine uydurmak amacıyla hükmi şahsiyete sahip bir tesis haline getirmeye karar verdiklerini ifade etmişlerdir. Fakat, öğretim üyelerinin kurulması düşünülen tesise ilişkin hazırladığı rapor doğrultusunda, Halkevlerinin tamamıyla

¹²¹⁹ B.C.A., 490.01/843.333.2

¹²²⁰ Bütçe görüşmelerinde söz alan Türk Ocakları Eski Genel Başkanı ve İstanbul Milletvekili Hamdullah Suphi Tanrıöver, Halkevlerinin CHP ile olan ilişkilerine değinmiş ve bu kuruluşların yukarıdan emir alan müesseseler olmaktan çıkarılması gerektiğini belirtmiştir. Tanrıöver, yine aynı konuşmasında Halkevlerinin idari açıdan tamamıyla serbest bırakılması, bu kuruluşların tam manasıyla birer kültür müessesesi haline getirilmesi gerektiğini belirtmiş ve Türk ocaklarının kapanmasının ardından Halkevlerinin yeteri derecede başarı gösteremediğini iddia etmiştir. 1949 yılı bütçe görüşmelerinde muhalefet milletvekillerinin Halkevlerine ilişkin değerlendirmeleri için bkz. "Bütçe Görüşmeleri Dolayısıyla B.M. Meclisi'nde Halkevleri Hakkında Konuşulanlar", **Ülkü**, C.3, S.27, Mart 1949, s.2-3.

¹²²¹ Halkevlerinin parti farkı gözetmeksizin bütün vatandaşların istifadesine açık olduğunu belirten Ordu Milletvekili Yusuf Ziya Ortaç, örnek olarak da Eminönü Halkevi'nde muhalif parti mensuplarıyla siyasi partilerle bağı olmayan bilim adamlarının konferans vermelerini ve Ordu Halkevi'nde DP liderlerinden Celal Bayar ve Adnan Menderes'in konuşma yapmalarını göstermiştir. Bkz: "Bütçe Görüşmeleri Dolayısıyla...", **Ülkü**, C.3, S.27, Mart 1949, s.3.

bağımsız birer kuruluşa dönüştürme kararı alındığına işaret etmişlerdir. DP Milletvekillerinin daha çok, bütçeden Halkevlerine yapılacak yardımlar üzerinde durmaları nedeniyle CHP'liler bu kuruluşların faaliyetlerini sürdürmek maksadıyla böyle bir yardımın gerekli olduğunu vurgulamışlar ve CHP'nin de bu kuruluşlara maddi manevi her türlü imkânını seferber ettiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, Halkevlerinin iddia edildiği gibi başarısız kuruluşlar olmadıklarını tarihi süreçten örnekler vermek suretiyle ifade etmişlerdir¹²²².

Halkevlerinin yaşamış olduğu maddi sıkıntılar bu kuruluşların önemli ölçüde işlevlerini yitirmelerine sebep olmuştur. Bu dönemde Halkevlerinin artık işlevsiz hale gelmesi CHP Genel Sekreterliği ve Halkevi Başkanlıkları arasındaki yazışmalara da yansımıştır. CHP Genel Sekreterliği'nden Ocak 1950 tarihinde 343 Halkevi başkanlığına gönderilen bir yazıda adı geçen Halkevlerinin hala 1948 yılı faaliyet raporlarını göndermediğini belirtilmiştir. Bu durumun Halkevlerinin faaliyetlerini durdurduğu şeklinde bir algılamaya işaret olabileceği kanısının dahi çok üzücü olacağı üzerinde durulmuştur¹²²³.

Kuruluşlarından çok partili hayata geçene kadar CHP'nin en önemli kültür kurumlarından olan ve tüzel kişiliğe sahip olmamasına karşın pek çok mali imtiyaz ve muafiyet tanınan Halkevleri, çok partili hayatın ilk döneminde de iktidar patisi olan CHP'nin koruyuculuğundan istifade etmiştir. Bu dönemde Halkevlerinin devletten aldığı yardımlar da kısmen devam etmiştir. DP'nin 14 Mayıs 1950 tarihinde iktidara gelmesinin ardından Halkevlerinin durumu yeni bir boyut kazanmıştır. Bu kuruluşlar artık muhalefet partisinin birer yan kuruluşu olarak algılanmaya başlanmıştır. Muhalefette iken sürekli olarak Halkevlerine devlet bütçesinden yapılan yardımların

¹²²² CHP Milletvekillerinin bütçe görüşmelerinde yapmış olduğu lehte konuşmalar için bkz: "Bütçe Görüşmeleri Dolayısıyla...", **Ülkü**, C.3, S.27, Mart 1949, s.3-7.

¹²²³ **B.C.A.**, 490.01/10.51.1

yasadışı olduğunu ileri süren DP'nin iktidara gelmesinden sonra ise, Halkevlerine yönelik maliye müfettişleri tarafından aylarca süren geniş çaplı incelemeler yapılmıştır¹²²⁴.

DP iktidara geldikten sonra CHP ile DP arasında Halkevleri meselesinin Anayasa ve kanunlara uygun bir şekilde çözüme kavuşturulması için çeşitli müzakereler yürütülmüştür. Bu müzakereler kapsamında 14–15 Aralık 1950 tarihinde CHP adına Ahmet Faik Barutçu, Başbakan Adnan Menderes'le görüşmüş ve “Halkevlerinin Atatürk'ün bir yadigârı olarak muhafaza edilmesi ve bir tesis haline getirilerek çok partili hayatın gereklerine uygun hale getirilmesi” hususunda mutabakata varılmıştır¹²²⁵. Söz konusu müzakereler bundan sonraki süreçte de sürdürülmüşse de Halkevleri meselesini çözüme kavuşturmak için somut bir adım atılamamıştır. CHP ile DP arasında Halkevleri ve Halkodalarının geleceğine ilişkin pek çok görüşme yapılmasına karşın yapılan bütün müzakerelerde taraflar arasında büyük bir görüş ayrılığının söz konusu olması ve her iki partinin de konuyu kendi menfaatleri açısından ele alması olayı çözümsüzlüğe itmiştir¹²²⁶.

Çok partili hayata geçilmesinin ardından faaliyetlerinde önemli bir durgunluk yaşanan Halkevleri, 14 Mayıs 1950 tarihinde DP'nin büyük bir çoğunlukla iktidara gelmesinin ardından ise önce faaliyetlerini iyice yavaşlatmışlar daha sonra ise tamamıyla durdurarak Orhan Özacun'un deyimiyle kaderin kendilerine oynayacağı oyunun sonunu beklemeye başlamışlardır¹²²⁷. Bu süreçte yurdun dört bir yanına

¹²²⁴ **Halkevleri Hakkında Genel İdare Kurulu'nun Açıklaması, 26.XI. 1951**, Ulus Basımevi Ankara, s.4.

¹²²⁵ **Halkevleri Hakkında Genel...**, s.5.

¹²²⁶ CHP ile DP arasında Halkevleri meselesini halledebilme amacıyla yürütülen müzakereler ve bunların neticeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: **Halkevleri Hakkında Genel...**, s.4–8; **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, C.9, Dönem IX, Toplantı 1, T.B.M.M. Basımevi, Ankara 1951, s.578–581,596–599.

¹²²⁷ Orhan Özacun, “Halkevlerinin Dramı”, **Kebikeç**, Y.2, S.3, 1996, s.92.

dağılmış olan 478 Halkevinin hemen hemen hepsi aynı kaderi paylaşmıştır. Fiili olarak kapalı olmasalar bile gerçekte artık tamamıyla işlevsizleşmişlerdir.

Halkevlerinin işlevlerini tamamıyla yitirdikleri süreçte Sinop Halkevi'ni de diğerlerinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Nitekim 1950 yılına gelindiğinde Sinop Halkevinin halen 9 şubesi açık olmakla birlikte hiçbir şube faaliyet gösterememiştir¹²²⁸. Tıpkı diğer Halkevlerinde olduğu gibi Sinop Halkevi'nin de en önemli sıkıntısı mali sıkıntılardır ve Sinop Halkevi'nin CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği anket formunda mevcut şartlar içerisinde yerel kaynakların artırılmasının da imkânsız olacağı belirtilmiştir¹²²⁹.

Sinop Halkevi'nde 7 Aralık 1947 tarihinden itibaren 75 lira ücretle kâtip olarak çalışmaya başlayan Faik Akgün ile Haziran 1936 tarihinden itibaren 50 lira ücretle odacı olarak çalışan Mehmet Özel'in 1950 yılının sonuna gelindiğinde maaşlarının altı aydır ödenememiş olması¹²³⁰ Halkevindeki mali krizin hangi boyutlara ulaştığını göstermesi açısından önemlidir.

Sinop Halkevi'nin kapatılmasına giden süreç 14 Nisan 1950 tarihinde Sinop Halkevi Spor Şubesi Başkanı Zekiye Yalınız'ın ve 23 Haziran 1950 tarihinde de Sinop Halkevi Başkanı Sadi Arcak'ın görevlerinden istifa etmesi ile başlamıştır. Ayrıca, Manisa'ya nakil olan Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi Başkanı Vedia Altıok ve Van'a nakil olan Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi Başkanı Baha Göyenç'in yerine yeni görevlendirmelerin yapılamamış olması Sinop Halkevi'nin de diğer Halkevleri gibi fiili olarak kapatılacağı tarihi beklediğini işaret etmektedir¹²³¹.

¹²²⁸ B.C.A., 490.01/843.333.2

¹²²⁹ B.C.A., 490.01/843.333.2

¹²³⁰ B.C.A., 490.01/843.333.2

¹²³¹ B.C.A., 490.01/843.333.2

CHP'nin 1947 yılında başlattığı Halkevlerine yeni bir hukuki kimlik kazandırmaya yönelik çabaları sonuç vermemiştir. Nihayet Halkevlerinin filli olarak kapatan kanun olarak ta bilinen ve Manisa Milletvekili Şevket İnce ve yedi arkadaşının hazırlayarak meclise sundukları “Resmi daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemeyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesi derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş gayrimenkul mallarla ve bu partiler tarafından yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine dair kanun teklifi” Meclis'in 6 Ağustos 1951¹²³² tarihli oturumunda tartışılmaya başlanmıştır. Halkevlerinin menkul ve gayrimenkullerine el konulmasını öngören 5830 sayılı kanun teklifi Meclis'te tartışılırken pek çok milletvekili söz almış ve iktidar ve muhalefet milletvekilleri arasında sert tartışmalar ve suçlamalar yaşanmıştır. Söz konusu tartışmalar aynı zamanda DP'nin tek parti rejimi dönemi ve onun kurumlarıyla hesaplaşması niteliğindedir.

Meclis tutanakları dikkatle incelendiğinde DP Milletvekillerinin Halkevleri ve CHP'ye yönelik eleştiri ve iddiaları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. CHP, Halkevleriyle ilgili yapılan müzakerelerde hiçbir zaman samimi davranmamış ve gerçek manada bir çözümden yana olmamıştır. CHP tarafından 1947 yılında Halkevlerinin bir tesise çevrilmesi kararlaştırılmışsa da bu konuda hiçbir somut adım atılmamıştır¹²³³.

¹²³² T.B.M.M. Tutanak Dergisi, C.9, s.575.

¹²³³ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, C.9, s.575–581,620.

2. Bir dernek veya kurum statüsü olmayan, ayrıca tüzel kişiliği de bulunmayan Halkevlerine devlet bütçesinden yapılan yardımların tamamı kanunlara aykırıdır ve CHP, Halkevlerini paravan olarak kullanıp haksız mal edinmiştir¹²³⁴.
3. Halkevleri birer kültür kurumu olmaktan ziyade CHP'nin umdelerini ülke genelinde yaymak için organize edilmiş bir siyasi propaganda merkezidir¹²³⁵. Çok partili hayata geçilmesinin ardından halktan muhalif olanlar bu kuruluşlara alınmamıştır¹²³⁶.
4. CHP'lilerin iddia ettiği gibi söz konusu yasa teklifi Halkevlerine el koymak gibi bir amaç gütmeyip, sadece yasadışı yollarla alınan para ve yine yasadışı yollarla inşa edilmiş gayrimenkullerin millete iadesi amacını taşımaktadır¹²³⁷.
5. CHP'lilerin iddia ettiği gibi Halkevlerine parti tarafından hiçbir maddi yardımda bulunulmamış, aksine devlet bütçesinden, hususi muhasebeden ve belediyelerden Halkevleri adına verilen milyonlarca lira CHP'nin zimmetinde bulunmaktadır¹²³⁸.

CHP'lilerin ise söz konusu yasa teklifi mecliste tartışılırken üzerine durdukları temel noktalar ise şunlardır:

1. Söz konusu yasa teklifi Anayasa'ya aykırı olmakla beraber Halkevlerini resmen ortadan kaldırmaya yöneliktir ve Halkevlerinin ortadan kaldırılması ülkeyi çok önemli bir kültür müessesesinden mahrum bırakacaktır.

¹²³⁴ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, C.9, s.585–589.

¹²³⁵ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, C.9, s.608.

¹²³⁶ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, C.9, s.628–629, 606–607.

¹²³⁷ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, C.9, s.609; 637.

¹²³⁸ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, C.9, s.610.

2. Teklif edilen yasayla eski Türk Ocaklarından devralınan binalar yeni Türk Ocaklarına devredilmektedir. Hazineye intikal ettirilen Halkevlerini dağıtma ve kullanma yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilmektedir. Ayrıca söz konusu yasayla CHP'ye bağış ya da satın alma yoluyla geçen bazı malların tasarruf hakkı verilmemektedir.
3. Halkevleri meselesinin yapılan müzakereler neticesinde çözüme kavuşmamasının müsebbibi DP'dir. Çünkü DP'liler hem mevcut durumdan şikâyetçi olmuşlar hem de bu konuda yapılması gerekenleri bildirmemişlerdir. CHP'nin müzakerelerden amacı Halkevlerinin çalışmalarını devam ettirmek iken DP'nin gerçek gayesi bu kuruluşları ortadan kaldırmaktır¹²³⁹.

5830 sayılı kanun teklifi, Meclis'te görüşülürken CHP adına söz anlardan biri de Genel Başkan İsmet İnönü'dür. Konuşmasında Türk Ocakları'nın feshine de değinen İnönü, bir taraftan DP'lilerin iddialarına yanıt vermiş, diğer taraftan da Halkevlerinin o güne kadar gösterdiği yararlılıklardan ve bu kuruluşların kapatılmalarının büyük bir yıkım olacağından bahsetmiştir. Meclis'te oldukça uzun bir konuşma yapan İnönü'nün konuşmasının bir bölümü aşağıdaki gibidir:

Kanun teklifinin, halkevlerini fiilen ilga etmesi memleketi fiilen yirmi seneden beri ona hizmet eden büyük bir içtimai kültür müessesesinden mahrum kılmaktadır. Halkevleri bu memleketin büyük bir ihtiyacına cevap veriyordu. Vatandaşları ayırıcı değil birleştirici bir kültür birliği içinde yetiştiriyordu. Toplanma yeri, mütevazı bir kütüphane ve türlü içtimai hizmetler içinde güzel sanatlar terbiyesi için merkez oluyordu. Yetişen sanatkârların Halkevlerinde

¹²³⁹ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, C.9, s.582-583.

okuyup yazma öğrenenlerin ve türlü kollarda kültürlerini artıranların sayısı hesapsızdır. Toplu hayata yüzyıllardır alışmamış cemiyetimiz için kadın ve erkek konferans, konser ve aile toplantılarına imkân verilmiştir. Hususu ile inkılâp esaslarını anlatmak ve korumak işini halkevleri başlıca vazife edinmişti. Halkevleri salonlarından siyasi partilerin eşit haklarla geçici olarak istifade etmeleri daima mümkün idi. Çok partili devirde bütün partilere eşit muamele yapacak bir idare altında halkevlerinin hizmetleri daha geniş olacaktı. Halkevlerinin hizmetlerini vatandaşlar ihtiyaçlarına uygun bulmuşlar ve Büyük Millet Meclisleri bu hizmetleri takdir etmişlerdir.

İnkılâp mevzularında bugün vuku bulan esef veren hadiseler göz önüne alınırsa hem 20 sene evvel halkevlerine olan ihtiyacın şiddeti hem ati için halkevlerinin daha büyük gayretle çalışmaları lüzumu kolayca kavranmış olur. Halkevlerinin lağvı yersiz, haksız bir yıkımdır. Halkevlerinin partiler üstünde bir tesis yerine Bakanlar Kurulu'nun intifa hakkına dağıtmasına ve kullanmasına bırakılması haksız tasarruf olduktan başka bu binaların münhasıran iktidar partisinin siyasi arzusunu kullanmak yolunu açmaktadır. Halk Partisi'ne teberru ve satma şeklinde yapılan muameleler haksız ise mevcut mevzuat bunu temizlemeye kâfi olmak lazım gelir. İsnat olunan yolsuzlukların tabii mercii olan adalet yolu ile halline gidilmemesi ise, kanun teklifinin adaletle münasebeti olmadığı delilidir. Zira yolsuzlukları mahkemede ispat etmek için iktidarın en

ufak ümidi olsaydı Anayasa'yı ve hukukun umumi prensiplerini çığneyecek yerde, adalet yolunu ihtiyar etmesi tabii olurdu¹²⁴⁰.

Meclis tartışmalarında söz alan Adnan Menderes ise konuşmasında şu hususlara işaret etmiştir: “Halkevleri, Halkodaları kurmak, gençlik teşkilatını ele almak faşistvari düşüncelerin mahsulü olsa gerekir”¹²⁴¹. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, Menderes değişen iç ve dış siyasi ortam ve şartlara paralel olarak bu kuruluşlara karşı zaman içerisinde değişen bakış açısını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Çünkü Menderes, 19 Şubat 1932 tarihinde Aydın Halkevi'nin açılışında yaptığı konuşmasında; “Halkevleri cemiyet ve milleti yükseltmek için cem'i mesainin toplandığı çatı olacaktır. Tehalüf ve teazzi etmeye başlayan cemiyet hayatımızda Halkevlerinin açılması bir merhaledir, bir tarih başlangıcıdır. Bu teşekküle çok büyük ihtiyaç vardır.”¹²⁴² diyerek bu kuruluşların açılmasının büyük bir ihtiyaca cevap vereceğini belirtmekteydi¹²⁴³.

Söz konusu yasa teklifi 8 Ağustos 1951 tarihinde oylanmıştır. CHP Milletvekillerinin katılmadığı oylamada 3'e karşı 339 oyla kabul edilen yasa¹²⁴⁴, 11 Ağustos 1951 tarihinde Resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir¹²⁴⁵.

CHP tarafından Halkevleri ve Halkodalarının kapatılmasının bütün bir mesuliyeti DP'ye yüklenmekle birlikte çok partili hayata geçişten 5830 sayılı yasa çıkarılıncaya kadar geçen süre zarfında yaşananlar dikkatli bir şekilde incelendiğinde CHP'nin de bu konuda masum olmadığı anlaşılacaktır. Çünkü, Halkevleri ve Halkodalarının tüzel kişiliğe sahip bulunmayışları ve CHP'ye bağlı birer kültür kolu

¹²⁴⁰ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, C.9, s.583-584; Kuruluşlarının Yıldönümü..., s.60-61.

¹²⁴¹ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, C.9, s.662.

¹²⁴² Kuruluşlarının Yıldönümü..., s.25.

¹²⁴³ Menderes'in Halkevleriyle ilgili her iki konuşmasında ortaya çıkan tezatla ilgili değerlendirmeler için bkz: DUMAN, Türk Modernleşme..., s.346-347.

¹²⁴⁴ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, C.9, s.741.

¹²⁴⁵ 5830 sayılı yasanın tam metni için bkz: T.C. Resmi Gazete, S.7882, 11 Ağustos 1951, s.1781-1782.

olarak faaliyet göstermeleri tek parti döneminde sorun teşkil etmezken ve hatta bu kuruluşlara önemli muafiyet ve imtiyazlar tanınırken çok partili demokrasiye geçişle birlikte bu kurumlar önemli bir sorun alanı haline gelecektir. Bu süreçte Halkevleri ve Halkodalarının tüzel kişiliklerini kazandırmak suretiyle bu kurumları CHP'den tamamıyla ayırma yoluna gidilerek DP'nin bu kuruluşlara yönelik eleştirilerine temel teşkil eden gerekçeler de boşa çıkarılabildi. Ayrıca DP'nin de iktidara geldikten sonra bu kuruluşları Milli Eğitim ya da Kültür Bakanlığı'na bağlamak suretiyle yaşatma olanağı varken bu yola da başvurulmamıştır.

Özetle 19 yıllık hizmet hayatları boyunca Türkiye'nin sosyal ve kültürel kalkınmasına her açıdan büyük hizmetler eden bu kuruluşlar her iki parti arasındaki siyasi çekişmelere kurban edilmiştir¹²⁴⁶.

---

¹²⁴⁶ DUMAN, **Türk Modernleşme...**, s.348-350; Halkevlerinin kapatılmasına giden süreç, kapatılmaları ve sonrasında yaşanan gelişmeler hakkında detaylı bilgi için bkz: ÇEÇEN, **Atatürk'ün Kültür...**, s.195-214; DUMAN, **Türk Modernleşme...**, s.323-358; TOKSOY, **Halkevleri...**, s.108-133.

SONUÇ

Atatürk ve onun çevresindeki inkılâpçı kadro Osmanlı Devleti'nin enkazı üzerinde bağımsız bir Türkiye kurarak büyük bir rejim değişikliği sağlamış ve çok uluslu, çok dinli kozmopolit bir imparatorluk yapısından üniter bir ulus devletine geçiş amacıyla önemli adımlar atmıştı. Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlanmasının ardından Atatürk'ün gerçekleştirmiş olduğu inkılâplarla Türk milliyetçiliğinde artık teori devri kapanmış ve uygulama devri başlamıştı. Milli ve çağdaş bir devlet kurma yolunda önemli siyasi, iktisadi ve sosyal reformlar gerçekleştirilirken, toplumun derinliklerine kadar kök salmış olan kurumlar ortadan kaldırılmış olmasına rağmen, halkın ümmetten millete, tebaadan vatandaş bilincine kavuşturulması kolay olmayacaktı.

Türk milletinin yeni rejimi benimsemesi ve bu rejimin gereklerine ayak uydurabilmesi için öncelikle yapılması gereken halkçılık ve cumhuriyetçilik ilkeleri doğrultusunda halkın yönetimde etkin hale getirilmesiydi. Bunun gerçekleştirilebilmesi için ise onlara sadece bir takım siyasal haklar tanımak yeterli değildi. Çünkü uzun yıllar boyunca cahil bırakılan halk, sahip olduğu hakların öneminin ve bu hakları ne surette kullanılacağına farkına varabilecek bilgi birikimine sahip değildi.

1930'lu yıllara gelindiğinde yaşanan birtakım tecrübeler rejimin ve dolayısıyla CHP'nin halkla olan ilişkilerini yeniden gözden geçirmesine sebep olmuştur. Bir taraftan SCF ile çok partili hayata geçiş denemesinin başarısızlıkla sonuçlanması, pek çok alanda gerçekleştirilen inkılâplarının geniş halk kitleleri tarafından henüz benimsenmediğine işaret etmekteyken diğer taraftan, Menemen Olayı'nın patlak vermesi mevcut rejime ve inkılâplara karşı gerici ayaklanmaların gerilerde kalmadığını göstermişti. Ayrıca, yüzlerce yıllık bir imparatorluk tecrübesinden gelen geleneksel

toplumun hem yeni ve çağdaş bir anlayışla millet seviyesine yükseltilmesi hem de çağdaşlaşma sürecini idrak etmesini temin edecek yeni kurumlara ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu ihtiyaca binaen Atatürk ilke ve inkılâplarını geniş halk kitlelerine anlatmak ve benimsetmek, bütün bir milleti bu idealler doğrultusunda kaynaşmış bir kitle haline getirmek, özellikle gençleri zararlı fikir akımlarının tesirlerinden korumak, halk arasında yeni bir coşku ve heyecan uyandırmak kısacası halkı yeni rejimin ilkeleri doğrultusunda yeniden şekillendirmek amacıyla Halkevleri kurulmuştu.

Köksüz ve yapay birer kurum olmaktan ziyade dönemin siyasi, iktisadi ve sosyo-kültürel gelişmelerinin zorlaması neticesinde, 1931 yılında gerçekleştirilen CHP'nin Üçüncü Büyük Kurultayı'nda kurulma kararı alınan Halkevleri, ilk olarak 19 Şubat 1932 tarihinde 14 il merkezinde açılmıştı.

Kurulma talimatı doğrudan Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilen Halkevlerinin, kuruluş aşamasında yurt içinde ve yurt dışında bulunan pek çok kurum ve kuruluştan istifade edilmiş, özellikle milli bilincin uyandırılması açısından çok önemli işlevler görmüş olan Türk Ocakları'nın birikimlerinden yararlanılmıştı.

Kuruldukları 1932 tarihinden kapatıldıkları 1951 tarihine kadar tüzel kişilikleri olmaksızın CHP'nin bir kültür kolu olarak faaliyet gösteren Halkevleri, kısa sürede hem nicelik hem de nitelik olarak büyük bir gelişme göstermişti. Halkevlerinin kısa sürede gösterdiği gelişimde CHP'nin bu kuruluşları başarılı kılabilmek adına devletin bütün imkânlarını seferber etmesinin büyük payı vardı.

Dokuz çalışma şubesiyle sosyal ve kültürel hayata hitap eden bütün faaliyetleri gerçekleştirmeye çalışan Halkevleri, Atatürk'ün halkçılık ilkesinin de pratiğe döküldüğü başlıca kurumlar olma özelliğini taşımaktadır. Gerçek manada sınıfsız bir toplum öngören Atatürk'ün halkçılık ilkesi doğrultusunda yaş, cinsiyet, meslek ve sosyal statü

ayırt etmeksizin bütün bir halka hitap etmesi düşünülen Halkevleri, “Halkın Evi” olarak kurulmuş ve milyonlarca kişiyi çatısı altında buluşturmaya başlamıştır.

Ülkedeki Halkevleri zincirinin bir parçası olarak 24 Haziran 1932 tarihinde açılışı yapılan Sinop Halkevi'nin kuruluşunda ve gelişimde dönemin başlıca dinamik unsuru olan öğretmenlerin büyük katkısı olmuş ve Halkevi'nin idari kadroları büyük oranda onlar tarafından oluşturulmuştur. Ayrıca pek çok Halkevinde olduğu gibi Sinop Halkevi'nde de üyelerin önemli bir kısmını memurlar ve öğretmenler oluşturmuştur. Sinop Halkevi'nin üye sayısı 1932 yılında 234 iken bu sayı 1941 yılına gelindiğinde ancak 440'a kadar yükseltilebilmiştir. Sinop Halkevi'nin il merkezinde ve özellikle de kalabalık nüfusa sahip yerlerde kurulan pek çok Halkevine göre nispeten daha az üyeye sahip olmasının başlıca nedeni şehrin nüfusunun azlığıdır. Nitekim Halkevinin faal olarak faaliyetlerini sürdürdüğü dönemde Sinop'un merkez nüfusu 5.000'in üzerine çıkmamıştır.

Sinop Halkevi, resmi açılış tarihi olan 24 Haziran 1932 tarihinden yaklaşık üç ay önce çalışmalarına başlamıştır. Kısa sürede şehrin başlıca kültür merkezi haline gelen Sinop Halkevi'nin en faal şubelerinin başında Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi gelmektedir. TTK ve TDK ile işbirliği içerisinde çalışmalarını yürüten bu şube, her iki kurum tarafından Türk tarihi ve kültürüyle ilgili yapılan çalışmalar neticesinde ortaya çıkan sonuçları Sinoplulara anlatmak ve benimsetmek amacıyla pek çok konferans vermiştir. Dilde sadeleşme çabalarına da önemli ölçüde katkı sağlayan şube, kuruluşunu takip eden ilk bir yıllık süre içerisinde 9.000 kelime fişi derlemiş ve bunlardan 2.123 tanesini TDK'ya göndermiştir. Bunun yanı sıra halk arasında yüzyıllardan beri yaşatılmakta olan milli kültüre ilişkin öğeleri araştırmış ve yüzlerce mani, atasözü,

masal, mahalli türkü, bilmece, deyim, adet ve inanma derlenerek yine TDK merkezine gönderilmiştir.

Sinop Halkevi'nin Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, halkı her açıdan aydınlatmaya yönelik sağlıktan spora, tarihten ekonomiye pek çok farklı alanda verdiği yüzlerce konferansın yanı sıra, edebiyat alanında yetenekli olan gençleri de desteklemiştir. Söz konusu şubenin en önemli faaliyetlerinden biri de Sinop Halkevi'nin yayın organı olan Dıranaz'ı çıkarması olmuştur. 1936–1941 yılları arasında toplam 52 sayı olarak yayınlanan Dıranaz, söz konusu dönemde Sinop'ta çıkarılan tek dergi olma özelliğini de taşımaktadır. Sinop'un tarihi, coğrafyası, ekonomisi ve tarımına ilişkin oldukça önemli yazılar da içeren Dıranaz, bu konularda araştırma yapacak olan araştırmacılar açısından da önemli bir kaynak hüviyetindedir.

Halkevinde faaliyet gösteren bir diğer şube de Güzel Sanatlar Şubesidir. Şube, güzel sanatların halka sevdirebilmesi için büyük çaba sarf etmiş ve özellikle resim, müzik ve tiyatro alanında faaliyet göstermiştir. CHP Genel Sekreterliği'nin direktifleri doğrultusunda halkı çok sesli müziğe alıştırmak için pek çok konser veren Güzel Sanatlar Şubesi, müziğe ve resme yetenekli gençleri yetiştirmek için özellikle bayanlara yönelik pek çok kurs açmıştır. Sinop'ta asırlardır söylenen mahalli türküleri notaya alarak besteleyen ve bu yeni bestelerden oluşan repertuarla konser vermesi için bir Milli Saz Heyeti oluşturan Güzel Sanatlar Şubesi, halk ezgilerinin kayıt altına alınarak unutulmaması ve çağdaş ölçütlerde geliştirilmesine önemli katkılar sağlamıştır. Bir caz ekibi de bulunan Sinop Halkevi, kendi bünyesinde bando takımı kurabilen az sayıdaki Halkevinden biri olmuştur. 1935 yılında faaliyetlerine başlayan Halkevi bandosu, her türlü etkinlikte verdiği onlarca konserle halkı alışık olmadıkları bir eğlence vasıtasıyla

tanıştırmış ve bu alanda kabiliyeti olan kişilerin de bu kabiliyetlerini sergilemesine imkân tanımıştır.

Halkevinin faaliyette bulunduğu dönemin bir gereği olarak çalışmalarını daha çok sağlık hizmetleri alanında yoğunlaştıran Sinop Halkevi Sosyal Yardım Şubesi, bu kapsamda Halkevinde açtığı muayenehane vasıtasıyla yüzlerce yoksul vatandaşın ücretsiz olarak muayene edilmesini sağlamış ve sağlık alanındaki hizmetlerini köylere kadar ulaştırmıştır. Örneğin, sadece Halkevinin açılışını takip eden ilk 15 aylık sürede 350 kişi muayene edilmiş ve 56 liralık ilaç yardımı yapılmıştır. Şubenin gerçekleştirdiği önemli bir faaliyet de fakir çocukların barınma, yeme, giyinme ve okul harcamaları gibi ihtiyaçlarının karşılanmaya çalışılarak onlara da okuma imkânı sağlanmasıdır. Sinop'ta bulunan çeşitli hayır kurumlarının daha faal olarak çalışabilmesi için çaba sarf eden şube, bu kapsamda Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay yararına çeşitli etkinlikler gerçekleştirmiştir. Şube, bu faaliyetlerinin yanı sıra şefkat ve merhamet duygularıyla yoksul halka yapılan yardımların soysal yaşamın varlıklı kimselere yüklediği toplumsal bir vazife olarak algılama bilincinin geliştirilmesine çalışmıştır.

Yürüttüğü faaliyetlerle Sinop Halkevi'nin en başarılı şubelerinden biri olan Temsil Şubesi, tiyatro sanatının yüksek telkin gücünden yararlanmak suretiyle Sinoplulara Atatürk ilke ve inkılâplarını aktarmaya çalışmıştır. Sahnelenen oyunlarda daha çok yeni rejimin kazanımları, Türk Tarih Tezi, bir takım toplumsal aksaklıklar ve Cumhuriyet öncesinin çarpık eğitim sistemi gibi konular işlenmiştir. Tiyatro alanında faaliyet gösteren en başarılı Halkevlerinden biri olan Sinop Halkevi, bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla resmi olarak faaliyetlerine başladığı 24 Haziran 1932 tarihinden 1944 yılı sonuna kadar 55 farklı oyunu 134 kez sahnelemiştir. Şube, sahnelediği oyunlar vasıtasıyla Sinop'ta bir tiyatro kültürünün oluşmasına önemli katkılar sağlanmış, pek

çok insana ilk kez tiyatro izleme imkânı sunmuştur. Nitekim 1935 yılında sahnelenen 17 oyunu izlemeye 5.950 kişinin gelmesi bunun bir göstergesidir. Sahnelediği oyunlarla şehrin sosyal ve kültürel hayatına önemli bir canlılık kazandıran Halkevi, Sinop'un nahiye ve köyleri ile çevre illerde de pek çok kez çeşitli oyunlar sahnelemiştir.

Kanaatimizce Temsil Şubesi'nin tiyatro alanında yürüttüğü başarılı faaliyetler Sinopluların tiyatroya ve tiyatro oyuncusuna bakış açısını da olumlu etkilemiştir. Nitekim sahnelenen oyunlara halkın büyük rağbetinin yanı sıra, bazı Halkevlerinin sahneye çıkarmak için tek bir kadın oyuncu bulamadığı bir dönemde Sinop Halkevi'nin altı ay içerisinde sahnelediği oyunlarda 35 kadın oyuncunun yer alması bunun bir göstergesidir.

Temsil Şubeleri'nin bir diğer faaliyet alanı da sinemadır. Sinop'ta gerçekleştirilen pek çok sosyal ve kültürel etkinliğin öncüsü olan Sinop Halkevi, bu alanda da öncülük ederek şehre sinemayı ilk getiren kuruluş olmuştur. Halkevi tarafından ilk sinema gösterimi 1937 yılında yapılmıştır. Çoğunlukla ücretsiz olarak hizmet veren Halkevi sineması, Atatürk inkılâplarının getirmiş olduğu yenilikleri çok sayıda kişiye tanıtmak ve sevdirmek için önemli bir propaganda vasıtası olarak kullanılmıştır.

Halkevinin diğer bir şubesi olan Spor Şubesi, Halkevinin açılışından itibaren aktif olarak faaliyet göstermiş ve çalışmalarını kendi bünyesinde oluşturduğu jimnastik, futbol, voleybol, alafranga güreş ve deniz sporları kolları vasıtasıyla yürütmüştür. Sinop'ta ilk esaslı spor faaliyetlerini başlatan şube, özellikle Halkevinin açılışını takip eden ilk birkaç yılda bir spor kulübü gibi işlev görmüştür. Spor Şubesi, özellikle gençlere sporu sevdirmek ve sporun bütün bir ilde genelleştirilebilmesi için birçok faaliyette bulunmuştur. Sportif faaliyetlerinde ilin coğrafi özelliklerinden ve ikliminden

en iyi şekilde istifade etmeye çalışan şube, bu doğrultuda daha çok deniz sporlarına ağırlık vermiş ve bu alanda çeşitli müsabakalar düzenlemiştir.

Sinop Halkevi'nin Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, halkın her türlü cehaletten arındırılması ve belirli bir bilgi, görgü ve genel kültür seviyesine ulaştırılması için önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Faaliyetlerine başladığı ilk yıldan itibaren çalışmalarını dershaneler ve kurslar olarak iki kısma ayıran şube, halkın büyük bir çoğunluğunun okuma yazma bilmemesi ve okuma yazma bilmeyen halka Halkevinin vermek istediği diğer mesajların da iletilmesinin zor olacağı gerçeğinden hareketle pek çok okuma-yazma kursu açmıştır. Örgün eğitim yaşı dışında kalan ve okuma yazması olamayan herkese okuma-yazma öğretebilmek için çaba sarf eden şube, bu kapsamda cezaevindeki mahkûmları bile ihmal etmeyerek Sinop Cezaevi'nde pek çok kez okuma-yazma kursu açmıştır. Sinop'ta güzel sanatların yaygınlık kazanması ve bu alandaki kabiliyetli gençlerin himaye edilerek yeteneklerinin geliştirilmesi için Güzel Sanatlar Şubesi ile işbirliği içinde çalışan şube, bu doğrultuda piyano, keman, bando, mandolin ve daktilo kursları da açmıştır.

Diğer şubelerin etkinliklerinde olduğu gibi bu şube de bayanlara bir takım öncelikler tanımıştır. Bu kapsamda onların istihdamını kolaylaştırmak, işgücünden istifade etmek ve sosyal hayata katılımlarını en üst seviyeye çıkarmak için yalnızca bayanlara mahsus çeşitli kurslar açılmıştır.

Halka okuma sevgisi kazandırma adına önemli faaliyetler yürüten Kütüphane ve Yayın Şubesi, öncelikli iş olarak Halkevine bir kütüphane oluşturmaya çalışmış ve bu kapsamda kapatılan Sinop Türk Ocağı'ndan ve partiden gelen yaklaşık 300-400 kitapla Halkevi kütüphanesinin çekirdeği oluşturulmuştur. 11 Ekim 1932 tarihinde açılan kütüphanedeki kitap sayısı 1933 yılının ilk yarısında 566'ya, 1935 yılında ise 1.024'e

kadar yükseltilmiştir. 1935 yılında bu kitaplardan istifade eden okuyucu sayısı ise, 7.600 kişiyi bulmuştur. Söz konusu dönemde Sinop'un nüfusunun 5.000 civarında olduğu hesaba katılırsa okuma yazma bilen Sinopluların en az birkaç defa Halkevi kütüphanesinden istifade ettiği kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Şube, Halkevi kütüphanesinin yanı sıra halkın okuma hizmetlerinden daha fazla istifade etmesini temin etmek maksadıyla 1932 yılında bir de okuma odası açmış ve buraya bir memur görevlendirmiştir. Söz konusu okuma odasından açılışı takip eden yaklaşık 15 aylık sürede 1.237 kişi bu hizmetten istifade etmiştir. 1944 yılına gelindiğinde 3.131'e kadar yükselen Halkevi kütüphanesindeki kitap sayısı, Halkevinin önemli ölçüde işlevini yitirdiği 1950 yılında ise 3.771'i bulmuştur. Ayrıca şube tarafından ilde tek bir matbaanın bulunmasına ve özellikle II. Dünya Savaşı'nın devam ettiği yıllarda büyük kâğıt sıkıntısı çekilmesine karşın çeşitli kitap ve broşürler yayınlanmıştır.

Halkevinin şehir merkezinde gerçekleştirdiği birçok faaliyeti köylere kadar götürmek ve şehirli ile köylü arasında kaynaşma sağlamak amacıyla bir köprü vazifesi gören Köycülük Şubesi, Sinop'un çeşitli nahiye ve köyelerine pek çok köy gezisi düzenlemiştir. Diğer şubelerin de katılımıyla gerçekleşen bu gezilerde köylülerin bütün sorunlarıyla ilgilenilmeye çalışılmıştır. Hastaların muayene edildiği, sağlık, ziraat ve hayvancılıkla ilgili tatbiki bilgilerin verildiği köy gezilerinde ayrıca, sahnelenen çeşitli oyunlar ve verilen konserler vasıtasıyla köylülerin eğlenmesi sağlanmıştır. Köycülük Şubesi, Sinop'un köyelerinde hayvancılığı geliştirmek ve daha modern usullerle hayvancılık yapılabilmesi için özel bir çaba sarf etmiştir. Bu doğrultuda pek çok kez köy gezisi düzenlenmiş, broşür dağıtmış ve köylülere tatbiki bilgi vermiştir.

Köycülük Şubesi, köylüleri her konuda aydınlatmaya, onları yeni rejimin ortaya koyduğu sosyal yaşama adapte etmeye, Cumhuriyet rejimini ve onun kazanımlarını anlatmaya yönelik çalışmalarını şehir merkezinde de sürdürmüş ve bu kapsamda bir köy bürosu açmıştır. Ayrıca köylü ile şehirli kaynaşmasını temin etmek için özellikle milli bayramlarda köylüler şehir merkezindeki kutlamalara davet edilmiştir.

Halkevinin dokuzuncu ve son şubesi olan Müze ve Sergi Şubesi, tespit edebildiğimiz kadarıyla en az faaliyet gösteren çalışma koluydu. Bu şubenin çalışmalarında görülen durgunluğa paralel olarak en az üye, bu şubeye kaydolmuştu. Şube, sergi faaliyetleri kapsamında milli iktisat ve tasarruf, ziraat ve sanat, yağlı boya resim ve fotoğraf sergilerini ya bizzat düzenlemiş ya da düzenlenmesine katkıda bulunmuştu. Müzecilik çalışmaları kapsamında ise, tarihi eserleri araştırmış ve Sinop'ta bir müzenin kurulması büyük ölçüde bu şubenin girişimleri sayesinde gerçekleştirilmiştir.

Yukarıda özetle şube faaliyetlerine değindiğimiz Sinop Halkevi, halkın nezih bir ortamda eğlenebilmesi ve toplumda yeni bir eğlence kültürünün oluşması adına da önemli faaliyetler yürütmüştür. Bu kapsamda pek çok kez kadın ve erkeklerin birlikte davet edildiği balolar, çay partileri ve aile geceleri düzenlenmiştir.

Sinop Halkevi, mütevazı imkânlarına rağmen özellikle dil ve edebiyat, güzel sanatlar, tiyatro ve spor faaliyetlerinde önemli çalışmalara imza atarak ülke genelinde kurulan yüzlerce Halkevi arasında ön plana çıkan Halkevlerinden biri olmuştur. Sinop Halkevi'nin bu başarıları Halkevini teftiş eden müfettişlerin raporlarında, CHP tarafından Halkevlerinin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlere ilişkin bastırılan broşürlerde ve CHP Genel Sekreterliği'nce Halkevlerine gönderilen tamimlerde açıkça belirtilmiş ve takdir edilmiştir. Kanaatimizce Sinop Halkevi'nin pek çok alanda başarılı

çalışmalar yürütmesinde Halkevi mensuplarının özverili çalışmalarının büyük bir payı vardır. Ayrıca Halkevinin göstermiş olduğu başarıda Sinop'un küçük bir şehir olmasına paralel olarak halkın Halkevi dışında sosyal ve kültürel faaliyetler gerçekleştirecek kurumlardan yoksun olmasının da etkisi büyük olmuştur.

Çok partili hayata geçişle birlikte, tüzel kişiliği bulunmaksızın CHP'ye bağlı bir kültür kolu olarak faaliyetlerini sürdüren ve devlet bütçesinden önemli yardımlar yapılan Halkevleri ve Halkodalarının mevcut durumu muhalefet ve iktidar partileri arasında önemli bir tartışma konusu olmuştur. Bu süreçte yaşadığı maddi sıkıntılar nedeniyle önemli ölçüde işlevini kaybetmeye başlayan Halkevlerine CHP tarafından yeni bir hukuki kimlik kazandırmak ve çok partili hayatın gereklerine uydurmaya yönelik bir takım teşebbüslerde bulunulmasına rağmen bunlar sonuçsuz kalmıştır. 1950 yılında DP'nin iktidara gelmesi ile birlikte Halkevleri ve Halkodaları artık kapatılma sürecine girmiş ve nihayet 8 Ağustos 1951 yılında kabul edilen 5830 sayılı yasa ile bu kuruluşların bütün mallarına el koyulmak suretiyle Türkiye Cumhuriyeti çok önemli bir yaygın eğitim ve kültür kurumundan mahrum bırakılmıştır.

Türkiye'nin 19 yıllık sosyal ve kültürel hayatına büyük ölçüde damgasını vuran Halkevleri kitle iletişim araçlarından büyük ölçüde yoksun olduğu bir dönemde devlet ile halk arasında önemli bir köprü vazifesi görmüş ve Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı bir neslin yetişmesine önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; incelediğimiz Sinop Halkevi, bir Halkevi'nin küçük bir şehrin sosyal ve kültürel çehresi olumlu açıdan nasıl değiştirmeyi başardığının en güzel örneklerinden birini teşkil etmektedir. Ayrıca kitle iletişim araçlarının kültür emperyalizminin başlıca unsurları olarak kullanıldığı günümüzde maalesef Türk milli kültürü de her açıdan Batı kültürünün etkisi altına girmeye başlamıştır. Bu süreçte milli

kültürün muhafazası, halkta yurttaşlık ve demokrasi bilincinin geliştirilmesi adına Halkevleri deneyiminden önemli ölçüde istifade edilebilir.

KAYNAKÇA

ARŞİVLER

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

- B.C.A.**, 030.10.03/30.55.15
B.C.A., 490.01/1005.879.1
B.C.A., 490.01/1081.1308.1
B.C.A., 490.01/1464.4.2
B.C.A., 490.01/8.41.4
B.C.A., 490.01/846.346.4
B.C.A., 490.01/843.333.2
B.C.A., 490.01/10.51.1
B.C.A., 490.01/13.67.1
B.C.A., 490.01/2022.48.1
B.C.A., 490.01/3.11.4
B.C.A., 490.01/3.15.32
B.C.A., 490.01/4.20.01
B.C.A., 490.01/4.20.9
B.C.A., 490.01/4.21.9
B.C.A., 490.01/725.481.1
B.C.A., 490.01/846.346.1
B.C.A., 490.01/846.347.1
B.C.A., 490.01/847.353.3
B.C.A., 490.01/978.793.1
B.C.A., 030.10.01/02.30.55.15
B.C.A., 490.01/968.746.1
B.C.A., 030.10/117.817.21
B.C.A., 490.01/454.1871.3
B.C.A., 490.01/8.41.10

RESMÎ YAYINLAR

1.3.1932 Tarihli ve 23 Numaralı Tamim, Ankara 1932.

1937 Yıldönümü Broşürü Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?

Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300. 000 Vatandaşı Çatısı Altında Topladı, 1935–1936, Ankara 1936.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, **Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler İle Halkevleri, Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları İstatistikleri 1943–1944**, Pulhan Matbaası, 1946.

C.H.F Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları, 10–18 Mayıs 1931, Devlet Matbaası, İstanbul 1931.

- C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi**, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 1932.
- C.H.P. Halkevleri Öğreneği**, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara 1938.
- CHF Program**, Devlet Matbaası, İstanbul 1931.
- CHP 18. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları**, Ulus Basımevi, Ankara 1950.
- CHP 1939'da Halkevleri**, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara 1940.
- CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları**, Ankara 1946.
- CHP Halkevleri 1940**, Ulusal Matbaa, Ankara.
- CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, Zerbamat Basımevi, Ankara 1940.
- CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, Zerbamat Basımevi, Ankara 1940.
- CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932–1942.**
- CHP Halkevleri ve Halkodaları 1940.**
- CHP Halkevleri ve Halkodaları 1943**, Ankara 1944.
- CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944**, Ankara 1945.
- CHP Halkevleri ve Halkodaları 1945**, Ankara 1946.
- CHP Halkevleri ve Halkodaları Temizlik ve Bakım Kılavuzu**, Ankara 1944.
- CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Yazma ve Okuma Kursları İçin Kılavuz**,
CHP Yayımı Kılavuz Broşürler:2, Ankara 1946.
- CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları**, Ankara 1941.
- CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1942 Çalışmaları**, Ankara 1943.
- CHP Halkevleri ve Halkodalarının Yurt İçinde Dağılımları 1945**, Doğu Matbaası,
Ankara 1945.
- CHP Halkodaları Talimatnamesi**, Ulus Basımevi, Ankara 1939.
- CHP Teşkilatı Kurulmamış Vilayetlerdeki Halkevleri ve Odaları Teftiş Talimatnamesi**, Zerbamat Basımevi, Ankara 1940.
- CHP XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları**, Ulus Basımevi, Ankara 1947.

CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara 1948.

CHP Yedinci Kurultay Tutanağı, Ankara 1948.

Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin F. Teşkilatına Umumî Tebligatı, Mayıs 1931'den Birincikanun 1932 Nihayetine Kadar, C.1, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 1933.

Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin F. Teşkilatına Umumî Tebligatı, İkinci Kanun 1933'ten Haziran Nihayetine Kadar, C.2, Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1933.

Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatı, Temmuz 1933'ten Birincikanun 1933 Sonuna Kadar, C.3, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 1934.

Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatı, İkincikanun 1934'ten Haziran 1934 Sonuna Kadar, Cilt,4,Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1934.

Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatı, Temmuz 1934'ten Birincikanun 1934 Sonuna Kadar, C.5, Ulus Matbaası, 1935.

Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi ve Programı, T.B.M.M. Matbaası, Ankara 1931.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, 21 İkincikânun 1941'den 30 Haziran 1941 Tarihine Kadar, C.18, Ulusal Matbaa, Ankara 1941.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin Parti Örgütüne Genelgesi, Temmuz 1936'dan Birincikânun 1936 Tarihine Kadar, C.9, Ulus Basımevi, 1939.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin Parti Örgütüne Genelgesi, 1 İkincikanun 1936'dan 30 Haziran 1936 tarihine kadar, C.8, Ulus Basımevi 1936.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin Parti Örgütüne Genelgesi, İkincikânun 1937'den 30 Haziran 1937 Tarihine Kadar, C.10, Ulus Basımevi, 1937.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin Parti Örgütüne Genelgesi, Temmuz 1937 den 31 Birincikanun 1937 Tarihine Kadar, C.11, Ulus Basımevi 1938.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, İkinci Kanun 1942'den 31 İlk Kanun 1943 Tarihine Kadar, C.20, Ankara 1944.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, 1 Ocak 1944'ten 1 Ocak 1945 Tarihine Kadar, C.21, Ankara 1945.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin 1 Ocak 1945 Tarihinden 30 Haziran 1945 Tarihine Kadar Parti Teşkilatına Gönderdiği Tamimler, C. 22, Ankara 1945.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Örgütüne Genelgesi, 17 Mayıs 1935'den Birincikanun 1935 Sonuna Kadar, C.7, Ulus Basımevi, 1937.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Örgütüne Genelgesi, İkincikanun 1938'den 30 Haziran 1938 Tarihine Kadar, C.12, Ulus Basımevi, Ankara 1938.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, 1 Ocak 1944'ten 1 Ocak 1945 Tarihine Kadar, C.21, Ankara 1945.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, İkincikanun 1940'dan 30 Haziran 1940 Tarihine Kadar, C.16; Zerbamat Basımevi, 1940.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, Temmuz 1940'dan 31 Birincikanun 1940 Tarihine Kadar, C.17, Zerbamat Basımevi, 1941.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, İkinci Kanun 1939'dan 30 Haziran 1939 Tarihine Kadar, C.14 Zerbamat Basımevi, 1940.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, Temmuz 1939'dan 31 Birincikanun 1939'a Kadar, C.15, Zerbamat Basımevi, 1940.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, Temmuz 1938'den 31 Birincikanun 1938 Tarihine Kadar, C.13, Zerbamat Basımevi, 1940.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, 1 Temmuz 1941'den İlk Kanun 1941 Tarihine Kadar, C.19, Alâeddin Kırıl Basımevi, Ankara 1942.

Halkevi Dergilerinin Yazı Kadroları, 1939.

Halkevleri Hakkında Genel İdare Kurulu'nun Açıklaması, 26.XI. 1951, Ulus Basımevi, Ankara.

Halkevleri ve Ödevlerimiz, Ordu İlbaylığı.

Halkevleri 1932–1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı?

Halkevlerinde Halk Müziği ve Halk Oyunları Üzerinde Nasıl Çalışmalı, Neler Yapmalı?, CHP Yayını Kılavuz Broşürler: 3, Ankara 1946.

Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 1934.

Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, Ulus Matbaası, Ankara 1934.

Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, Ulus Basımevi, 1936.

Memleket Küçük Hikâyeleri, CHP Yayını, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1939.

Milli Şefimiz İsmet İnönü'nün 3. Nutku, Ankara Halkevi Yayını, No:21, Maarif Matbaası, Ankara 1945.

Sinop 1973 İl Yıllığı, Cumhuriyetin 50. Yılında.

Sinop İl Yıllığı, 1967, İl Basımevi, Sinop 1971.

Söylevler 1932–1942, C.HP. Genel Sekreterliği Halkevleri ve Halkodalarının Onuncu Yıldönümü Yayınlarından, (Halkevleri ve Halkodalarının Yıldönümlerinde Verilmiştir), Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1941.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, C.9, Dönem IX, Toplantı 1, T.B.M.M. Basımevi, Ankara 1951.

SÜRELİ YAYINLAR

Cumhuriyet (İstanbul)

Dıranaz (Sinop Halkevi Dergisi)

Hâkimiyeti Milliye (Ankara)

Milliyet (İstanbul)

Sinop (Sinop Vilayet Gazetesi)

Ulus (Ankara)

Ülkü (Ankara Halkevi Dergisi)

ARAŞTIRMA VE İNCELEME ESERLER

AFETİNAN, A., **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998.

AHMAD, Feroz, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Çeviren: Yavuz Alogan, Kaynak Yayınları, İstanbul 2005.

AKÇAKAYALIOĞLU, Cahit, **Atatürk Komutan, İnkılâpçı ve Devlet Adamı Yönleriyle**, ATASE Yayınları, Ankara 1998.

AKYÜZ, Kenan, "Atatürk ve Türk Ocakları", **Türk Kültürü**, Y.XVIII, S.332, 1990.

_____, "Türk Ocakları", **Bellekten**, C.L, S.196 (Nisan 1986)'dan Ayrıbasım, TTK Basımevi, Ankara 1986.

ALÇİTEPE, A.Galip, "Dıranaz Sinop Halkevi Dergisi Bibliyografyası", **Kebikeç**, S.12, 2001.

ALPER, Fahri, "Büyük Acı", **Dıranaz**, Y.III, S.34.

ARAR, İsmail, **Atatürk'ün Halkçılık Programı**, Baha Matbaası, 1963.

ARIK, Remzi Oğuz, **Halkevlerinde Müze, Tarih ve Folklor Çalışmaları Kılavuzu**, CHP Halkevleri Yayınlarından Kılavuz Kitapları: XXI, Ankara 1947.

ARIKAN, Zeki, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", **Atatürk Yolu**, Yıl 12, C.6, S.23.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, (Bugünkü Dille), Bugünkü Dille Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Ali Sevim, Prof. Dr. İzzet Öztoprak, Prof Dr. M. Akif Tural, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2006.

Atatürkçülük (Atatürkçü Düşünce Sistemi), Atatürk Dizisi No:2, MEB Yayınları, No:326, İstanbul 2001.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, "Türkocağından Halkevine", **Halkevleri**, Y.7, S.76, Şubat 1973.

_____, **Tek Adam, Mustafa Kemal (1922–1938)**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1973.

AYDIN, Suavi, **Modernleşme ve Milliyetçilik**, Gündoğan Yayınları, İstanbul 2000.

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı, **Halkın Evi**, Ulus Basımevi, Ankara 1950.

- BAŞGÖZ, İlhan, **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk, Sorunlar-Çözüm Aramaları-Uygulamaları**, T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999.
- BAYDAR, Mustafa, **Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları**, Mentesh Kitabevi, İstanbul 1968.
- BAYRAKTUTAN, Yusuf, **Türk Fikir Tarihinde Modernleşme, Milliyetçilik ve Türk Ocakları**, T.C., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996.
- BUMİN, Ali, "Atatürk ve Koruyucu Sağlık Hizmetleri", **Atatürk'ün 50. Ölüm Yılı Anma Konferansları**, Gazi Üniversitesi İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara 1989.
- CANSEVER, Hasan Ferit, "Türk Ocağının Doğuşundaki Sebep ve Saikler", **Türk Ocağının Kuruluşundaki Sebep ve Saikler...**, Türk Yurdu Neşriyatı, No:8, Ankara 1993.
- CEMİL, Özalp, A., "Sinop Tarihi Hakkında Bir Mütalaa", **Dıranaz**, S.8, 31.8.1936.
- CEYHUN, Atuf Kansu, "Büyük Gaye", **Dıranaz**, Y.1, S.11, 30.11.1936.
- _____, "Halkevlerinin Kaynağı", **Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler**, TTK Basımevi, Ankara 1974.
- CEZMİ, Eraslan, **Yakın Dönem Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk**, Kumsaati Yayınları, İstanbul 2003.
- ÇAĞLAR, B.K., "Halkevlerinde Bariz Çalışmalar ve Beliren Değerler", **Ülkü**, C.X, S. 56, Eylül 1936.
- _____, "Halkevlerinde Bariz Çalışmalar ve Beliren Değerler", **Ülkü**, S.59, İkkânun 1937.
- ÇAVDAR, Tevfik "Halkevleri", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.4, İletişim Yayınları, İstanbul 1983.
- ÇEÇEN, Anıl, **Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri**, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul 2000.
- DEVELİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi, Ankara 2003.
- DİKMEN, F., "Biz Kimiz?", **Dıranaz**, S.8, 31.8.1936.
- _____, "Doğan Işık, Kaçan Böcek Kurtuluş Andaçları", **Dıranaz**, S.5, 30.4.1936.
- _____, "Eski Eserler Dair", **Dıranaz**, Y.IV, S.38.

- _____, “Sinop Tarihi İle İlgili Mühim Bir Vesika”, **Dıranaz**, Y.III, S.28, Mayıs 1938.
- _____, “Sinop Limanı Vakasına Ait Araştırmalar”, **Dıranaz**, C.III, S.30, Temmuz 1938.
- _____, “Sinop Müzesine Küçük Bir Bakış”, **Dıranaz**, S.4, 30.4.1936.
- DİLAVER, Can, “Üniversite Nutku ve Halkevleri”, **Dıranaz**, Y.IV, S.38.
- DOĞANER, Yasemin, , “Atatürk İnkılâbının yerleşmesinde Halkevlerinin Rolü”, **Kök Araştırmalar**, C.2, S.2, Güz 2000.
- DUMAN, Selçuk, **Türk Modernleşme Sürecinde Sivas Halkevi (1933–1951)**, Berikan Yayınları, Ankara 2008.
- DURU, Kazım Nami, “Halkevleri ve Halk Terbiyesi”, **Ülkü**, İkinciteşrin 1939.
- _____, “Kızıl Elma ve Halkevleri”, **Ülkü**, C.15 S.85, Mart 1940.
- ERGÜN, Mustafa, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ocak Yayınları, Ankara 1997.
- ERSOY, Ali, “Sinop Hakkında Tarihi Malumat 1”, **Dıranaz**, S.3, 31.3.1936.
- ERTUĞRUL, İbrahim, “Dıranaz Bir Yaşımı Bitirirken”, **Dıranaz**, Y.1, S.12, 31.12.1936.
- FAHRİ, Ziyaeddin, “Halkevlerinin Çalışmasına Dair”, **Ülkü**, C.13, S.73, Mart 1939.
- GERAY, Cevat, **Halk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No:73, Ankara 1970.
- GÖKMEN, Avni, “Adı Ne Olsun”, **Dıranaz**, C.I, S.2, 1 Ocak 1936.
- GÜLCAN, Yılmaz, **Cumhuriyet Halk Partisi 1923–1946**, Alfa Yayınları, 2001.
- GÜNEŞ, İhsan, **Birinci TBMM’nin Düşünce Yapısı (1920–1923)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1997.
- Halkevlerinin Doğuşu 19 Şubat 1932 Açılışının İlk Haftası**, Halkevleri Genel Merkezi Yayını, Ankara 1971.
- İŞİN, M. Akif ve Diğ., **Sinop**, Sinop 1992.
- İĞDEMİR, Uluğ, **Halkevi Kütüphaneleri İçin Rehber**, Matbaai Ebüzziya, İstanbul 1939.

- İNAN, M. Rauf, **Gazi'nin (Atatürk'ün) Halkçılık Ülküsü Halkevleri ve Sonrası, Belleten**, C.L.II, Kasım 1988, Atatürk Özel Sayısı 204'ten Ayırbaşım, TTK Basımevi, Ankara 1988.
- KANSU, Nafi Atuf, "Halkevlerimiz", **Ülkü**, C.XIII, S.73, Mart 1939.
- _____, "Halkevleri Hakkında Bir Konuşma", **Konuşmalar**, CHP Halkevleri Neşriyatı, Broşür: 3, Ankara 1942.
- KAPLAN, Kadri, "Halkevlerinin Doğuş Bilinci ve Tarihsel Görevi", **Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler**, TTK Basımevi, Ankara 1974.
- KARADAĞ, Nurhan, **Halkevleri Tiyatro Çalışmaları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.
- KARAÖMERLİOĞLU, M. Asım, "Tek Parti Döneminde Halkçılık", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Kemalizm**, C.2, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.
- KAYABOĞAZI, Şeref, "Türk İli", **Dıranaz**, Y.III, S.28, Mayıs 1938.
- KAZMAZ, Süleyman, "Halkevleri ve Gençlik", **Ülkü**, S.58 (Yeni Seri), Mart 1944.
- KEMAL, Nusret, "Halkçılık", **Ülkü**, C.I, S.3, Nisan 1933.
- _____, "Milli Bayramlar ve Halk Terbiyesi", **Ülkü**, C.II, S.9, Birinci Teşrin 1933.
- KIZILÇELİK, Sezgin -Yaşar Erdem, **Açıklamalı Sosyoloji Terimleri Sözlüğü**, Göksu Matbaası, Konya 1992.
- KİLİ, Suna, **1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1976.
- KONGAR, Emre, **Atatürk ve Devrim Kuramları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1981.
- KÖKER, Levent, **Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi**, İletişim Yayınları, İstanbul 2000.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat, "Halkevlerimiz", **Ülkü**, C.XIII, S.73, Mart 1939.
- _____, "Halkevlerinin İçtimai Rolü", **Ülkü**, C.14, S.84, Şubat 1940.
- KÖYMEN, Nusret, "Köycülük Çalışmaları", **Ülkü**, C.6, S.33, İkinciteşrin 1935.
- KUBİLAY, S.Ş., "Bayram Sinop'ta Emsalsiz Bir Tezahüratla Kutlandı", **Sinop**, 27 Nisan 1939.

- _____, “Atamızı Kaybettik”, **Dıranaz**, Y.III, S.34.
- Kuruluşlarının 32. Yıldönümünde Halkevleri, 19 Şubat 1932–19 Şubat 1964**, Hazırlayan: Halim Baki Kunter, Ankara 1964.
- Kuruluşlarının Yıldönümü Halkevleri, (1932–1951–1963)**, CHP İl Gençlik Kolu Yayını No:4, İstanbul 1963.
- KUTAY, Cemal, **Türk Ocakları ve Türk Milliyetçiliği**, Yayına Hazırlayan: Yücel Hacaloğlu, Türk Yurdu Yayınları.
- M. T. T., “Cumhuriyetimizin On Üçüncü Yıldönümü Sinop’ta Coşkun Bir Tezahüratla Kutlandı”, **Sinop**, 5 İkinciteşrin 1936.
- Nebil, “Milli Şuur ve Halkevleri”, **Ülkü**, C.II, S.9, Birinciteşrin 1933.
- NEZİHİ, Haşim, “Dıranaz’ın Çıkması Dolayısıyla”, **Dıranaz**, S.3, 31.3.1936.
- Nüzhet Baba, “Halkevlerimizde Sporun Yeni Veçesi”, **Ülkü**, C.16, S.94, Birincikanun 1940.
- ORAL, Mustafa, “Halkevlerinin Toplumsal ve Kültürel İşlevi”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.XVIII, S. 53, Temmuz 2002.
- _____, **C.H.P.’nin Ülküsü**, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, İstanbul 2006.
- ÖLÇEN, Ali Nejat, **Halkevleri**, İnönü Vakfı Yayınları, Ankara 2001.
- _____, **Halkevlerinin Yokedilişi**, Halkevleri Genel Merkezi Yayını, Ankara 1998.
- ÖNCÜ, Ayşe, **Örgüt Sosyolojisi**, Sevinç Matbaası, Ankara 1976.
- ÖZ, Esat, **Otoriterizm ve Siyaset, Türkiye’de Tek Parti Rejimi ve Siyasal Katılma (1932–1945)**, Ankara 1996.
- ÖZACUN, Orhan, “Halkevlerinin Dramı”, **Kebikeç**, Y.2, S.3, 1996.
- _____, **C.H.P Halkevleri Yayınları Bibliyografyası (1932–1951)**, 2001.
- ÖZBUDUN, Ergun, “Atatürk ve Halkçılık”, **Atatürkçü Düşünce**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 1992.
- ÖZKAYA, Yücel, “Atatürk ve Halkçılık”, **Atatürkçü Düşünce**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 1992.

- ÖZODAŞIK, Mustafa, **Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çalışmaları 1923–1950**, Çizgi Kitabevi, Konya 1999.
- ÖZTÜRKMEN, Arzu, **Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik**, İletişim Yayınları, İstanbul 1998.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C.I, MEB. Yayınları, İstanbul 2004.
- PAR, Ali, “Halkevleri: Atatürk Ocağı”, **Dıranaz**, S.8, 31.8.1936.
- _____, “Sinop’un Tarım Rehberi”, **Dıranaz**, S.1, 1.1.1936.
- PERİN, Cevdet, **Atatürk’ün Kültür Devrimleri**, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1982.
- SAKAOĞLU, Necdet, **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul 1992.
- SARINAY, Yusuf, **Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005.
- SELEK, Sebahattin, **Anadolu İhtilali**, C.2, Kastaş Yayınları, İstanbul 2004.
- Sinop Halkevi Broşürü**, Sinop Vilayet Matbaası, Sinop 1933.
- ŞERAFETTİN, Turan, “Atatürkçülük/Kemalizm”, **Atatürkçü Düşüncenin Bilimsel ve Felsefi Temelleri**, Derleyen: Nazife Güngör, Gazi Üniversitesi Yayını, No:2, Ankara 2007.
- ŞİMŞEK, Sefa, **Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Olarak Halkevleri 1932–1951**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2002.
- TANER, Hasan, **Halkevleri Bibliyografyası**, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1944.
- TANRIÖVER, Hamdullah Suphi, “Müessesemizin Mazisine Bir Bakış”, **Türk Yurdu**, S.238, Kasım 1954.
- TEKELİ, İlhan-Gencay Şaylan, “Türkiye’de Halkçılık İdeolojisinin Evrimi”, **Toplum ve Bilim**, Yaz-Güz 1978.
- TEKELİ, İlhan, “Türkiye’de Halkçılık”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.7, İletişim Yayınları, İstanbul 1983.
- TOKSOY, Nurcan, **Halkevleri, Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak**, Orion Yayınevi, Ankara 2007.

- TONGUÇ, İ. Hakkı, **Canlandırılacak Köy**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1939.
- TOPRAK, Zafer, “Halkçılık İdeolojisinin Oluşumu”, **Atatürk Dönemi Ekonomik ve Toplumsal Sorunlarıyla İlgili Sorunlar Sempozyumu**, 14–16 Ocak 1977, İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi Mezunları Derneği Yayını, İstanbul 1977.
- TUNÇAY, Mete, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek Parti Yönetimi’nin Kurulması (1923–1931)**, Yurt Yayınları, Ankara 1981.
- TURAN, M.T., “Cumhuriyet Bayramı Sinop’ta Sevinçle Kutlandı ve Heyecan İçinde Geçti”, **Sinop**, 7 İkinciteşrin 1935.
- TÜNAY, Muharrem, “Atatürk’ün Halkçılık İlkesi ve Çalışma Hayatı”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.II, S.5, Mart 1986.
- Türk Ocakları ve Atatürk**, Türk Yurdu Neşriyatı, No:11, Ankara 1993.
- Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. Baskı, Ankara 2005.
- Türkiye’de Yaygın Eğitim (Seminer Tebliğleri)**, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, No: 138/84, Eskişehir 1975.
- TÜZÜN, Nejat, “Atatürk Halkçılığı”, **Atatürk’ün 50. Ölüm Yılı Anma Konferansları**, Gazi Üniversitesi İnkılâp Tarihi ve Atatürk İlkeleri Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara 1989.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya, **Sosyoloji Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969.
- ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir, “Harf İnkılâbımıza Ait Bir Hatıra”, **Dıranaz**, 15. Yıl Sayısı, Y.III, S.33.
- ÜNAL, Kemal, “Halkevlerinin Çalışmasında Bazı Yeni Esaslar”, **Ülkü**, C.16, S.91, Eylül 1940.
- ÜSTEL, Fusun, **İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912–1931)**, İletişim Yayınları, İstanbul 1997.
- ÜSTÜN, Galip “Sinop Hakkında Birkaç Söz Daha”, **Dıranaz**, Y.II, S.17, Haziran 1937.
- WILSON, Howard E.-İlhan Başgöz, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Milli Eğitim ve Atatürk**, Dost Yayınları, Ankara 1973.
- YEŞİLKAYA, Neşe Gürallar, **Halkevleri İdeoloji ve Mimarlık**, İletişim Yayınları, İstanbul 1999.
- YÜKSEL, Cemal, “İnsan ve Hayvanların Korkunç Bir Hastalığı Kuduz”, **Dıranaz**, S.2, 1.2.1936.

ÖZGEÇMİŞ

12.03.1981 tarihinde Ordu'nun Gürgentepe İlçesi'nde doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 2000 yılında kazandığı Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü 2004 yılında bitirdi.

2006 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans eğitimine başladı.

Halen aynı üniversitenin Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma Uygulama Merkezi'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.